

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פאדק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגדאוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גורפס ע"י

קורן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

עבודת ר'ה. לפני איריאה. פרק ראשון דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) עבודת רש"י

לחלמל עבד כרתנא כו' – ומיזו הקדוש ברוך הוא מודקדק עם הצדיקים כחוש השערה (יבמות כא. ב.) ואפילו לחלמל יש לחוש לכבוד הרב. וקרא ד"לאל תלמד לעשות" במילי אחריתא תוקמה, כמו נטיעת קישואין דסנהדרין (סו. א.) ודמות צורת לבנה דרבן גמליאל (אחרי השנה כו. א.) כקובה = אהל זנות, כדכתיב (במדבר כה:) "אל הקובה".

דקדק – לפסוע פסיעות נאות, וכתיב (תהלים מה:) "כל כבודו בת מלך צניפה". שארש דש בעקביו – דקדוק פסיעות כי הא. לישנא אחריתא – שארש דורסין ברגליה, שאן חשוכין בעיניו כלום. על כל דרבי – אפילו דקדוק פסיעות. שאתה יושב ועוסק בתורה – והם גזרו על כך. דבר של טעם – שהחריבה את ביתו וחרבה את חסידיו ודעיון קיימת. כלום מעשה בא לידך – ואשמע איך היית נזהר. מעות של פורים – שהנחתם לסעודת פורים נתחלף לי וחלקתם לעניים, וסבור הייתי שארנקי של צדקה היא. ולא נפטרתי במדנתי של צדקה. מחלקך יחא חלקי – הואיל הייתי וחרתי בממונך. אימך בכך – כלומר, זו היא שכרה של תורה? קלצטוניר – ממונה עליה. תרקבא = תרי וקב, חצי סאה דריני ודעיון. נקט נפשיה בדר צדקה. – תחזיק ענייני לבושו אחרך מן הפרשים. דשנתא אגא – דרך נשים לי. מרתחא מרתח – כלומר אמין על עד שיפסק לך. ודיוגותא בבאק קמא פפיק "מורבה" (דף. ב.) מאן תרח נתר שמואל. פלגא פלח – את השלטון. בכל עת שיעליל עליך פיסדו בממונך. וכי שלמי – כשיכלו הידיען, ממאי פלחא?

לחלמל עבד – פירש הקונטרס: ומיזו הקדוש ברוך הוא מודקדק כו'. ונראה שלא היה כתוב בספר "אלא מאי טעמא איענש. הוגה בפרסאי היה" ולכך הוצרך לתת טעם אחר.

מה אתה רואה – שהיה נראה בעיניכם שהיה לו לראות דבר שבו תימה, או מלאכים או דבר אחר. אי נמי, בשביל שהיו שומעין קול האחות הפרחות ולא היו יודעין מהו. ואל תכל עצמו – אומר רבינו תם: הדיקא שיראים מן עבירות גרים לעבירה. כגון על ידי טורחן שלא יוכל לעמוד בהם – או הוא מצוה לחבל בעצמו. כי החייא דגיטין (נו. ג.) גבי ילדים שנשבר לקלון שהטילו עצמם לים. וכלי שלמי מאי איעביד – מפרשים שהיה נותן להשליטן מס מן הוונות למספר גלגולותם, ולכך היה שואל: כי שלמי מה אנשה. כי איך אתן מס העולה למספרים? וכן יש לפרש בריש פירקא (שם שם. ב.) שווקים לרושבי בהם זנות ולשילוט מס דרסה. וכל רש"י פירש שכל שעה שיעלילו עליו, שיחשדו בממונך זה.

שלא לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש! אמר לו: רבי, מה אני לחי העולם הבא? אמר לו: כלום מעשה בא לידך? אמר לו: מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים, אמר לו: אם כן, מחלקך יהי חלקך ומוגדלך יהי גודלך. אמרו: לא היו ימים מועמים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא, והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספר גדול, ובחורוהו מצאווה לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו. הביאוהו וכרכוהו בספר תורה, והקיפוהו בבכילי ומורות והציתו בהן את האור, והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והציחוהו על לבו, כדי שלא תצא נשמתו מהרה. אמרה לו בתו: אבא, אראך בקד? אמר לה: אי למלי אני נשרפתי לבדי, היה הדבר קשה לי. עקשיו שאני נשרף וספר תורה עמי, מי שמבקש עלבונה לא ספר תורה הוא ובקש עלבוני. אמרו לו: תלמידי: רבי, מה אתה רואה? אמר להן: גליון נשרפין ואותיות פורחות. – אף אתה פתח פיך ותבטן בן לאש! אמר להן: מוטב ששוללתי מי שנתנה ואל תחבל הוא בעצמו. אמר לו קלצטוניר: רבי, אם אני מרבה בשללכת ונטול ספוגין של צמר מעל לבך, אתה כבויא לחי העולם הבא? אמר לו: הן – השבע לי! נשבע לו. מיד הרבה בשללכת ונטול ספוגין של צמר מעל לבו, יצאה נשמתו במהרה. אף הוא קפץ ונפל לתוך האור. יצאה בת קול ואמרה: רבי חנינא בן תרדיון וקלצטוניר מיומנין הן לחי העולם הבא. בקה רבי ואמר: יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בכמה שנים. ברורא דביתיה דרבי מאיר, ברמיה דרבי חנינא בן תרדיון הוא! אמרה לו: וילא בי מלתא דיתבא אחמאי בקובה של זנות. שקל תרקבא דדיני וואל, אמר: אי לא איתעביד בה איסורא מיתעביד ניסא, אי עבדה איסורא לא איתעביד לה ניסא. ואל נקט נפשיה בחד פרשא, אמר לה: השמיעני לי, אמרה לה: דשנתא אגא. אמר לה: מרתחא מרתח, אמרה לו: נפישין טובא, ואיפא טובא הקא דשפירן מינאי. אמר: שמע מינה לא עבדה איסורא, כל דאתי אמרה ליה הכי. ואל לפני שמור ידיה, אמר ליה: הבה ניהלה. אמר ליה: מיסתפינא מפלכותא. אמר ליה: שקול תרקבא דדיניא, פלגא פלח ופלגא לחיך. אמר ליה: וכי שלמי, מאי איעביד? אמר ליה: אימא "אלהא דמאיר ענגי" ומתצלת. אמר ליה: ומי

לחלמל עבד כרתנא כו' – ומיזו הקדוש ברוך הוא מודקדק עם הצדיקים כחוש השערה (יבמות כא. ב.) ואפילו לחלמל יש לחוש לכבוד הרב. וקרא ד"לאל תלמד לעשות" במילי אחריתא תוקמה, כמו נטיעת קישואין דסנהדרין (סו. א.) ודמות צורת לבנה דרבן גמליאל (אחרי השנה כו. א.) כקובה = אהל זנות, כדכתיב (במדבר כה:) "אל הקובה".

דקדק – לפסוע פסיעות נאות, וכתיב (תהלים מה:) "כל כבודו בת מלך צניפה". שארש דש בעקביו – דקדוק פסיעות כי הא. לישנא אחריתא – שארש דורסין ברגליה, שאן חשוכין בעיניו כלום. על כל דרבי – אפילו דקדוק פסיעות. שאתה יושב ועוסק בתורה – והם גזרו על כך. דבר של טעם – שהחריבה את ביתו וחרבה את חסידיו ודעיון קיימת. כלום מעשה בא לידך – ואשמע איך היית נזהר. מעות של פורים – שהנחתם לסעודת פורים נתחלף לי וחלקתם לעניים, וסבור הייתי שארנקי של צדקה היא. ולא נפטרתי במדנתי של צדקה. מחלקך יחא חלקי – הואיל הייתי וחרתי בממונך. אימך בכך – כלומר, זו היא שכרה של תורה? קלצטוניר – ממונה עליה. תרקבא = תרי וקב, חצי סאה דריני ודעיון. נקט נפשיה בדר צדקה. – תחזיק ענייני לבושו אחרך מן הפרשים. דשנתא אגא – דרך נשים לי. מרתחא מרתח – כלומר אמין על עד שיפסק לך. ודיוגותא בבאק קמא פפיק "מורבה" (דף. ב.) מאן תרח נתר שמואל. פלגא פלח – את השלטון. בכל עת שיעליל עליך פיסדו בממונך. וכי שלמי – כשיכלו הידיען, ממאי פלחא?

לחלמל עבד – פירש הקונטרס: ומיזו הקדוש ברוך הוא מודקדק כו'. ונראה שלא היה כתוב בספר "אלא מאי טעמא איענש. הוגה בפרסאי היה" ולכך הוצרך לתת טעם אחר.

מה אתה רואה – שהיה נראה בעיניכם שהיה לו לראות דבר שבו תימה, או מלאכים או דבר אחר. אי נמי, בשביל שהיו שומעין קול האחות הפרחות ולא היו יודעין מהו. ואל תכל עצמו – אומר רבינו תם: הדיקא שיראים מן עבירות גרים לעבירה. כגון על ידי טורחן שלא יוכל לעמוד בהם – או הוא מצוה לחבל בעצמו. כי החייא דגיטין (נו. ג.) גבי ילדים שנשבר לקלון שהטילו עצמם לים. וכלי שלמי מאי איעביד – מפרשים שהיה נותן להשליטן מס מן הוונות למספר גלגולותם, ולכך היה שואל: כי שלמי מה אנשה. כי איך אתן מס העולה למספרים? וכן יש לפרש בריש פירקא (שם שם. ב.) שווקים לרושבי בהם זנות ולשילוט מס דרסה. וכל רש"י פירש שכל שעה שיעלילו עליו, שיחשדו בממונך זה.

שלא

יתחשב עמום - פרש רש"י לחזקם לצור על העיר. וחרב רבינו אלחנן פירש: לחיות ממספר אנשי הצבא של גרים.

שמובלין

שם - פירש הקונטרס: לשון "ובלני איש". ורבינו חם פירש: מובלץ - מובדום, ולשון גנאי נקט. וכן משמע בירושלמי פרק "דראה": ראה מקום שמובלץ שם

לעבודה ורה, אמר: "זובח לאלהים יורם".

מאי בנייהו - תימה: טובא איבא בנייהו, דרבי

מאי דוקא אמר מפני שמובלין, הא איך

מובלץ שם שרי, ורבנא אסרי אף במקום שאין

מובלץ ונראה לפרש דרבי פריך: במקום שמובלץ

מאי בנייהו דהא דאי אף במקום שמובלץ פליג.

מדיחבירו חכמים דבריהם מקום שמובלץ, דאי

לא פליגי במקום שמובלץ - לא היה להם להחזיק

אלא מה שהוסיפו על רבי מאיר, ולומר: איך

במקום שאין מובלץ אסור. ועוד יש לפרש: מאי

בנייהו בין מקום שמובלץ למקום שאין מובלץ.

לרבנא דאסרי בתרייהו: ומסיק: נשא ונתן איבא

בנייהו.

אשרי

בזונה, ברכמיה; אמרי: חם ושלום, אי רבי מאיר הוה, הנה עבדי דתא.

לככל. איבא דאמרי: מהאי מעשה, ואיבא דאמרי: מעשיה דברוריא. תנו רבנן: ההולץ

לאיצטדינן ולכרכום, וראה שם את הנחשים ואת החבצות, בקוין ובקוין ומבולין ולולין,

בלורין סלגורין - הרי זה מושב לצים, ועליהם הפתוב אמר: "אשרי האיש אשר לא הלך וגו'

כי אם בתורת ה' חפץ", הא למדת, שדברים הללו מביאין את האדם לידי ביטול תורה.

ורמינהו: [הולכין]] לאיצטדינן מותר - מפני שצונח ומציל, ולכרכום מותר - מפני ישוב מדינה,

ובלבד שלא יתחשב עמהם, ואם נתחשב עמהם - אסור; קשיא איצטדינן ואיצטדינן, קשיא

פרקום אפרקום! בשלמא פרקום אפרקום לא קשיא: פאן במתחשב עמהו, פאן בשאין מתחשב

עמהו, אלא איצטדינן ואיצטדינן קשיא! - תנאי היא, דתנאי: אין הולכין לאיצטדינן מפני

מושב לצים, ורבי נתן מותר מפני שני דברים, אחד - מפני שצונח ומציל, ואחד - מפני שמעיד

עדות אשה להשיאה. תנו רבנן: אין הולכין לטריטאות ולקרקסאות, מפני שמובלץ שם ויבול

לעבודה ורה, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: מקום שמובלץ אסור מפני חשד עבודה ורה,

ומקום שאין מובלץ שם אסור מפני מושב לצים. מאי בנייהו? אמר רבי חנינא מפורא: נשא

ונתן איבא בנייהו. דרש רבי שמעון בן פוי, מאי דכתיב: "אשרי האיש אשר לא הלך בפעצת

רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב"? וכי מאחר שלא הלך, היכן עמד?

ומאחר שלא עמד, היכן ישב? ומאחר שלא ישב, היכן לץ? אלא לומר לך, שאם הלך - סופו

לעמוד, ואם עמד - סופו לישב, ואם ישב - סופו ללון, ואם לץ - עליו הפתוב אמר: "אם

חכמת חכמת לך ואם לצת לכדך תשא". אמר רבי אליעזר: כל המתלוצץ - ויפורין פאין עליה,

שנאמר: "ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם". אמר רבא לרבנן: בקטותא, בעינא

מייניכו דלא תתלוצצו, דלא ליתו עליכו ויפורין. אמר רב קטינא: כל המתלוצץ - מזונותיו

מתמעטין, שנאמר: "משך ידו את לצעים". אמר רבי שמעון בן לקיש: כל המתלוצץ נופל

בגיהנם, שנאמר: "וד היר לץ שמו עושה פעברת דוד", ואין עברה אלא גיהנם, שנאמר:

"יום עברה היום ההוא". אמר רבי אשעאי: כל המתחיהר נופל בגיהנם, שנאמר: "וד היר

לץ שמו עושה פעברת דוד", ואין עברה אלא גיהנם, שנאמר: "יום עברה היום ההוא". אמר

רבי חנינאי בר תנאי: כל המתלוצץ גורם בלייה לעולם, שנאמר: "ועתה אל תתלוצצו פן

יחזקו מוסריכם כי כלם ונחרצו שמעתי". אמר רבי אליעזר: קשה היא, שתיחילתה ויפורין

וסופו בלייה. דרש רבי שמעון בן פוי: "אשרי האיש אשר לא הלך" - לטריטאות ולקרקסאות

של גוים, "ובדרך חטאים לא עמד" - זה שלא עמד בקנניו, "במושב לצים לא ישב" - שלא

ישב בתתבולות; ושמן יאמר אדם: הואיל ולא הלכתי לטריטאות ולקרקסאות ולא עמדתי

לומר: "ובתורתו יהיה יומם ולילה". אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי זוטן: "אשרי האיש אשר לא הלך בפעצת רשעים" - זה

מי יסר - שזמית אתך, שאנצל בתפלה זו. שקל קלא - פיסת רגבים. אייתוה - לשומר. אסקות לוקיה - לתליה. זקפה - פורקא שצולבין בה. מאי האי - דלא מצינא למיקפיה. אמר לבי זנות - כדי שיאמרו: לא הוא. דאידו לא היה עיניו. במש בהא ומוק

בהא - טבל אחת מאצבעותיו ומצא את חבירתה - ברכיה - חיבתו כאלו היה רגלי

אצלה. איבא דאמרי - משום האי מעשה ערק.

ואיבא דאמרי משום מעשה דברוריא - שפעם

אחת לילגלה על שאמרו חכמים (קדושין פ, ב):

נשים דעתן קלות הן עלייהו, ואמר לה: חזיר,

סופר להורות לדבריהם. משום האי מעשה ערק.

לנסותה לדבר עבירה, והפציר בה ימים רבים

עד שנתרצת, והשנועל לה תחוק עצמה, וערק

רבי מאיר מחמת כסופא. לאיצטדינן שם: מקום

שנמנחו את השחר, ולכרכום - שם, ועושין

שם שחוק וליצנות. את הנחשים - מנחשים

ומנכשפים. ואת החבצות - לחשוי נחשים. בקוין

מקוין לולין סלגורין - כולן מניי ליצנים הן. הא

למדת - דמסמך ליה "כי אם בתורת" וגו',

מכלל דאזיל לחכי לאו בתורת ה' חפץ. שצות

ומציל - אם רואה שיגידו שם יהודי - צועק

ומתנחן להם ומצילו. מפני ישוב מדינה -

ישאלא דהרים באותה העיר, שזה מבקש בני

וישובו הכרוקם להצילם. שלא יתחשב עמהם -

לחזקם ולרשות עמהם מצור. שבעיד קדית אשה

- אם רואה חבירו ישראל נהרג שם, מעיד

באשמו (שם, ששולחין שם - מסדרין ערכי:

עבודה ורה להתגבר לה. מובלץ - לשון "ובלני

איש" (בראשית ל), ענין חנייה של חבירו

ואספה, אמיינדר בלעז. מפני חשד - עבודה

ורה, שלא יתשהוהו ובחזקת זיבול לעבודה ורה.

מאי בנייהו - לרבי מאיר נמי כולדו אסרי,

דהא לרבי מאיר כולדו בחזקת זיבול לעבודה

ורה נהנה נשא ונתן - לרבי מאיר נשא ונתן

(לעבודה ורה) - אמר "מפני שמובלץ

לעבודה ורה" סתמא קאמר, וסבר דודאי מובלץ

לעבודה ורה שם, ואיבא למיחש דמי עבודה

ורה בידו, וקונין מישראל זה לצורך עבודה ורה.

ורבנן (דמפרשין משעתו חשד ליצנות, ולמידי

אחרני לא חישי - נשא ונתן מותר, דלא

חישינן דרמי עבודה ורה. אם הלך סופו לעמוד

"הלך" משמע בהעברה בעלמא - סופו

לעמוד ולהתעבב בניהם מעט. והכי קאמר:

אשרי שלא הלך, ומתוך שלא הלך לא עמד,

ומתוך שלא עמד לא ישב. הא אם הלך - סופו

לעמוד כו'. "אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם

כלה ונחרצו שמעתי". מפרשין שם: מוסריכם.

משך - הקדוש ברוך הוא. ידו - הפותח יד לון

את הכל, מושבה מן הלוצצין. יום עברה היום

ההוא - ביום הדין משעתי קרא, שבינתיים גרים

לניהם, לפרסאות פלטינ. וכל דבריהן שחוק

נאספין לשחוק וללצון. צדית היה על

ידי כלבים, וכל מעשיהם לשם שחוק ושמהוה.

דוגמתו בשחיתות חולין (ס, ב), כי משה קניג

הזה, למד לא גרסינן בהא.

אברהם

אברהם

אברהם

אברהם

אברהם

אברהם

אברהם

אברהם

אברהם אבינו - בימי דור הפלגה היה. בסוף ימי פלג נפלגה הארץ, כדתיא בסדר עולם. אמר רבי יוסי: נביא גדול היה עבר שקרא לבנו פלג, ואם האמה: בתחילת ימיו כו. ופלג ראת את אברהם כמה שנים, דהא למאה תשעים ואחד דפלג גולד אברהם, ויהי פלג אחר כך כמה שנים. **במושב אנשי פלשתים** - כשגר בנינים, דכתיב: "ויער אברהם בארץ פלשתים". **כשהוא איש** - כשהוא בחור בבחו.

כלומר, ממחר להביד בוראי קודם ימי הקדמה. **כאיש** - גבור. ולא בשכר מצותיו - שעבוד את יצחק מאובת שמו מאובתת מצות פיו. **ובלא לשם קיבול שכר**. על מנת שלא לקבל פרס - יהי לך עמל. למחר: אפילו אין סופי לקבל שכר, אהוב אני את בוראי וחפץ במצותיו. **מפיקם שלבו חפץ** - לא ישנה לו רב ולא מסכת שהוא מבקש הימנו. שאם ישנה לו מסכת אחרת, אין מתקיימת. לפי שלבו על האותו. **חפצו** - נאותו שאדם חפץ, מדרגא כתיב "חפץ". **פסקי סידרא** - פרישתיו של מלך. **סיפוי סידרא** - סימני סידרא אחד מן הספרים. **תלים** - ספר תהלים. עושה לו **חפציו** - הכי קאמר קראי כי אם בתורת - ה' עושה חפצו. נקראת על שמו - של וארתו) תלמידו שטוח בה, כדכתיב "ובתורתה". **דמשמע של כל אדם**. ילמד אדם - מרבו, עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו שגורה לו בפיו. ואחר כך יתנה - ויהי בתלמודו לדמות מילתא למילתא העשויה ולתרוץ. וקראשנה לו יעשה כן, שמו יבטל, חורב לא יקרא על כל שעה. ועוד, לאחר ששנה הרבה הוא מתחייב בתלמודו ומתרוץ לעצמו בדבר הקשה. והכי נמי אמרינן ב"הורואד" (ברכות טו, ב) "הסכת" - ה' ואחר כך בתו. ומיייתקן להא דרבא הוה. **דלא ידע מאי קאמר** - שאין רבו יודע לפרש לו כלום. **גרסה** - לשון "גרש רובל" (ירקא ב), שלא היה שותף חזק הדין, אלא כריתיה של גירסות המהלך אותו חסד לשנים או לארבע או חמש מאכל. **גרסה נפשית** - תאבא - מרוב תאוות לתורה יחיד שרוב לפי היכולת, אף על פי שאינו טוחה חזק הדין ליכנס בעומקה. **כתיב על נפי** - בתורה משתע: "שלתה בעבותותי תקרא" - תלמידים העוסקין בה. "על גפי" משמע כעל כנפיים. מושב שאינו כבוע. **וכתיב** - קרא אחרינא: "על כסא" - מקום כבוד קבוע, כמו "דק הכסא אנדל ממך" (ברכות א, א) בלשון (שבת ב, ב) אחרינא: בתחילה "על גפי" - יחידי בלא תלמידים. כמו "אני בגפא ברא" - מרובים - משתלם במחבואות. **ולבסוף על דרך** - מורה הוראה לעין כל - בדרך - מים מוכנסין, וסוף כלים. **בארך** - מים חיים, ואין פוסקין. **הכילות** - דגרים הרבה וזהו, אינו יכול לחזור עליו פעמים רבות. ומשכח. **על ידי** - מעוט. **יחיד** - גנרטיקס "הרמא" הוא יחיד - בלשון "הרמא" - שחור אנשים להראות כמה אני חכם להעמיד גירסת הרבה, והוא משבח ומקצר ימיו. **דכתיב (ברכים ל):** "כי הוא חיך ואורך ימייך". **ורב ששת אמר** רבי **הרמא** הוא יחיד - בלשון (שבת ב, ב) "איחורכי איחריך", כלומר יש לו עופות לחרוך ולאכול. כל מי שלומד גורס מעט מעט ומחזר עליו פעמים הרבה עד ששגור בפיו, ואחר כך חזר ולומד - תלמודו מתקיים. **תקרא** אתמחד מתמה: וכי לא יתרוך מי שצידו רמיהו **בנפיה** -

אמר רבא אמר רב סחורה - משמע שרב סחורה

רב מבוהק היה. **שהדי** במקומות מצוינו שאמר הרבה דברים משמו. והא דאמר סוף "אלו מציאות" (בבא מציעא לג, א) אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת. ומפורש רבא: כגון רב סחורה דאסבא לא הוה ליסטרון - והתם אית דגרסי "רבא". ואית דגרסי "רבא", והכי פירושו: אפילו לא קבלתי ממנו אלא דבר זה. שאין בו כל דבר חידוש, אינו חייב לקרוע עליו. **אנא** - נבדחת - בדלתי, פירושו: ששיתתי. ומח שלא אמר "קיימתי" - שאין לשון קיום בלשון אלא בדבר מצוה, כי הדיא דסוף "במה מדיקליך" (שבת לד, א) גבי "עשרתם ערבתם הדיקולן את חברי", וקא דאמר דצריך לעשרתם בנתיחא כי הדיב דליקולב מנייה, וקאמר: אנא לא שמענא וקיימתיה מסבא. ויש גורסים "עבריתה" בריש, ולא נתיירא. דאם כן בא לסתור ולזהרר שערב על דברי חכמים.

ישלש **לומד תורה** **אלא במקום שלבו חפץ, שגאמר: "פי אם בתורת ה' חפצו".** **לוי ורבי שמעון ברבי יתבי קמיה דרבי וקא פסקי סידרא, סליק ספרא, לוי אמר: ליתוי [לן] מושלי, רבי שמעון ברבי אמר: ליתוי [לן] תילים, פפיה ללוי ואיתוי תילים. כי מוטו הכא: "פי אם בתורת ה' חפצו", פרישי רבי ואמר: אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ. אמר לוי: רבי, נתת לנו רשות לעמוד. אמר רבי אבדימי בר חמא: כל העוסק בתורה - הקדושה ברוך הוא עושהו לו חפציו, שגאמר: "פי אם בתורת ה' חפצו". אמר רבא: לעולם ולמור אדם תורה במקום שלבו חפץ, שגאמר: "פי אם בתורת ה' חפצו". ואמר רבא: בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא ולבסוף נקראת על שמו, שגאמר: "בתורת ה' חפצו ובתורתו יהיה ויחיה ויללה". ואמר רבא: לעולם ולמור אדם תורה ואחר כך יהיה, שגאמר: "בתורת ה'", ויהיה: "ובתורתו יהיה". ואמר רבא: לעולם ליגרם איניש, ואף על גב דמשפחה, ואף על גב דלא דע מאי קאמר, שגאמר: "גרסה נפשי לתאבא" - "גרסה" פתיב, ולא פתיב "שחנה". **רבא רמי, פתיב: "על גפי", וכתיב: "על כסא"!** **פתחלה על גפי, ולבסוף על כסא. פתיב: "בראש מרמים", וכתיב: "עלי דרך"!** **פתחלה בראש מרומים, ולבסוף עלי דרך. עולא רמי, פתיב: "שתה מים מבורך", וכתיב: "וגזלים מתוך בארך"!** **פתחלה שתה מבורך, ולבסוף וגזלים מתוך בארך.** **אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא, מאי דכתיב: "הון מהכלל יקטט וקבץ על יד רבך?"** **אם עושה אדם תורתו חכילות חכילות - מתמעט, ואם קובץ על יד - ירבה.** **אמר רבא: ידעו רבנן להא מילתא ועבריה עליה.** **אמר רב נחמן בר יצחק: אנא עבידתה וקיים בדי.** **אמר רב שזיבן משמייה דרבי אלעזר בן עזריה, מאי דכתיב: "לא יחרוך רמיה צידו?"** **לא יתיה ולא יתרוך ימים צייד הרמאי, ורב ששט אמר: צייד הרמאי יתרוף. פי אתא רבי דימי אמר: מישל לאדם שצד צפרין, אם משבר כנפיה של ראשונה - פולס מתקיימות בידו, ואם לאו - אין מתקיימות בידו.** **"יהיה קעץ שתול על פלגי מים", אמר רבי רבי ינאי: קעץ שתול ולא קעץ נטוע, כל הלומד תורה מרב אחר - אינו רואה סימן ברכה לעולם.** **אמר להו רב חסדא לרבנן: בעניא דאימא לכו מלתא, ומסתפינא לשבקינן לי ואוליתו: כל הלומד תורה מרב אחר - אינו רואה סימן ברכה לעולם, שבקוהו ואולל קמיה דרבא.** **אמר להו: הני מילי סבא, אכל גמרא - מרב אחר עדיו, פי היכי****

שלא תבריה. שתול - נעקך כמאן חזרו ונשתל במקום אחר. **נטוע** - מעיקר, ולא זו משל לעולם. כלומר, כעץ שתול יעשה תלמיד [את] עצמו לילך וללמוד מכל האדם. ולא כעץ נטוע להשתקע לפני רב אחר. **כסא** - ללמוד חריפות וחיידו הלב לאחר שלמד ושגורה בפיו גירסת התלמוד.

רלא

עבודה אידיהן - פרק ראשון דף שי עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ)

תוספות

ישלש אדם שנתו וכו' אלא ליוזם - פירש הקונטרס: שני ימים מקרא שני ימים משנה ושני ימים תלמוד. ולשון "ליוזם" דחקו לפרש כן, מיהו אבתי איבא לאקשוויי. מי ידע כמה חי? לכן נראה: "ליוזם" - בכל יום. ולכן תקנו פסוקי התמיד ומשנה "אידור מקומן" ובריתא דרבי שמעאל, ונראה לרבינו חכם, דאנו שפוסקין בתלמוד בבלי, דינו, כי הוא

בלול במקרא במשנה ובתלמוד, כדאמרין בסנהדרין (בר, יא: "בבלי" - בלולה במקרא, בלולה במשנה, בלולה בתלמוד.

אם פרו יתן בעתו - ונראה לפרש תלמודי רבינו אלחנן: הוראה, כדבסמוך. ובקונטרס פירש לענין קביעת עתים לתורה.

ושיך למשנה לעיל טו, א: **הגיע** לכיפה כו' - ואית ספרים גרסין: אם עושין בפרשטין לעבודה זרה קטלאות נומים וטבעות, רבי אלעזר אומר מותר. אכן נראה דלא גרס, דלא ממתברא שיתיר שום נאם לעשות לכתחלה חכמים עבודה זרה.

ואין לעזוב דרבי אלעזר מושט איבא כדשרי ברפך שני (עבודה זרה כ, א) לילד את הגויה, דלא דמי, הדיחם דאי איבא איבא דליבא לאשתמוטי, אלא הכא איבא לאשתמוטי למימר דאסר לן למעבד שום חכמים עבודה זרה; ולביא

למימר נמי דאית לאשמועינן דבדיעבד שרין מותר, דאם כן היינו רבי אלעזר האומרא דגמרא, דאמר: אם בגו שברו מותר. ונראה שלא היה כתוב בספר רבינו שמעאל, מאלא פירש מאי קטלאות.

מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה - ואם תאמר: מכל מקום הלא הוא אסור ליהנות מדמי עבודה זרה אפילו בפרות משה פרוטה, ואם כן נמצא איסור מעורב בשכרו וש' לומר: כיון דבשכר מכוש זה האחרון לא היה הגוי נותן ממנו משכירותו פרוטה, אם כן אין לו עליו שבר עבודה זרה כלל. ואף על פי שגוי מקדיש על פחות משהו פרוטה בגול, מכל מקום איבא קפידא כולי האי.

אלמא קסבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף - הכא נמי פירש "לשכירות מקום" (קדושין מה, א) גבי יהודי דישעל לי שירין נומין וטבעות ואקדש אני לך" אינה מקודשת, ומפרש טעמא, דכיון דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף אם כן כל פרוטה ופרוטה היא לא מלתא, דהוי ליה מן(ק)דרש במלוא דאינה מקודשת. ונראה מאי שם מנחיה דפרק "איחוד נשך" (בבא מציעא סה, א) גבי מרבין על השכר, דרבה רוב וסיף דאמרין תרווייהו: שכירות אינה משתלמת אלא לכסוף, ואמר רשאי דקו בה רבנן בהא מלאת ואקומהא קארא: וכן לומר: דודאי כל זמן שאין הפועל חזר - אין לו שבר עד לכסוף, ואין לבעל הבית עליו משום "כל תליך", וגם מותר להרבות על שבר, דליכא כחא אגר נטר. אבל אם פועל לא חזר - מדרבא כהן דיוכל לחזור וישתלם שכרו לפי מה שעשה, שבשעה שחזר או קריו סוף, ולא נפקא לן כלל היתם פלוגתא בישינה בשכירות מתחלה ועד סוף כדמוכח היתם מקרא, דלא שייך אגר נטר כדאמרין, וגם איסור "כל תליך", ולא שייך פלוגתא ישנה לשכירות אלא וכהו גבי קדושין כפרשיית.

דאמר

משנה ואין עושין תפשיטין לעבודה זרה, וקטלאות ונומים וטבעות; ורבי אלעזר אומר: בשכר מותר. אין מוכרין להם במחופר לפרקע, אכל מוכר הוא משיקצין; ורבי יהודה אומר: מוכר הוא על מנת לקוץ. **גמרא** מנהי מילי? אומר רבי יוסי בר חנינא:

דלא ליפלוז לישיני - שלא יתחלקו הלשונות, דהאי גרסי שמעתא בהאי לישנא דהאי גרסי לה בלישנא אחרנא. ודאי מילתא היא, ומיהו תלמוד דגרסי מתריהו (לישני) משתבש בגירסיה משום דמבלבל לישיני. ביזוי' - שני ימים מקרא ושני ימים משנה וכו', וכן כל שבעה ושבעה, **אם** פרו יתן בעתו - שיקבע עתים לתורה. רשעים - חרמין, חרמין - חלומי, חלומי - תלמודי, לישנא אחרנא: "פריו יתן בעתו" -

דלא ליפלוז לישיני. **על פלגי מום** - אומר רבי תנחום בר חנינאי: לעולם ישלש אדם שנתו, שלש במקרא, שלש במשנה, שלש בתלמוד. - **מי ידע איניש בפה חיי?** - כי קאמרין - ביזוי'. **"אשר פרו יתן בעתו"**, אומר רבא: אם פרו יתן בעתו - "ועליו לא יבול", ואם לאו - על הלומד ועל המלמד, עליהם כתוב אומר: "לא כן הרשעים כי אם" וגו'. **"אמר רבי אבא אומר רבי אבא אומר רב, מאי דכתבי?"** רבים תלמידי הפלח? זה תלמודי שלא הגיע להוראה ונאורה, "ועצמים כל הרוגיה", זה תלמודי שהגיע להוראה ואינו מורה, ועד כמה? עד איבעין שנין. **והא רבא אורין - היתם בשוין**. "ועליו לא יבול", אומר רב אחא בר אבא אומר רב, ואמרי לה אומר רב אחא בר אבא אומר רב המנונא אומר רב: שאפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה תלמוד, שצאמר: "ועליו לא יבול". **"יכל אשר יעשה יצליח"**, אומר רבי יהושע בן לוי, דבר זה כתוב בתורה ושני בנביאים ומשולש בכתובים: כל העוסק בתורה - נכסיו מוצליחין לו, כתוב בתורה - דכתבי: "ושמרתם את דברי הכרית הזאת ועשייתם אתם למען תשפילו את כל אשר תעשו", שני בנביאים - דכתבי: "לא ימוש ספר התורה [הזה] מפיו והגיתו בו יומם ולילה למען תשמרו לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשפיל". משולש בכתובים - דכתבי:

"כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיה קעץ שתול על פלגי מום אשר פרו יתן בעתו ועליו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח". מכרין רבי אלפסנדרין: מאן בעי חיי? מאן בעי חיי? כגוף ואתו כפול עקמא לגביה, אמרי ליה: הב לן חיי? אומר להו: **"מי האיש החפץ חיים וגו' נצר לשונך מרע"** וגו'. **"סור מרע ועשה טוב"** וגו', שקמא אומר: נצרת לי שני מרע ושפתי מרע, מרמה, אכלה ואתגרה בשניה? תלמוד לומר: **"כיו מרע ועשה טוב"** - אין טוב אלא תורה, שצאמר: **"כיו לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו"**. "הגיע לכיפה מקום שפעמיון

בה עבודה זרה". אומר רבי אלעזר אומר רבי יוחנן: אם כנה - שרין מותר. פשיטא, משמש עבודה זרה הן, ומשמש עבודה זרה בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא - אינן אסורין עד שיעברו! אומר רבי ירמיה: לא נצרכה אלא לעבודה זרה עצמה. - הניחא למאן דאמר: עבודה זרה של ישראל אסורה מיד, ושל גוי עד שתעבד - שפיר, אלא למאן דאמר: של גוי אסורה מיד, מאי איכא למימר? אלא אומר רבה בר עובא: לא נצרכה אלא במפוש אחרון; עבודה זרה מאן קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוא גמר מלאכה? במפוש אחרון, מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלקמא קסבר: ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, וזה, קטלאות ונומים וטבעות; ורבי אלעזר אומר: בשכר מותר. אין מוכרין להם במחופר לפרקע, אכל מוכר הוא מוכר הוא על מנת לקוץ. **גמרא** מנהי מילי? אומר רבי יוסי בר חנינא:

רש"י

דלא ליפלוז לישיני - שלא יתחלקו הלשונות, דהאי גרסי שמעתא בהאי לישנא דהאי גרסי לה בלישנא אחרנא. ודאי מילתא היא, ומיהו תלמוד דגרסי מתריהו (לישני) משתבש בגירסיה משום דמבלבל לישיני. ביזוי' - שני ימים מקרא ושני ימים משנה וכו', וכן כל שבעה ושבעה, **אם** פרו יתן בעתו - שיקבע עתים לתורה. רשעים - חרמין, חרמין - חלומי, חלומי - תלמודי, לישנא אחרנא: "פריו יתן בעתו" - שלומד ועשה פרי, כלומר מקיים מה שכתוב בתורה, וזה עיקר. ועל הלומד ועל המלמד - שאלו ללמוד תורה תלמידי שנינו הגון, הפלח - לשון נפל שלא מלא ימיו. כלומר, תלמיד שלא מלא ימיו - רבים חללי, ועצמים - המתעצמים והמחרישים ומתאפקים מחלונות, הורגין את דורן. "ועצומים" לשון "עוצם עיניו" (ישעיהו לג). ועד כמה - הוי ראי הוראה. עד איבעין שנין - משנה, והא רבא אורי - וכל ימיו לא השתהי אלא ארבעים שנה, בפרק קמא דראש השנה (ות, א). היתם בשוין - בשאין בעירו גדול ממנו. שיחת חולין - של חכמים צריכה תלמוד, כדי להתלמד לדבר בשלשום, שהוא בלשון נקיה ועשור ומרפא. ועליו - הוי דבר רב שאליו, וכתוב "עליו יבול" - כלומר לא ילך לאיבוד. פשיטא - דשכרו מותר, דהא כיפה זו לאו עבודה זרה היא, אלא תשמיש לעבודה זרה. פליג לרבי ישמעאל וביי רבי עקיבא, דבני עבודה זרה עד עצמה ואומין נאסרת בתשמיש, מודו דאין אסורין. עד שיעבדו - עד ששתמשו בהן לעבודה זרה, בפרק "דבי ישמעאל" (עבודה זרה נא, ב) בבביתא בגמרא, אלא נגזריה - אלא דרבי אלעזר. אלא לעבודה זרה עצמה - שאם עשה ישראל לגוי עבודה זרה בשכר - שכרו מותר. הניחא למאן דאמר כו' - פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא היא, של ישראל - ששעה ישראל לצרכו למכורה לגוי, ושל גוי משתעבד - וזו עדיין לאו נעבדה, משום הכי שכרו מותר, שזו לעזרן גוי נעשית. מאן קא גרים לה - שרין מותר. עבודה זרה, בפשוט האחרון - מכת קורטס האחרון, לית ביה שוה פרוטה - הלבך שרי, דשכירות שאר מבושות לא מיחסר, והוא לאו שבר עבודה זרה הוא. וקסבר רבי אלעזר: ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף - אומר ומקבל עליו לעשות בהא לא אמרין בגמרא המלאכה הוא קונה לה השכירות, אלא כל פורתא ופורתא דעבד קמא קמא קני אגרא. דפלוגתא היא בקדושין (מה, א): עשה לי שירין נומים וטבעות ואקדש כו', לא

דאמר

עבודה זרה. לפני ידידיהן – פרק ראשון דף כ עמוד ב – מתוך מהדורות "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י תוספות

שלא יתרהו אדם ביום – האי קרא דרשה וגוררה היא אל אסמכתא, כדמוכח פרק "נערה שנפתתה" (כתובות מ, א). חקשה הרב רבינו אלחנן: אם כן מאי רבותיה דיוחנאל, דאמרין פרק שני דחולין (ל, ב), "ונפשי לא אסמכתא" – שלא הדרתיה ביום ובאתי לידי טומאה בלילה? ואומר רבינו יצחק: דבכל מקום רבותא היא ממה שהיה מציל עצמו מהדרהו,

מה שאין כן בשאר אדם דאינו ניגול מזה בכל יום. דאמרין בבבא בתרא פרק "מי פשטו" (קסד, ב): שלשה דברים שאין אדם ניגול מזה בכל יום, וקא חשיב דריש: **עונה** במביאה לידי יראת חטא בירושלמי דשקלים גרס איפכא: יראת חטא מביאה לידי עונה. וקא סבר רבינו יהושע כן לו דבסמך דאמור: עונה גדולה מכולם. והקשה רבי יוחנן מפרש"י, דאמרין בעמור: שלשה דברים שקולים זה כזה: יראת חטא, חכמה, ענוה; ויש לומר, דהכי קאמר: דלא סגיג לאה בלא הא, יראה בלא חכמה ויחכמה בלא יראה, ושתייהם בלא חכמה וענוה בלא שתייהם.

חסידים לא נאמר אלא עניים – ואם תאמור: הא כתיב נמי "וא דברת בחון לחסידך" ולא כתיב "ולעניך"? ויש לומר: הים חסידים כתיב וכל שכן עניים, אבל שלש בשרות הגאולה – פשיטא תולה אותם בחשובים וגדולים יותר. **וא** אשמעינן הני תרתי דלא ידע שבחיהו – והקשה הרב רבינו אלחנן: לישמעיהן שחת ידיע שבחא, וקמה לפסדה, וכל שכן אילין ונראה לו ד"ל לא זו אף זו קתני. **בהמה** על מנת לשחוט מהו – תימנה: מאי בעי ונאי פליגי רבי מאיר ורבי יהודה בסמוך? הא אפילו בסתם אמרין לעיל: אימור להפסדה זבנה! ולפרשן רבינו שמואל כן מאיר דלא מיירי לעיל אלא בפרה דוקא. נחנא, ויש לומר: לפירוש הקונטרס דהבא מיירי בעגלים וסיידים שאסור למכור לזא

ולא כבגדי צבע [של] אשה – שזוכר את האשה כמו שהיא מלוכשת בהן, שמיין אותה, ומתרחק אחריה. קרן זוית הוא – כשפנתה לימין או לשמאל ליכנס ממבוי למבוי ופוגעין זה את זה בקרן זוית, דאינו ראה אותה מרחוק באה כנגדו שיעצם עיניו. בעליהן – האשה הרגילה ללוכשן. צבע אשה – משמע שמכירה, בגדי צבעונין – אינן של נשים, ומדקתני

"בגדי צבע אשה" משמע שמכירה. בעתיקי – שלכשתן, וכבר ראה אותה מלוכשת בהן, וכשחזרו דאמא אותן נזכר ביהי. ודוקא בגדי צבעונין, לפי שהאשה נאה בהן. ולא שכיחי אבל שאר בגדים דשכיחי ואינן לני לא מסיק אדעתיה להרהר. בחתי – שלא לבשתן מעולם. לאשפוי – כובס המתקן בגדים חדשים. מין פמינו – בהרבהם בחמה. מותי – ואסמין ללחכים בידים אבר הוכר. כמכחול בשפופרת – כנה ממוחל הוא קיסם שמכניסין בשפופרת – כנה שמתכחול בתוכה. והקיסם כנה "מכחול" – שם שפועליו, כו. הא קא פספלי – ותניא לעיל לא בחמור ולא בחמורין בעבדיה טריי – לבו על מלאכתה, ושוכח בהרהרו. הוה פריגנא בית חשימ – לדאות מבחין כבהמה, אלמא מחתך ממש והוא נשפרת מכל רב דע – ותניא לעיל "כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה", וקא מוחר ליה להשמר שלא יבא לידי חור – על ידי שעוסק בו, ועוד, שרואה ומבין אחרות שבה ונשמר. זויתו – (ורזו) ונשמר קדם לכן שלא תבא עבירה לידי, כי בהא, דאינו מהרהר לבא לידי טומאה. זויתו – כשהעבירה בא לידי, והור להשמר שלא יכשל דהכי אמרין "ככל הבשר" בשחיטת חולין (חולין קו, ב): מאי לאו דזהיר ולא נגע? לא, דהורי קדים ומשי ידיה מעיקרא. נקיות – נקי באין חטא. פרישות – לא מדרב המותר פורש, להזמיר על עצמו. מחור – חצ מולבן, ועדף מנקי. ויהי רוח הקודש – להשרות עליו שכניה. או דברת בחון לחסידך – ולא נאמר "ליראך ולעניך", שחת בתואת חסין ושעורין קודש שמתלל בוירק, ובעל אמרין "כח הבשר" בשחיטת חולין (ורמנא שנתן לו ישוב וחגיגה בקרקע. לא ידע שבחיהו – לא מינבר שבח בחיבורין מכאן ואילן, דקמה פסדא, ואילן הני נמי דלא פסיד מידו לא מינבר דלשבת, אבל שחת – דאמר לענינ, דכמה מושרי ודח משבתות, בהא קרינא רבי מאיר – שחת, משום ידיעו שבחיהו, דלאו בשרושה קיימי – שחת ואילן קמה בקרקע ישראל גינה, ולא מצוי להשחיטה, וישראל מעבב עליה. אבל בחמה – מכי זבן לוי גוי בשרושה חליה, על מנת לשחוט – מתנה עמו בפירוש. **משנה** אין משכביון ביום – לוגי בארץ ישראל, ויורה משום ביהיה, דאיסור דארייתא הוא, שנתן להם מנהיגה בקרקע, ואין צריך לומר שדות – דאיכא תרתי לאיסורא כדמפרש בגמרא. פוראי – ארם צובה, וסמכותה ארץ ישראל, וכיבשה דוד והיבנה קודשת ארץ ישראל שלא על פי הדבור ובלא ששים ירובא, וקרי ליה "כיבשה יחיד".

משכביון – על מנת לשחוט ושחוט, דבירי רבי יהודה; רבי מאיר אומר: אין מוכרין לו אלא שחומה. **משנה** אין משכביון להם בתיים בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות, ובסמורא

לרבי חנינא בר קהנא, דאמר רבי חנינא בר קהנא, אמרי בי רבי: תרופה שלא יסריח מותו, והפקננו על פניו. תנו רבנן: "ונשפרת מפל דבר רע" – שלא יתרהו אדם ביום ויבוא לידי טומאה פלגלה. מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר: תורה מכיאה לידי והירות, והירות מכיאה לידי וריוות, וריוות מכיאה לידי נקיות, נקיות מכיאה לידי פרישות, פרישות מכיאה לידי טהרה, טהרה מכיאה לידי חסידות, חסידות מכיאה לידי ענוה, ענוה מכיאה לידי וראת חטא, וראת חטא מכיאה לידי קדושה, קדושה מכיאה לידי רוח הקודש, רוח הקודש מכיאה לידי תחית המתים; חסידות גדולה מכולן, שנאמר: "אזי בפרת בחון לחסידך". ופלגנא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: ענוה גדולה מכולן, שנאמר: "רוח ה' אלהים גדולי מעשה ה' אתי לבשר עניים", "חסידים" לא נאמר, אלא "עניים", הא למדת ששענה ענוה מכולן. "אין מוכרין להן" וכו'. תנו רבנן: מוכרין להן אילן על מנת לקוץ וקוצו, דבירי רבי יהודה, רבי מאיר אומר: אין מוכרין להן אלא קצוצה; שחת על מנת לזנוז וגזוז, דבירי רבי יהודה, רבי מאיר אומר: אין מוכרין להן אלא וזוזה; קמה על מנת לקצור וקוצר, דבירי רבי יהודה, רבי מאיר אומר: אין מוכרין אלא קצוצה. וצריכא, דאי אשמעינן אילן – בהא קאמר רבי מאיר, כיון דלא פסיד משהי ליה, אבל האי דכי משהי לה פסיד – אימא מודי ליה לרבי יהודה; ואי אשמעינן בהני תרתי – משום דלא ידע שבחיהו, אבל שחת ידיע שבחיהו – אימא מודי ליה לרבי מאיר; ואי אשמעינן בהא – בהא קאמר רבי מאיר, אבל בהנהך אימא מודי ליה לרבי יהודה, צריכא. איבעיא להו: בהמה על מנת לשחוט, מהו? התיב טעמא מאי שרי רבי יהודה – דלאו בפרושהי קיימי ולא מצוי משהי להו, אבל בהמה, כיון דברשוותיה דגוי קיימא משהי לה, או דלמא לא שנא? תא שמע, דתנאי: בהמה – על מנת לשחוט ושחוט, דבירי רבי יהודה; רבי מאיר אומר: אין מוכרין לו אלא שחומה. **משנה** אין משכביון להם בתיים בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות, ובסמורא

הא אמר רב משרשיא מחזה חובת דהר היא – פירושו: ואם כן אין לגזור בהו שביטות אטו מבירה, דמבירה לא מקפץ לה מחוזה, אבל שדות במבירה פוקע לזו ממעשר. ויש מפרשים דאיתא אפילו למאן דאמר אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר בסוף "השולח" (נעטן מז, א), דמכל מקום חשבוה הפקעה מה שהיא עתה ביד גוי והוא תרתי לאיסורא. והוצא לארץ – דמרחק, ולכא למיגור מבירה דהתם אטו מבירה דארץ

[illegible]

וְשֵׁשִׁים רִבּוֹא. וְיִתְרָא נִרְאָה כְּמוֹ שִׁפְרִישׁ דֶּרֶב רִבְעִי יִצְחָק מְחַרְפֵּט, דְּכָל מַה שֶּׁכֶּשֶׁב יִחִיד בְּנוֹן יֵאֵר כּוּן מְנַשֶּׁה אִינוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל קִשְׂיָא, דְּאִי מִקְרָא יִשְׂרָאֵל הוּא – אִין אִזּוּ קִרְיָי כִּיבֻשׁ יִחִיד, וְאִם מְחֻרָה לֵארוּץ הוּא – אִפְּלוּ הוּא שֶׁשִּׁים רִבּוֹא קִרְיָי כִּיבֻשׁ יִחִיד לִכְן נִרְאָה: כָּל שֶׁאֵין לוֹ רִשּׁוֹת לִכְבֹּשׁ נִקְרָא חֻרָה לֵארוּץ, דְּכָל זִמָּן שֶׁלֹּא כֶּבֶשׁ כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה לוֹ רִשּׁוֹת לִכְבֹּשׁ חֻרָה לֵארוּץ. וְכִי אֵינֶה סִבְפִיר מִרְשָׁתָא "עֲקֵב": שֶׁכֶּשֶׁב דִּד אֵרֶם חֲרִים וְאִרֶם עֻבֹרָה, אִמְרוּ לוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִיָּוֶן פִּלְטִין שִׁלָּךְ אֵל כֶּבֶשׁ, וְאַתָּה הוֹלֵךְ וּמִכְבֵּשׁ חֻרָה לֵארוּץ: שְׁנֵאמֹר "וְאַתָּה יְהוֹשִׁיעַ יִירוּשָׁלַם" וְגו'. **אִלְפִי** דְּלִפְנֵי לֹא מִפְקִירִין – הָיָא סִימְנָה עֻבֹרָה הוּא, כְּלוּמֹר, כְּלוּלִי הָיָא לֹא הִישִׁיעִין, אִי נִמִי, כּוּן דְּאִיסוֹר שְׂכֻנָּה שֶׁלֹּא יִבֵּא דִּיקָא לְיִשְׂרָאֵל, קִרְיָי לִיה מְכֻשָׁל לִפְנֵי עֵד.

אִתָּא בְּמִקּוֹם שְׁאִמְרוּ לְהַשְׁכִּיר לֹא לְבִית דִּידָא אִמְרוּ וְכו' – יֵשׁ לִפְקֵק עַד מַה סוֹמְכִים בְּנֵי אֵרֶם לְמַדְּבוֹר לְהַשְׁכִּיר בְּתִים לְגוּיִם וְאִם לְבִית דִּידָא. וְיֵשׁ רִצּוּצִים לְהַבִּיא דְּלִיתָר לְהַתִּיר מִתְּסֻמָּתָא בְּתוֹסֻפָּה (פֶּרֶק שֵׁנִי): וְכָאן בָּאן לֹא יִשְׁכִּיר אֲדָם בֵּית לְגוּי מִפְּנֵי שִׁדְוֹת שְׁמֻכְסִים עֹבְדֵי הוֹדָא, אִפְּלוּ לֹא מְשַׁכְּרִין אֲדָם אִתְּרוּת וְאַתְרוּת וְאַתְרוּת וְאַתְרוּת אֵל עַל פִּי שִׁדְוֹת שְׁמֻכְסִים לְחֻבֵּב עֹבְדֵי הוֹדָא. מִשְׁמַע הִטְעַם שְׁמֻשׁ שְׁמֻחֵל כּוּן מִקּוֹם שְׁמֻכְסִים עֹבְדֵי הוֹדָא קִבְּעִיתָּ בְּזֵד אֵינִי מְכֻנִּס, וְהִבְרָךְ שְׁאוּמֵי אֵינִי מְכֻנִּס עֹבְדֵי הוֹדָא בְּקִבְעִיתָּ שְׂרִי. וְלִפְנֵי הָיָא בְּעַת שְׁתֵּינִים שְׁבִיעִינוּ אֵינִם מְכֻנִּסִין לְבִתְהִי עֹבְדֵי הוֹדָא קִבְּעִיתָּ אֲלֵא כְּשִׁישׁ שֶׁ מֵת אִו שְׁנוּטָה לְמוֹת, וְגַם אֹתָהּ שַׁעָה אֵינִן עֹבְדִין אֹתָהּ – מוֹתֵר, אֲבָן, מִשָּׁם אֵין אִרְיָא גְּמוּרָה, כִּי שֶׁ לְחֻלְתָּא טַעַם הִיתֵר דִּירוּתוֹ וְאַתְרוּתָּהּ שֶׁמָּא לֹא אִסְרֵהּ לְהַתִּיר דְּלִיתָר דְּרִבְכִּי: "לֹא אִסְרֵהּ תֻּעֵבֶה אֵל כִּתְרָךְ", וְלִשְׁמֵא אִמְרוּ דֶּרֶךְ שְׂרִיא אִסוּר, אֲבָל אֹתָהּ תִּבְרִי, שֶׁנֶּאֱמַר שְׁנֵינִם אֵינִים לְהִיתָר לֹא אִסְרֵהּ תִּתֵּר, וְלִחְבִּי שֶׁ אִירוּת וְאַתְרוּתוֹ. וְרִבְעִי חֵיִים כָּאן אֵין מְבִיא אִתָּא לְהַתִּיר, מְדַרְשִׁין בִּירוּשְׁלָמָא: אֵל מְבִקֵּשׁ שְׁאִמְרוּ לְהַשְׁכִּיר לֹא לְבִית דִּידָא אִתְּרוּ, אֲבָל מְבִקֵּשׁ שְׁנֵינִם לְמַדְּבוֹר – מוֹבֵר אֵל לְבִית דִּידָא, וּמְשַׁכְּרִי אֵל לְבִית דִּידָא. וְהִיא תִּתֵּר אֵל הוֹטֵעַם, בְּרוּחָךְ לֵארוּץ אֵל מְקִיר "בִּיתְךָ", אֲבָל אִתָּא, וְקִשּׁוּ בַּהּ טוֹבָא: אִתָּא, אֲבָל כִּינָה לְרִבְעִי יִצְחָק שִׁיגֵרֵת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָךְ לֵארוּץ מְגוּי, דְּאִפְּלוּ לְמֵאנָן דְּאִמְרוּ אֵין קִין לְגוּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּחֻרָה לֵארוּץ מִיָּהּ יֵשׁ לוֹ קִין וְעוֹד קִשָּׁה לְרִבִּי יִהוּדָה, דְּגַבִּי מוֹחֵה דְּרִבְכִּי "בִּיתְךָ", הִכִּי נִמִי תִימָא דְּמִי שִׁישׁ לוֹ בֵּית בְּחֻרָהּ

עבודה זרה - לפני איידוהן – פרק ראשון דף כא עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ)
תוספות

לארץ יפטר מן המוזהה: הא אמר בפרק "החבולת" (מנחות מד, א): השוכר בית בחוץ לארץ כל שלשים יום פטורה מן המוזהה. מכאן ואילך חייבת, והטעם כדפרשיה לעיל, שסבורים העולם שהיא שלו, משעבד דאם היא שלו חייבת מידו ועוד קשיא לרבינו יצחק על הירושלמי מאותה תוספתא שהבאתי לעיל. דקתני רשאי: (אין) משכירין להם בתים ולא שדות וכדומים. ואין נותנין להם עבדים וקבלות, אחד הכותים ואחד הגוים. במה דברים אמורים – בארץ ישראל, ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות, ובחוץ לארץ מוכרין אלו ואלו. כאן ובאן לא ישכיר ביתו לגוי, מפני שידוע שנקבלו לתוכו עבודה זרה. אלמא, אף במקום שמותר למכור אסור להשכירו מידו נראה לרבינו יצחק הירושלמי שהביא רבינו חיים ראייה מגוריה היא. והן תוספתא לא קשיא מדי. ד'כאן ובאן' קאי אארץ ישראל

וטוריא. ואף תנא קמא דמתניתין נמי נכר הכי דאסור בהרייתו מכירת בתים, אבל בחוצה לארץ שהתירו למכור – מותר להשכיר, כדבאתא בירושלמי. ולא מטעמיה דרבינו חיים, אלא הטעם מפרש הרב רבינו אלחנן, מפני כשאמרה תורה "לא תביא תועבה אל ביתך" איכא למימר לא אסור אלא בבית ישראל. עצמו שהוא דר בתוכו בעודו דר בו, ואפילו בארץ ישראל. כמו במוזהה. שאינו חייב בה אלא בביתו בעודו דר בו. אבל השוכר בית אף בארץ ישראל פטור מן המוזהה. וכן התורה, ורובן הוא דגורש שלא להשכיר לגוי מפני שמכניס לתוכו עבודה זרה. והשתא דרדוק בתים העושיים לדידה אבל אינם עשויים לדידה לא גורו, ולכן התירו להשכיר ארוות וארצות, וביין ושכירי בית ידדה אינו אסור אלא מדרבנן אף בארץ, אם כן בחוצה לארץ הקהל. **מנא** טעמא אריסא אריסתיה קא עביד – הקשה רבינו יהודה מהחיא דתנן בפרק קמא דשבת (זח, א). אמר רבן שמעון בן גמליאל: נהגדן היו של בית אבא שהיו נהגדן כלים לכובס גוי שלשה ימים קודם השבת, ופליגי אבית הלל דאמרי ההם שמותר עם השמש, אלמא לית ליה לרבן שמעון בן גמליאל קבלנא קבלנותיה עביד! ותרץ: לא שסובר שהלכה כן, אלא ממוזהה כדבמותא קתה. וכן פירש רש"י לשם. אף שוב הקשה רבינו יהודה. דאם כן בפרק שני דביצה (כא, ב) דקדשיבי שלשה דברים שהיו ממחרין בבית כן בן גמליאל כמי שטאי, אמואי לא קא חשיב נמי האי? שדרי רבן גמליאל דיבנה הוא (אבי) אבוי של רבן שמעון בן גמליאל! ואומר דבביצה לא איירי אלא במידי דיום טוב, אבל במילי דשבת איכא טובא. ולפי זה נראה מה שהקשה רבי אלחנן דאמואי לא קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל בחדא דפרק קמא דשבת. דהא אמרין (בבא בתרא קער, א): כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתויה הלבנה במותו. אלא לאחרים לא היה מחמיר אלא לעצמו. **אריסא** אריסתיה קא עביד – פסק רבינו עם הלבנה כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר אריסא אריסתיה קא עביד, ומתוך כך תדיר לישאל שעתן ביתו לעשות קבלנות. לבנות בו אפילו כלה בשבת. וליכא ודומו נמי הוא, והשתא אריסא שדה שחלקו הישראלי משכבין במלאכה שרי, קבלתא שרי של שבח ליהשאל כלל במה שממדר נכרי לעשות קבלנות לא כל שכן דנימא קבלנא קבלנותיה קעביד! ועוד הביא רבינו עם ראייה מהחיא דפרק קמא דשבת (זח, ב) דשרי בית הלל כליתו כליים לכובס ועורות לעבדן עם השמש, ואפילו מדי דפרהסיא שרו התם. דהא הויא ברייתא דאית ליה במגמר התם (ות, א) דאסור ליתן חטין לתוך הריחים של מים אלא כדי שיטתון ממערד יום. מוקי לה תלמודא בבית שמואי, דהא ליתא חלה שרו ואף על פי שמשמעת קול. תנא התם (טז, א) גבי ספינה: פסק עמו על מנת לשבות, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך, שהגוי לא יניח לעשות קבלנותו בשביל הלבנה. ולפי זה צריך קיין בחדא דפרק קמא דשבת (זח, א) "מותר קטן יום" (מותר קטן יום: א) דאמר שמואל מקביל קבלות. בתוך התחתון אסור חוץ לתחתון אסור. אמר רבינו עם ליה לכולה חץ שמעתא באבל, ומפרש לה הכי: אמר שמואל מקביל קבלת באבל בתוך התחתון אסור כו'. אמר רב פפא: אפילו חוץ לתחתון נמי לא אמרן דשרי אלא היכא דליכא מתא דמקרבא לתתא, אבל איכא מתא דמקרבא לתתא אסור, פירוש: לפי שיראוי בני העיר מלאכתן כשילו לשם. אמר רב ששת: וכי ליכא מתא דמקרבא נמי לא אמרן דשרי אלא בשבתות וימים טובים דלא שכיחי אינשי דאולוי מדוכותא דוכתא, פירוש: אז מותר חוץ לתחתון על ידי קבלנותו ויהי, אבל בחולו של מועד דשכיחי אינשי דאולוי מדוכותא דוכתא אסור. וכל שכן בחול גמור, אלא חול המועד דשכיחי אינשי דאולוי מדוכותא דוכתא, ולפי זה לא שמואל כולי האי. ואפילו לא היה שאסור להיט ארץ באבל דוקא, דבאבל דהחמירו יותר כדמוכח התם בירש פירקא, אמר רב ששת בדרב אידו: זאת אומרת דברים המותרים בחולו של מועד אסורין בימי אבלו, ותניא כוותיה. וההוא עובדא דמור וזוטרא דבנו ליה אפדנא – בימי אבלו חוץ לתחתון בשבתות ובימים טובים היה, ומטעם שהתנא. עד כאן שיעת רבינו עם. ורבי יצחק פירש דקבלנות דבית אסור, והיה דוחה כל ראיות רבינו עם. מהחיא דעורות לעבדן אינה ראייה. דבין ההוא תלשו ומלאכה ביד אתריס – מותר, דאפילו באביולא בגוואי גונא שרי, כמו שמפורש דתניא התם (יא, א): היתה מלאכתו ביד אתריס – בביתו לא יעשה, ובית אתרי יעשה. וריחין נמי אינה ראייה לבאן, דההם שהיטין לתוך הריחים הם כותאין מאליון, ולא ימיו לגוי העושה מלאכה בידים דומהא כמי שישראל מצה לו לעשות בשבת, ובה לא דמי ליה דשריכות שריה דשמעתין, דלעולם הוא רגילות לקבל שדה באריסות למחצה שליש ולרביע, אבל בבנין בית רגילות לשכור מדי יום יום, וההוא אינו אומר קבלנותיה עביד אלא שכירי יום ניהו. ועוד דבירושלמי דפרק קמא דשבת משמע דקבלת דבית אסור כן באבל כן בשבת, והכי איתא התם: אומנסי גוים שהיו עושים עם ישראל – בתוך ביתו אסור. בתוך בתיהם מותר. אמר רבי שמעון בן אלעזר: במה דברים אמורים – קיבולת. אבל בשכיר יום אסור. במה דברים אמורים – בתולשו, אבל במחובר אסור. בעיד אתרת כן כן ובין כך מותר. ומחו' ובין כך? אמר רבי אילאי: כן בתולשו כן במחובר, וכלבד קיבולת. רבי שמעון בן אלעזר בשם רבי אמר: בשבת ובאבל קיבולת וזה הלבד כרבי שמעון בן אלעזר. אלמא פסיק הלבד כרבי שמעון בן אלעזר דאמי בעידו במחובר דאסור אף קיבולת, והוא דרין בתוך התחתון. ולא מבעיא הגבין עצמן בעיני דאסור, אלא אף לפסול האבנים ולתקן הקורות. ואפילו רדוק מן ההומה אפילו בביתו של גוי אסור, כיון דלצורך מחובר הוא. דהא במחובר כדאי גונא פליגי ופסיק הלבד כרבי שמעון בן אלעזר. דאילו לעשות הגבין עצמו – אפילו רבנן מורו דאסור, דברשות ישראל הוא, ולא שרו אף תלשו אלא בביתו של גוי. כגון כליים לכובס שמתקנן ביד גוי. ואף על פי שהלכה כרבי שמעון בן אלעזר בקיבולת, מכל מקום באריסות שדה אין הלבד במותר אלא כרבן שמעון בן גמליאל. דהא סתם לן תנא דמתניתין כוותיה, והטעם מפרש: דהטעם מפרש: דאריסא קא עביד. ורבינו עם על פי שהלך בקיבולת החמיר על עצמו, וכשבנה ביתו לא הניח גוים לבנות בשבת אף על פי שהיו עושים קבלנות. ורבינו עם טעם, דלכא מוכרין באריסות שדות, דכין שדרי נטיל מעות בשכרו אלא נטיל כסף וקובעא – רבא לשותק. אבל בקבלנות דבית שנטול מעות בשכרו – לא הוי כשותף ואסור. ולכחי קאמר דבא דמורחץ אסור דאריסותא למורחץ לא עביד אינשי, דכין שנטול מעות בשכרו ולא שייך לטול זה בגוף המורחץ – אסור. ולפי זה ש' לחתיר להשכיר ריחים לגוי היכא שנטול בקמח לפי חלקו ואינו נטל מעות. דרין מוכן שותף. והספקא דשמעתא שמעין מהכא דקבולת דחלשו אינו מותר אלא בתוך ביתו של גוי, אבל במחובר אין מותר אלא חוץ לתחתון, אבל חוץ לתחתון אסור. **אבל** לגוי מאי שרי – תימה: מאי קא דייק? דלמא נקט וכלי שכן לגוי? לוי? לומר: דלמא ביה ליה מרשכא ביה דמיידי ביה רבן שמעון בן גמליאל מותרין קטן כותי, דרין שרי. ועוד ש' לומר: דסבידא אלא דסבר דבני נטיל מעות אינשי בביתו, דאי גויי אסור – לא לישמענין גוי דלמא ביה חדא דנקריתא על שמו. וכל שכן כותי דאית ביה תרתי, דאית ביה נמי "לפני עור" כדאמרין בסמוך. עוד פירש הרב רבינו אלחנן, דייקא ממתניתין, דשריא שדוה לגוי וליכא מאן דפליג. ומדאי טעמא נחא נמי דקאמר לעיל גבי מילתיה דרבן שמעון בן גמליאל: אבל שדוה לגוי שרי, דלא אמילתיה דייק, דהא דנטק מורחץ במילתיה איכא למימר דדוקא מורחץ אבל שדוה ופליג לכותי אסור משום שעושה בה מלאכה בחול המועד.

אריסטו לחי' שמעון בן אלעזר לית ליה - והאי דנקט כותי, דמשמע: האי גרי שרי - לא טעמא משום אריסטו. אלא משום דאמרין ליה לא תעשה בה מלאכה שבתא. רצית. 'א' הכי - דביתו יעשה בה כחולו של מועד. **מאי אריא** - דקתני גבי כותי: מפני שנקראת על שמו: **תירפא** - דבלא חשד נמי אריא משום 'לפני עור', וכותי ג' הוא ונצולה על המוצא **תירפא**, ולא ידמי לוגי

אדכי תיפוק ליה משום לפני עור – הקשה הרב רבינו יצחק: אמאי קאמר "אי הכי?" דאמלתיה דרבי שמעון בן אלעזר פניה דיה ביכול להקשות: ותיפוק ליה משום "לפני עור!" ופירש הרב רבינו אלחנן: בשלמא אי אמרת דכותי נקט לרבותא, והוא הדין גוי – נחא, דנקט טעמא דנקראת על שמו, דשיין בתרייהו. אלא אי אמרת דנקט כותי דוקא, אם בן תיפוק ליה משום "לפני עור".

הַתִּפְּסוּק ליה משום לפי עור – אליבא דרבי שמעון בן אלעזר פריך, דאית ליה כותים גרי אמת דק, בפרק קמא דחולין (ו, א) גבי הדיא דרבי שמעון דשרדיה לרבי מאיר למובן חמרא מבי חומא, ומכאן כי להביא ראייה למה שפירש שרבי חסד, דשייך למיור דרבי "לפני עור" אף במדיו דלית ביה איסורא אלא דרבנן, דהא מלאכה דחול דמועד אינה אסורה אלא מדרבנן כדפישי רבנן תם (במסע קטן, ב, א), ודיא נמי מדעיל (טו, ב) דאסור למכור לישראל חסוד למכור לגוי, אף על גב דליכא איסורא אלא דרבנן, אבל הרב רבינו אלחנן תקשה לפירוש רבינו תם, שפירש שמעון מלאכה דחול דמועד אינה אסורה מן התורה, מדאמר בפרק "שחרף" (מועד קטן א, ב) פתח בבל וסיים בחול דמועד. לא מביעיא קאמר, לא מביעיא ימי אבול דאסור דרבנן, אלא אפילו חול דמועד דאסור דאורייתא כו', ומפרש שרבי תם דפריך ליה "דאורייתא" לפי שיש לה אסמכתא מן התורה בפרק קמא דהנהגה (יה, א), אלאפיקי אבל שאין לו אסמכתא אלא מדברי בקלה, דכתיב: "והפכת הניבים לאלבג", אי נמי, חול דמועד נא עיקר מן התורה, דאיכא

הַיְּהוָה, הָאֵל סִתְמָא אֲסוּר - רַחֵם
בְּנוֹן - אֲסוּר, הָאֵל סִתְמָא
לְמִשְׁמַע מִיָּה.
פְּנֵי אִידִיָּהן
דְּקֻאָתָא שֶׁל גּוֹיִם, מִפְּנֵי
הָ; וְלֹא תִתִּיחַד אִשָּׁה
עֲרִיזִית; וְלֹא יִתִּיחַד אָדָם
שְׂפִיכוֹת דָּמִים. גְּמֵרָא
ורמניה:

אני משיב כל כמה שהני עשה בו בשבת זה בחול, ואף בלא התנו מתחלה. וזה הודא רבינו עם זה, ונראה לו דאין לחלק בין תנור לשדה, דאף על פי שאנו מבטלים במלאכה בשבת, כמו מקום זה באילו מעמיד פועל בידים. ונראה דרבינו איתן לחשון דמבטלי אפילו תנור מתחלה לא יעיל, כיון שכל התנור של ישראל הוא. וזהו חיל משבת תנור בשבת ואומר לגוי: "טול שבת תנורי בשבת כשתסיקני לו בחול". ולא דמי לישראל וגוי שלקחו שדה בשבת, שיש לגוי חלק בגוף הקרקע. וגם רבינו יצחק חזר בו, והביא ראיה לרבינו רבינו עם דאין לחלק בין תנור לשדה, דהא מרחץ כתנור דמי, וכתופפת דמבטל דמי (אפי' ישיש) נביא: ישראל וגוי שלקחו שדה ומרחץ בשבתות, ולא יאמרו לו ישראל גלמי כו', קצור של דבר, כי כרם בן שדה בין מרחץ או תנור, אם לקחו ישראל וגוי בשתופת – אסור לומר: חול וגם רבינו כו', אלא אם כן תנור כשלקחו דקדם שלקחוהו אלא לישראל בשבת שם חול, וזה חלק בין באותו מעשה התנור צוה לכלל החובב כן וגוי לחשון ודלהות ולשבתות שוה וגוי ושבת התנור אלא לישראל מביט שחגיו נתון לו, ואני הישראל קונה חלק בתנור, וסור – ואם תאמר: לידוך מרישאו ויש לומר: דאיכא למימר דהוא הדין סתמא, אלא משום דאין אסור לא תסור שמי – אלא תאמר: לימא דהבי קאמר: אם באו לחשבון אסור אפילו התנו

הַעֲשֵׂה מִלֵּאבָה בִּשְׂבֹתָ, שֶׁהָיִים לֹא הִחֲזֹרוּ
עֲלֶיהָ. מוֹרִיקָאִי = וְהָיָה גִּזְרֵת כִּרְכֹּם. נִקְשׁ
בִּשְׂבֹתָ – לְחַרֵּשׁ לְדֹרַע וּלְקֶצֶר. שְׂקִיבֹלָה –
שִׁדָּה בְּאִרְסוֹתֶיהָ מִלְּפָנֶיךָ הַחַיִּים, וּמִשְׁקִיבֹלֹה
הַטּוֹלָעָה עַל שְׂנֵי־הַסָּבִים עֲסֹק בְּחֵיטָא. לֵאמֹר
יִשְׂרָאֵל – טוֹל אֹתָהּ חֶלֶקֶךָ בִּשְׂבֹתָ, לִפִּי שִׁנְעָשָׂה
לְחַרֵּשׁ עַל חֲצִי הַיּוֹם הַמְּבוּטֵל עֲלֶיךָ. וְאִם הִתְנוּ
מִתְחִילָה – קֹדֶם שֶׁהוֹטֵלָה עֲלֵיךָ. מוֹתֵר – דָּהּוּ
לֹא קִבֵּל עֲלֶיהָ עֲקֹבָה עֲבוּדָה דְּשִׁבְתָּ, וְאִם הָיָה
שְׁלֹחֹה. וְאִם בָּאוּ לֶחֶשְׁבוֹן – לֹא "אֲהַחֲנוּ"
מִתְחִילָה" קָאִי, אִלָּא מִלְּחֹת בִּאֲנָפִי נִפְשָׁהּ הִיא,
כִּלְמוֹדֵי אִם קִיבֹל סָחֵם וְעֵשׂוֹ סָחֵם, וְעֵינֵי הָגוֹי
בִּשְׂבֹת יִשְׂרָאֵל בָּאוּ וְלֹא וְחִדּוּ יִשְׂרָאֵל, וְכִּי
לֶחֶשְׁבוֹן לְאַחֵר זְמַן, לְמוֹדֵי כְּמֹה יָנִי שְׂבֹת נִטְלָה
אֲתָהּ, וְהִיא אִטּוֹל בְּגִדֶּיךָ יְמֵי הַחֹל. אִסּוּר – וְשִׁבֵּר
כִּי שֶׁהוּא נֹטֵל, דְּגֵלֵי דַעֲוִי שֶׁנִּטְלָה שְׁלֹחֹה הִיא. רַב
נְבִיחָה מִכֵּי בְּחֵיטָא אִסּוּר – לֹא חֵבִי הִיא עוֹרֵבֵידָא.
אִלָּא שְׁתֵּילִי דַעֲרִילָה הִוא – יִשְׂרָאֵל וְגוֹי קִיבֹל
שִׁדָּה בִּשְׁחֻפּוֹת וְנוֹטְעָה, וְיִטְלוּ חֲצִיצֵי כִּין שְׂנֵי־הָם,
וְנִטְעֵס עַן כִּי צִרְכוּ שֶׁנִּי עֲרֵלָה וְאִבְלָן, וְיִשְׂרָאֵל
קִבֵּל שֶׁנִּים אֲחֵרוֹת כִּדְרָא עַן וְאִבְלָן. יִשְׂרָאֵל וְגוֹ
דַּחֲדִירָה גִּמּוּר הִוא. דְּהִיבֵר, בָּאוּ עַל כִּי דִקְבִּילֹתָ
יָחִיד לְכַתְחִילָהּ, וְאִמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל! הִיא אֲתָה עוֹבֵד
בְּשִׁלְשׁ שְׂנֵי־הָלֹל וְאִנִּי שִׁלְשׁ אֲחֵרִי־הֶם – אִין
כָּאֵן אִיסוּר שְׁלִיחוֹת, דְּהִיא יִשְׂרָאֵל גִּמּוּר שׁוֹרֵי
לְעוֹבֵדָה. וְאִי מִשְׁחָם אֲבִילָה שְׁלִיחוֹת אֲוִכֵּל
בְּגִדֶּיךָ וְנִמְצָא נִתְּנָה מִפִּירֹת עֲרֵלָה שִׁמְכֶּךָ – אִין
זֶה הַנֶּהֱבֵה, שֶׁכֵּן מִשְׁטַפֵּשׁ, שֶׁנֶּה שׁוֹר עוֹבֵד הוּא
אֲוִכֵּל, וְהוּא אֲוִחְבִּיהָ בְּרִיטָא – וְאִם כֵּן מֵאִי
טוֹחֵינָא? גִּי שְׂבֹת אִיסוּר שְׁלִיחוֹת בְּרִיטָא מִשְׁחָם
שֶׁאִין כֵּן בְּעֲרֵלָה לְסִינֵי סִינֵיעָה – מִדְּקִנְתָּהּ הִתְנוּ
לְכַתְחִילָהּ מוֹתֵר, אֲלֵמוֹא כִּי לִיכָא אִיסוּר שְׁלִיחוֹת
לְמִלְּאבָה שְׁרִי אֲתָה אַף עַב דְּמִטְסִיא בָּאוּ –
לְיִשְׂרָאֵל, וְהוּא הָדִיק לְעֲרֵלָה. כְּתַבְתָּ אִי –
שְׂקִיבֹל סָחֵם וְעֵשׂוֹ סָחֵם, גִּי שְׂבֹת יִשְׂרָאֵל בָּאוּ בְּחֵיטָא
אֲתָה אֵת הַשְׂבֹּת וְאִנִּי בְּחֵיטָא, מִדּוּ חִלּוֹק סָחֵם שְׁבוּת לֹא יִכְרִי יִשְׂרָאֵל אֵת הַשְׂבֹּת אֵם
בָּאוּ לֶחֶשְׁבוֹן – הַחֲכִיר לֹא יִשְׂרָאֵל שֶׁ שְׂבֹת בִּאֲתוֹת חֲחֻקָּהּ, וְגִלֵּי דַעֲוִיָּה שְׁלֹחֹתָהּ הוּא.

הדרן עלך לפני אידיהן

משנה אין מעמידין בהמה בפנידקאות – שעושים להתאבסן עוברי דרכים שם ומעלים שבר לבעלים. **שחשוורין על היביעה** – ובני נח נאסרו בה, דכתיב (בראשית ב'): "וזח" לבשר אחד" יצאו בהמה חיה ועוף, ויש כאן "לפני עור לא תתן מכשול". **נמרא** רובין

מתחלה. מידו היכא שלקחו הישראל במשכן, נראה שאין צריך לחתונת כלום, כיון שהוא בדרך נקט "לקח". העתק מלשון רבינו יודנה. **הא** שמע אם התנו מתחלה מותר הא שתמו דבעי למיתני סיפא: ואם התנו מתחלה מותר, אף על פי שדעתו לא כך בפירוש. **ואם** באו מחתלני וניי לזנות: תהיבאר ליה דודי.

דבריו יולדו

[illegible]

יתן טעם על מה אנו מוסכים לייצר בהמותינו עמדה, ואף אנו מוסרים בהמותינו לרועה שלהם. אם רק האי מילתא, דאף רב הדר ביה, אלא אומר רבנו תם, דסמכין אהא דמשני רבי פדת ואלא חישי רביעיה רבבן, ואנו קיימין רבבן, ואף על גב דרבינא שדיה סוף הוראא פריק דלבריה, דהא רבי פדת קודם לרבינא ימים רבים, שדיה פסג רבי אלעזר דבארמיין בפרק דברא פריק אמו דנדה (א) אמר רבי רב, חזי דמינן ומבוקר קשרימו טעפא אחר הובליק, ואף על גב דסתם מתניין דאין ממעריד' מתוקמא רבי אלעזר, מכל מקום לא שמיך (א) ויבאר רבבן רבינו עלא ע"פ דאין

ורמיניה לוקחים מהם בהמה לקרן - ותימה: אדמותיב מברייתא אמנותית, לירמי מתניתין אהרדי: "אין מעמידין", ורמיניה: "מקום שנהגו למכור מוכרין", אלמא לא חישינן לרביעה, ולשני נמי כדמשני הכא! ועוד קשה: אמאי לא שני הבא שינויא קמא דרב דלעיל (יד, ב): מקום שהתירו למכור בו? ויש לומר: דההיא רומיא דמתניתין כבר מרמה

היה בפרק קטא (שם), ושניה שפיר. ואף על פי
היה נמי ליתא לשנוי, שניא קמא דרב מוקם
שדחיהו ליתא מתם הלוקיבין דלא עני, חבא,
ותדיוק דחבא הא במקום שאסרו למכור אסור
ליקח, אלמא איבא דוכחא דחשדי, ותקשי אם כן
כל תנן קרא דמותבין מיניהו רבנן לרבי אליעזר
לבקמן בשעתיה דמשמע דרו שדחיהו ליקח מן
הגויס בהמה לקרבן, ותצטרך להעמיד במקום
שנהגו למכור מפני שאינם חשודים על הריבוע.
ואין זה יכול להיות, דהא מיתא קראי דמצרים
ולבקמן ופלתשין קדימין לז' שחן השווה על
הריבוע, וגם "כל צאן קדר" דלא עני ערבים הם
השווה על הריבוע, דמשמע בסמוך: רבי אור
ליקח איין מן השוק כו'. ועוד תקשי: אטו ניקוס
היה ליה קראי כן בתעודא במקום שנהגו
למכור תבתיבו? ונראה דמחא טעמא דרבי ביה
כדי לעיל מחא שניא מוקם שנהגו למכור כו',
לפי אלא היה יכול להעמידו כאן, ועוד ישי לומר:
ידע שפר שניא דגוי חסן בהמתו, ומכל
מוקם פרין מהבא דלוקחין, ודלכא דעתיה
דאיבא למיחש לריבועה כיון שבא למכרה, ומשני
לדעול חשוי, שפעמים אינו יכול למכרה או
לדעול, ונראה נמי לריבאי דרבי דרבי דבסמוך. ואם
תאמר: כיון דמוקמין היתר קרבן בכל מוקם, אף
במקום שנהגו שלא למכור, תקיש לך: כמל מוקם
כיון דמה שאין אנו מעמידין משום חשש רביעה
היא, בקרבן אין היתרו ידע ידע ודע שנהגו
שלא למכור – מנהגה דרו שדחיהו, הא איסורא
ליבא. ולענין קרבן אפילו מנהג ליבא. שאם אין
נהגין לינעם מליקח מתם דחבא לקרבן – אין
אדרס סוף. דלא אפשר של יתעריבא בדות על
מקום שנהגו שלא למכור עם דמות שנהגו
למכור על ידי משא ומתן, וכל קבות כמחצה על
מחצה דמי. ומכאבות הגולדים מביתו של ישראל
אין דין ליקח לקרבן, משום דשביחי מומין, ודפלי
אפילו בדוקן שבועין.

מוקצה – פירושו: שנהגו לתקבוליה עבודה זרה,
ומסור ליהורו והאכלוליהו ברשיני
עבודה זרה. בלא חיד גירא אין כלום, דאין
הקדש לעבודה זרה (עבודה זרה מד, ב) דברמשע
לפנ"ב (תורמוגה) וצריך להיות: תורמוגה בפרק
שביעי (שם, כט, א) **א** איתא לקציה לא אה מובין
לגיה – לרואה דמילתא נקטה, כלומר. אף
במקום דשביחי דמוקע ופלוז אין לחוש, מרומבין
לגיה. בלאו אי טעמא בחסאמו לא חישינן
לדלמא מקע ופלוז, אסתיין למכור אלא משום
חשש רביעה ולא משום חשש מוקצה ונעבר.

ורמניה: לזכרון מהן בהמה לַקָּרָה, ואין חוֹשֵׁשׁ לֵאמֹר
משום רובע ולא משום נרבע, ולא משום מוקצה
ולא משום נעבר; בַּשְּׁלֵמָא מוקצה ונעבר, אם איתא
דאקציה ואם איתא דפִּלְחיה - לא הוה מובין ליה,
אֵלָא רובע ונרבע לחוש! אָמַר רב תחליף אָמַר רב
שילא בר אביןא משמיה דרב: גוי חס על בהמתו
שלא תעקר. - החנינח נקבות, וזכרים מאי איכא
למימר? אָמַר רב כהנא: הואיל ומבחיטין בבשר. -
אֵלָא הָא דתניא: לזכרון בהמה מרועה שֶׁלָּהּ, ליהוש
דלמא רבעה לה! - רועה שֶׁלָּהּ מתירא משום
הפסד שָׂכָר - אֵלָא הָא דתניא: אין מוסרין בהמה
לרועה שֶׁלָּהּ, לימא: רועה שֶׁלָּהּ מתירא משום
הפסד שָׂכָרוֹ - אינהו דיעיז בהדרי מרתה, אָנּוּ
דלא ידעוּן בהו לא מרתה. אָמַר רבה, היינו דאָמְרִי
אִינְשֵׁי: מכתבא גָּלְלָא בעו, רגֵלָא בחבריה ידע. -
אי הכי, וזכרים מנקבות לא נזבון, דחיישינן דלמא
מרבצא ליה עילוה! - פִּינּוּ דמַעְרִי בה מרתתא. -
אֵלָא הָא דתני רב יוסף: ארמלתא לא תרבי פִּלְבָא
ולא תשרי בר בי רב באושפא; בַּשְּׁלֵמָא בר בי רב
צניע לה, אֵלָא פִּלְבָא פִּינּוּ דמַעְרִי בה מרתתא! -
פִּינּוּ דבי שְׂרָא ליה אומצא ומסרף אבתרה, מימר
אָמְרִי אִינְשֵׁי: הָא דמסרף אבתרה - משום אומצא
דקא מסרף. נקבות אֵצֶל נקבות מאי מַעְטָא לֵיהּ
מִיחֲדִינָן? אָמַר רב עוקבא, רב חמא: מפני שגוֹלִים
מצינין אֵצֶל גִּשֵׁי חֲבֵרֵיהּ, ופְּעָמִים שאינו מוצאה,
ומוצא את ההבהמה ורובעה. ואיפיעת אימא: אפילו
מוצאה נמי רובעה, דאָמַר מר: חֲכִיבָה עֲלֵיהּ בְּהִמְתָּן
שֶׁל יִשְׂרָאֵל ויתר מנֻשְׁתֵּיהּ; דאָמַר רבי יוחנן: בִּשְׁעָה
שָׁבָא נֶחֱשׂ עַל חוּה הַמִּזַּל בֶּה וּזְהָמָא. - אי הכי,
יִשְׂרָאֵל נְמִי! - יִשְׂרָאֵל שְׁעָמְרוּ עַל הַר סִינִי - פֶּסֶקָה
וּזְהָמָה, גוֹיִם שְׁלֵא עָמְרוּ עַל הַר סִינִי - לא פֶּסֶקָה
וּזְהָמָה, אִיבָעִיא לְהוּ: עוֹפוֹת מֵאִי? תָּא שְׁמַע, דאָמַר
רב יהודה אַמֵּי שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי חֲנִינָא: אֲנִי רֵאִיתִי

רובע נורבע ומוקצה ונעבד פסול לקרבן, דרתיא בבבא קמא (מ, א): "מן הבחמה" ולא כל הבחמה – להוציא את הרובע והנורע, "מן הבקר" – להוציא את הנעבד, "מן הצאן" – להוציא את המוקצה. מוקצה – שהקצהו ויחדרו לתקורות עבודה זרה. **נעבד** – שעשאו עבודה זרה והשתתחו לו. **בשלמא מוקצה ונעבד** – אף על גב דודאי חשידי לא קשיא

לְקַרְבָּהּ, וְאֵין חוֹשֵׁשִׁין לָא
בָּעֵי, וְלֹא מִשּׁוּם מוֹקֶצֶה
מוֹקֶצֶה וְנִעְבֵּר, אִם אֵיתָא
הִיא - לֹא הוּא מִזְבִּין לֶיהָ,
רַב תַּחֲלִיפָא אָמַר רַב
רַב: גּוֹ חָס עַל הַבְּרִית
אֵת, וְכִרְם מֵאֵי אִפְקָא
וּמִכְחָשִׁין בְּבִשְׂרָה -
מֵאֵל מְרֻעָה שְׁלֵהָ, לִיהוֹשֻׁעַ
הַיְיָ שְׁלֵהָ מִתִּירָא מִשּׁוּם
נִתְנָא: אֵין מוֹסְרִין בְּהִמָּה
שְׁלֵהָ מִתִּירָא מִשּׁוּם
עַי בְּהַרְדִּי מִרְתָּתִי, אָנֹכִי
אָמַר רַבָּה, הֵינֵּן דְּאָמְרִי
רְגֵלָא בְּחִבְרִיהָ יָדַע -
נִזְבֹּן, דְּחִיּוּשִׁין דְּלָמָא
דְּמִוּרִי בְּהָ מִרְתָּתָא -
רַמְלִיתָא לֹא תִרְבִּי פִלְכָא
שְׂפִיא: בְּשִׁלְמָא בְּרַי רַב
דְּמִוּרָה בְּהָ מִרְתָּתָא!
מִסְרִיךְ אַתְרָהּ, מִימֵר
אַתְרָהּ - מִשּׁוּם אֹמֵצָא
נִקְבּוֹת מֵאֵי טַעְמָא לֹא
בְּרַחֲמָא: מִכְּפִי שְׁהוּגִים
וּפְעֻמִּים שְׁאִינֵי מוֹצָאָהּ,
וְאִיבָעִית אִימָא: אִפְּלוּ
רַחֲמֵי, חִבְיָהּ עֲלֵיהֶן בְּהִמָּתֵן
דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּשַׁעָה
בְּהָ זִוְהִמָּא - אִי רַחֲמֵי
דְּרַע הָרַי סִינִי - פִּסְקָה
לְהָרַי סִינִי - לֹא פִּסְקָה
לְהָרַי סִינִי וְאִינִי מִינֵיהּ

רְבֵעָה, חֲנֻקָּה, צִלְאָה וְאַכְלָה. וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה מְדִיפְתִּי: אֲנִי
יָרֵד מִן הַשּׁוּק וְחֶקֶק בָּהּ כְּדִי רְבִיעָה, רְבֵעָה, צִלְאָה וְאַכְלָה.
רבינא

[illegible]

רבינא

שמע

מזבח היא, וטעמא משום רביעיה? דלמא לעולם היא קדשי בדר הבית, וטעמא משום עול, דתנן (פרה פרק ב' משנה ד'): עלה עליה זכר פסולה! ויש לומר: דרביעתא אדם שהיא בקומה וקופה לא שייך בה עול כמו בבהמה. ועוד, מדקתני עלה: וכן היה רבי אליעזר

פוסל בכל הקרבות - אלמא לאו טעמא משום
עול. **אלא** מעתה תפסול בירצא דופן - פלום
ירשתא משמע דקאי אחרא פלום, שאני פרה
דחטאת קרייה רחמנא. ודכי פירוש: אי אמרת
בשלמא טעם פסול ברביעה משום דקדשי מובח
היא, איכא לומר דפליג רבי שמעון ואמר קדשי
בדק הבית היא, הליכך לא מיפסלא לא ברביעה
ולא בירצא דופן. אלא כיון דאמרת טעמא
דברביעה משום דחטאת קרייה רחמנא - תפסל
בירצא דופן, ומסתמאל לא פליג אהך דרשא,
אלמא תניא רבי כ"ז קדש: קדמאר: אלא שאני פרה
חזילא ומום פוסל בה, ולפי גירסא זו משמע
דחטאת הדר ביה משעבא דקדשי קרייה רחמנא.
אלא לעולם קדשי בדק הבית לרבי שמעון,
ורביעה הוא דפסלה כיון דמום פוסל בה, אבל
בירצא דופן לא מיפסלא. ורבנן דפסלי בירצא דופן
- משום דסביר דקדשי מובח היא. וקשה, וסוף
פרק קמא דשבועות (יא, ב) על קר ברייתא דפרה,
משני: [שאני] פרה דקדשי (בדק הבית היא) ודחק
חזא דנוקל לה רבי שמעון. ועוד, וסוגיא
דחלמודא פרק קמא דבזוח (יד, ב) ופרק (המבוח
מקדש) "חטאת העוף" (סח, ב) ובפרק (א)
דמנחות (ו, א) ובפרק פסלי דבבבוח (בא, א)
וביומא פרק "סוף בבלא" (מב, א) ובחמורה פרק
"המבוח" ("אלו קדשים" משמע דפרה קדשי
בדק הבית, ואמר סברא להעמיד כל חז"רי
שמעון ולא רבנן ועוד קשה, דבפרק חגיגה (א,
יא, א) מובח חלמודא דטרופות פוסל בפרה משום
דחטאת קרי רחמנא! לכך נראה לפרש: אלא
מעתה תפסל בירצא דופן - ולא אסוגיא
דחטאת קרייה רחמנא" קאי, אלא למנא
דאסיקנא דמפסלא ברביעה, או משום דקדשי
מובח או משום דחטאת קרייה רחמנא, ואם כן
תפסל בירצא דופן, אלא לומר דפליג רבי שמעון
על רבתינו רבי אליעזר ורבנן ולומר כשישיר
ברביעה, אלמא תניא כ"ז ולא גרסינן "אלא".
ובספריים לא היה תיבה "אלא", ובקונטרס הגיה
וכתב, בה גרסינן: אלא שאני פרה וכו'. לעולם
קדשי בדק הבית היא לכלי עלמא, וטעמא

דמיפסלאר בריבעה לרבי שמעון הראיל ומום פוסל
 בה, ורבנן שמעיהו משום דחזקא קרייהו רמאני. ויחזא, דכל שיטת התלמוד איתא נמי
 לרבנן, ומסקנא דפרק קמא דהאילא נמי כרבנן חזא. קיש ספרים שכתוב בזה אחר "ומודה רבי
 שמעון לענן קדשים": ואלא מאי, קדשי מובח? סוף סוף תפסל ביצא דופן! האי מאי, אי
 אמרת שמעון קדשי מובח איה היינו לפליגי רבי שמעון ורבנן, אלא אי אמרת קדשי רבי
 הבית היא, נמי מופסלא בריבעה? לעולם אימאן לך קדשי בדיק הבית היא, ולענן רביעה אפיק
 שפי

בקשו ממנו אבני לופוד - האי דמא בן נחמיה על כדונו בבית שני היה, מדקאמו: לשנה נסחפון באותה עשירה שמר כל ימי ירא ראשון ועד עורא עשירה השניה. וביין דהיה צריך שמיר, דקאמו דמא: האבני שמיר דאיתו משה לאבני אפוד, אפילו בן נחמיה דאמר: מבפנים, מכל מקום באבני אפוד מודי דבעי שמיר משום דתכתיב "במלאתם", כתב עליהם בו לקשתות ומהאי דפרק תררא דסוטה, דתנן: משמרתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים - בתריה פולמוס אספסינוס: שי טיטוס שהיו קודם חורבן בן שני - אלמלא אל הזה השמיר הבן הראשון - ראשון - ורבינו יוחנני: ומה שחבר בן הקדוש בטלו אורים ותומים, ושמיר, ואלה נבחרו מחמשה דברים שחסר בן שני. ויש תימה: דכן דהוה שמיר בבית שני, אם כן לקמן פרק "רבי" - "אבנים שלמות" אמר דהמנא, נתיחבניה, פירושו: בכולן, שלא ליהוה שם פגמא - "לא נתנו אינו נעשה חלק, כי אם מבקע כתאנה שני חלק חסרה כלום, אבל אכל ערשה אותן שלמות"

אלא בשרה אדומה – דרמיה יקרים, דחיש גוי להפסד מרובה וביקף ליצירה. **אבל בשאר** – קרבנות מרוד – וזא דתניא לעיל: לזקחין מקו בחמה, אמאן תרמייהו: לא רבי אליעזר ולא רבנן: כל צאן קרד – קרד = ישמעאל, ובתיב: 'יעלו (לרצון) על' [על רצון] מזובחי, אלמא בשאר קרבנות נמי שרי, ושפיר איתרצן רומיין דלעיל. **עד כאן לא פליגי ב'** –

מלחמה באפי נפשיה קאמר ואילי. אלא בחששו
היבא דלא חזין דריעה פליגי, דער חישש מור
לא חישש. קדשי מנחם היה. קדושת מנחם
יש לה. ליפסל ברביעה, ולענין פרייה דלא נפקא
לחול בלא מום, ואף על גב דלא למנחם קרבה.
דאי סלקא דעתך, אלא אלימא קדושתיה
מקדשי ברק הבית, ועל גב דלא קדושת
ברק תבית אפילו על אבנים. אמאי – פסלה בה
רביעה? שאני פרה דהפאת קרייה רחמנא –
לעולם לא פרייה והעמדה והערכה דין קדשי
קדשי הבית עדיה, ומיזיה לענין פסולין סיניא
מילתא לאתווי בפסול, דחטאת קרייה רחמנא:
"למי הוא חטאת היא". תפסל ביצא דופן –
דפסול הוא לא חטאת קרבות, דתניא (בבבירין נ –
א:) "שורא אן כשב" – פרט לטלאים, אלא עד" –
פרט לגרמא, "כי יולד" – פרט ליצא דופן, והאי
קדשי בקרבות כתבי. קדשי ביצא דופן –
קדשי לפרה אדומה יוצא דופן – פסולה בו.
ולא מעליא הוא – במסכת נדה (מ, א) ורא
דופן און יושבן עליו מי טומאה ומי טהרה
ואין חייבין עליו קרבן לידה. רבי שמעון אומר:
חרי הוא כילוד, ויש לו טומאת שבעה ימים, טהרה
בשמיניו ונקבה, וכן מי טהרה וקרבן, וזה
רבי שמעון – לענין קדשים, דבהמה שיצאה
דך דופן פסולה לקרבן, דגבי טומאה וטהרה
דאמו הוא קדמא ליה רבי שמעון מריבי
הבבוי "אם נקבה מלד" – והויס לידה אחרת
לקרבת יוצא דופן, אבל בקדשים מורד. והא
דריב יוחנן במסכת נדה. דהכי גרסינן, אלא שאני
פרה חולל ואמו פוסל בה דבר ערוה ועבודה
הוא פוסל בה דכתיב מי משחכום בהם מן
ותנא דריב רבי ישמעאל כל מקום דרע פן
תשחוקן כל השמזום פוסל בו – לא תימא
דטמא דמפסלא ברביעה משום דחטאת
קרייה רחמנא. אלא היינו טעמא, דאף על גב
קדשי ברק הבית, הואיל ואמו פוסל בה
דכתיב: "אשר אין בו מום", דבר ערוה – רביע.
ועבודה זרה – כגון מוקצה ונעבד, פסולין בה
דאיתקש השחתה לעולם. וזה היתחיל כל פשר

בששים **את דרכו – תשמשו.** דור המבול בעבירה קלקלו, דכתיב: "ויראו בני האלהים" וגו'. **ובי תיפא חבי נפי** – דאסרו לקלות דהב ואבנים טובות למלאתה המשכן מן הגרים. **עד היכן ביבוי אבא** – כמוה אדם מצווה להוחרר בביבוי אב ואם. **מה עשה גוי** – וכל שכן ישראל שמצווה על כך. **בששים** – שמינעון מודי דפסלה, דכתיב: "כי משחתם בהם" וגו'. האי גירסא משמע כפירוש ראשון זי.

ית גלולה לא פרה אדומה בעדרו, דהא קיימאן לן דרבימי בית ראשון לא נשפרה שום פרה, כי
הפרה בטיה אף אם כן שמירי נגי חיה, וכן דרביי משמעו בפרק 'מי שאחור' (גיטין ס"ז, א) דא רבית
היא שמיר לאכני בשמיר בפרק 'סוטה' (סוטה מטו, ב) ואלא לא היה מתקן מנחור, ומכאן
מראה להם שמיר וכן נבקעות ממליחין, כתאנה זו נשבעת בתמה ואינה חסרה כלום. ואין
מחריב בית המקדש בטל השמיר, ומשמעו 'משמיר' בית המקדש' היינו בית ראשון, מדקתני
ברשית א' ליתא, דודאי הווא 'משמיר' בית המקדש בטל השמיר, בבית שני מיירי, דא רבית
ברשית א' תריסר אורית ומשמעו שתרית בית ראשון נתי ליה, ואוריס והשמיא לא היו חסרי שני,
ברשית א' (עבור וזה נמי, ב) גבי אבני מזבח שקצוקים מלכי יון, דפרקי' דהכי ניעביד? ניתבריהו
לגלחם בריל' אמר רבנא. ומאי קרישא? לעיבדניהו על ידי שמיורו ויש לומר: דעל ידי שמיר
לא תחגור להם צפור, ופימיה בתגירת צפורי פסלה במזבח, כדאיתא בפרק קמא דחולין (יח,

עבודה זרה. אין מעמידין - פרק שני דף כד עמוד א - מתוך מהדורות "אבן ישראל" (שטיינזלץ) חוספות

בששים ריבוא שכר - ששים ריבוא דינר היו רוצין ליתן לו ריח. לא ציער - להקציע משנתו. אבני שהם הפסיק הענין - מרלא כתיב "ואבני שהם" כדכתיב בברלוח: "ובכסף ונחשת ותבילת וארגמן ועורות" - הפסיק הענין, ולא קאי "איוקח". והא ואבני מלאוים כתיב הדר ערביהו - מלילתא מקיימא. וליתרין ועוד - הא קתני עלה דהויא דרבי אליעזר. לשנה הבאה גולדה בו' - אלמא לית

- 1 לית קיחה לרבי אליעזר. תנאי ישראל - סרסור
- 2 ישראל לקחה משלו מן הגוי לעצמו, וחזר
- 3 ומכרה לבלבד. ורבי אליעזר לא חישי לרביעה - לשילא פריקין, דתני טעמא דרבי אליעזר משום קיחה. ודפא שמו - דזה הנוכר למעלה. אית ליה
- 4 קיחה, ובעינן תנאי, וחישי לרביעה ובעינן
- 5 שימור. ולד נגזרת - פרה שנגזרה ישראל
- 6 כשהיא מעוברת, ומת - ולדה פסול לקרבן. והיא ולדה נגזרת - ונגזרת שנגזר בעד אחר, או
- 7 על פי הבעלים שהודו מעצמן ואין עדים בדבר
- 8 - אינו נסבל. ומעוברת בתורה כהנים: "מן הצאן"
- 9 - להוציא את המוקצה, "ומן הצאן" וי' יתירה
- 10 - להוציא את הנזוגת. משעה שנוצרה - במעי
- 11 אמה. לקמן מפרש שמא ידעי דהאי ולד ארום
- 12 הוא, ובעינן תנאי - אותן שנעברו בן
- 13 אחריו כן. מחלוקת - דרבי אליעזר ורבנן, כשרבעו כשהן מוקדשין. ובמסכת תמורה
- 14 מפרש טעמא דרבי אליעזר - משום דבויא
- 15 מילתא. שתי שערות פוסלות בה - שערות א
- 16 לבנות. ומאי שנא ירידה - דאולי ישראל ועבדי
- 17 לדגוי נעבד הא מלתא בבבבית ישראל
- 18 במחזוקת - מין משפחות פרות היו לו לדמא בן
- 19 תנינא, מחזוקת לילד ולדות אדומין בהעברת
- 20 כוס. אפילוהי - פורקאי לפני הטרקלין. וכן היה
- 21 רבי אליעזר בו' - משום דחישי לרביעה. נירחים
- 22 מעצמן נגדרין להחגיגה, אף על פי שאין
- 23 מקבילין אותן. מעבדות וזה הוה דמיא בדכתיבי
- 24 "לקרוא כולם בשם ה'", אבל מרביעה לא חדרי.
- 25 ותרתייהו אביר - רבי אמר רבי ירמיה נפחא. כן
- 26 דרב פפא לרב זבדי איכא טובא. דרב פפא מתני
- 27 "פתח ח"ר" - פתח אידך, ומתני: "מבוא דקרא"
- 28 ברב יוסף, וספקא דידלמא מעבדות וזה הוה
- 29 דהדרי' מתני לה באבין, שכס אחר - משמע
- 30 אין חילוק בעבדיו, ישראל והאומות תוא
- 31 עברותן שזה בכל מצותיו. גם אית תתן -
- 32 תיקש לרבי אליעזר. למאן דאמר -
- 33 פלוגתא דבני רבי חיאי ורבי יהושע בן לוי בפרק
- 34 בתרא דשחיטת קדשים (בבבית קטן, א).
- 35 דמי

עליה זכר. - אי פכיל, אפמי דמיה יקרינ? - הואיל חשתי שערות פוסלות בה. ומאי שנא ירידה? אמר רב פהנא: במחזוקת. יתיב רבי אמי ורבי יצחק נפחא אפלקא דרבי יצחק נפחא, פתח חד מינייהו ואמר: וכן היה רבי אליעזר פוסל בכל הקרפנות פולין; פתח אידך מינייהו ואמר: מאי אותיבו ליה כהדוהי לרבי אליעזר? "כל צאן קדר יקבצו לד" וגו'! אמר להן רבי אליעזר: כולם גרים גרורים הם לעתיד לבא. אמר רב יוסף: מאי קרא? "פי או אהפך אל עמים שפה כרויה" וגו'. אמר רבי אליעזר: כולם גרים גרורים הם לעתיד לבא; ומאי קראה? "פי או אהפך אל עמים שפה כרויה לקרא כלם בשם ה'". מתקיף לה רב יוסף: ודלמא מעבדה זרה הוא דהדרי בהו! אמר ליה אבין: "לעבדו שכס אחר" פתיב. מיתיבי: "ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועלית". קודם מתן תורה שאני. תא שמעי: "ויקח יתרו חתן משה עלה זבחים לאלהים!" - יתרו נמי קודם מתן תורה הוה. - הניחא למאן דאמר: יתרו קודם מתן תורה הוה, אלא למאן דאמר: יתרו

ואבני מלאוים כתיב דהדר עריבה - לפירוש הקונטרס משמע דזה הפסוק ב"ויקחו לי תרומה". ומתחלה היה דוחה: "אבני שהם" תפסיק הענין, והדר מוקשה: והא "ואבני מלאוים" כתיב, דהדר עריבה, שגם שם נקרא בהם "ויקחו". וקשה: דאטו בחר דכתיב "אבני שהם" להפסיק הענין לא יכתוב שום דבר במוקדם ועוד קודם? אי חשבי עריב

מקראות כבי האי גונא. אם כן פרק קמא דשבועות (ו, א) דתנן, רבי מאיר אומר: כל השעירים כפרתן שזה, ומפיק ליה בגמרא מדכתיב "ושעיר". ופרקי: עזרת ליה באבני דהשן, ואף על כהן דבסוכות דבתריה כתיב "ושעיר" נמי הדר עריבה; לכן נראה דהאי מעשה דדמא בן נתינא לאו באבני שהם אלא באבני דהשן. ואף על גב דאמר בגמרא: בקשו ממנו אבנים לאפר, יש לומר: כיון שחשן מחביר לאפר קרי אפר. וכן משמע בירושלמי דפאה דמיתא היא עובדא דדמא בן נתינא נמי "עפע אבני אברה ישע" מבניין. והכי פריך הכא: והא כתיב "אבני מלאוים" הדר עריבה, ובאבני מלאוים מיוזא דכתיב וי' לדרוש בהו "ויקחו" וניחא נמי דהיא דפרק קמא דשבועות (ו, א) דכתיב "ושעיר" כסוכות נמיא דבההוא מרביה קרא. ורבינו תנאל גרס: והא "ואבני הדר עריבה. וקאי אההוא דפרשת "ויקח", דכתיב: "קחו מאתכם תרומה" כתיב: "ואבני שהם אבני מלאוים", הכל בויו"ן בלא שום הפסק.

ורבי אליעזר לא חישי לרביעה והא תניא אמר לו רבי - הזה מצא לאקשווי מהדיא ד"וכן היה רבי אליעזר פוסל בכל הקרפנות", אלמא חישי לרביעה. אלא ניהא ליה לאתוי ממהדיא מעשה דקיימיה עלה.

וניחוש דלמא רבעא לאמה - הא ולא פריך: דלמא עלה על כל אמה והיא אמה נשאו עול - דאם כן לא אשכחן פרה שלא עלה עול על אמה. דתנן (פרה פרק ב משנה ד): עלה עול פסול. ואבני עלה רבי אליעזר אסור וכו' - לא דוק אלא "פסולין" קאי, דהא חתנו פסול לגבי מנזבו, ואמרין ב"מורבד" (בבא קמא סו, א) דכין לבית שמאי וכן לבית הלל ולדות של אתנן מותרין, ואין לומר דרבי אליעזר פליג עליהו. ושמעון דהו משמרין לאמה משעה שנוצרה - תימא: האבא נמי אמאי אינם צריכים לשמור? דאליבא דרבי אליעזר קיימנן דאית להו זוז גורס אסור' ויש לומר: דין טעמא דאמר נמי אמאי אסור דבויא מילתא דאמרין בסוף תמורה (לו, ב) משום טעמא אמרין דרבעו כשהן חולין מותרין, דכיון דאשתנו לא בויא מילתא - הכי נמי גרביע דאב לא מינכרא ולא בויא מילתא.

יתרו

אמר ליה אבין: ודלמא מעבדה זרה הוא דהדרי בהו! אמר ליה רב יוסף: "לעבדו שכס אחר" ורב זבדי מתני הכי: ותרתייהו אמרי: ומאי אותיבו ליה כהדוהי לרבי אליעזר? "כל צאן קדר יקבצו לד" וגו'. אמר רבי אליעזר: כולם גרים גרורים הם לעתיד לבא; ומאי קראה? "פי או אהפך אל עמים שפה כרויה לקרא כלם בשם ה'". מתקיף לה רב יוסף: ודלמא מעבדה זרה הוא דהדרי בהו! אמר ליה אבין: "לעבדו שכס אחר" פתיב. מיתיבי: "ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועלית". קודם מתן תורה שאני. תא שמעי: "ויקח יתרו חתן משה עלה זבחים לאלהים!" - יתרו נמי קודם מתן תורה הוה. - הניחא למאן דאמר: יתרו קודם מתן תורה הוה, אלא למאן דאמר: יתרו

יתרו לאחר מותן תורה הזה – ואם תאמר: אם כן צפורה אשת משה לא באה אלא לאחר מותן תורה, ותיקשי על הא דאמרין בפרק "הבא על יבמות" (יבמות סב, א): שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקדוש ברוך הוא על ידו, וקשיב פירש מן האשה, ומאי קאמר? הא לא היתה צפורה עמו! ויש לומר: שהקדוש ברוך הוא נתן לב לפרוש מן האשה.

למאן דאמור קודם מתן תורה בא, קשיא מה שאמר משה אל יתרה: "והדוענית את דיוק האלהים תורוהו"; דוא עדיין אל ניתנה תורה, ועוד קשיא מה שפירש רש"י בפרשת תהי' שלא היה לו למשה שהות לשפוט ישראל עד מחרית יום הכפרים; ונראה דכל אותה פרישה מחרית דיתרו נאמרה קודם מתן תורה, אבל ק"ל בפרשה דהא אל נאמרה עד לאחר מתן תורה, אלא אגב שמספר ביאת חותנו מספר כל ענייני עד שחור לארצו. ואפילו למאן דאמר לאחר מתן תורה בא, קצת שלמה נכתבה פרשה זו לאחר וצריך לומר: דלפי ספספ ביאת חותנו עמלק שדוע לישראל ראשונה - מספר נמי מעשה יתרו שהטיב לישראל ראשונה מצעה חשבה שנתן להם. יוחנן אמר בגבול יש לה פחות משה שלש נקבת - וליכא למיחש לרביעה. וקאי לשינוי רומאי ובתנזחין ד"אין מעמידן; וההיא ד"לוקחין מהם בחמה לקרבן". ואליבא דרבנן קאמר, דלא רבי אליעזר - אפילו בת שתיים חייש לרביעה, דהא פרה בת שתיים וחייש לרביעה. וזה, דקתני: וכן היה רבי אליעזר פוסל בכל הקרבנות, ומשמע אפילו בני שנה. והיה תאמר: דלכ"י יוחנן, היה שרי ליקח קרבן פורתה מבת שלש שנים; נידוש לרביעא ברבעה לאמה כשהיא עומדת, דהא ולידה ברבעה יש לומר: דרבי יוחנן לטעמיה, דאמר בפרק "הערל" (יבמות עז, א): עובר לארץ דק"י מהדרל".

פ**רה** וחמור בת שלש שנים דהאי לבחן - פירוש: דקחם שלש דהאי לא לידה. ויש להבנה, דהא מעשה בכל יום דפרה בת שלש שנים יולדת! ויש לומר: דהאי עתה נשתנה העת כממו שהיה בדרות הראשונים, כמו בעינינו; ודורא, דאמרין פרק "אלו סרפות" (בבלי מג, א): כל חזייא ברייתא בה אית להו - אלאומ גוייתא לית לה, ותעה ויהא בכל ברייתא שולמו. **מ****מזר** - תמו - פירש הקונטרס: שלא החכר שם האמור. וקשה, דהא כמה ממזרים יש ביזא בת: "ממזר תלודה" (תהלים ק) "ממזור שיר ליום השבת" (שם צב) שלא החכר שם האמור! ונראה לפרש שקרא לו "יתמא" משום שלא החכר על מה נאמר כמו "תלודה" (תהלים) שמפירש השבט לאמרו על "ממזר", וכן "ממזור שיר ליום השבת", ואף על פי שיש "יעט סבתר עליון" (שם צא), "אשירי האיש" (שם א) "ה' מלך גאות לבש" (שם צג) שלא החכר על מה נעשה, מכל מקום אין בחוב בן "ממזר".

ל**משה**

שִׁירוּ לָהּ שִׁיר חֲדָשׁ כִּי נִפְלְאוֹת עָשָׂה לָנוּ
 ה' מִלֶּדֶד יִרְגְּזוּ עַמִּים. רַבִּי שְׁמַאי
 נִפְתָּא אָמַר: "רוּנֵי רוּנֵי הַשִּׁמְשׁוֹת, הַ
 בְּדָבָר אֲמוֹנָה וּמִפְּאֻדָּהּ בְּעֵדֵי עֲרֵב
 בְּנֹסַע הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מִשָּׁה קוֹמָה הַ
 הַשִּׁמְשׁוֹת" וכו'. אָמַר רַב: כְּמָאן קָרוּ
 סִפֵּר. רַב אֲשִׁי אָמַר: כְּמָאן קָרוּ

יתרו לאחר מתן תורה הוה, מאי אכא למימר?
אלא, יתרו מישראל זבן. תא שמע: "ויאמר שאול
מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן
והבקר (המשנים והזכרים ועל כל הצאן) למען זבח
לה' אלהיך!" - מאי "מיטב"? דמי מיטב. - ומאי שגא
מיטב? - כי חיכי דליקפין עליהן זבנא. תא שמע:
"ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדני המלך (את)
הטוב בעיניו (ואת) [ואת] הבקר לעלה והמרגים וכל
הבקר לעצים!" אמר רב נחמן: ארונה גר תושב היה.
מאי "ומרגים"? אמר עולא: משה של טורביל. מאי
משה של טורביל? עינא דקורקסא דדיושן. אמר רב
יוסף: מאי קרא? "נזה שמתיך למוצג חרוץ חדש
בעל פפיות דרדש הרים ותרק ונבעות כמין תשים".
מיתיבי: "ואת הפרות העלו עלה לה!" - הוראת
שעה היתה. הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי,
עולה נקבה מי אכא? - ומאי קושיא? דלמא בבמת
יחיד, וכדרב אדא בר אבהו, דאמר רב אדא בר
אבהו: מנין לעולה נקבה שהיא בבמת יחיד?
שנאמר: "ויקח שמואל מלה חלב אחד ויגדלוהו." -
"ויגדלוהו" זכר שמואל מלה חלב אחד ויגדלוהו.
"ויגדלוהו" כתיב. רבי יוחנן אמר: גבול יש לה, פחותה
מבת שלש שנים - נעקרת, בת שלש שנים - אינה
נעקרת. איתביהו כל הני תיובתא, שני להו: פחותה
מבת שלש שנים. תא שמע: "ואת הפרות העלו עלה
לה!" - בפחותה מבת שלש שנים. מתקוף לה רב
הוינא בריה דרב נתן: אם כן, היינו "ואת בניהם כלו
בבית" - פחותה מבת שלש שנים, ופחותה מבת
שלש שנים מי קא ילדה? והתניא: פרה וחמור,
מבת שלש - ודאי לכהן, מכאן ואילך - ספק! אלא,
מחזורא כדשני מעקרא. "וישרנה הפרות בדרך על
דרך בית שמש" וגו' - מאי "וישרנה"? אמר רבי יוחנן
משום רבי מאיר: שאמרו שירה; ורב זוטרא בר טוביה
אמר רב: שישרו פניהם כנגד ארון ואמרו שירה.
ומאי שירה אמרו? אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר:
"אז ישרו משה ובני ישראל" ורבי יוחנן דידיה אמר:
"ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו" וגו'.
ורבי שמעון בן לקיש אמר: מזמורא ותא. "מזמור
ה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו". רבי אלעזר אמר:
בר נחמני אמר: "ה' מלך גאות לבש". רבי יצחק
רפאי ברוב הדרך המחושקת בירקמי והב המהוללה
רב אשי מתני לה להא דרבי יצחק אהא: "ויחי
ישראל מאי אמרו? אמר רבי יצחק: "רוני רוני
מאי לספרא "דביר"? מהכא: "ישם דביר לפנים קרית
כאן לנידה "דשתנא"? מהכא: "כי דרך גשים ל".

דפי מיטב - למוכרין ולקנות בדמיהן בהמות מישראל להקריב: ובינא = מקרב - אריזנה - יבוס: היה. בספר שמואל, ראה הבקר לעולה - אלטאמ הקריב היו בהמות גיד לקריבין בר תושב - שקיבל שבע מצות בני נח, והרי רביעה בכלל. פורביל ציוד קורקסא - גרול ועוב מאד רחב, וטרוף בפגיונות הרבה לרחרוב ענקיות תפופות זו אלצ, וזו דרשין בו תבואה, שמעבידין עליו הבהמות, והפגיונות נכנסו ברישיו הבהמות נחבטת. למורס חרין - סרופ בפגיונות, וזון "פפיות" תרוש הרים - טרף לדרשה עבד כרלי. וואת פחרות - באנשי בית שמש מישתעי ראש בפרות שהביאו הארון מארץ פלשתים. הוראת ענה - מפרס ש שנעשה על ידיהן, שהביאו הארון מעצמן ואין איש מנהגם, ואת נביא כלל בבית אל ובעז אחרי בניהם, אלא הוליכוהו ואמרו שירה כדלקמן. דלמא בכמת יחיד - שירי, דהתם בכמת יחיד חווי, דבמה גרולה גנוב היתה באותה שעת נכלקלק הארון וחרב משכנן בבית אל וכן לזון. לזוב. שלה חלב - רחל ומניקה את בנה. רבי יוחנן אפר - האי קטנה לעלי: לוקחין בהם לקרבן - לאו מלתא פשטתא ואל לכל בהמות שיש אלא בול יא פחותה מבת שלש שנים נעקרת - בהרבעת איש, ונחת מן הגוי דחייס עלה. אבל בת שלש - שוב אינה נעקרת, ודחייסא לברעיה. כל הני תיובתא - דהני אפר דשרו בהמותיו יד לקריבה. פרה וחומר בו' בבכורות (יט, ב) תנן: הלוקח בהמה מן הגברי ואינו יודע אם כבר בכרה או לא - עז בת שנחת ודאי לזכון, ובאנן ארלן ספק. פרה וחומר בת שלש ודאי לזכון - ולד ראשון שחלד ביה ישראל אם זכר הוא ודאי לזכון אם אנה תיורה בעת לידתה על בת שלש, ודדאי לא לידה בבית גברי. סבאן ארלן - אם תיורה על בת שלש היתה בשלידה ביה ישראל, ולא ולדה חז ספק בכור, ואיכא לימיר ככר בכרה בבית גוי, ואיכא לימיר לא בכרה חז בבית גויי חז בכור שלה ודעה בכור חז עד שיסתאב, שהרי אינו רש לקרבן שבא אין חז בכור, ולאחר כיון בר מום אכלנו בעליו, ולא יתנו לזכון, שבכור בעל מום מותר לזרים ואין בו אלא משום גזילת ממנות כהונה אפילו הוא ודאי, וחזו ספק, הוה בכור מוציא מחבורו ועלוי הרהא שלא לידה בבית הגוי. וגבי ספק פטר חמור - מפרשי עליו טלה להחיותו בתנאה, דכתיב: "פטר אשה", והטלה יעבכ בעצמו, דאפילו דאי פטר אשה קודשה חלה על טלה הנתיק, אלא משום גזילת חזון, וכיון שהוא ספק, אפילו גזל ליכא, דראה על הבזון. בלו בבית - לשון "תכלא" (מלכים א כב), ליטנא אחרינא: לשון מניחה, כמו "לא יכלה ממך" (בראשית כג) מנעום מלילך אחריהם. וישרנה - אז ישיר כי גאה נאה לשלוח די כפשתלים ודבדון אליהם. ותבא - שלא יחכרם שם אמרו. ירנו - על שהם במבוכ טחורים. השבים - ארזן עצי שטים. הנופצי - החרוממי. המחושקת = קשורה, כמו "וחשוקים כסף" (שמות כז) בירקיע זהב = מצופה זהב טהור טהרה ומנחין. המהוללה דבידי ארמון - שספר תורה של משח בחבור, וארזן מהולל ומפואר במה שכתוב: "בעד עדיים - ואין לך עז גדול מזה. דביר - הוא ספר בלשון פריסי. וישראל מאי אמרי - בנסות הארזן בעת המעשוער שבמבדק, שזיהי משח אמר: קורסא" (במבדק י) ומה ישראל עונין אחריה: דשתנא - נטוסיקון, ד' - דרך, ש' - נשים. וידום

וחכמים אומרים אין הודאה מן הפענה מפני שאין הודאה מן הפענה והאם הודייה מן הפענה חייב וכא לא כמי שהודייה מן הפענה היא כל עמא מודיי שהוא חייב לה מנה והיא כתובעת בידו מנה אחר והוא אינו מודה לה המוציא מחבירו עליו הראייה. בהננומה. תמן נמנומה רבני דהקא אמרין פיריומא. יוצאה וראשה פרוע. רבי חיייה בשם רבי יוחנן בגין אילו שיצאו ביום הכיפורים וראשה פרוע ועידיה מעידין אותה שלא נבעלה וחש לומר שפא בתולה מן הנישואין היא זאת אומרת בתולה מן הנישואין אינה יוצאת וראשה פרוע וחש לומר שפא מופת עץ היא אלא פר' מאיר דר' מאיר אומר מופת עץ בתובתה מאתם ואמר רבי יוחנן לא חשו על דבר שאינו מצוי. ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף חילוק קליות ראיה וחש לומר שפא בתולה מן הנישואין היא זאת אומרת בתולה מן הנישואין אין לה חילוק קליות תני אבא שאול אומר אף מי שהולכו לפניה חבית של בסורות וחש לומר שפא מן הנישואין היא זאת אומרת בתולה מן הנישואין אין לה חבית של בסורות:

[דף י"ע"א]

הלכה ב מתני' מודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביה היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאמר הוא הפה שהתיר אם יש עדים שהיא של אביו והוא אומר לקחתיה ממנו אינו נאמן:

גמ' מודי רבי יהושע ואין פליג בקדמיותא אינו נאמן בשלא אכלה שני חזקה אבל אם אכלה שני חזקה נאמן בשלא מת אביו מתוכה אבל אם מת אביו מתוכה אפילו לא אכלה שני חזקה נאמן בהדא ראובן אוכל שדה בהזקת שהיא שלו והביא שמעון עדים שמת אביו מתוכה מפקין לה מראובן ומחזירין ליה לשמעון חזר ראובן והביא עדים שלא מת אביו מתוכה אומר רבי נחמן בר יעקב אנא אפיקתיה מראובן אנא מחזיר ליה לראובן רבני דהקא סברין בן רבני דתמן אמרין משעה שיצאת עדות ברורה יצאת אומר רבי יוסי מודו רבני דתמן שאילו משעה ראשונה שנים אומרים מת אביו מתוכה ושנים אומרים לא מת מתוכה שהשדה בהזקת ראובן אומר רבי יוחנן ותני בן שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת

[דף י"ע"ב]

לא תינשא ואם נישאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה לא תינשא ואם נישאת תצא תמן אמרין לא שנייה היא מיתה היא גרושין לא תינשא ואם נישאת לא תצא על דעתיהון דרבני דתמן ניהא היא מיתה היא גרושין על דעתיהון דרבני דהקא מה בין מיתה מה בין גרושין ר' זעירא אומר לה סתם ר' חיייה בשם ר' יוחנן הדעת מכרעת לעידי מיתה שאילו יבוא

הוא מכחיש אומר רבי חזקיה רבנין דתמן בדיעתין כמה דרבנין דתמן אמרין משענה שיצאת בעדות ברוּרָה יצאת בן רבנין דהכא אמרין משענה שנישאת בעדות ברוּרָה נישאת אומר רבי יוסי לא מסתברא דלא מחלפא שיטתין דרבנין דתמן לא מודו רבנין דתמן שאילו משענה ראשונה שנים אומרים מת אביו מתוכה ושנים אומרים לא מת אביו מתוכה שהעדה בחזקת ראובן אילו שנים אומרים נתגרשה ונישאת ושנים אומרים לא נתגרשה לא תצא יאות מתניתא פליגא על רבי יוחנן שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה לא תינשא ואם נישאת לא תצא אומר רבי הושעיה פתר לה רבי יוחנן שנים אומרים נתקדשה ונתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה לא תינשא ואם נישאת לא תצא מה בינה לקדמיותא תמן הוחזקה אשת איש בפניי הכל ברם הכא לא הוחזקה אשת איש אלא בפני שנים

[דף י"א ע"א]

לכשיבואו שנים ויאמרו זה הוא שקידש מתניתא פליגא על ר' יוחנן שנים אומרים נשפית והיא טהורה ושנים אומרים נשפית והיא טמאה לא תינשא ואם נישאת לא תצא אומר רבי יוסי מאחר שאילו אומרים טהורה ואילו אומרים טמאה כמי שאילו אומרים נשפית ואילו אומרים לא נשפית ואנן חיים מפיה שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה רבי יונה מדמי לה לחלבים אילו שנים אומרים פלוני אכל חלב ושנים אומרים לא אכל חלב שמוא אינו מביא אשם תלוי מספק וכא יתן גט מספק אומר ליה ר' יוסי לא תדמינה לחלבים שבין אפילו אומר לבי נוקדיני מביא אשם תלוי מתניתא פליגא על ר' יוסי שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה לא תינשא וסיפא פליגא על ר' יונה אם נישאת תצא אומר רבי מנא לא דר' יוסי אומר תינשא ולא ר' יונה אומר אם נישאת תצא לא אומר לה אלא לא תדמינה לחלבים שבין אפילו אומר לבי נוקדיני מביא אשם תלוי: הלכה ג מתני' העדים שאמרו כתב ידינו זה אכל אגוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו חרי אילו נאמנין אם יש עדים שהוא כתב ידן או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר אינן נאמנין: גמ' תני וכן העדים שהעידו בין לטמא בין לטהר בין לרחק בין לקרב בין לאסור בין להתיר בין לזכות בין לחובה עד שלא נחקרה עדותן בבית דין אמרו מבידין היינו חרי אילו נאמנין משנחקרה עדותן בבית דין אמרו מבידין היינו אינן נאמנין רבי שמעון בן לקיש אומר עשו העדים תחתימין על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין הן אומרים כתב ידינו הוא ואחרים אומרים כתב ידן הוא תני ר' חיייה לא מעלין ולא מורדין אומר רבי יוסי מתניתא אמרה בן אם יש עדים שהוא כתב ידן או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר אינן נאמנין הן אומרים כתב ידינו הוא ואחרים אומרים אינו כתב ידם אומר ר'

דין

[דף י"א ע"ב]

[illegible]

כָּתַב יָדוֹ וּכְתַב יָדוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ

[דף י"ב ע"א]

וְאֶחָד אֵין אָדָם מִפִּירָו וְחִבְרוּ מִפִּירָו חִבְרוּ מִה הוּא שׁוֹנְטִימֶרֶף עִם אֶחָד מִן הַשּׁוֹק לְהַעִיד עָלָיו הִדָּא הוּא דְמַר רַבִּי זְעִירָא רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַב אֵין הוּא וְאַחֵר מִצְטָרְפִין עַל חֲתִימַת הָעֵד הַשְּׁנִי לֹא צוֹרֵכָה דְלֹא בְּשִׁחְוִי שְׁנַיִם אֶחָד הַכֹּל מִפִּירִין בְּתַב יָדוֹ וְאֶחָד אֵין אָדָם מִפִּירָו וְחִבְרוּ מִפִּירָו מִהוּ שׁוֹנְטִימֶרֶף בְּאֶחָד מִן הַשּׁוֹק לְהַעִיד עָלָיו אִם אֶתָּה אוֹמֵר כֵּן נִמְצְאָתָּ כָּל הָעֵדוּת מִתְקַיֵּמַת בְּעַד ר' אִמֵּר רַבִּי יוֹדֵן וְיֵאֵיזֶה אֵלוֹ שְׁנַיִם שׁוֹנְטִימֶרֶף שְׁרֻבָּה גּוֹיִם כְּגוֹן הִדָּא סוֹסִיתָא אֶחָד הַכֹּל מִפִּירִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד אֵין אָדָם מִפִּירָו חִבְרוּ מִפִּירָו מִהוּ שׁוֹנְטִימֶרֶף בְּאֶחָד מִן הַשּׁוֹק לְהַעִיד עָלָיו אִם אוֹמֵר אֶתָּה כֵּן לֹא נִמְצְאָתָּ כְּלָמָּה עֵדוּת מִתְקַיֵּמַת בְּעַד אֶחָד וְכֹא נִמְצְאָתָּ כָּל הָעֵדוּת מִתְקַיֵּמַת בְּעַד אֶחָד רַבִּי חֲגִי' אִמֵּר רַבִּי זְעִירָא

בעא עד אחד בפה ועד אחד בשטר מהו שיצטרפו עד אחד בכתב כלום הוא לכן צריכה פשהיו שנים
מצאו לקיים כתב ידו של ראשון ולא מצאו לקיים כתב ידו של שני רבי מנא בעא עד אחד בכתב
מהו לזקקו לשבועה עד אחד בכתב כלום הוא לכן צריכה פשהיו שנים מצאו לקיים כתב ידו של
ראשון ולא מצאו לקיים כתב ידו של שני בהדא

[דף י"ב ע"ב]

אין מקבלין מן העדים אלא אם בן ראו שניהן באחת רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו ראו זה אחר
זה רבי ירמיה רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב מודין חכמים לר' יהושע בן קרחה בעידי בכורה
ובעידי חזקה רבי בא בשם רבי ירמיה אף בעידי סימנים בן מה דא פשיטא פשהו אומר ראיתי שתי
שערות בגבו וזה אומר ראיתי שתי שערות בגבו אחד אומר ראיתי שערות אחת בגבו ואחד אומר
ראיתי שערות אחת בכרסו לא כלום כל שכן גבו וגבו שנים אומרים ראינו שערות אחת בגבו ושנים
אומרים ראינו שערות אחת בכרסו רבי יוסי בר בון ורבי יהושעיא בריה דר' שמאי חד אומר פסול
וחורנא אומר פשר מאן דמר פסול כמעיד על חצי סימנין ומאן דמר פשר שפא נשרו אחד אומר
ראיתי שתי שערות בגבו ואחד אומר ראיתי שתי שערות בכרסו רבי בא אומר דברי הכל פשר רבי
חגי אומר דברי הכל פסול רבי יוסי אומר במחלקות אמר רבי יוסי לרבי חגי והא ר' יודן סבר דכוותי
אמר על דרביה אנא פליג לא כל שכן עלויה אמר רבי מנא יאות אמר רבי אלו שטר שהוא
מחיתם בארבע חותמות וקרא עליו ערער זה מעיד על שנים וזה מעיד על שנים שפא כלום הוא ואין
כל חתימה וחתימה צריכה שני עדים וכה כל סימן וסימן צריך שני עדים ר' חנינא יליף לה משני
חזקה אלו אחד מעידה שאכלה שנה ראשונה שנייה ושלישית ואחד מעידה שאכלה שנה רביעית
חמישית ושישית שפא כלום הוא ואין כל חזקה וחזקה צריכה שני עדים וכה כל סימן וסימן צריך שני
עדים: הלכה ה מתני' האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה הוא הפה
שהתיר אם יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת: גמ' תני אם משנישאת
באו עדים תרי זו לא תצא רב חונא ור' חנינא תריהון אמרין לא סוף דבר משנישאת אלא אפילו
התירוה בית דין להינשא בהדא חדא איתא אתת לגבי ר' יוחנן אמרה ליה אשת איש הייתי וגרושה
אני והתירוה מן דנפקת אמרין ליה רבי תרי עדיה בלוד אמר בך אני אומר אפילו עדיה בקסוסנן
תמתינ אמר רבי יוסן בר בון תרינ עובדין הוון אחד אמרין ליה תרי עדיה בלוד ואחד אמרין לו תרי
עדיה בקסרין וכן הוה אמר לון בך אומר אני אפילו בקסוסנן תמתינ ר' יודן בעא אשת איש הייתי
ונתגרשתי במקום פלוני ובאו שנים ואמרו לא נתגרשה אשה במקום פלוני מכחישין הן אותה רבי
יוסי בעא אמרה אשת איש הייתי ונתגרשתי במקום פלוני באותו היום ובאו ואמרו נתגרשה אשה

במקום פלוני ובאו שנים ואמרו לא נתגרשה אשה במקום פלוני בהכחיש עדות בתוך עדות אנו פהיין מפיה

[דף י"ג ע"א]

היום אמרה: 'אשת איש הייתי', ולמחר אמרה: גרושה אני' – אמרינן לה: אתמול אמרת אכן, ויום דין אכן? אמרה לון: מפני בת של פריצים שהיו באין להודוג לי. רבי אבין בשם רבי אילא: מפיון שהביאה מתלא לדבריה – נאמנת. בהדא שמואל, בעא אוזקוקי לאיתתה, אמרה לה: 'טמאה אני!' למחר אמרה לה: 'טהורה אני!' אמר לה: 'אתמול אמרת טמאה, סמירון >והיום< טהורה?' אמרה לה: 'לא הוה בחילי הוי שעטא'. אתא שאל לרב, אמר לה: מפיון שהביאה מתלא לדבריה – נאמנת.

הלכה ו: מתניתין: האשה שאמרה: 'נשביתי וטהורה אני' – נאמנת, שהפה שאסור הוא הפה שהתיר. אם יש עדים שנשבית, והיא אומרת: 'טהורה אני' – אינה נאמנת, אם משנשאת באו עדים – הרי זו לא תצא.

גמרא: 'האשה שאמרה: 'נשביתי' – רב הונא אמר: לא סוף דבר שנשאת, אלא אפלו התירוה בית-דין לנשא. נשים נשבו לשם, אתא עובדא רמי אבא בר בא ולוי, אמרין: ומסרו להן עדים, נפקון לארעא דישראל. אמר לה: ומה נעשה לימים הראשונים שנתיהדו? אמר לה אבא בר בא: אלו הוין בנתה בן היית אומר? ואשתבין בנתה דשמואל, "בשנגה שיצא מלפני השליט" (קהלת י, ה). בד סלקון להכא סלקון שבין עמהון, עליון רמי רבי חנינה אוקימן שבין מלבר, אמרו לה: 'נשבינו וטהורות אנו, והתירו. מן דנפקון שלחון שבין עליון. אמר: נפרות אלו שבנות חכם הן. מן דאתודעין מאן הוין, אמרין לשמעון בר בא: 'אטפל בקריבתך! נסב לקדמיתא ומיתת, לתנינא ומיתת, למה? בגין דשקרו? חס ושלום! לא שקרו! אלא מן חטאה דחנניה בן אחי רבי יהושע, שעבר את השנה בחוצה לארין.

הלכה ז: מתניתין: שתי נשים שנשבו, זאת אומרת: 'טהורה אני', וזאת אומרת: 'טהורה אני' – אינן נאמנות. בזמן שהן מעידות זו על זו – הרי אלו נאמנות. וכן שני אנשים, זה אומר: 'בהן אני', וזה אומר: 'בהן אני' – אינן נאמנים, בזמן שהן מעידין זה את זה – הרי אלו נאמנים.

[דף י"ג ע"ב]

גמרא: 'וכן שני אנשים' – רבי תיה בשם רבי יוחנן: מתניתא לענין קדשי הגבול, אבל לענין משפחה ולקדשי המזבח – צריה שני עדים. והא תני: 'מעלין לכהנה, ללוייה, לישראל, על-פי עד אחד? ניהא,

לכהנה, ללויה, לישראל? ולא לענין משפחה? לתן לו מעשר עני. 'שתי חזקות לכהנה בארץ ישראל: נשיאות כפים וחלוק גרנות, ובסוריא: נשיאות כפים, אבל לא חלוק גרנות, עד מקום שישלוחי החדש מגיעין עד גמריה, ובבל – בסוריא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף באלכסנדריא בשעה שבת דין יושבין שם. תני רבן שמעון בן גמליאל: 'כשם שהתרומה חזקה לכהנה – כך מעשר ראשון חזקה לכהנה, וחולק עלפי בית דין, אינה חזקה לכהנה. אני אומר: תרומה נפלה לו מאבי אמו כהן'. אומר רבי ישמעאל בירבי יוסה: מימי לא העדתי עדות ופעם אחת העדתי והעלתי עבד לכהנה. אומר רבי יצחק בן חקילה: רבי ורבי שמעון ברבי: חד העלה אח מפי אחיו, וחורנה העלה בן מפי אביו. חד לכהנה, וחד ללויה. חד בר נש אתא לגבי דרבי, אמר לה: 'בני הוא זה, וכהן הוא'. אומר לה: 'בנה הוא, ואינו כהן'. אומר לה רבי היה רבה: אם מאמינו את שהוא בנו – האמינו שהוא כהן, ואם אין את מאמינו שהוא כהן – אל תאמינו שהוא בנו. אומר לה: בנו הוא, אלא אני אומר: בן גרושה הוא או בן חלוצה הוא. אומר רבי אבין: אכן אומר לה: 'אם מאמינו את שהוא בנו – האמינו שהוא כהן, ואם אין את מאמינו שהוא כהן – אל תאמינו שהוא בנו, ויעשה כהרחק עדות ויהא נאמן עליו. אומר לו: בנו הוא, אלא אני אומר: בן גרושה וחלוצה הוא. לא-כן אומר רבי יצחק בן חקילה, רבי ורבי שמעון ברבי: חד העלה אחד עלפי אחיו, וחורנה העלה בן מפני אביו. נימא משעהלה רבי אח מפי אחיו.

[דף י"ד ע"א]

אפלו תימא: בן מפי אביו ללויה.

הלכה ח: מתניתה: רבי יהודה אומר: אין מעלין לכהנה עלפי עד אחד, אומר רבי אלעזר: אימתי? במקום שיש עוררין, אבל במקום שאין עוררין – מעלין לכהנה עלפי עד אחד. רבן שמעון בן גמליאל אומר, משום רבי שמעון בן הספן: מעלין לכהנה עלפי עד אחד.

גמרא: 'רבי יהודה אומר: אין מעלין' – רבי היה בשם רבי יוחנן: אין ערער פחות משנים. רבי בון בר היה בעא: מה אנו קימין? אם בשעהגלו אותו באחד – וירידו אותו באחד? ואם בשעהגלו אותו בשנים – אפלו כמה לא וירידו אותו? אומר רב הונא אתיא איתא ברבנן דתמן, ברם רבנן דהקא וקרב נחמן בר יעקב: בשם שמעלים אותו בשנים – כך מורדין אותו בשנים.

הלכה ט: מתניתין: האשה שנחבשה עלידי גוים, עלידי ממוז – מתרת לבעלה. עלידי נפשות – אסורה לבעלה. עיר שפכשה כרקום – כל חפנות שבתוכה פסולות. ואם יש עדים, אפלו עבד, אפלו

שפחה – הרי אלו נאמנין. שאין אדם נאמן על־ידי עצמו. אמר רבי זכריה בן הקצב: המעון הזה לא וזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו גוים לירושלים עד שיצאו! אמרו לו: אין אדם מעיד על־ידי עצמו.

גמרא: 'האשה שנחבשה בידי גוים' וכו' – תפון תנינן: 'העיד רבי יוסה הפהן ורבי זכריה בן הקצב, על תינקת שהורהנה באשקלון, ורחקה בני משפחה, ועדיה מעידין אותה שלא נסתרה ולא נטמאה'. לפי שהעדים מעידין אותה, שלא נסתרה ושלא נטמאה, הא אם אין עדיה מעידין אותה, שלא נסתרה ושלא נטמאה – לא. אמר רבי לעזר: שניה היא בהרהון, שהרבים נוהגין לו בהתר. 'על־ידי נפשות אסורה' – רבי יודן ברה דרב חמא דכפר תחמין בשם חזקיה: והוא שנגמר דינה להריגת. רבי יוחנן אמר: אפלו לא נגמר דינו להריגת. אמרין בשם רבי יוחנן: אשת לסמים פלסמים. אי זהו 'פרקום'? רבי בא בשם רב חיה בר אשי: בגון

[דף י"ד ע"ב]

זוגין ושלשליות, וכלבים ואוזים ותרנגולין ואסרטומות מקיפין את העיר. ומר רבי בא בשם רב חמא בר אשי: מעשה היה וברחה משם סומה אחת. היה שם פרצה אחת מצלת את הכל, היו שם מחבויה, צריכה רבי זעירה, רבי בא בר זבדא, רבי יצחק בר חקולה, בשם רבי יודן נשיאה: ובלבד פרקום של אותה מלכות, אבל פרקום של מלכות אחרת פליסמים הן. 'ואפלו קטן', רבי אימי בשם רבי יהושע בן לוי: אפלו קטן אפלו קרוב. אפלו קטן וקרוב? נשמענה מן הדא: חנניה קרתיסיה אשתבאי הוא ובניה ואתתה, אתון לגבי רבי חנינא, ולא קבלון. אתון לגבי רבי יהושע בן לוי, וקבלון. הדא אמרה: 'אפלו קטן וקרוב'. רבי חיה בר יוסה שלח בתר אתתה, אמר: 'סקון עמה תלתא תלמידין, שאם יפנה אחד מהן לצרפו – תתיחד עם שנים. והא תנינן: 'מוקרין לו שני תלמידי חכמים, שמוא יבוא עליה בדרך?' אמר רבי אבין: ובעלה, הרי שלשה. 'אף הוא שכר לה את הבית, והוא מעלה לה מזונות, ולא היה מתיחד עמה, אלא בפני בניה, וקרא על עצמו הפסוק הזה (ירמיה מה, ג): "וגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי".'.

הלכה י: מתנייתין: ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן: נאמן אדם לומר: 'זה כתב ידו של אבא', 'זה כתב ידו של רבי', 'זה כתב ידו של אחי'. 'זכור אני באשת פלוני שיצתה בהנומא וראשה פרוע, וישתיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבל לתרומתו, וישתיה חולק עמנו בגרין, וישתמקום הזה בית הספר הוא, ו'עד כאן היינו באין בשבת'. אבל אינו נאמן אדם לומר: 'דרך היה לאיש פלוני במקום הזה', 'מעמד ומספד היה לאיש פלוני במקום הזה'.

גמרא: תני: 'ובלבד דברים שהן רגילין בהן'. תני: 'ובלבד שיצטרף עם אחרים'. וחש לומר, 'שלא עבד הוא? הלא מסייעא להאיא דמר רבי חמא בר עקבה, בשם רבי יוסה בר חנינה: 'אסור לאדם ללמד את עבדו תורה'.

[דף ט"ז ע"א]

לאִכּוּן אָמַר רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַב יִרְמְיָה: הָעֶבֶד עוֹלָה מִשְׁבֻּעָה קְרִיּוֹת, 'וַיִּדְבֵּר' – עוֹלָה מִשְׁלָשׁ פְּסוּקִים? תַּפְתַּר, שֶׁלֹּמֶד מֵאֵלָיו אִי שֶׁלֹּמֶדוּ רַבּוֹ בְּטָבִי. וְחָשׁ לומר, שֶׁמָּא עֶבֶד הוּא? מְסִיעָא לֵהֲהִיא דְּתַנִּי רַבִּי חֵיָה: 'נָשִׁים וְעֶבְדִּים אֵינָן חוֹלְקִין עַל הַגֵּר, אֲבָל נוֹתְנִין לֵהֶן מִתְּנוּת בְּהֵנָה וּלְוִיָּה מִתּוֹךְ חֲבִית'. מַהוּ לְהוֹצִיא מִמּוֹן מִתּוֹךְ עֲדוּתָן? הֵיךְ עֲבִידָא: הֵיוּ הַבַּל יוֹדְעִין עַד שֶׁדָּה רְאוּבֵן תַּחֲסֹם שְׂבֵת, וּבָאוּ וְאָמְרוּ: 'עַד כָּאֵן חֵינֵינוּ בָּאִין בְּשֵׁבֶת! וְנִמְצָאת הַשְּׂדֵה שֶׁל שְׁמֵעוֹן. מַהוּ מִפִּיקְתָּה מִן שְׁמֵעוֹן וּמַחֲזִירָתָה לְרְאוּבֵן? מַהוּ שְׂחִיחוּ נְאֻמָּנִין לומר: 'יוֹצֵאִין הֵיוּ לְלֶקֶט בַּפִּנִּי שְׂבִיעִית, וְשְׁמֵעוֹן פְּלוֹנִי מְמַלֵּל עַל פְּלוֹנִית אִשְׁתּוֹ, אִשָּׁה פְּלוֹנִית מְמַלֵּלָת עַל בְּנִיָּה? רַבִּי אַחָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּעִי: הֲזָמוּ מַהוּ שְׂיִשְׁלֹמוֹ? אִי יִיבָה בִּי דְאָמַר רַבִּי כָּא, רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: אֵין לֹמְדִין דְּבַר מִדְּבַר בְּעֵדִים זִמְמִין, וְכָא בֵּן. תַּנִּי: 'שְׂאֵכְלָנוּ בְּקָצִיצַת פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי'. מַהוּ 'בְּקָצִיצַת'? בְּשַׁעַה שֶׁהָיָה אָדָם מוֹכֵר אֶת שְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ, הֵיוּ קְרוֹבִין מְמַלִּין חֲבִית קְלִיּוֹת וְאַגְזִיזִים, וְשׁוֹבְרִין לִפְנֵי הַתִּינוּקוֹת, וְהַתִּינוּקוֹת מְלַקְטִין, וְאֹמְרִים: 'נִקְצִין פְּלוֹנִי מֵאֲחֻזָּתוֹ, וּבְשַׁעַה שֶׁהִיָּתָה חוֹזֶרֶת לוֹ, הֵיוּ עוֹשִׂין לוֹ בֵּן, וְאֹמְרִים: 'חֹזֵר פְּלוֹנִי לְאֲחֻזָּתוֹ! אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירְבִי בּוֹן: אֵף מִי שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹנֶגֶת לוֹ – קְרוֹבִיו מְמַלִּין חֲבִית קְלִיּוֹת וְאַגְזִיזִים, וְשׁוֹבְרִין לִפְנֵי הַתִּינוּקוֹת, וְהַתִּינוּקוֹת מְלַקְטִין, וְאֹמְרִים: 'נִקְצִין פְּלוֹנִי מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ! וּבְשַׁעַה שֶׁהָיָה מְגֵרֶשֶׁה, הֵיוּ עוֹשִׂין לוֹ בֵּן, וְאֹמְרִים: 'חֹזֵר פְּלוֹנִי לְמִשְׁפַּחְתּוֹ! אֵלּוּ נְאֻמָּנִין לְהַעֲדִי בְּגוֹדֵלָן מַה שֶּׁרָאוּ בְּקוּמָנָן וְכוּ'. אֵין נְאֻמָּנִין אֵלָּא בְּגוֹדֵלָן מַה שֶּׁרָאוּ בְּקוּמָנָן, הָא בְּקוּמָנָן לֹא. תַּמּוֹן תַּנִּינָן: 'נְאֻמָּנָת אִשָּׁה אִי קָטָן לומר: 'מִכֵּן יֵצֵא נְחִיל זֶה' – מִחֻלָּה לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ וְנוֹטֵל אֶת נְחִילוֹ. וּבִהְיוֹתָ אָמַר בֵּן? רַבִּי אַחָא רַבִּי חֲנִנְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֵּן בְּרוּקָה, אֵלָּא עַל נְחִיל שֶׁל דְּבוּרִים, שְׂאִין גִּזְלוּ דְּבַר תּוֹרָה. תַּנִּי רַב אִשְׁעִיָּה: וּבִלְבָד בְּמִפְרִית, אֲבָל שׁוֹכֵן – לֹא. רַבִּי זְעִירָא בְּעָא קָמִי רַבִּי מְנָא: לֹא מִסְתַּבְּרָה עַל אֲתֵר, הָא לֹאֲחֵרָמוֹן – לֹא? אָמַר לֵה: אֵף אֲנִי סְבוּר בֵּן. וְתַנִּינָן: 'כְּפֹה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁהֲעִידוּ בְּמַעֲמָדָן, אֲבָל יֵצְאוּ וְחֹזְרוּ – אֲנִי אֹמֵר: מִפְּנֵי יִרְאָה וּפְתוּי אָמְרוּ'.

פרק ג

הלכה א: מתניתין: אלו נערות שיש להן קנס: הבא על המזונה, ועל הנתינה, ועל הכותית, והבא על הגירת, ועל השפחה, ועל השבויה, שנפדו, או שנתגירו, או שנשתחררו, פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד. הבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אביו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה – יש להן קנס. אף על פי שהן בקהרת – אין בהן מיתת בית דין.

גמרא: 'ואלו נערות' וכו' – בתיב (דברים כב, כט): 'ולו תהיה לאשה' – אשה שהיא ראויה לו. ומזונה היא ראויה לו? רבי שמעון בן לקיש אמר (שמות כב, טז): 'בסוף ישקל במהר הבתולת'; רבה כן 'בתולות' הרבה. אמר רבי יעירא: אלו הן בתיב: 'בתולות כמותריות', לית בתיב: אלא: 'במהר הבתולת', לא רבה אותן הכתוב אלא למהר בלבד. וידיא אמרה? הדיא דתני חזקיה (שם): 'אם מאן ימאן אביה' – אין לי אלא שמאן אביה, מנין שאם ימאנו אפלו מהשמים? תלמוד לומר: 'מאן ימאן' – מפל מקום. מעתה, הבא על השפחה יהא לה קנס! לית יכל, דתני: 'כול הבא על השפחה ארמית יהא חיב? תלמוד לומר (שם טו): 'מהר ימהרנה לו לאשה' – את שיש לו הויה בה, יצאת שפחה ארמית שאין לו הויה בה'. התיבון: הרי אחותו אין לו הויה בה והוא משלם קנס! שניא היא, שיש לה הויה אצל אחר. הרי בתו יש לה הויה אצל אחר ואינו משלם קנס! שניא היא, שהוא מתחייב בנפשו, שכל המתחייב בנפשו אינו משלם כמון. 'נתינה' – אמר רבי יוסה: נתינים לא חשו להם אלא משום פסולי משפחה. אין תימר: משום פסולי עבדות, מעתה, הבא על הנתינה לא יהיה לו קנס, ותנינן: 'הבא על הנתינה – יש לו קנס'. 'ביתית' – אתיא כמון דאמר: בותי בישראל לכל דבר, ברם כמון דמר: בותי כגוי – לא בדיא. דאפתלגון: 'בותי כגוי, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בותי בישראל לכל דבר'. אפלו תימא: בותי כגוי, בותי משום מה הן פסולין? לא משום גוי ועבד? גוי ועבד הבא על בת ישראל – הולד ממזר, ומזונה יש לה קנס. לחמרון לענין משפחה, את עבד לה גוי ועבד הבא על בת ישראל – הולד ממזר,

לענין קנס את עבד לה, בישראל הבא על הגויה – הולד גוי. אמר רבי יוסה בירבי חנינא: האונם והמפתה את היתומה – פטור. אמר רבי בא בר ממל: מחלקת כרבי יוסה הגלילי, ברם כרבי עקיבה – יש לה קנס, וקנסה של עצמה. אמר רבי יוסה: מתניתא אמרה: 'פחותות מבנות שלש שנים ויום

אחד. ולא פיתומה היא? והתני (דברים כב, כט): "תחת אשר ענה" – לרבות את היתומה לקנם; דברי רבי יוסה הגלילי. אמר רבי אחי: תפתר, שבא עליה עד שלא מת אביה, ומת אביה, כבר נראה לתן לאביה. תמן תנינן: 'האכל תרומה מזיד – משלם את הקרן, ואינו משלם את החמש'. ותנינן: 'אלו הן הלוקין. הקא את אמר: לוקה. וכא את אמר: משלם! אמר רבי יוחנן: לצדיקין היא מתניתה: אם התרו בו – לוקה, לא התרו בו – משלם. סבר רבי יוחנן למימר: במקום מכות ותשלומים לוקה ואינו משלם. וילקה וישלם! (דברים כה, ב): "כדי רשעתו" – משום רשעה אחת אתה מחיבו, ואי אתה מחיבו משום שתי רשעיות, וישלם ולא ילקה! כמי שיש בו שתי רשעיות הפתוב מדבר: "והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר". רבי שמעון בן לקיש אמר: ואפלו לא התרו – אינו משלם, מאחר שאילו מתרין בו – לוקה. מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש: 'האכל תרומה שוגג – משלם את הקרן וחמש'. ואילו התרו בו אינו לוקה? פתר לה רבי מאיר, דרבי מאיר אמר: 'לוקה ומשלם'. מתניתא פליגא על דרבי שמעון בן לקיש, דתנינן: 'אלו נערות שיש להן קנם'. אלו התרו בו אינו לוקה? פתר לה רבי מאיר, דרבי מאיר אמר: 'לוקה ומשלם'. רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש: מן המוציא שם רע למד רבי מאיר (דברים כב, יח-יט): "ויפרו אתו" – מכות, וענשו אתו" – ממונ. רבנין אמרין: לחדושו יצא ממוציא שם רע, ובדבר שהוא יוצא לחדושו – אין לומדין ממונ. לפי שבכל מקום אין אדם מתחייב מדבורו, וכאן אדם מתחייב מדבורו, הואיל וכן, בשם שאי את למד ממונ דבר אחר, כן אין את למד ממונ לא עונשין ולא מכות. לא כן אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן: מזיד בחדב,

[דף ט"ז ע"ב]

שוגג בקרבן – מתרין בו, לוקה ומביא קרבן. וכא 'לוקה ומשלם' רבי בון בר חיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק אמר: "כדי רשעתו", שני דברים מסורין לבית דין – את תופס אחד מהן, יצא דבר שמוסר לשמים. הכלמודין שאין ממונאצל מיתה, מן הדא (ויקרא כה, כא): "מכה בהמה ושלמנה, ומכה אדם יומת"; מה "מכה בהמה", לא חלקת בו בין שוגג למזיד לחיבו ממונ – אף "מכה אדם", לא תחלק בו בין שוגג למזיד לפטרו ממונ. מה פליגינן? בקמונאצל מכות. רבי יוחנן אמר: אין ממונאצל מיתה, ויש ממונאצל מכות. רבי שמעון בן לקיש אמר: בשם שאין ממונאצל מיתה – כד אין ממונאצל מכות. רבי אמי בכליה בשם רבנין דתמן: טעמא דרבי שמעון בן לקיש: "רשע", "רשע"; נאמר: "רשע" במחייבי מיתה (במדבר לה, לא), ונאמר: "רשע" במחייבי מכות (דברים כה, ב), מה "רשע" שגאמר במחייבי מיתות בית דין, אין ממונאצל מיתה – אף "רשע" שגאמר במחייבי מכות, אין ממונאצל מכות. נתן בר הושעיה אמר: כאן בנערה וכאן בבוגרת, נערה יש לה קנם ואין לה

מכות, בוגרת יש לה מכות ואין לה קנס. ואין לה בשת ופגם! רבנין דקסרין אמרין: תפתר, שפתתה או שפחלה לו. וסבר נתן בר הושעיה: במקום מכות ותשלומין – משלם ואינו לוקה. וילקה וישלם! "בדי רשעתו" – משום רשעה אחת אתה מחיבו, ואי אתה מחיבו משום שתי רשעיות. וילקה ולא ישלם! בעדים זוממין, כמה דתימר תפון בעדים זוממין – משלמין ואין לוקין, וכא משלם ואינו לוקה. אמר רבי יונה: מעמא דרבי נתן בר הושעיה: "בדי רשעתו" – את שפכותיו ויצאות בדי רשעתו, ויצא זה שאומרים לו: 'עמד ושלם! מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש: 'האזכל תרומה מזיד – משלם את הקרן ואינו משלם את החמש'. על דעתה דנתן בר הושעיה דאמר משלם – ניהא; על דעתיה דרבי יוחנן דאמר: אם התרו בו – לוקה, ואם לא התרו בו – משלם. פתר לה מזיד בלא התראא. על דעתה דרבי שמעון בן לקיש לא שנוא, היא שוגג, היא מזיד; היא התרו בו, היא לא התרו בו, פתר לה כרבי מאיר דאמר: 'לוקה ומשלם'. אמר רבי חנינה קמי רבי מנא: ואפלו

[דף י"ז ע"א]

וסבר רבי שמעון בן לקיש, כל מתניתא דרבי מאיר, קריה דרבי מאיר. והכתיב (ויקרא כב, יד): "ואיש פי יאכל קדש בשגגה ויספח חמשתו עליו!" אלא מספר סבר רבי שמעון בן לקיש: חמש קרבן. ואפלו תימר: חמש קרבן, קרן קרבן? אמר רבי יודן בר שלום: מתניתא אמרה: שחקרן קנס. דתנינן תפון: 'אינו משלם תרומה, אלא חלין מתקנין, והן נעשין תרומה'. אלו מפה שאכל היה משלם – ניהא. ועוד, מהדא דתני: 'אכל תרומה טמאה – משלם חלין טהורין, ואם שלם חלין טמאין – יצא'. ולא דמי עצים הוא חייב לו? הדא אמרה: שחקרן קנס. כמה דאת אמר: קרן קנס, ודכותה: חמש קנס. אלא רבי שמעון בן לקיש בדעתה, כמה דו אמר תפון: הכל היה בכלל (שמות כ, יג): "לא תענה ברעך עד שקר"; יצא (דברים יט, יט): "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו"; לא שישלם ממונ? וכא: הכל היה בכלל (ויקרא כב, י): "וכל זר לא יאכל קדש"; יצא (שם יד): "ואיש פי יאכל קדש בשגגה"; שישלם ממונ. והתני: 'מודין חכמים לרבי מאיר, בגונב תרומת חבירו ואכלה, שהוא לוקה ומשלם'; שכן האזכל תרומה לוקה. והתני: 'מודין חכמים לרבי מאיר, בגונב חלב חבירו ואכלו, שלוקה ומשלם'. שכן האזכל חלב לוקה. והתני: 'החוסם את הפרה – משלם ששת קבין לפרה, וארבעת קבין לחמור'. שכן החוסם פרתו לוקה. אמר רבי יוסה: שכן מחיבי מיתות, גנב תרומת הקדש ואכלה, שהוא לוקה ומשלם, מפל מקום הפסידו

מַסְכַּת סַנְהֶדְרִין פֶּרֶק שִׁישִׁי

ו,א הָעֵדִים שְׁאָמְרוּ 'מַעֲיִדִים אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהֵרֵג שׁוּרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי וְקִצְצָן נְטִיעוֹתָיו שֶׁל פְּלוֹנִי, וְהִלֵּה אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - חֵיב. 'אַתָּה אֹמֶרֶת לְהִרְגוֹ', אַתָּה אֹמֶרֶת לְקַצְצוֹ - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַטַּעֲנָה. 'הִרְגָתָ אֶת שׁוּרוֹ וְקִצְצָתָ אֶת נְטִיעוֹתָיו שֶׁל פְּלוֹנִי', וְהִלֵּה אֹמֵר לֹא! שֶׁהוּא כְּמַתְמִיָּה, אוֹ הֵן שֶׁהוּא כְּמַתְמִיָּה! יֵשׁ לֹא שֶׁהוּא כֹהֵן, וְיֵשׁ הֵן שֶׁהוּא כֹלָא.

ו,ב אֵין דְּנִין אֶלָּא מַעֲמָד, וְאֵין מַעֲמָד אֶלָּא מַעֲמָד, וְאֵין נִשְׁאָלִין לְנִדְרִין אֶלָּא מַעֲמָד, וְאֵין מַעֲמָד לְכַהֲנָה וְלַזִּיזָה וְלִישְׁרָאֵל אֶלָּא מַעֲמָד, וְלֹא יֵהָא מַאֲרִיף פָּנָיו כְּנִגְדָּא אַחֵד, וְלֹא יֵהָא מַעֲמִיד אַחֵד וְלֹא מוֹשִׁיב אַחֵד, שְׁנַאֲמַר (וּקְרָא יט): "בְּצִדְקָה תִּשְׁפּוּט עִמִּיתְךָ", אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִקְבֵּל אֲנִי, שְׂאֵם רְצוֹ לְהוֹשִׁיב שְׁנֵיהֶם כְּאַחֵד - מוֹשִׁיבִין וְאֵין בִּכְךָ כְּלוּם. וְאִיזָה הוּא הָאֶסּוּר? שְׂלֹא יֵהָא אַחֵד עוֹמֵד וְאַחֵד יוֹשֵׁב, מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמְרוּ: אוֹמְרִין לוֹ לְבוֹשׁ כְּדָרְךָ שֶׁהוּא לְבוֹשׁ, אוֹ הַלְבִּישֶׁהוּ כְּדָרְךָ שְׂאֵתָה לְבוֹשׁ.

ו,ג כִּיצַד הֵן דְּנִין? הַדִּינִין יוֹשְׁבִין וּבַעֲלֵי הַדִּין עוֹמְדִין לְפָנֵיהֶם, וְכָל הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ הוּא פּוֹתֵחַ רֵאשׁוֹן, אִם יֵשׁ עֵדִים מְכַנְּסִים אוֹתָן וּמַאֲמִין עֲלֵיהֶן, וּמוֹצִיאִים אוֹתָן לַחוּץ, וּמַשִּׁירִין אֶת הַגְּדוֹל שִׁבְהֶם, וְשׁוֹמְעִין אֶת דְּבָרָיו וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ לַחוּץ, וְאַחֵר כֶּךָ מְכַנְּסִין אֶת הַשְּׁנִי וְשׁוֹמְעִין אֶת דְּבָרָיו וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ לַחוּץ, וְאַחֵר כֶּךָ מְכַנְּסִין אֶת שְׁנֵיהֶן כְּאַחֵד, וְאוֹמְרִים דְּבָרֵיהֶם זֶה בְּפָנֵי זֶה, אִם אָמְרוּ זָכָאִי - זָכָאִי. וְאִם אָמְרוּ חֵיב - חֵיב. אַחֵד דִּינִי מְמוֹנוֹת אַחֵד דִּינִי נִפְשׁוֹת.

ו,ד דִּינֵי מְמוֹנוֹת בְּשִׁלְשָׁה, שְׁנַיִם מְזַכִּין אוֹ מְחַיִּבִין, וְאַחֵד אֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - יוֹסִיפוּ הַדִּינִין. יִפֶּה כַּח הָאוֹמֵר 'חֵיב' מִכַּח הָאוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', עַד כַּמָּה מוֹסִיפִין? אֵין פְּחוֹת מִשְׁנַיִם, יוֹסִיפוּ הַדִּינִין. אִם אָמְרוּ זָכָאִי - זָכָאִי. אִם אָמְרוּ חֵיב - חֵיב. אַחֵד אֹמֵר

זָכָאִי וְאַחֵד אֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - יוֹסִיפוּ הַדִּינִין, שְׂעַד עֲכָשׁוּ בֵּית דִּין שְׁקוּל, אַחֵד אֹמֵר זָכָאִי, וְאַחֵד אֹמֵר חֵיב, וְאַחֵד אֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - יוֹסִיפוּ הַדִּינִין, שְׂעַד עֲכָשׁוּ לֹא הוֹסִיפוּ אֶלָּא אַחֵד.

ו,ה לְעוֹלָם מוֹסִיפִין הַדִּינִין עַד שְׁיִגְמַר הַדִּין. לְעוֹלָם אֵין הָעֵדִים יְכוֹלִין לְחַזֵּר בִּהְיוֹת עַד שְׁיִגְמַר הַדִּין. לְעוֹלָם מְבִיא עֲדִיּוֹתָיו לְבֵית דִּין עַד שְׁיִגְמַר הַדִּין, אוֹ עַד שְׁיִתְּנוּ לוֹ זְמַן. נִתְּנוּ לוֹ זְמַן, הִבִּיא בְּתוֹךְ זְמַן - מִקְבֵּלִין הֵימְנוּ, לְאַחֵר זְמַן - אֵין מִקְבֵּלִין הֵימְנוּ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אִפְלוּ הִבִּיא לְאַחֵר שְׁלֹשׁ שָׁנִים - מִקְבֵּלִין הֵימְנוּ, וְסוֹתְרִין דְּבָרָיו שֶׁל זֶה.

ו,ו יֵשׁ לָךְ עֵדִים אֲחֵרִים? וְאָמַר: 'אֵין לִי אֶלָּא אֱלֹהִי'. יֵשׁ לָךְ רְאִיּוֹת אֲחֵרוֹת? וְאָמַר: 'אֵין לִי אֶלָּא אֱלֹהִי, וְאַחֵר זְמַן מִצָּא עֵדִים אֲחֵרִים וּמִצָּא רְאִיּוֹת אֲחֵרוֹת - הֲרִי זֶה אֵין מִקְבֵּלִין הֵימְנוּ עַד שְׁיָבִיא רְאִיָּה שְׂלֹא הִיא יוֹדֵעַ בִּהְיוֹת. לְעוֹלָם אֵין הָעֵדִים יְכוֹלִין לְחַזֵּר בִּהְיוֹת, עַד שֶׁתַּחֲקֹר עֲדוּתָן לְבֵית דִּין. נִחְקְרָה עֲדוּתָן לְבֵית דִּין - אֵין יְכוֹלִין לְחַזֵּר בִּהְיוֹת. וְזֶה כָּלְלוּ שֶׁל דְּבַר: עֵדִים שֶׁהֲעִידוּ לְטַמָּא וּלְטַהֵר, לְרַחֵק וּלְקַרֵּב, לְאַסּוּר וּלְהִתִּיר, לְפִטּוּר וּלְחֵיב, עַד שְׂלֹא נִחְקְרָה עֲדוּתָן וְאָמְרוּ מְבוּדִין אָנוּ - הֲרִי אֱלֹהִי נֶאֱמָנִים. מִשְׁנַחֲקָה עֲדוּתָן וְאָמְרוּ מְבוּדִין אָנוּ - אֵין נֶאֱמָנִין. לְעוֹלָם אֵין הָעֵדִים נִעְשִׂים זִמְמִין עַד שְׁיִגְמַר הַדִּין, לֹא לִזְכָּר וְלֹא מְשַׁלְּמִין, וְלֹא נִהְרָגִין עַד שְׁיִגְמַר הַדִּין. לְעוֹלָם אֵין אַחֵד מִן הָעֵדִים נִעְשֶׂה זִמְמָה עַד שְׁיִהְיוּ שְׁנֵיהֶם זִמְמִין, וְאֵין לֹקָה עַד שְׁיִהְיוּ שְׁנֵיהֶם לִזְכָּר, וְאֵין נִהְרָג עַד שְׁיִהְיוּ שְׁנֵיהֶם מְשַׁלְּמִין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי: אֶרְאֶה בְּנִחְמָה אִם לֹא הִרְגָתִי עַד זִמְמָה בְּשִׁבְלִי לְעֹקֶר מַלְכָּן שֶׁל בִּיתוּסִין, שְׁהִיוּ אוֹמְרִים עַד שְׁיִהְיֶה הַנִּדּוֹן. אָמַר לוֹ שְׁמַעוֹן בֶּן שֹׁטָח: אֶרְאֶה בְּנִחְמָה אִם לֹא שִׁפְכָתָ דָּם נָקִי, שְׁהִירִי אֶמְרָה תּוֹרָה (דְּבָרִים יז): "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמֶּת", בְּעֵדִים שְׁנַיִם

ובזוממים שנים, מה ידים שנים - אף זוממין שנים. באותה שעה קבל עליו יהודה בן טבאי שלא יהיה מורה הלכה אלא על פי שמעון בן שטח.

מסכת סנהדרין פרק שביעי

ז, א אמר רבן שמעון בן גמליאל: בראשונה לא היו חותמים על כתבת נשים כשרות, אלא כהנים או לויים או ישראלים המשיאין לכהנה. אמר רבי יוסי: בראשונה לא היה מחלקת בישראל, בית דין של שבעים ואחד שהיו בלשכת הגזית ושאר בתי דינין של עשרים ושלשה היו בעירות של ישראל, ושני בתי דינין של שלשה היו בירושלים, אחד בהר הבית ואחד בחיל, נצרך אחד מהן הלכה הולך אצל בית דין שבעירו, אין בית דין בעירו - הולך לבית דין הסמוך לעירו. אם שמעו - אמרו להם. ואם לאו - הוא והמפלא שבהן באין לבית דין שבהר הבית, אם שמעו - אמרו להם. ואם לאו - הוא והמפלא שבהן באין לבית דין שבחיל. אם שמעו - אמרו להם. ואם לאו אלו ואלו באין לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, אף על פי שהוא שבעים ואחד, אין פחות מעשרים ושלשה, נצרך אחד מהן לצאת, רואה אם יש שם עשרים ושלשה - יוצא, ואם לאו - אינו יוצא, עד שיהיו שם עשרים ושלשה. ושם היו יושבין מתמיד של שחר ועד תמיד של בין הערבים, בשבתות וימים טובים לא היו נכנסין אלא לבית המדרש שבהר הבית. נשאלה שאלה, אם שמעו - אמרו להם, אם לאו - עומדין למנין, אם רבו מטמאין - טמאו, רבו מטהרין - טהרו, ומשם הלכה רוחת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן, הרבו מחלוקות בישראל ונעשו שתי תורות, ומשם שולחין ובודקין, כל מי שהוא חכם ועניו ושפל וירא חטא, ופרקו טוב ורוח הבריות נוחה עליו - עושין אותו דין בעירו. משנעשה דין בעירו - מעלין ומושיבין אותו בהר הבית, משם מעלין

ומושיבין אותו בחיל, משם מעלין ומושיבין בלשכת הגזית, ושם יושבין ובודקין את יחסי כהונה ואת יחסי לוייה, כהן שנמצא בו פסול - לובש שחורין ומתעטף שחורין, ושללא נמצא בו פסול - לובש לבנים ומשמש עם אחיו הכהנים. מביא עשירית האיפה משלו ועבודה בידו, ואף על פי שאין המשמר שלו. אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביאו העשירית האיפה - עבודתו כשרה.

ז, ב אין דנין שני דינין ביום אחד, אפלו נואף ונואפת, אלא דנין את הראשון ואחר כך דנין את השני, אין נמנין על שני דברים כאחד, ואין נשאלין על שתי שאלות כאחד, אלא נמנין על הראשון ואחר כך נמנין על השני, ונשאלים על הראשון ואחר כך נשאלין על השניה, אין דנין אלא במקום גדול, ואין נמנין אלא במקום שמועה, אחד אומר משום שמועה, וכלם אומרים לא שמענו על זה, מנין עומד אחד אוסר ואחד מתיר, אחד מטמא ואחד מטהר, וכלן אומרים לא שמענו, מנין עומד אחד אומר משום שנים ושנים אומרים משום אחד, יפה כח אחד האומר משום שנים מכח שנים האומרים משום אחד. עשרה אומרים משום אחד - בלן אחד, ובטירות ובטמאות - האב ובנו הרב ותלמידו - שניהם נמנין שנים. בקדוש החדש ובעבור שנה, בדיני ממונות ובדיני נפשות, אב ובנו הרב ותלמידו - שניהן נמנין אחד. ולא יהא יושב בצדו, ואפילו הוא שותק, אלא עומד והולך לו בקדוש החדש ובעבור שנה. בדיני ממונות - מתחילין מן הגדול. מפני מה בדיני נפשות מתחילין מן הצד? שלא יהא סמוך על דברי רבו.

ז, ג בדיני נפשות פותחין לזכות ואין פותחין לחובה, חוץ מן המסית. ורבי יהושע בן קרחה אומר: אף המדיח. חיבי גלויות - בית דין מחזירין אותם לזכות, שנאמר (במדבר לה): "ולא תקחו כפר לנפש

רוֹצֵחַ", ואומר (דברים יט): "זֶה דָּבָר הָרָצַח", רוֹצֵחַ רוֹצֵחַ לַגְזֵרָה שְׁוּה, חִיבִי מַלְקִיּוֹת - בֵּית דִּין מַחְזִירִין אוֹתוֹ לזִכּוֹת, שְׁנֵאמַר (דברים כה): "וְהַצִּדִּיקוּ אֶת הַצִּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הָרָשָׁע" וגו', ואומר (דברים כה): "וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הָרָשָׁע"; רָשָׁע רָשָׁע לַגְזֵרָה שְׁוּה. הַסֵּרִיס, וּמִי שֶׁלֹּא רָאָה לוֹ בָּנִים - כָּשָׁר לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְאֵין כָּשָׁר לְדוֹן דִּינֵי נַפְשׁוֹת. רַבִּי יְהוּדָה מוֹסִיף אַף אֲכַזְרִי וְהִרְחַמֵּן. אֵין מוֹסִיפִין עַל הַדִּין בַּתְּחִלָּה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מוֹסִיפִין עַל הַדִּין.

ז,ד. בַּתְּחִלָּה הָיוּ שְׁנַיִם, אֶחָד אוֹסֵר וְאֶחָד מַתִּיר, אֶחָד מְטַמֵּא וְאֶחָד מְטַהֵר, הָאוֹסֵר וְהַמְטַמֵּא - עָלָיו לְהֵבִיא רְאִיָּה, וְכַל הַמַּחְמִיר - עָלָיו לְהֵבִיא רְאִיָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַמֶּקֶל. אֵין נִזְקָקִין לְדִין אֲלָא בְּמָקוֹם שִׁישׁ מְכַרְעִין, וְאֵין מוֹשִׁיבִין אֶת הָאֵדָם אֲלָא כְּמִדּוֹתָיו, נִסְתַּלַּק הַדִּין - אֵין רִשְׁאֵי לְהָשִׁיב. כִּיצַד אֵין מוֹסִיפִין עַל הַדִּין בַּתְּחִלָּה? נִגְמַר דְּבָרוֹ - אֵין רִשְׁאֵי לְהָשִׁיב. נִתֵּן לוֹ חִבְרוֹ רְשׁוֹת - רִשְׁאֵי לְהָשִׁיב. נִסְתַּלַּק הָעֶקֶר נִעֲשֶׂה טְפִלָּה עֶקֶר, לֹא יֵשִׁיב אֶת חִבְרוֹ יִתִּיר מְשַׁלֵּשׁ תְּשׁוּבוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא תִטְרַף דַּעְתּוֹ. אֶחָד דֵּן כִּנְגַד שְׁנַיִם וּשְׁנַיִם דִּנִּין כִּנְגַד אֶחָד, שְׁנַיִם דִּנִּין כִּנְגַד שְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשָׁה דִּנִּין כִּנְגַד שְׁנַיִם, אֲבָל לֹא שְׁלֹשָׁה כִּנְגַד שְׁלֹשָׁה, וְלֹא מִהֵן וּלְמַעַלָּה, כְּדִי שֶׁלֹּא נִעֲשֶׂה בֵּית דִּין מְעַרֵּב.

ז,ה. בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת אוֹמְרִין 'נִזְדַּקְק הַדִּין'. בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת, אֵין אוֹמְרִין 'נִזְדַּקְק הַדִּין'. וְהַגְדוֹל שֶׁבְּדִינֵים אוֹמֵר: 'נִזְדַּקְק הַדִּין', אֵין שׁוֹאֲלִין מַעֲמַד וְאֵין מְשִׁיבִין מַעֲמַד, לֹא מִגְבוּה וְלֹא מִרְחוּק, וְלֹא מֵאֲחֻרֵי הַזְקָנִים. אֵין שׁוֹאֲלִין אֲלָא בַּעֲנִין וְאֵין מְשִׁיבִין אֲלָא בְּמַדַּע, וְלֹא יִשְׁאֹל הַשׁוֹאֵל בַּעֲנִין יִתִּיר מְשַׁלֵּשׁ הַלְכוֹת. אֶחָד שׁוֹאֵל וְאֶחָד אוֹמֵר שֶׁלֹּא לְשׁוֹאֵל - נִזְקָקִין לְשׁוֹאֵל. וְהַשׁוֹאֵל מַעֲשֶׂה - צָרִיד שִׁיאמֵר: "מַעֲשֶׂה אֲנִי שׁוֹאֵל"! וְהַשׁוֹאֵל כַּעֲנִין וְהַשׁוֹאֵל כַּעֲנִין - מְשִׁיבִין אֶת הַשׁוֹאֵל כַּעֲנִין. וְהַשׁוֹאֵל שֶׁלֹּא כַּעֲנִין - צָרִיד שִׁיאמֵר "שֶׁלֹּא כַּעֲנִין

שֶׁאֲלַתִּי"; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵין צָרִיד, שְׁכָל הַתּוֹרָה עֲנִין אֶחָד. עֲנִין וְשִׁאֲנוֹ עֲנִין - נִזְקָקִין לַעֲנִין. מַעֲשֶׂה וְשִׁאֲנוֹ מַעֲשֶׂה - נִזְקָקִין לַמַּעֲשֶׂה. הַלֵּכָה וּמִדְרָשׁ - נִזְקָקִין לַהֲלָכָה. מִדְרָשׁ וְאִגְדָּה - נִזְקָקִין לַמִּדְרָשׁ. מִדְרָשׁ וְקַל וְחֹמֶר - נִזְקָקִין לְקַל וְחֹמֶר. קַל וְחֹמֶר וְיִגְזֵרָה שְׁוּה - נִזְקָקִין לְקַל וְחֹמֶר. חֻכִּים וְתַלְמִיד - נִזְקָקִין לְחֻכִּים. תַּלְמִיד וְעַם הָאָרֶץ - נִזְקָקִין לְתַלְמִיד. הָיוּ שְׁנֵי חֻכְמִים, וּשְׁנֵי תַלְמִידִים, וּשְׁנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ, שְׁתֵּי הַלְכוֹת, וּשְׁתֵּי שְׁאֵלוֹת, וּשְׁתֵּי תְשׁוּבוֹת, וּשְׁנֵי מַעֲשִׂים - הָרְשׁוֹת בְּיַד הַתְּרַגְּמָן מַעֲתָה.

כְּשֶׁהִנְשִׂיא נִכְנָס, כָּל הָעַם עוֹמְדִים, וְהֵן יֹשְׁבוּ, עַד שֶׁאֵמַר לָהֶם: שִׁבּוּ! כְּשֶׁאֵב בֵּית דִּין נִכְנָס, עוֹשִׂים לוֹ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שֶׁנִּכְנָס וַיֵּשֶׁב בְּמָקוֹמוֹ. חֻכִּים שֶׁנִּכְנָס, אֶחָד עוֹמֵד וְאֶחָד יוֹשֵׁב, עַד שֶׁנִּכְנָס וַיֵּשֶׁב בְּמָקוֹמוֹ.

בְּנֵי חֻכְמִים וְתַלְמִידֵי חֻכְמִים, בְּזִמְן שֶׁהָרַבִּים צָרִיכִים לָהֶם - מְקַפְּצִין אֲפָלוּ עַל רִאשֵׁי הָעַם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵמְרוּ אֵין שִׁבַּח לְתַלְמִיד שִׁיכְנֵס בְּאַחֲרוֹנָה. יֵצֵא לְצָרָךְ - נִכְנָס וַיֵּשֶׁב בְּמָקוֹמוֹ. בְּנֵי חֻכְמִים תַּלְמִידֵי חֻכְמִים, בְּזִמְן שִׁישׁ בָּהֶם דַּעַת לְשִׁמְעַ - הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם כְּלָפִי אֲבִיהֶם. אֵין בָּהֶם דַּעַת לְשִׁמְעַ - הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם כְּלָפִי הָעַם. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צְדוּק אוֹמֵר: בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה עוֹשִׂים אוֹתָן סְנִיפִין. חֻכִּים שֶׁנִּכְנָס - אֵין שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ עַד שֶׁתִּתְּיֵשֶׁב דַּעְתּוֹ. נִכְנָס וּמִצָּאֵם כְּשֶׁהֵם עוֹסְקִים בַּהֲלָכָה - לֹא יֵהָא קוֹפֵץ לְתוֹךְ דְּבָרֵיהֶם, עַד שִׁיְדַּע בְּאִיזָה עֲנִין הֵן עוֹסְקִים. וְאִם עֲשֶׂה כֵּן, עַל זֶה נֵאמַר: 'שִׁבְעָה דְּבָרִים בְּגֻלָּם'. שִׁבְעַת מִדּוֹת דִּרְשׁ הִלֵּל לְפָנֵי זְקֵנֵי בְּתֵרָה: קַל וְחֹמֶר, וְיִגְזֵרָה שְׁוּה, וּבִנְיָן אֵב, וּכְתוּב אֶחָד, וּבִנְיָן אֵב וּשְׁנֵי כְּתוּבִים, וְכָלֵל וּפְרָט וְכָלֵל, וְכִיּוּצָא בּוֹ מְקוֹם אַחֵר - דְּבַר הַלְּמַד מִעֲנִינוֹ; אִלּוּ שִׁבְעַת מִדּוֹת שֶׁדִּרְשׁ הִלֵּל הִזְקֵן לְפָנֵי זְקֵנֵי בְּתֵרָה.

מִסְכַּת סַנְהֶדְרִין פָּרָק שְׁמִינִי

ח,א כָּל סַנְהֶדְרִין שֵׁישׁ בֵּה שְׁנַיִם יוֹדְעִים
לְדַבֵּר וְכָלֶם רְאוּיָן לְשִׁמּוֹעַ - רְאוּיָם לַעֲשׂוֹת
סַנְהֶדְרִין. שְׁלֹשָׁה - בִּינוּנִית. אַרְבָּעָה -
חֻכְמָה. סַנְהֶדְרִין הִיְתָה כַּחֲצִי גֶרֶן עֲגוּלָה,
כְּדִי שִׁיְהוּ רֹאִין זֶה אֶת זֶה. הַנְּשִׂא יוֹשֵׁב
בְּאַמְצַע וְזֻקְנִים יוֹשְׁבִים מִיְמִינוֹ וּשְׂמָאלוֹ.
אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן רַבִּי צְדוֹק: כִּשְׁהִיָּה רֶבֶן
גְּמִלְיָאֵל יוֹשֵׁב בְּבֵית דִּין בִּיבְנָה, אָבָא יוֹשֵׁב
בִּימִינוֹ וְזֻקְנִים מִשְׂמָאלוֹ, מִפְּנֵי מָה אֶחָד
יוֹשֵׁב מִיְמִינוֹ שֶׁל זָקֵן? מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל
זָקֵן! שְׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל תִּלְמִידֵי חֻכְמִים
יוֹשְׁבִים לִפְנֵיהֶם, גְּדוּלִים בְּרֵאשׁוֹנָה וְשְׁנַיִם
בְּשֵׁנִיָּה, וְשְׁלִישִׁים בְּשְׁלִישִׁית, מִכָּאֵן וְאֵילָף
לֹא הָיָה שֵׁם סֹדֵר אֲלֹא כָּל הַקֹּדֶם אֶת חֲבֵרוֹ
לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - זָכָה. שׁוֹטְרֵי הַדִּינִים
וְהַנְּדוֹן, וְהַעֲדִים, זֻמְמִיָּהּ זֻמְמִיָּהּ זֻמְמִיָּהּ
- עוֹמְדִין מִשׁוּנָה הַחִיצוֹנָה וְלָעָם, וְלֹא הָיוּ
צָרִיכִים לִידַע אֵיזְהוּ נִדּוֹן, מִפְּנֵי שְׂמַעְמִידִים
אוֹתוֹ שְׁנֵי לַעַד הִרְאֻשׁוֹן.

ח,ב פִּיצַד אוֹמֵר? שָׂמָא תֹאמַר 'רְאִינוּהוּ
שָׂרֵץ אַחֵר חֲבֵרוֹ וְסִיף בִּידּוֹ, נִכְנָס מִפְּנֵי
לְחִנּוֹת, נִכְנָס אַחֲרָיו לְחִנּוֹת, וְנִכְנָסְנוּ אַחֲרָיו
וּמִצְאָנְהוּ הִרְגוּ וְסִיף בִּיד הִרוּצָח, וּמִטְנֵף
דָּם! שָׂמָא תֹאמְרוּ: אִם לֹאוּ? מִי הִרְגוֹ?
אָמַר שְׂמַעוֹן בֶּן שֵׁטַח: אֶרְאֶה בְּנַחֲמָה אִם
לֹא רְאִיתִי אֶחָד שָׂרֵץ אַחֵר חֲבֵרוֹ וְסִיף בִּידּוֹ,
נִכְנָס מִפְּנֵי לְחִרְבָּה, וְנִכְנָס אַחֲרָיו, וְנִכְנָסְתִּי
אַחֲרָיו וּמִצְאָתִיהוּ הִרְגוּ וְהַסִּיף בִּיד הִרוּצָח,
וְהַטִּיף דָּם. נִמְתִּי לוֹ: רָשַׁע! מִי הִרְגוֹ לָזֶה?
אֶרְאֶה בְּנַחֲמָה אִם לֹא אוֹ אֲנִי אוֹ אֶתָּה
הִרְגָנוּהוּ, אָבָל מָה אַעֲשֶׂה לָךְ? דֹּאֵין דִּינָךְ
מִסּוּר בִּידִי, שְׁהָרִי אֲמָרָה תוֹרָה (דְּרָבִי ט):
"עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֲדִים
יֹוֹמֵת הַמֵּת", אֲלֹא יוֹדַע מִחֻשְׁבוֹת הוּא יִפְרַע
מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ, לֹא זֶה מִשֵּׁם עַד שֶׁנִּשְׁכּוּ נַחֲשׁ
וְנִמָּת.

ח,ג אָדָם נִבְרָא יְחִידִי בַּעוֹלָם, וְלָמָּה נִבְרָא
יְחִידִי בַּעוֹלָם? שְׁלֹא יִהְיֶה צְדִיקִים אוֹמְרִים:
"אָנוּ בְּנֵי שֶׁל צְדִיק!" וְשְׁלֹא יִהְיֶה רָשָׁעִים

אוֹמְרִים: "אָנוּ בְּנֵי שֶׁל רָשָׁע!" דְּבַר אַחֵר:
לָמָּה נִבְרָא יְחִידִי: שְׁלֹא יִהְיֶה מִשְׁפָּחוֹת
מִתְגַּבְּרוֹת זֶה בְּזֶה, וּמָה עֲכָשׁוּ שֶׁנִּבְרָא יְחִידִי
מִתְגַּבְּרוֹת זֶה בְּזֶה, אֵילּוּ נִבְרָא שְׁנַיִם עַל אַחַת
כַּמָּה וְכַמָּה! דְּבַר אַחֵר: לָמָּה נִבְרָא יְחִידִי?
מִפְּנֵי הַגְּזֻלָּנִין וְהַחֲמֻסָּנִין, וּמָה עֲכָשׁוּ שֶׁנִּבְרָא
יְחִידִי - גְּזֻלָּנִין וְחֲמֻסָּנִין, אֵילוּ נִבְרָא שְׁנַיִם עַל
אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! דְּבַר אַחֵר: לָמָּה נִבְרָא
יְחִידִי? לְהַגִּיד גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁבְּחוֹתָם אֶחָד
בְּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, וּמִחוּתָם אֶחָד
יֵצְאוּ חוֹתָמוֹת הָרֶבֶה, שְׁנֹאמַר (אִיּוֹב לח):
"תִּתְּהַפֵּךְ כַּחֲמֵר חוֹתָם" וְגו'. מִפְּנֵי מָה אֵין
פְּרָצוּפוֹתֵיהֶן דּוֹמוֹת זֶה לָזֶה? מִפְּנֵי הֶרְמָאִים,
שְׁלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד קוֹפֵץ בְּתוֹךְ שְׂדֵה
חֲבֵרוֹ, וְכֹא עַל אֶשֶׁת אִישׁ, שְׁנֹאמַר (אִיּוֹב לח):
"וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים אוֹרָם" וְגו'. רַבִּי מֵאִיר
אוֹמֵר: שֶׁנָּה מְקוֹם מֵרָאָה פָּנִים דַּעַת וְקוֹל,
מֵרָאָה פָּנִים וְדַעַת - מִפְּנֵי הַחֲמֻסָּנִין
וְהַגְּזֻלָּנִין. קוֹל - מִפְּנֵי הָעֶרְוָה.

ח,ד אָדָם נִבְרָא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְלָמָּה נִבְרָא
בְּאַחֲרוֹנָה? שְׁאֵם תְּזוּחַ דַּעַתוֹ עָלָיו, אוֹמֵר
לוֹ: "יִתּוֹשׁ קְדָמְךָ בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית!" דְּבַר
אַחֵר: כְּדִי שִׁיִּכְנָס לְמַצְוָה מִיָּד. דְּבַר אַחֵר:
כְּדִי שִׁיִּכְנָס לְסַעֲוֵדָה מִיָּד. מִשְׁלוֹ מִשָּׁל, לָמָּה
הַדְּבַר דּוּמָה? לְמַלְךְ בֶּשֶׂר וְדָם שֶׁבָּנָה
פְּלִטְרִין, וְחֻצְבָּה, וְהַתְקִין סַעֲוֵדָה, וְאַחֵר כֹּף
זְמַן הָאוֹרְחִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מִשְׁלֵי ט):
"חֻכְמַת נָשִׁים בִּנְתָה בִּיתָה חֻצְבָּה עֲמוּדֶיהָ
שִׁבְעָה". "חֻכְמַת נָשִׁים בִּנְתָה בִּיתָה" - זֶהוּ
מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שֶׁבָּנָה כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ בְּחֻכְמָה. "חֻצְבָּה
עֲמוּדֶיהָ שִׁבְעָה" - אֵילוּ שִׁבְעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית.
"טְבַחְתָּה טְבַחְתָּה מִסְכָּה יִינָה" - אֵילוּ יָמִים
וּנְהָרוֹת וּמִדְּבָרוֹת וּשְׁאָר כָּל צָרִכֵי עוֹלָם,
וְאַחֵר כֹּף "שְׁלַחְתָּה נַעֲרוֹתֶיהָ תִּקְרָא" - זֶה
אָדָם וְחִנָּה.

מִסְכַּת סַנְהֶדְרִין פָּרָק תְּשִׁיעִי

ט,א רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר: מִסִּיעִין
אֶת הָעֵד מִמְּקוֹמוֹ בְּשִׁבְלִי שֶׁתִּטְרֹף דַּעַתוֹ

עָלִיו. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לֹא הָיוּ צָרִיכִין לוֹמַר בְּאִיזָה שְׂבוּעַ? בְּאִיזוֹ שָׁנָה? בְּאִיזָה חֹדֶשׁ? בְּכִמָּה בַּחֹדֶשׁ? אֲלֵא בְּאִיזָה יוֹם? בְּאִיזָה חֹדֶשׁ? בְּאִיזוֹ שָׁעָה? בְּאִיזָה מְקוֹם? מִכִּירִין אֲתֶם אוֹתוֹ? הִתְרַתֶּם בּוֹ? בְּמָה הִרְגּוֹ? בְּסִיף הִרְגּוֹ? בְּמַקֵּל הִרְגּוֹ? עַל שׁוֹקִיו הִכְהוּ? אוֹ עַל צַפּוֹר נִפְשׁוֹ הִכְהוּ? לְהִיכֵן הָיוּ פָּנָיו הַפּוֹכוֹת בְּשָׁעָה שֶׁהִרְגּוֹ? אֶחָד אוֹמֵר 'בְּשָׁנִים בַּחֹדֶשׁ', וְאֶחָד אוֹמֵר 'בְּשָׁלֹשָׁה בַּחֹדֶשׁ' - עֲדוּתֵן קֵימָת, שְׁאִין הַכֹּל בְּקִיאִין בְּעֶבֶר. אֶחָד אוֹמֵר 'בְּשִׁתִּי שָׁעוֹת', וְאֶחָד אוֹמֵר 'בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת' - עֲדוּתֵן קֵימָת, שְׁאִין הַכֹּל בְּקִיאִין בְּשָׁעוֹת, אֶחָד אוֹמֵר 'בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת', וְאֶחָד אוֹמֵר 'בַּחֲמֵשׁ' - עֲדוּתֵן בְּטֵלָה. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר - קֵימָת. אֶחָד אוֹמֵר 'בַּחֲמֵשׁ', וְאֶחָד אוֹמֵר 'בְּשִׁבְעַ' - עֲדוּתֵן בְּטֵלָה, שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁבַחֲמֵשׁ חֲמָה בַּמִּזְרָח, וּבְשִׁבְעַ חֲמָה בַּמַּעֲרָב.

טב, נִמְצָא עֲדוּתֵן שֶׁל עֲדִים מְכֻנָּת, הַגְּדוֹל שְׁבַדְיָנִים פּוֹתַח בְּזִכּוֹת, וְחִבְרוֹ מִסִּיעוֹ. מִצָּאוֹ לוֹ זִכּוֹת - פֶּטְרוּהוּ. אִם לֹא - מַעֲבִירִין אוֹתוֹ, וְלִמְחָר מִזְדוּגִין זִוגוֹת, וּמִמַּעֲטִים בְּמֶאֱכָל, וְלֹא הָיוּ שׁוֹתִין יַיִן, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּפִרְשֵׁת הָעֵינָן כָּל הַלֵּילָה. וְאִם הָיָה רוּצָח, נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּפִרְשֵׁת רוּצָח, וְאִם הָיָה מְגֵלָה עֲרִיּוֹת נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּפִרְשֵׁת מְגֵלָה עֲרִיּוֹת, וְלִמְחָר מִשְׁפִּימִין וּבָאִין לְבֵית דִּין, הַחֲזָנִין קוֹרִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּשֵׁמוֹ - פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי. מִזְכָּה הֵייתִי וְעַכְשָׁו מִזְכָּה אֲנִי - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. מַחֲיב הֵייתִי וְעַכְשָׁו מִזְכָּה אֲנִי - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. מִזְכָּה הֵייתִי וְעַכְשָׁו מַחֲיב אֲנִי אוֹתוֹ - אִין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. מַחֲיב הֵייתִי וְעַכְשָׁו מַחֲיב אֲנִי - אוֹמְרִים לוֹ: 'לִמַּד דְּבָרֶיךָ כְּבַתְחִלָּה'. טַעָה אֶחָד בְּדָבָרִיו מִן הַמְּזֻכָּרִין - סוֹפְרֵי הַדִּינִין מִזְכִּירִין אוֹתוֹ. מִן הַמַּחֲזִיבִין - אִין סוֹפְרֵי הַדִּינִין מִזְכִּירִין אוֹתוֹ, אֲלֵא אוֹמְרִין לוֹ: לִמַּד דְּבָרֶיךָ כְּבַתְחִלָּה. אִם מִצָּאוֹ לוֹ זִכּוֹת - פֶּטְרוּהוּ. אִם לֹא - עוֹמְדִין לְמַנִּין, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מְזֻכָּרִים וּשְׁלֹשִׁים וְחֲמֵשָׁה מַחֲזִיבִין - זָכָא.

מַחֲזִיבִים וּשְׁלֹשִׁים וְחֲמֵשָׁה מְזֻכָּרִים - דִּנִּין אֵלּוֹ כְּנֶגֶד אֵלּוֹ, עַד שִׁיאֵמַר אֶחָד מִן הַמַּחֲזִיבִין - רוֹאֶה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי הַמְּזֻכָּרִין. אֵמַר אֶחָד מִן הַתְּלָמִידִים: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוֹת - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ בְּסֶבֶר פָּנִים יְפוֹת, וּמַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ עִמָּהֶן, אִם יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּדָבָרֵינוּ - פֶּטְרוּהוּ, וְלֹא הָיָה יוֹרֵד מִשֵּׁם עוֹלָמִית, וְאִם לֹא - לֹא יוֹרֵד מִשֵּׁם כָּל הַיּוֹם, שְׁלֹא תֵּהָא עֲלִיתּוֹ יְרִידָה. הוּא שְׁאֵמַר יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עֲצָמֵי זְכוֹת - שׁוֹמְעִין לוֹ. חוּבָה - מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ בְּנִזְיָפָה. הַעֵד, אִין מְלַמֵּד עָלָיו לֹא זְכוֹת וְלֹא חוּבָה. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְלַמֵּד זְכוֹת וְאִין מְלַמֵּד חוּבָה. שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְזֻכָּרִין וְאֶחָד עֶשֶׂר מַחֲזִיבִין - זָכָא. שְׁנַיִם עֶשֶׂר מַחֲזִיבִין וְאֶחָד עֶשֶׂר מְזֻכָּרִין - יוֹסִיפוּ הַדִּינִים, עַד שִׁיכָרִיעַ אֶחָד לְזִכּוֹת וּשְׁנַיִם לְחוּבָה. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: יִחַזְרוּ וְיִמְנוּ בַּתְּחִלָּה, פַּעַם רִאשׁוֹנָה שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, בֵּין שֵׁשׁ מִמֶּשׁ בְּדָבָרֵינוּ בֵּין שְׁאִין מִמֶּשׁ בְּדָבָרֵינוּ, מְכָאן וְאֵילָךְ, אִם יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּדָבָרֵינוּ - שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאִם לֹא - אִין שׁוֹמְעִין לוֹ.

טג, הַרוּגִי בֵּית דִּין יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, מִפְּנֵי שֶׁמִּתּוֹדִין עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן, רְחוּק מִבֵּית הַסֵּקִילָה עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְאוֹמְרִין לוֹ: הַתּוֹדָה! וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שִׁיצָא לְסֶקֶל, אָמְרוּ לוֹ: הַתּוֹדָה! אָמַר: תֵּהָא מִיתָתִי כְּפָרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתִי, וְאִם עֲשִׂיתִי כֵּךְ - אֵל יִמְחַל לִי וְיִהְיֶה בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל נָקִי, וּכְשָׁבָא דְּבַר אֲצֵל חֲכָמִים - זָלְגוּ דְּמַעוֹת. אָמְרוּ לָהֶם: לְהַחֲזִירוֹ אִי אֶפְשָׁר, שֶׁכָּבֶר נִגְזָרָה גְּזָרָה, אֲלֵא הָרִי דְּמִיו תְּלִין בְּעֲדִיו, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרֵי הַיָּמִים - א ב, ו): "וּבִגְנִי זָרַח זְמָרִי וְאִיתָן וְהִימָן וְכִלְכַּל וְדָרְדַּע כֻּלָּם חֲמִשָּׁה"; וְכִי אִין יוֹדְעִים שְׁכֻלָּם חֲמִשָּׁה? אֲלֵא מְלַמֵּד שְׁאֵף עָכָן הוּא עִמָּהֶם לְעוֹלָם הַבָּא. רְחוּק מִבֵּית הַסֵּקִילָה אַרְבַּע אַמּוֹת מִפְּשִׁיטִין אֶת בְּגָדָיו, הָאִישׁ מְכַסִּים אוֹתוֹ פֶּרֶק מְלַפְּנִיו, וְהָאִשָּׁה פֶּרֶק מְלַפְּנֶיהָ וּפֶרֶק מֵאַחֲרֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה כְּלָה עֲרוּהָ; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה שְׁאֵמַר מִשֵּׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: הָאִישׁ נִסְקַל

מִסְכַּת סְנֵהֲדִין פָּרָק עֲשִׂירִי

י, א רבי יהודה אומר: הבא על האם - אינו חייב אלא משום האם בלבד. וכן היה רבי יהודה אומר: הבא על אשת אב - אינו חייב אלא משום אשת אב בלבד. הבא על האם, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, או שהיתה אנוסתו ומפותתו של אביו, או שהיתה אחת מכל העריות של אביו - חייב. הבא על אשת אב, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט - חייב. אנוסתו ומפותתו של אביו - פטור. או שהיתה אחת מכל עריות של אביו - פטור. הבא על אחותו - חייב עליה משום אחותו, ומשום בת אשת אב. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו חייב אלא משום אחותו בלבד. וכן הבא על כלתו, הבא על הזכור, בן תשע שנים ויום אחד, והבא על הבהמה, כדרכה ושללא כדרכה. האשה המביאה את הבהמה כדרכה ושללא כדרכה.

יב, והעובד עבודה זרה, אחד העובד ואחד המזבח, ואחד המקטיר ואחד המנסף, ואחד המשתחוה, והמקבלו עליו לאלוה, ואומר לו: 'אלי אתה! הצילני!' בלן בסקילה. העושה עבודה זרה, המחתף והמעמיד, הסף, המקנח, המגרד - עובר בלא תעשה. אבל אינן חייבים קרבן, אלא על דבר שיש בו מעשה, כגון המזבח והמקטיר והמנסף, והמשתחוה. אבל המגפף, והמנשק, המכבד, המרביץ, המלביש והמנעיל, והמעטיף - הרי אלו באזהרה. רבי יהודה אומר: הרי הוא אומר (מלכים א יט, יח): "והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברפים אשר לא פרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו" - מקיש נשיקה לכריעה, מה כריעה - חייבין עליה, אף נשיקה חייבין עליה. ובמה היא מיתתן? בידי שמים.

יג, הנותן מזרעו למלך - אינו חייב עד שימסר למלך, ויעביר באש. מסר למלך - ולא העביר באש, העביר באש ולא מסר -

ערום ואין האשה נסקלת ערמה. בית הסקילה היה גבוה שתי קומות, והוא קומה אחת - הרי שלש קומות. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אכן היתה שם, ויש בה משאוי שנים, נוטל ונותנה על לבו, כדי לקים בו מצות סקילה. וכשתולין - אחד קושר ואחד מתיר, כדי לקים בו מצות תליה. היה רבי מאיר אומר: מה תלמוד לומר (דברים כא, כג): "כי קללת אלהים תלוי", משלו משל, למה הדבר דומה? לשני אחים דומים זה לזה, אחד שר על כל העולם, ואחד יצא לסטים. לאחר זמן, נתפס זה שייצא לסטים, היו צולבין אותו על הצלוב, והיה כל עובר ושב אומר: דומה שהשר צלוב, לכך נאמר: "כי קללת אלהים תלוי", סיף שנהרג בו, סודר שנחנק בו, אכן שנסקל בה, ועץ שנתלה עליו - בלן טעונין קבורה, ולא היו קוברין אותו עמו. נתאכל הבשר, שלוחי בית דין מלקטין את העצמות, וקוברים אותו בארזין, אפלו מלך שבמלכים לא היו קוברין אותו בקברי אבותיו, אלא בקברי בית דין, שני קברות היו מתקנין לבית דין, אחד לנסקלין ולנשרפין, ואחד לנחנקים ולנהרגים. וכן דוד אומר (תהלים כו, ט): "אל תאסף עם חטאים נפשי" וגו', ארבע מיתות נמסרו לבית דין - סקילה, שרפה, הרג וחנק. הרשות - לא נתן לה אלא סיף בלבד. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: תינוק הייתי, והייתי רוכב על כתפו של אבא, וראיתי בת כהן שזנתה בירושלים, והקיפופה חבילי זמורות ושרפה. אמרו לו: תינוק היה, ואין עדות לתינוק. רבי יהודה אומר: הרי אומר (ויקרא יט, יח): "ואהבת לרעך כמוך" - בור לו מיתה יפה שבמיתות! כיצד עושין לו? מניח ראשו על הסדן וקוצץ בקופיץ. אמרו לו: אין מיתה מגולת מזו. אמר להם: ודאי אין מיתה מגולת מזו, אלא משום שנאמר (ויקרא יח, ג): "ובחקותיהם לא תלכו".

אָחַד בְּלוֹד, נִמְנוּ עָלָיו שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֻכְמִים, וְהִבְיֵאוּהוּ לְבֵית דִּין, וְסָקְלוּהוּ, פּוֹתֵחִין אֶת דִּינוֹ בְּיוֹם וְגוֹמְרִין אָף בְּלִילָה. פּוֹתֵחִין וְגוֹמְרִין בּוֹ בְּיוֹם, בֵּין לְזָכוֹת בֵּין לְחוּבָה, מִטֵּין עַל פִּי עַד אֶחָד, בֵּין לְזָכוֹת בֵּין לְחוּבָה, הַכֹּל מִלְמַדִּין זָכוֹת וְחוּבָה. הַמְלָמֵד זָכוֹת - יָכוֹל לַחְזוֹר וְלִלְמַד חוּבָה. הַסָּרִיס, וְמִי שֶׁלֹּא רָאָה לוֹ בָּנִים - יוֹשֵׁבִין בְּדִינוֹ. וְרַבִּי יְהוּדָה מוֹסִיף אֶת הָאֲכָזְרִי.

מִסֵּכַת סִנְהֶדְרִין פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר

יא,א וְשֶׁאֵר חֻבֵּי מִיתוֹת בֵּית דִּין, אֵין מְמִיתִין אוֹתָם אֲלָא עַל פִּי עֵדִים וְהִתְרָאָה, עַד שִׁיּוּדִיעוּהוּ שְׁחִיב מִיתָה בְּבֵית דִּין. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שִׁיּוּדִיעוּהוּ בְּאִיזָה מִיתָה הוּא מֵת, בֵּין שֶׁהִתְרוּ בּוֹ כָּל עֲדָיו, וּבֵין שֶׁהִתְרוּ בּוֹ מִקְצֵת עֲדָיו - חֻיב. וְרַבִּי יוֹסִי פּוֹטֵר, עַד שֶׁהִתְרוּ בּוֹ כָּל עֲדָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יט, טו): "עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֲדִים" - עַד שִׁיְהִיו פִּי שְׁנֵי עֲדִים מִתְרִין בּוֹ כְּאֶחָד. מוֹדִים חֻכְמִים לְרַבִּי יוֹסִי שֶׁאִם הִתְרָה בּוֹ הָרֹאשׁוֹן וְהַלֵּךְ לוֹ, הַשְּׁנִי וְהַלֵּךְ לוֹ - שֶׁהוּא פְטוֹר. מִתְרִין בּוֹ וְשׁוֹתְקִים, מִתְרִין בּוֹ וּמְרַפֵּין בְּרֹאשׁוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁאֵמַר "יֹדַע אֲנִי" - פְטוֹר, עַד שִׁיאֵמַר: "יֹדַע אֲנִי וְעַל מִנֵּת כֶּךָ אֲנִי עוֹשֶׂה". כִּיצַד? רָאוּהוּ שֶׁמְחַלֵּל אֶת הַשִּׁבְתָּה, וְאוֹמְרִים לוֹ: הֲוִי יוֹדַע שֶׁהִשְׁבַּת "מְחַלְלִי מוֹת יוֹמָת", אָף עַל פִּי שֶׁאֵמַר "יֹדַע אֲנִי" - פְטוֹר, עַד שִׁיאֵמַר "יֹדַע אֲנִי וְעַל מִנֵּת כֶּךָ אֲנִי עוֹשֶׂה". כִּיצַד? שֶׁהוֹרֵג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְאוֹמֵר: הֲוִי יוֹדַע שֶׁהוּא בֶן בְּרִית, וְנֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ט, י): "שֶׁפֶךְ דַּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ" וְגו', אָף עַל פִּי שֶׁאֵמַר: "יֹדַע אֲנִי" - פְטוֹר, עַד שִׁיאֵמַר: "יֹדַע אֲנִי וְעַל מִנֵּת כֶּךָ אֲנִי עוֹשֶׂה". רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: הוּא שִׁיתוּדָה בְּעַצְמוֹ - פְטוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יט, טז): "לְעֹנֹת בּוֹ סָרָה" - שִׁיתְזָרוּ בּוֹ אַחֲרִים וְלֹא שִׁיתוּדָה הוּא בְּעַצְמוֹ.

יא,ב רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן: הַמְדִּית - הֲרִי זֶה בְּחֻנֵּק. אָמַר רַבִּי

אֵינוֹ חֻיב עַד שִׁמְסֹר לַמֶּלֶךְ וְיַעֲבִיר בָּאֵשׁ, וְאֵינוֹ חֻיב עַד שִׁיעֲבִיר כְּדָרְכוֹ, הַעֲבִיר בְּרִגְלָיו - פְטוֹר. וְאֵינוֹ חֻיב אֲלָא עַל יוֹצְאֵי יְרִיכוֹ, הַמַּעֲבִיר אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ, וְאֶת אָחִיו וְאֶת אָחֹתוֹ - פְטוֹר. הַמַּעֲבִיר עַצְמוֹ - פְטוֹר. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מְחִיב. אֶחָד מוֹלֵךְ וְאֶחָד שֹׁאֵר עֲבוּדָה זָרָה - חֻיב, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵינוֹ חֻיב אֲלָא מִשֵּׁם מוֹלֵךְ בְּלִבָּד. בְּעַל אוֹב - זֶה פִּיתוּס, הַמְדַּבֵּר מִבֵּין פְּרָקִיו, וּמִבֵּין אֲצִילֵי יָדָיו. יָדְעוֹנִי - זֶה הַשֵּׁם עֵצִם שֶׁל יָדְעוֹנֵי בִּפְּיוֹ - הֲרִי אֵלוֹ בְּסָקִילָה, וְהַנִּשְׁאָל בִּהֵן בְּאִזְהָרָה. "דוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים" - זֶה הַמַּעֲלָה בְּזָכוּרוֹ. אֶחָד הַמַּעֲלָה בְּזָכוּרוֹ, וְאֶחָד הַנִּשְׁאָל בְּגִלְגֻּלַת, מֵה בֵּין מַעֲלָה בְּזָכוּרוֹ לְנִשְׁאָל בְּגִלְגֻּלַת? שֶׁהַמַּעֲלָה בְּזָכוּרוֹ אֵינוֹ עוֹלָה כְּדָרְכוֹ, וְאֵינוֹ עוֹלָה בְּשִׁבְתָּהּ, וְהַנִּשְׁאָל בְּגִלְגֻּלַת - עוֹלָה כְּדָרְכוֹ וְעוֹלָה בְּשִׁבְתָּהּ.

יג,ד הֵבֵא עַל נַעֲרָה מְאוֹרְסָה - אֵינוֹ חֻיב עַד שֶׁתֵּהָא נַעֲרָה בְּתוּלָה מְאוֹרְסָה, וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ. נַעֲרָה אֲרוּסָה בְּבֵית בַּעֲלָהּ, בּוֹגֶרֶת אֲרוּסָה בְּבֵית אָבִיהָ, נִשְׁוֹאָה בֵּין בְּבֵית אָבִיהָ בֵּין בְּבֵית בַּעֲלָהּ. הֵבֵא עָלֶיהָ - הֲרִי זֶה בְּחֻנֵּק. בָּאוּ עָלֶיהָ עֲשָׂרָה, וְעַדִּין הִיא בְּתוּלָה - כָּלֶם בְּסָקִילָה. וְאִם אֵינָה בְּתוּלָה, הָרֹאשׁוֹן בְּסָקִילָה וְכָלֶם בְּחֻנֵּק. הַמְקַבֵּל אֶת בַּעֲלָהּ בְּבֵית אָבִיהָ, וְאָף עַל פִּי בְּתוּלָה, הֵבֵא עָלֶיהָ - הֲרִי זֶה בְּחֻנֵּק. נַעֲרָה אֲרוּסָה שִׁזְנָתָה - סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ. אֵין לָהּ פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ - סוֹקְלִין אוֹתָהּ בְּמָקוֹם שִׁזְנָתָה, וְאִם הִיתָה עִיר שֶׁל נְכָרִים - סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין. כִּיּוֹצֵא בּוֹ, הַעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה - סוֹקְלִין אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁעָבַד, וְאִם הִיתָה עִיר שֶׁל נְכָרִים - סוֹקְלִין אוֹתוֹ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין.

יז,ה כָּל חֻיבֵי מִיתוֹת שֶׁבִּתְרוּהָ אֵין מְכַמֵּינִין עָלֵיהֶם חוּץ מִן הַמַּסִּית כִּיצַד עוֹשִׂין לוֹ? כּוֹנְסִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֻכְמִים לְבֵית הַפְּנִימִי, וְהוּא יוֹשֵׁב בְּבֵית הַחִיצוֹן, וּמְדַלִּיקִין לוֹ אֶת הַנֵּר, כְּדִי שִׁיְהִיו רוֹאִין אוֹתוֹ וְשׁוֹמְעִים אֶת קוֹלוֹ, וְכֵן עָשׂוֹ לְאִישׁ

ו': "עֲטַרְתָּ זָקֵנִים בְּנֵי בָנִים" וגו'. ואומר (משלי כ, כט): "תִּפְאֶרֶת בַּחוּרִים כָּחֶם וְהָדָר זָקֵנִים שִׁיבָה". ואומר (ישעיהו כד, כג): "וְנָגַד זָקֵנִי כְבוֹד". רבי שמעון בן מנסיא אומר: אלו שבע מדות שמנו חכמים בצדיקים - כלן נתקיימו ברבי ובבניו.

יא,ה הבא במחֶתֶרֶת, אם בא להרוג - מצילין אותו בנפשו. לטול ממון - אין מצילין אותו בנפשו. ספק בא להרוג וספק בא לטול ממון - אין מצילין, שנאמר (שמות כב, ב): "אם זרחה השמש עליו דמים לו". וכי עליו בלבד חמה זורחת? והלא על כל העולם כלו היא זורחת? אלא מה זריחת השמש שהוא שלום לעולם, אף זה, כל זמן שאתה יודע שיש שלום הימנו, בין ביום בין בלילה - אין מצילין אותו בנפשו, וכל זמן שאין אתה יודע שאין שלום הימנו, בין ביום ובין בלילה - מצילין אותו בנפשו. יותר על כן אמר רבי אליעזר בן יעקב: היו שם כדי יין וכדי שמן, ושברן בשעה שהוא חתר - חייב. הורדף אחר חבירו - מצילין אותו בנפשו. כיצד מצילין אותו בנפשו? קוטע אחד מאבריו, אם אין יכול לעמד בו - מקדים והורגו. הורדף אחר הזכור, בין בבית ובין בשדה - מצילין אותו בנפשו. אחר נערה המאורסה, בין בבית ובין בשדה - מצילין אותה בנפשו. אחד נערה מאורסה, ואחד כל עריות שבתורה - מצילין אותן בנפשו. אבל אם היתה אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט - אין מצילין אותה בנפשו, וּשְׁנַעֲבֹד בה עברה - אין מצילין אותה בנפשו, ואם יש להן מושיעין - אין מצילין אותן בנפשו. רבי יהודה אומר: אם אמרה: 'הניחו לו' - מצילין אותה בנפשו. ומפני מה מצילין אותן בנפשו? שאם היו מוחין בידם - באים על עסקי נפשותם. רבי אליעזר בר צדוק אומר: העובד עבודה זרה - מצילין אותו בנפשו.

עקיבה: שלש מאות הלכות היה רבי אליעזר שונה במכשפה, ולא למדתי ממנו אלא שני דברים. שנים מלקטין קשואין, אחד לוקט - פטור. ואחד לוקט - חייב. העושה מעשה - חייב. האוחז את העינים - פטור. בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות. למה נכתב? אלא לומר דרש וקבל שכן. רבי שמעון בן אלעזר אומר: בדין הוא, הבת ולא הבן, אלא גזרת המלך היה. בן סורר ומורה, אפלו העלה על שלחנו כשלמה בשעתו - אין נעשה בן סורר ומורה, עד שיתן לתוך פיו כשעור, או עד שיאכל בחברה, שהוא פיוצא בו.

יא,ג בן סורר ומורה, מתרין בו בפני שלשה, שנאמר (דברים כא): "ותפשו בו" וגו' ואמרו אל זקני עירו" - מצוה בזקני עירו. "בננו זה" - זה האיש לקה בפניכם. דבר אחר: "בננו זה" - פרט לשברח וכא משהגדיל. "בננו זה" - פרט לשמת אחד מן הדיינים. דבר אחר: "בננו זה" - מלמד שאחד מן הראשונים מצטרף עם האחרונים, לחיבו מיתה. בן סורר ומורה וזקן ממרא על פי בית דין, והמסית והמדית, ונביא השקר, ועדים זוממים - אין ממיתין אותן מיד, אלא מעלין אותן לבית דין הגדול שבירושלים, ומשמרין אותן עד הרגל, וממיתים אותן ברגל, שנאמר (דברים יז, ג): "וכל העם ישמעו ויראו" וגו'; דברי רבי עקיבה. אמר לו רבי יהודה: וכי נאמר: "וכל העם יראו ויראו", והלא לא נאמר אלא "וכל העם ישמעו ויראו", למה מענין דינו של זה? אלא ממיתין אותו מיד, וכותבין ושולחין לכל המקומות: איש פלוני בן פלוני, נגמר דינו בבית דינו של פלוני, ופלוני ופלוני עדין, וכך וכך עשה, וכך וכך עשו לו.

יא,ד רבי שמעון בן יהודה אומר משם רבי שמעון: הנזי, והכח, והעשר והחכמה, והשיבה, והתפארת, ובנים לצדיקים - נאים להם ונאה לעולם, שנאמר (משלי טז, לא): "עֲטַרְתָּ תִפְאֶרֶת שִׁיבָה" וגו'. ואומר (שם יז,

בְּחִנָּק. עֲבַר עֲבָרָה שֵׁישׁ בָּהּ שְׁתֵּי מִיתוֹת - מִמִּיתִים אוֹתוֹ בְּחִמּוּרָה שְׁבָהָן. כָּל חֵיבִי מִיתוֹת שְׁבִתוּרָה, שְׂאִי אֶתָּה יָכוֹל לְהַמִּיתוֹ בְּמִיתָה הָאֻמּוּרָה בָּהֶן, הַמִּיתוֹ בְּכָל הַמִּיתוֹת, בֵּין קָלוֹת בֵּין חִמּוּרוֹת, שְׁנָאֻמֵּר (דְּבָרִים יז, י): "וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ".

יב,ד מִתְרִין בּוּ וְשׁוֹתֵק, מִתְרִין בּוּ וְהִרְכֵּן בְּרֵאשׁוֹ, מִתְרִין בּוּ פַעַם רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה, וּבְשְׁלִישִׁית כּוֹנְסִין אוֹתוֹ לִכְפָּה. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר: אִף בְּשְׁלִישִׁית מִתְרִין בּוּ, וּבִרְבִּיעִית כּוֹנְסִין אוֹתוֹ לִכְפָּה. וְנוֹתְנִין לוֹ לֶחֶם צָר וּמִים לַחֵץ. כִּיּוֹצָא בּוּ, חֵיבִי מִלְּקוֹת שְׁלֵקוֹ וְשֵׁנִי - מִלְּקִין אוֹתָן פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה, וּבְשְׁלִישִׁית כּוֹנְסִין אוֹתָן לִכְפָּה. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר: אִף בְּשְׁלִישִׁית מִלְּקִין אוֹתָן, וּבִרְבִּיעִית כּוֹנְסִין אוֹתָן לִכְפָּה, וּמֵאֲכִילִין אוֹתָן שְׁעוּרִים עַד שְׁכָרִיסָם נִבְקָעַת.

יב,ה הוֹסִיפּוּ, הַפּוֹרֵק עַל, וְהַמְּפָר בְּרִית, וְהַמְּגַלָּה פָּנִים בַּתּוֹרָה, וְהַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתִיּוֹתָיו, שְׂאִין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַמְּנַעֵנֵעַ קוּלוֹ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים בְּבֵית הַמִּשְׁתָּה, וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּמִין זָמֵר - אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי עֲקִיבָה: הַלּוֹחֵשׁ עַל הַמִּכָּה וְאָמַר (שְׁמוֹת טו, כו): "כָּל הַמַּחֲלָה" כִּי וְרוֹקֵק - אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. אֲרַבְעָה מְלָכִים, יִרְבָּעִם, אַחְאָב, אַחָז, מְנַשֶּׁה אֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מְנַשֶּׁה יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָאֻמֵּר (דְּבָרִי הַיָּמִים ב-לג, יט): "וְתַפְּלָתוֹ וְהַעֲתָר לּוֹ", וְכָל חֲטָאִים וּמַעֲשִׂיּוֹת וְהַמְּקוּמוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בָּהֶם כְּמוֹת, וְהַעֲמִיד הָאֲשֶׁרָה וְהַפְּסָלִים לִפְנֵי הַכְּנָעוֹ, הֵנָּם כְּתוּבִים עַל דְּבָרֵי חוּזָה - מִלְּמַד, שְׁנַעֲתָר לוֹ, וְהִבִּיאוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

יב,א וְאֵלוֹ הֵן הַנִּשְׁרָפִין: הַבָּא עַל אִשָּׁה וּבִתָּהּ, וּבֵת כֹּהֵן עִם זִיקַת הַבַּעַל. בָּא עַל אִמָּהּ, וְאַחֵר כֶּךָ בָּא עַל בִּתָּהּ, בָּא עַל בִּתָּהּ וְאַחֵר כֶּךָ בָּא עַל אִמָּהּ - חֵיב, לְפִי שְׁלֹא לְמַדְנוּ לְבִתּוֹ מֵאֻנוּסָתוֹ, שֶׁתִּהְיֶה בִּשְׂרָפָה, שְׁנָאֻמֵּר (וַיִּקְרָא כ, יד): "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זִמָּה הִיא", כְּמִי שֵׁישׁ לוֹ בָּהּ לְקוֹחִין מִדְּבַר הַכְּתוּב, תִּלְמוּד לומר (וַיִּקְרָא כא, ט): "וּבֵת אִישׁ כֹּהֵן" מִכָּל מְקוֹם. נַעֲרָה מְאוּרָסָה וּבֵת אִישׁ כֹּהֵן שְׁזֻנָּתָה בְּסִקְלָהּ. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: בִּשְׂרָפָה. זֻנָּתָה עִם חֲמִיָּה בְּסִקְלָהּ, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר בִּשְׂרָפָה.

יב,ב שְׁמַעוֹן הַתִּימָנִי אוֹמֵר: מַה הָאֲגֵרוֹף הַיְדוּעַ לַעֲדָה וְלַעֲדִים, אִף אֲבָן תִּהְיֶה יְדוּעָה לַעֲדָה וְלַעֲדִים, פָּרֹט לְשֹׂאבֵד הָאֲבָן. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָה: אֵין לִי אֵלָּא שְׂאֻבֵּד הָאֲבָן. וּמִנֵּין אֲפִלּוֹ הֵיטָהּ תְּלוּיָה אִף הִיא, אוֹ מִקָּל בְּבֵית דִּין, וְיוֹדְעִין הַדִּינִין שְׁעַל שׁוֹקוֹ הִכְהוּ וְעַל צָפוֹר נִפְשׁוּ הִכְהוּ, הָרִי שֶׁדָּחָאוּ מֵרֹאשׁ הַבִּירָה, וְנִפְל וּיָמַת, הָבֵא בִירָה לְבֵית דִּין. וְאִם תֵּאמַר, יָבִאוּ בֵּית דִּין וְיִרְאוּ אֶת הַבִּירָה שְׁנִפְּלָה, אוֹמֵר אֲנִי, יַחֲזִירוּ הַבַּעֲלִים וְיָבִנוּ אוֹתָהּ, אֵלָּא מַה עֲדִים נֶאֱמָנִים עַל כֶּךָ, אִף בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת, הַכֹּל תְּלוּי בַּעֲדִים. נִתְעַרְבָה בְּאַחֲרוֹת מִשְׁעָרִין אֶת הַקֶּלֶה שְׁבָהָן. אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית - הָרִי זֶה חֵיב. וְאִם לֹא - פְּטוּר. נִפְּלָה לְאוֹר וְנִשְׂרָפָה אוֹ לַמִּים, וְנִמְחִית פְּטוּר. נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹת זֶה וְהִכָּה אֶת זֶה. רַבִּי יְהוּדָה מַחֲיֵב וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר. וּמוּדָה רַבִּי יְהוּדָה, שְׂאִם נִתְכַּוֵּן לְהַרְגֵּךְ אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרַג אֶת הָאָדָם, לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל, לְנִפְּלִים וְהָרַג אֶת בֶּן קִימָא שֶׁהֵן פְּטוּר.

יב,ג חֵיבִי מִיתוֹת חִמּוּרוֹת שְׁנַתְּעַרְבוּ בְּחֵיבִי מִיתוֹת קָלוֹת - מִמִּיתִין אוֹתָן בְּקֶלֶה שְׁבָהָן. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: קֶלֶה שְׁבִמִּיתוֹת בְּחִנָּק. וְכֵן הִיָּה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: גִּדּוֹן בְּזִיקָה הָרֵאשׁוֹנָה שְׁבָאָה אֵלָיו. כִּיצַד? הָבֵא עַל חֲמוּתוֹ, וְהִיא אִשָּׁת אִישׁ, הֵיטָה חֲמוּתוֹ וְאַחֵר כֶּךָ נַעֲשִׂית אִשָּׁת אִישׁ - גִּדּוֹן בִּשְׂרָפָה. אִשָּׁת אִישׁ וְאַחֵר כֶּךָ נַעֲשִׂית חֲמוּתוֹ - גִּדּוֹן

וַיֵּרָא בָלָק בֶּן-צִפּוֹר אֶת כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל וַיִּחַזַּק בָּלָק בַּר צִפּוֹר יֵת כָּל דַּעְבַּד יִשְׂרָאֵל לְאַמּוֹרָאָה: לְאַמְרִי:

וַיֵּרָא בָלָק בֶּן צִפּוֹר אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרִי – אָמַר: אֵלֹהֵי שְׁנֵי מַלְכִּים, שֶׁהֵינִי בְּטוֹחִים עֲלֵיהֶם, לֹא עָמְדוּ בַּפְּנִיכֶם; אָנוּ – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לַפִּיכֶם וַיִּגַּר מוֹאֵב.

וַיִּגַּר מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעָם מֵאֵד כִּי רַב־הוּא וַיִּקָּץ מוֹאֵב וַיִּחַזֵּק מוֹאֵב לְחַזֵּק מִן קֶדֶם עַמָּא לְחַזֵּק אַרְי סְגִי הוּא וַעֲקַת לְמוֹאֲבָאִי מִן קֶדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיִּגַּר – לְשׁוֹן מוֹרָא, כְּמוֹ: "גוֹרוּ לָכֶם". וַיִּקָּץ מוֹאֵב – קָצוּ בַּסִּינָיִת, כְּמוֹ: "קָצַמְתִּי בַּסִּינָיִת"; וְהוּא מִקְרָא קָצָר.

וַיֹּאמֶר מוֹאֵב אֶל-זִקְנֵי מִדְּבָר עִמָּהּ וַיִּלְחָקוּ הַקְּהָל־אֶת-כָּל-סִבִּיבֹתֵינוּ פֶלְחָהּ הַשּׁוֹר אֶת יָרֵק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן-צִפּוֹר מִלֶּדֶד לְמוֹאֵב בָּעֵת הַהוּא:

אֵל זִקְנֵי מִדְּבָר – וְהָלֹא מַעֲוִלָם הָיוּ שׁוֹנָאִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמָר: "הַמִּכָּה אֶת מִדְּבָר בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב", שֶׁבָּאוּ מִדְּבָר עַל מוֹאֵב לְמַלְחָמָה אֶלֹא מִיִּרְאָתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וְמָה רָאָה מוֹאֵב לִטֹּל עֲצָה מִמִּדְּבָר כִּינּוּ שָׂרָאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִים שְׁלֹא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, אָמְרוּ: מִנְּהִיגִם שֶׁל אֵלֹהֵי מִדְּבָר נִתְגַּדֵּל; נִשְׁאֵל מִמֶּה מַה מִּדְּבָר. אָמְרוּ לָהֶם: אֵין כָּחוּ אֶלֹא בְּפִיו. אָמְרוּ: אֵף אָנוּ נָבֹא עֲלֵיהֶם בְּאֶדָם שֶׁכָּחוּ בְּפִיו. **פֶּלְחָהּ הַשּׁוֹר** – כָּל מַה שֶׁהַשּׁוֹר מִלְחָמָה, אֵין בּוֹ סִימָן בְּרָכָה. **בָּעֵת הַהוּא** – לֹא הָיָה רָאוּי לְמַלְכוּת. מִנְּסִיכֵי מִדְּבָר הָיָה, וְכִינּוּ שְׁמַת סִיחוֹן, מִנּוּחֵהוּ עֲלֵיהֶם לְצַרְדָּה שְׁעָה.

וַיִּשְׁלַח מִלְאָכִים אֶל-בָּלָעַם בֶּן-בְּעֹר פֶּתוּרָה אֲשֶׁר עַל-הַנֶּהָר אֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹ לְקַרְא־לּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עָם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹסֶה אֶת-עֵינָיו הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי:

פֶּתוּרָה – כְּשׁוֹלְחָנִי הָיָה שֶׁהִכֵּל מְרִיצִין לוֹ מַעֲוֹת, כִּדָּה כָּל הַמַּלְכִּים מְרִיצִין לוֹ אֲגֻרֹתֵיהֶם. וְלִפִּי פֶשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, כִּדָּה שֵׁם הַמָּקוֹם. **אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹ** – שֶׁל בָּלָק. מִשֵּׁם הָיָה, וְזֶה הָיָה מִתְנַבֵּא וְאוֹמֵר לוֹ: עֲתִיד אֶתָּה לְמָלוֹךְ. וְאָם תֹּאמַר: מִפְּנֵי מַה הַשָּׂדֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁכִּינָתוֹ עַל גּוֹי רָשָׁע כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה פֶתַחחוֹן פֶּה לְאֻמוֹת לֹא־מֵר: אֵלֹהֵי הָיָה לָנוּ נְבִיאִים – חֲזַרְנוּ לְמוֹטָב. הַעֲמִיד לָהֶם נְבִיאִים, וְהֵם פָּרְצוּ גֶזֶר הָעוֹלָם; שֶׁבִּתְחִלָּה הָיוּ גְדוּרִים בַּעֲרִיּוֹת, וְזֶה נִתֵּן לָהֶם עֲצָה לְהַפְקִיר עֲצָמָן לְזִנּוּת. **לְקַרְא לּוֹ** – הַקְרִיאָה הָיְתָה שֶׁלּוֹ וְלִהְיוֹתוֹ, שֶׁהָיָה פּוֹסֵק לוֹ מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה. **עָם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם** – וְאָם תֹּאמַר: מַה מְזִיקָה – **הִנֵּה כֹסֶה אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ** – סִיחוֹן וְעוֹג שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִים אוֹתָנוּ, עָמְדוּ עֲלֵיהֶם וְהִגְדוּם. **וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי** – חֶסֶד כְּתִיב, קְרוֹבִים הֵם לְהַקְרִיבָנִי, כְּמוֹ: "כִּי אֲמִילָם".

וַעֲתָהּ לִכְהֵנָּה אֶרְהֶ-לִּי אֶת-הָעָם הַזֶּה כִּי-עֲצוֹם הוּא מִמֶּנִּי אוֹלִי אוֹכֵל נֶפֶשׁ-בּוֹ וְאֶגְרָשׁוּ מִן-הָאָרֶץ כִּי יִלְעָתִי אֶת אֲשֶׁר-תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר:

נֶפֶשׁ בּוֹ – אֲנִי וְעַמִּי נֶפֶשׁ בָּהֶם. דָּבָר אַחֵר, לְשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא: "מִנְּפֶה לּוֹ מִן הַדָּמִים"; לְחַסֵּר מִמֶּה מַעֲט. **כִּי יִלְעָתִי וְגוֹמַר** – עַל יְדֵי מַלְחָמַת סִיחוֹן, שֶׁעָזַרְתוּ לְהַכּוֹת אֶת מוֹאֵב.

וַיִּלְכּוּ זִקְנֵי מוֹאֵב וְזִקְנֵי מִדְּבָר וְקִסְמִים בִּינָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל-בָּלָעַם וַיַּדְּבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָלָק:

וְקִסְמִים בִּינָדָם – כָּל מִינֵי קִסְמִים; שְׁלֹא יֹאמַר, אֵין כָּלִי תִשְׁמִישֵׁי עַמִּי. דָּבָר אַחֵר: קִסֵּם זֶה נִטְלוּ בִּינָדָם זִקְנֵי מִדְּבָר; אָמְרוּ: אִם יָבֹא עִמָּנוּ בַּפֶּעַם הַזֹּאת – יֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, וְאָם יִדְּחֵנוּ – אֵין בּוֹ תוֹעֵלָת. לַפִּיכָהּ, כְּשֶׁאָמַר לָהֶם: "לִינּוּ פֶה הַלֵּילָה", אָמְרוּ: אֵין בּוֹ תִקְוָה, הַנִּיחֻהוּ וְהִלְכוּ לָהֶם; שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּשְׁבּוּ שָׂרֵי מוֹאֵב עִם בָּלָעַם", אֲבָל זִקְנֵי מִדְּבָר הִלְכוּ לָהֶם.

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינּוּ פֶה הַלֵּילָה וְהַשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר כַּאֲשֶׁר יִדְּבַר יְ-הוָה אֵלָי וַיִּשְׁבּוּ שְׂרֵי-מוֹאֵב עִם-בָּלָעַם:

לִינּוּ פֶה הַלֵּילָה – אֵין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו אֶלֹא בַּלֵּילָה, וְכֵן לְכָל נְבִיאֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם. וְכֵן לָבֹן בַּחֲלוּם הַלֵּילָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיָּבֹא אֶל-לֵהִים אֵל לָבֹן הָאֲרָמִי בַּחֲלוּם הַלֵּילָה"; כַּאֲדָם הַהוּלָה אֵל פִּילְגָשׁוּ בַּהֲחָבָא. **כַּאֲשֶׁר יִדְּבַר ה' אֵלָי** – אִם יִמְלִיכֵנִי לְלֶכֶת עִם בְּנֵי אֲדָם כְּמוֹתְכֶם, אֵלֶּךְ עִמָּכֶם; שֶׁמָּא אֵין כְּבוֹדוֹ לְתַתִּי לְהִלָּךְ אֶלֹא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם. **וַיִּשְׁבּוּ** – לְשׁוֹן עֲפָכָה.

וַיָּבֹא אֶל־לֵהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ:	וַאֲתָא מִימַר מִן קֳדָם יְיָ לֹת בִּלְעָם וַאֲמַר מִן גּוֹבְרִיא הָאֵלִין דְּעִמָּךְ:
מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ — לְהַטְעוֹתוֹ בָּא. אָמַר: פְּעָמִים שָׁאִין הַכֹּל גְּלוּי לִפְנֵיו, אִין דַּעְתּוֹ שְׁנוּה עָלָיו; אַף אֲנִי אֲרָאָה עַתָּה שְׂאוּכַל לְקַלֵּל וְלֹא יָבִין.	וַאֲמַר בִּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלֵק בְּן־צָפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שְׁלַח אֵלָי:
בָּלֵק בְּן צָפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב — אַף עַל פִּי שְׁאִינִי חָשׁוּב בְּעֵינֶיךָ, חָשׁוּב אֲנִי בְּעֵינֵי הַמְּלָכִים.	וַאֲתָרְכֻנִיהָ:
הִנֵּה הָעַם הֵיכָא מִמִּצְרַיִם וַיָּכֶס אֶת־עֵין הָאָרֶץ עִתָּהּ לָכֶּה קְבֵה־לִּי אֹתוֹ אוֹלִי אוֹכֵל לְהַלְחֵם בּוֹ וְגִרְשָׁתִּיו:	הָא עֲמָא דְנִפְק מִמִּצְרַיִם וַחֲפָא יְת עֵין שְׁמַשָּׁא דְאָרְעָא כְּעַן אֵיתָא לוּט לִי יְתִיהָ מָאָם אַכּוּל לְאַגָּחָא בֵּיהָ קָרַב וַאֲתָרְכֻנִיהָ:
קְבֵה לִי — זֶה קִשָּׁה מִ"אַרְה לִי", שֶׁהוּא נוֹקֵב וּמְפָרֵשׁ. וְגִרְשָׁתִּיו — מִן הָעוֹלָם. וּבָלֵק לֹא אָמַר אֱלֹא "וַאֲגַרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ"; אִינִי מְבַקֵּשׁ אֱלֹא לְהַסִּיעֵם מֵעַלִּי. וּבִלְעָם הֵיכָא שׁוֹנָאָם יוֹתֵר מִבָּלֵק.	וַאֲמַר יְיָ לְבִלְעָם לֹא תִיזִיל עִמָּהוֹן לֹא תִלוּט יְת עֲמָא אַרִי בְרִיךְ הוּא:
וַיֹּאמֶר אֶל־לֵהִים אֶל־בִּלְעָם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת־הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:	לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם — אָמַר לוֹ: אִם כּוֹ, אֶקְלָלֶם בְּמִקְוָמִי אָמַר לוֹ: לֹא תֵאָר אֶת הָעָם. אָמַר לוֹ: אִם כּוֹ, אֶבְרַכֶּם אָמַר לוֹ: אִינָם צְרִיכִים לְבִרְכָתְךָ, כִּי בְרוּךְ הוּא. מָשַׁל אוֹמְרִים לְצִרְעָה: "לֹא מְדוּבָשָׁךְ וְלֹא מְעוֹקְצָךְ".
שׁוּבִי	
וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלֵק לְכוּ אֵל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן י־הִנֵּה לְתַתִּי לְהִלְךָ עִמָּכֶם:	וַקָּם בִּלְעָם בַּצֹּפְרָא וַאֲמַר לְרַבְרָבִי בָלֵק אִיזִיל לְאַרְעִכּוֹן אַרִי רַעְנָא קֳדָם יְיָ דְלֹא לְמַשְׁבְּקִי לְמִיזַל עִמָּכּוֹן:
לְהִלְוֹךָ עִמָּכֶם — אֱלֹא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם. לְמַדְנּוּ שְׂרוּחוֹ גְבוּהָהּ, וְלֹא רָצָה לְגַלוֹת שֶׁהוּא בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל מְקוֹם אֱלֹא בִלְשׁוֹן גִּסּוּת. לְפִיכָךְ "וַיִּסָּף עוֹד בָּלֵק".	
וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלֵק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הִלְךָ עִמָּנּוּ:	וַקָּמוּ רַבְרָבִי מוֹאָב וַאֲתָו לֹת בָּלֵק וַאֲמָרוּ סָרִיב בִּלְעָם לְמִיתִי עִמָּנָא:
וַיִּסָּף עוֹד בָּלֵק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאֵלֶּה:	וַאֲוִסִּיף עוֹד בָּלֵק שְׁלַח רַבְרָבִין סַגִּיאִין וַיִּקִּירִין מֵאֵלִין:
וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלֵק בְּן־צָפּוֹר אֶל־גָּא תִמְנַע מִהֲלָךְ אֵלָי:	וַאֲתָו לֹת בִּלְעָם וַאֲמָרוּ לִיהָ כְּדָנָן אָמַר בָּלֵק בְּן צָפּוֹר לֹא כְּעַן תִּתְמַנַּע מִלְמִיתִי לִנְתִי:
כִּי־כִבֵּד אֶכְבְּדָךְ מֵאֵד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלָי אֲעֹשֶׂה וּלְכֵה־נָא קְבֵה־לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה:	אַרִי יִקְרָא אֵיִקְרַנָּךְ לְחֻדָּא וְכָל דְּתִימַר לִי אֲעֵבִיד וַאֲיִתָא כְּעַן לוּט לִי יְת עֲמָא הָדִין:
כִּי כִבֵּד אֶכְבְּדָךְ מֵאֵד — יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֵייתָ נוֹטֵל לְשַׁעֲבֵר אֲנִי נוֹתֵן לָךְ.	
וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדֵּי בָלֵק אִם־יִתְּנוּ־לִי בָלֵק מָלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לְעַבֵּר אֶת־פִּי י־הִנֵּה אֶל־לֵהִי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְּדוֹלָה:	וַאֲתִיב בִּלְעָם וַאֲמַר לְעַבְדֵּי בָלֵק אִם יִתִּין לִי בָלֵק מְלִי בֵיתִיהָ כֶּסֶף וְזָהָב לִית לִי רָשׁוּ לְמַעֲבַר עַל גְּזִירַת מִימָרָא דִּי־אֱלֹהִי לְמַעַבְד זַעֲרִיתָא אוֹ רַבְתָּא:
מָלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב — לְמַדְנּוּ שֶׁנִּפְשׁוֹ רְחֵבָה וּמִסְמַד מְמוֹן אַחֲרִים. אָמַר: רָאוּי לוֹ לִמֵּן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שְׁלוֹ שְׁהַרִי צְרִיךְ לְשַׁפֵּר חִילוֹת רַבּוֹת, סָפֵק נוֹצֵחַ, סָפֵק אִינּוּ נוֹצֵחַ; וְאֲנִי וְדַאי נוֹצֵחַ. לֹא אוֹכֵל לְעַבֵּר — עַל פְּרָחוֹ גָּלָה שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת אַחֲרִים; וְנִתְנַבֵּא פֶּאן שְׁאִינּוּ יָכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְבָּרְכוּ הָאֲבוֹת מִפִּי הַשְּׂכִינָה.	

וַעֲתָה שְׁבוּ נָא בְּזֶה גַם־אַתֶּם הַלֵּילָה וְאַדְעָה מִה־יִּסְף י־הִזָּה דְּבַר עַמִּי:	וּכְעַן אֹרִיכוּ כְעַן הֶכָא אַף אֶתוֹן בְּלִילִיָא וְאַדַּע מָא יוֹסִיף יִי לְמַלְלָא עַמִּי:
--	---

גם אתם – פיו הכשילו: גם אתם סופכם לילה בפחית נפש פראשונים. מה יספ – לא ישנה דבריו מברכה לקללה; הלואי שלא יוסיף לברך. כאן נתנבא שעמיד להוסיף להם ברכות על גזו.

וַיָּבֹא אֶל־לֵהִים אֶל־בִּלְעָם לֵילָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרָא לָךְ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לָךְ אִתָּם וְאַף אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־ אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַעֲשֶׂה:	וְאַתָּה מִימַר מִן קָדָם יִי בְּבִלְעָם לִילִיָא וְאַמַּר לִיה אִם לְמַקְרִי לָךְ אֹתוֹ גּוֹבְרִיָא קוֹם אִיזִיל עֲמָהוֹן וּבְרַם יִת פְּתַגְמָא דְאַמְלִיל עַמְּךָ יִתִּיה תַעֲבִיד:
--	--

אם לקרא לך – אם הקריאה שלך, וסביר אתה לטל עליה שִׁכָּר, קום לך אתם. ואף – על פרקו, "את הדבר אשר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַעֲשֶׂה". ואף על פי כן – וילך בלעם; אמר: שָׂמָא אֶפְתָּנוּ וַיִּתְרַצָּה.

שלישי

וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־אַתָּנּוֹ וַיֵּלֶךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב:	וְקָם בִּלְעָם בְּצַפְרָא וְזָרִיז יִת אֶתְגִּיָּה וְאַזֵּל עִם רַבְרָבִי מוֹאָב:
---	--

ויחבש את אתנו – מכאן שהשנאה מקלקלת את השוירה, שחבש הוא בעצמו. אמר הקדוש ברוך הוא: רָשָׁע, כָּכָר קְדָמָךְ אֲבִיָּהֶם, שְׂנֵאֲמֶר: "וַיִּשְׁכֶּם אֲבִרָהֶם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמָרוֹ". עם שרי מואב – לבו כלבם שנה.

וַיִּתְּר־אַף אֶל־לֵהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְּנָלָב מִלְּאָךְ י־הִנֵּה בִּדְרֹךְ לִשְׁטָן לוֹ וְהוּא רָכַב עַל־אַתָּנּוֹ וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ:	וַתִּקִּיף רוּגְזָא דִּינִי אַרִי אֲזִיל הוּא וְאַתְעַמַּד מִלְּאַכָּא דִּינִי בְּאוֹרְחָא לִשְׁטָן לִיה וְהוּא רָכִיב עַל אֶתְגִּיָּה וַתִּרִין עוֹלִימוֹהִי עַמִּיָּה:
--	--

כי הולך הוא – ראה שהדבר רע בעיני המקום, ונתאנה לילה. לִשְׁטָן לוֹ – מלאך של רחמים הנה, והנה רוצה למנעו מלחטא, שלא יחטא ויאבד. וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ – מכאן לאדם תשוב היוצא לדרכו, יוליד עמו שני אנשים לשמשו, וחוננים ומשמים זה את זה.

וַתִּרָא הָאֲתוֹן אֶת־מִלְּאָךְ י־הִנֵּה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וַתִּרְבּוּ שְׁלוּפָה בִּידּוֹ וַתֵּט הָאֲתוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וַיָּךְ בִּלְעָם אֶת־הָאֲתוֹן לַהֲטֹתָה הַדֶּרֶךְ:	וַתִּזְזַת אֶתְנָא יִת מִלְּאַכָּא דִּינִי מַעַמַּד בְּאוֹרְחָא וַתִּרְבִּיה שְׁלִיפָא בִידֵיה וְסִטַּת אֶתְנָא מִן אוֹרְחָא וְאַזֵּלַת בְּחַקְלָא וּמַחָא בִלְעָם יִת אֶתְנָא לְאַסְטִיּוֹתָה לְאוֹרְחָא:
---	--

וַתִּרָא הָאֲתוֹן – והוא לא ראה; שָׁמַן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רְשׁוֹת לְבַהֲמָה לְרֹאוֹת יוֹתֵר מִן הָאָדָם, שְׁמַתוּךְ שִׁישׁ בּוֹ דַּעַת, תִּטְרַף דַּעַתוֹ כְּשִׁירָאָה מִזִּיקָיו. וַתִּרְבּוּ שְׁלוּפָה בִּידּוֹ – אמר: רָשָׁע זֶה הַנִּים כְּלִי אֲמָנוֹתוֹ, שְׁכָלִי זִינָן שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם בְּחֶרֶב, וְהוּא בָּא עֲלֵיהֶם כְּפִיו, שֶׁהוּא אֲמָנוֹת שְׁלֵהֶם; אף אני אתפש את שלו ואבא עליו באמנותו. וכן הנה סופו: "וְאַת בִּלְעָם כֵּן בַּעוֹר הָרְגוּ בְּחֶרֶב".

וַיַּעֲמַד מִלְּאָךְ י־הִנֵּה בְּמַשְׁעוֹל הַכְּרָמִים גָּזַר מִזָּה וְגָזַר מִזָּה:	וְקָם מִלְּאַכָּא דִּינִי בְּשָׁבִיל פְּרָמִיָּא אֶתְרָא דְּגַדִּירָא מִכָּא וְגַדִּירָא מִכָּא:
---	---

בְּמַשְׁעוֹל – כְּתֻרְגוּמוֹ, "בְּשָׁבִיל"; וכן: "אם ישפך עפר שְׁמֵרוֹן לִשְׁעָלִים", אם יספיק כל עפר שְׁמֵרוֹן לְהִיּוֹת נִדְבֵק בְּכַפּוֹת הַרְגָּלִים בְּהִלּוּכּוֹ; וכן: "מִי מִדַּבֵּר בְּשִׁעְלוֹ מִים", בְּרָגְלָיו וּבְהִלּוּכּוֹ. גָּזַר מִזָּה וְגָזַר מִזָּה – סָתֵם גָּזַר שֶׁל אֲבָנִים הוּא.

וַתִּרָא הָאֲתוֹן אֶת־מִלְּאָךְ י־הִנֵּה וַתִּלְחֹץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחֹץ אֶת־רִגְלָה בִּלְעָם אֶל־הַקִּיר וַיִּסֹּף לַהֲפֹתָה:	וַתִּזְזַת אֶתְנָא יִת מִלְּאַכָּא דִּינִי וְאַדְחִיקַת עִם פּוֹתְלָא וְדַחַקַת יִת רִגְלָא דְּבִלְעָם לְכוֹתְלָא וְאוֹסִיף לְמַמְחָה:
---	---

וַתִּלְחֹץ – היא עצמה. וַתִּלְחֹץ – את אחרים, את רגל בלעם.

וַיּוֹסֶף מִלְּאָךְ י־הוּא עָבּוֹר וַיַּעֲמַד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אִין־דֶּרֶךְ לְנָטוֹת יָמִין וּשְׂמָאוֹל:	וְאוֹסִיף מִלְּאַכָּא דִּינִי עָבֵר וְקָם בְּאַתֵּר עָק דְּלִית אוֹרַח לְמַסְטִי לִימִינָא וּלְשְׂמָאֲלָא:
---	---

וַיּוֹסֶף מִלְּאָךְ ה' עָבּוֹר – לעבר עוד לפניו להלן, להיות לפניו במקום אחר, כמו: "וְהוּא עָבֵר לְפָנֵיהֶם". וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה יֵשׁ בְּתַנְחוּמָא: מָה רָאָה לַעֲמֹד בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת סִמְנֵי אֲבוֹת הָרָאָהוּ.

וַתִּרָא הָאֲתוֹן אֶת־מִלְּאָךְ י־הִנֵּה וַתִּרְבֹּץ תַּחַת בִּלְעָם וַיִּתְּר־אַף בִּלְעָם וַיָּךְ אֶת־הָאֲתוֹן בַּמָּקָל:	וַתִּזְזַת אֶתְנָא יִת מִלְּאַכָּא דִּינִי וּרְבַעַת תַּחּוֹת בִּלְעָם וַתִּקִּיף רוּגְזָא דְּבִלְעָם וּמַחָא יִת אֶתְנָא בְּחוּטְרָא:
--	---

וַיִּפְתַּח יְיָ-הוֹה אֶת-פִּי הָאֲתוֹן וַתֹּאמֶר לְבַלְעֵם מַה-עֲשִׂיתִי לָךְ כִּי הִפִּיתָנִי זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים:	וּפְתַח יְיָ ית פּוֹמָא דְאַתְנָא וְאַמְרַת לְבַלְעֵם מָא עֲבַדִּית לָךְ אַרִי מְחִיתָנִי דְנָן תִּלַּת זְמָנִין:
זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים – רַמְזָה לוֹ: אֵתָה מִבְקֵשׁ לַעֲקֹר אִמָּה הַחוֹגְגֶת שְׁלֹשׁ רַגְלִים בְּשָׁנָה.	
וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְאַתּוֹן כִּי הִתְעַלְלַת בִּי לוֹ יִשְׁ-חָרֵב בִּינִי כִי עָתָה הִרְגַּתִּיךָ:	וְאַמְר בַּלְעָם לְאַתְנָא אַרִי חֲיִיכְתָּ בִי אֱלוֹ פּוֹן אִית חֶרְבָּא בִידֵי אַרִי כְעֹן קְטִלְתִּיךָ:
הִתְעַלְלַת – פְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן גָּנָאי וּבִזְיוֹן. לוֹ יִשׁ חָרֵב בִּינִי – גְבוּת גְּדוּלָה הָיָה לוֹ דְּבָר זֶה בְּעִינֵי הַשָּׂרִים: זֶה הוֹלֵךְ לַהֲרֹג אִמָּה שְׁלֹמָה בִּפְיוֹ, וּלְאַתּוֹן זֹו צָרִיךְ כָּלִי זֶנַן .	
וַתֹּאמֶר הָאֲתוֹן אֶל-בַּלְעָם הֲלוֹא אֲנֹכִי אֶתְנֶנָּה אֲשֶׁר-רָכַבְתָּ עָלַי מִעוֹדְךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הִהְסַכְנוּ הַסִּפְנָתִי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:	וְאַמְרַת אֶתְנָא לְבַלְעָם הֲלָא אָנָּא אֶתְנֶנָּה דְרָכִיכְתָּ עָלַי מִדְּאִיתְךָ עַד יוֹמָא הַדִּין הַמִּילָף אֲלִיפְנָא לְמַעַבְד לָךְ כְּדִין וְאַמְר לֹא:
הִהְסַכְנוּ הַסִּפְנָתִי – פְּתַרְגוּמוֹ; וְכֹן: "הֲלֹאל יִסְכֵּן גָּבֶר". וּרְבוּתֵינוּ דְרָשׁוּ מִקְרָא זֶה בְּגִמְרָא, אָמְרוּ לִיה: מָאִי טַעְמָא לָא רָכַבְתָּ אֲסוּסָא אֲמַר לְהוֹן: בְּרִטְיָבָא שְׂדָאִי לִיה כּוּלְיָהּ, כְּדָאִיתָא בְּמַסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה.	
וַיִּגַּל יְיָ-הוֹה אֶת-עֵינָי בַּלְעָם וַיֵּרָא אֶת-מִלְאָךְ יְיָ-הוֹה נֹצֵב בַּדֶּרֶךְ וְחִרְבּוֹ שְׁלֹפָה בִּינְדּוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפְּיוֹ:	וְגִלָּא יְיָ ית עֵינֵי בַלְעָם וַחֲזָא ית מִלְּאַכָּא דִּי מַעַתַּד בְּאוּרְחָא וְחֶרְבִּיָּה שְׁלִיפָא בִידֵיהּ וְכַרְע וְסָגִיד לְאַפּוּהִי:
וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלְאָךְ יְיָ-הוֹה עַל-מָה הִפִּיתָ אֶת-אֶתְנֶנָּה זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יֵצֵאתִי לְשַׁטֵּן פִּי-יִרְט הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי:	וְאַמְר לִיה מִלְּאַכָּא דִּי עַל מָא מְחִיתָא ית אֶתְנֶנָּה דְנָן תִּלַּת זְמָנִין הָא אָנָּא נִפְקִית לְשַׁטֵּן אַרִי גָלִי קְדָמִי דְאַתָּ רְעִי לְמִיזַל בְּאוּרְחָא לְקַבְלִי:
כִּי יִרְט הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי – רְבוּתֵינוּ חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה דְרָשׁוּהוּ נוֹטְרִיקוֹן: יִרְאָה, רִאֲתָה, נִטְתָּה, בְּשִׁבְלִי שֶׁהַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי, כְּלוּמַר: לְקַנְאֲתִי וּלְהַקְנִיטָנִי. וּלְפִי מִשְׁמַעוֹ: כִּי חֲרַד הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי, לְשׁוֹן רִטֵּט; כִּי רִאֲתִי בַעַל הַדֶּרֶךְ שֶׁחֲרַד וּמֵהָר הַדֶּרֶךְ שֶׁהוּא לְכַעֲסִי וּלְהַמְרָאֲתִי. וּמִקְרָא קֶצֶר הוּא, כְּמוֹ: "וַתִּכַּל דָּוִד", שְׂרוּצָה לוֹמַר: "וַתִּכַּל נֶפֶשׁ דָּוִד". לְשׁוֹן אַחֵר: "יִרְט" לְשׁוֹן רָצוֹן, וְכֹן: "וַעַל יְדֵי רִשְׁעִים יִרְטָנִי"; מִפְּנֵי וּמִנַּחֵם אוֹתִי עַל יְדֵי רִשְׁעִים, שְׂאִינֵן אֵלָא מַקְנִיטִים.	
וַתִּרְאֵנִי הָאֲתוֹן וַתֵּט לִפְנֵי זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים אוֹלִי נִטְתָּה מִפְּנֵי כִי עָתָה גַם-אֶתְכָּה הִרְגַּתִּי וְאוֹתָהּ הִתִּייתִי:	וַחֲזַתָנִי אֶתְנָא וְסִטַּת מִן קְדָמִי דְנָן תִּלַּת זְמָנִין אֱלוֹ פּוֹן לֹא סִטַּת מִן קְדָמִי אַרִי כְעֹן אַף יָתָךְ קְטִלִית וַיִּתְּה קִיִּימִית:
אוֹלִי נִטְתָּה – כְּמוֹ 'לוֹלָא'; פְּעָמִים שׁ"א אוֹלִי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "לוֹלָא". גַּם אֶתְכָּה הִרְגַּתִּי – הָרִי זֶה מִקְרָא מִסְרָס, וְהוּא כְּמוֹ "גַּם הִרְגַּתִּי אוֹתָךְ"; כְּלוּמַר: לֹא הִעַפְכָּה בְּלִבְד קְרָאֲתָךְ עַל יְדִי, כִּי גַם הִקְרִיגָה. וְאוֹתָהּ הִתִּייתִי – וַעֲתָה, מִפְּנֵי שֶׁדִּבְרָה וְהוֹכִיחְתָּה וְלֹא יָכַלְתָּ לַעֲמֹד בְּתוֹכָהּ, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב: "וַיֹּאמֶר לֹא", הִרְגַּתִּיהּ, שְׁלֹא יֹאמְרוּ: זֹו הִיא שֶׁסָּלְקָה אֶת בַּלְעָם בְּתוֹכָהּ וְלֹא יָכוֹל לְהִשָּׁיב; שְׁחַס הַמָּקוֹם עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְכֹן: "וְאֵת הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ"; וְכֹן "וְהִרְגַּת אֶת הָאִשָּׁה וְאֵת הַבְּהֵמָה".	
וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-מִלְאָךְ יְיָ-הוֹה חֲטָאתִי כִי לֹא יָדַעְתִּי כִי אַתָּה נֹצֵב לְקִרְאָתִי בַּדֶּרֶךְ וְעָתָה אִם-יִרְע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי:	וְאַמְר בַּלְעָם לְמִלְּאַכָּא דִּי חֲבִית אַרִי לֹא יָדַעְנָא דְאַתָּ מַעַתַּד לְקַדְמוּתִי בְּאוּרְחָא וְכַעֲן אִם בִּישׁ בְּעֵינֶיךָ אֲתוּב לִי:
כִּי לֹא יָדַעְתִּי – גַּם זֶה גְבוּתוֹ, וְעַל פְּרָחוֹ הוֹדָה; שֶׁהוּא הָיָה מִשְׁתַּבַּח שְׂיֹדַע דַּעַת עֲלִיוֹן, וּפְּנֵי הַעֵיד "לֹא יָדַעְתִּי". אִם רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי – לְהִתְרִים נֶגֶד הַמָּקוֹם הִיא תְּשׁוּבָה זֹו. אֲמַר לוֹ: הוּא בְּעַצְמוֹ צוּנִי לְלַכְתָּ, וְאַתָּה, מִלְּאָךְ, מִבְּטַל אֶת דְּבָרֶיךָ לְמוֹד הוּא כְּכֹךְ שְׂאוּמַר דְּבָר וּמִלְּאָךְ מִחֲזִירוֹ. אֲמַר לְאַבְרָהָם: "קַח נָא אֶת בְּנֶךְ" וְגוֹמַר, וְעַל יְדֵי מִלְּאָךְ בְּטַל אֶת דְּבָרֹו. אַף אָנִי, אִם רַע בְּעֵינֶיךָ, צָרִיךְ אָנִי לְשׁוּב.	
וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְיָ-הוֹה אֶל-בַּלְעָם לָךְ עַם-הָאֲנָשִׁים וְאַפְס אֶת-הַדֶּבֶר אֲשֶׁר-אָדַבְר אֵלֶיךָ אַתּוּ תְדַבֵּר וַיִּלָּךְ בַּלְעָם עַם-שָׂרֵי בָלָק:	וְאַמְר מִלְּאַכָּא דִּי לְבַלְעָם אֵינִיל עַם גּוֹבְרִיא וּבָרַם ית פַּתְגָּמָא דְאַמְלִיל עַמָּךְ יִתִּיה תְּמַלִּיל וְאַזַּל בַּלְעָם עַם רַבְרָבִי בָלָק:
לָךְ עַם הָאֲנָשִׁים – בַּדֶּרֶךְ שְׂאָדָם רוּצָה לִילָךְ, כֹּה מוֹלִיכִין אוֹתוֹ. וְאַפְס – עַל כְּרַחֲמֵי, אֶת הַדֶּבֶר אֲשֶׁר אָדַבְר וְגוֹמַר. עַם שָׂרֵי בָלָק – שְׂמַם לְקַלְלָם כְּמוֹתָם.	

וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי בָא בִלְעָם וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל-עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-גְּבוּל אֲרָנוֹן אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַגְּבוּל:

וַיִּשְׁמַע בָּלָק אֲרִי אֲתָא בִלְעָם וַנִּפְק לְקַדְמוֹתֶיהָ לְקַרְתָּא דְּמוֹאָב דְּעַל תַּחוּם אֲרָנוֹן דְּבִסְטָר תַּחוּמָא:

וַיִּשְׁמַע בָּלָק – שָׁלַח שְׁלוּחִים לְבַשְׂרוֹ. אֶל עִיר מוֹאָב – אֶל מְטְרוֹפּוּלִין שְׁלוֹ, עִיר הַחֲשׂוּבָה שְׁלוֹ, לוֹמַר: מָה אֵלּוּ מְבַקְשִׁים לַעֲקֹר.

וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בִּלְעָם הֲלֹא שָׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לְקַרְא-לָךְ לָמָּה לֹא-הִלַּכְתָּ אֵלַי הֲאִמְנָם לֹא אוֹכַל כְּבָדְךָ:

וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם הֲלֹא מִשְׁלַח שְׁלַחְתִּי לְוַתְךָ לְמַקְרִי לָךְ לָמָּה לֹא אֲתִיתָא לְוַתִּי הַבְּקוּשָׁטָא הַנִּיתָא אָמַר לִית אֲנָא כִּכִּיל לִיקְרוּתְךָ:

הֲאִמְנָם לֹא אוֹכַל כְּבָדְךָ – נִתְנַבֵּא שְׂסוּפוֹ לַצֵּאת מַעֲמּוֹ בְּקִלּוֹן.

וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל-בָּלָק הִנֵּה-בָּאתִי אֵלֶיךָ עֲתָה הִנֵּכֶל אוֹכַל דְּבַר מֵאוּמָה הַדְּבָר אֲשֶׁר יֵשִׁים אֶ-לֹהִים בְּפִי אֲתוֹ אֲדַבֵּר:

וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק הֵא אֲתִיתִי לְוַתְךָ כְּעַן הַמִּיכָל כִּכִּילָנָא לְמַלְלָא מַדְעָם פְּתַגְמָא דִּישׁוּי יִי בְּפוּמֵי יְתִיהָ אֲמַלִּיל:

רביעי

וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם-בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֲצוֹת:

וַאֲזַל בִּלְעָם עִם בָּלָק וַאֲעֲלִיהָ לְקִרְיַת מַחוֹזוֹהִי:

קִרְיַת חֲצוֹת – עִיר מְלֵאָה שְׁנֻקִּים, אֲנָשִׁים נָשִׁים וְטָר בַּחוּצוֹתֶיהָ, לוֹמַר: רָאָה וְרַחֵם, שְׁלֹא יַעֲקְרוּ אֵלּוּ.

וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וַצֹּאן וַיִּשְׁלַח לְבִלְעָם וּלְשָׂרִים אֲשֶׁר אֲתוֹ:

וַנְכַּס בָּלָק תּוֹרִין וַעֲאֹן וַשְׁלַח לְבִלְעָם וּלְרַבְרַבִּינָא דְּעַמִּיהָ:

בָּקָר וַצֹּאן – דְּבַר מַעֲט, בָּקָר אֶחָד וַצֹּאן אֶחָד בִּלְבַד.

וַיָּהִי בַּבֹּקֶר וַיִּקָּח בָּלָק אֶת-בִּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בָמֹת בָּעַל וַיִּרְא מִשֵּׁם קֶצֶה הָעָם:

וַהֲוָה בַּצִּפְרָא וּדְבַר בָּלָק יַת בִּלְעָם וַאֲסָקִיָּה לְרַמַּת דְּחִלְתִּיהָ וַחֲזָא מִתַּמָּן קֶצֶת מִן עַמָּא:

בָּמֹת בָּעַל – כְּתַרְגּוּמוֹ, "לְרַמַּת דְּחִלְתִּיהָ", שֵׁם עֲבוֹדַת אֱלִילִים.

וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל-בָּלָק בְּנֵה-לִּי בִּזָּה שְׁבַעָה מִזְבְּחֹת וְהִכּוּ לִי בִּזָּה שְׁבַעָה פָּרִים וְשְׁבַעָה אֵילִים:

וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק בְּנֵי לִי הֲכָא שְׁבַעָא מִדְּבַחִין וַאֲתַקִּין לִי הֲכָא שְׁבַעָא תּוֹרִין וְשְׁבַעָא דְּכָרִין:

וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בִּלְעָם וַיַּעַל בָּלָק וּבִלְעָם פֶּר וַאֲיִל בַּמִּזְבֵּחַ:

וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דְּמַלִּיל בִּלְעָם וַאֲסִיק בָּלָק וּבִלְעָם תּוֹר וּדְכַר עַל כָּל מִדְּבַח:

וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הֲתִינִצֵּב עַל-עֲלֹתְךָ וְאֵלֶכָה אוֹלִי יִקְרָה י-הוָה לְקַרְאֹתִי וְדָבַר מֵה-יִרְאָנִי וְהַגִּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שָׁפִי:

וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק אֲתַעֲמַד עַל עֲלֹתְךָ וְאֵהֵךְ מָאֵם יַעֲרַע מִימַר מִן קָדָם יִי לְקַדְמוֹתִי וּפְתַגְמָא דִּיחֲזִינוּנִי וַאֲחֹנִי לָךְ וַאֲזַל יַחֲדָי:

אוֹלִי יִקְרָה ה' לְקַרְאֹתִי – אֵינוֹ רָגִיל לְדַבֵּר עִמִּי בַּיּוֹם. וַיֵּלֶךְ שָׁפִי – כְּתַרְגּוּמוֹ, "יַחֲדָי", לְשׁוֹן "שׁוּפִי" וְשִׁקְט, שְׁאִין עֲמוֹ אֵלָא שְׁתִּיקָה.

וַיִּקָּר אֶ-לֹהִים אֶל-בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת-שְׁבַעָת הַמִּזְבְּחֹת עָרַכְתִּי וַאֲעַל פֶּר וַאֲיִל בַּמִּזְבֵּחַ:

וַעֲרַע מִימַר מִן קָדָם יִי בְּבִלְעָם וַאֲמַר קְדָמוּהִי יַת שְׁבַעָא מִדְּבַחִין סְדָרִית וַאֲסִיקִית תּוֹר וּדְכַר עַל כָּל מִדְּבַח:

וַיִּקָּר – לְשׁוֹן עֲרָאִי, לְשׁוֹן גְּנָאִי, לְשׁוֹן טַמְאָת קָרִי, כְּלוּמַר: בְּקוּשִׁי וּבְכַבְדִּי. וְלֹא הָיָה נִגְלָה עָלָיו בַּיּוֹם אֵלָא בְּשִׁבִּיל לְהִרְאוֹת חֲכָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֶת שְׁבַעָת הַמִּזְבְּחֹת – "שְׁבַעָה מִזְבְּחֹת עָרַכְתִּי" אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֵלָא אֶת שְׁבַעָת הַמִּזְבְּחֹת. אָמַר לְפָנָיו: אֲבוּתִיקֶם שֶׁל אֵלּוּ בְּנוֹ לְפָנֶיךָ שְׁבַעָה מִזְבְּחֹת, וְאֲנִי עָרַכְתִּי כִּנְגַד כָּלָן. אֲבָרְקֶם בְּנֵה אֲרַבְעָה: "וַיָּבֹן שֵׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו"; "וַיַּעֲמֶם מִשֵּׁם הַהֲרָה" וגוֹמַר; "וַיֵּאֱסֵל אֲבָרֶם" וגוֹמַר; וְאֶחָד בְּהַר הַמּוֹרִיָּה. וַיַּצְחֶק בְּנֵה אֶחָד, "וַיָּבֹן שֵׁם מִזְבֵּחַ" וגוֹמַר. וַיַּעֲלֵב בְּנֵה שְׁנַיִם: אֶחָד בְּשִׁכְּם וְאֶחָד בְּבֵית אֵל. וַאֲעַל פֶּר וַאֲיִל בַּמִּזְבֵּחַ – וְאֲבָרְקֶם לֹא הִעֲלָה אֵל אֶחָד.

וַיֵּשֶׁם י-הוָה דְּבַר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בָּלָק וְכֹה תִדְבֹּר:

וַשׁוּי יִי פְתַגְמָא בְּפוּמָא דְּבִלְעָם וַאֲמַר תּוֹב לָוַת בָּלָק וּכְדִין תַּמְלִיל:

וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל-עֲלָתוֹ הוּא וְכָל-שָׂרֵי מוֹאָב:	וְתָב לִנְתִיבָהּ וְהִיא מַעֲתֵד עַל עֲלִיתָהּ הוּא וְכָל רִבְרֵי מוֹאָב:
---	---

וַיֵּשֶׁא מִשְׁלֹו וַיֹּאמֶר מִן-אֲרָם יִנְחֲנִי בָלָק מֶלֶךְ-מוֹאָב מִהַרְרֵי-קָדֶם לָכֶה אֶרְהֶ-לִּי יַעֲקֹב וּלְכֶה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל:	וַיִּטֵּל מִתְּלִיָּה וַאֲמַר מִן אֲרָם דְּבַרְנִי בָלָק מֶלֶךְא דְּמוֹאָב מִטּוֹרֵי מְדִנְתָּא אִיתָא לוֹט לִי יַעֲקֹב וְאִיתָא תְּרִיד לִי יִשְׂרָאֵל:
--	--

אָרֶה לִי יַעֲקֹב וּלְכֶה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל – בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלְלֵם, שְׁמָא אֶחָד מֵהֶם מְבַהֵק.

מָה אָקֵב לֹא קִבֵּה אֵל וּמָה אֲזַעֲמֵם לֹא זַעֵם י-הוָה:	מָא אֱלוֹטִישִׁיָּה דְלָא לְטִישִׁיָּה אֵל וּמָא אֲתֶרְכִּיָּה דְלָא תֶרְכִּיָּה יִי:
--	---

מָה אָקֵב לֹא קִבֵּה אֵל – כְּשֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְהִתְקַלֵּל, לֹא נִתְקַלְלוּ: כְּשֶׁהִזְכִּיר אַבְיָהֶם אֶת עֲוֹנָם, "כִּי בָאִפֶּם הָרְגוּ אִישׁ" – לֹא קָלַל אֶלָּא אִפֶּם, שְׁנָאֲמַר: "אֲרוּר אִפֶּם". כְּשֶׁנִּכְנס אַבְיָהֶם בְּמַרְמָה אֶצֶל אַבְיוֹ, הָיָה רָאוּי לְהִתְקַלֵּל; מָה נֶאֱמַר שָׁם "גַּם בְּרוּךְ יְהוָה". בְּמִכְרָכִים נֶאֱמַר: "אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרוּךְ אֶת הָעָם"; בְּמִסְלָלִים לֹא נֶאֱמַר 'וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם', אֶלָּא "וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ עַל הַקִּלְלָה", לֹא רָצָה לְהִזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קִלְלָה. לֹא זַעֵם ה' – אֲנִי אֵין פָּחִי אֶלָּא שְׁאֲנִי יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשָּׁעָה שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כּוֹעֵס בָּהּ, וְהוּא לֹא כֹעֵס כָּל הַיָּמִים הַלָּלוּ שֶׁבָּאתִי אֵלָיו. וְזֶהוּ שְׁנָאֲמַר: "עֲמִי זָכַר נָא מֶה יַעֲזִי" וְכוּלֵּיהּ "וּמָה עֲנָה אוֹתוֹ בַּלְעָם" וְגוֹמַר "לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת ה'".

כִּי-מֶרְאֵשׁ צָרִים אֲרָאֲנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הֵן-עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:	אֲרִי מְרִישׁ טוֹרִיָּא תְּזִיתִיָּה וּמֶרְמָתָא סְכִיתִיָּה הָא עַמָּא בְּלַחוּדִיָּהוֹן עֲתִידִין דִּיחֶסְנוֹן עַלְמָא וּבַעֲמֻמִּיָּא לֹא יִתְדַנוֹן גְּמִירָא:
--	--

כִּי מֶרְאֵשׁ צָרִים אֲרָאֲנוּ – אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֹאשֵׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׂרָשֵׁיהֶם, וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מִסְּפָדִים וְחִזְקִים כְּצוּרִים וּגְבָעוֹת הַלָּלוּ, עַל יְדֵי אַבּוֹת וְאִמָּהוֹת. הֵן עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן – הוּא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ אַבּוֹתָיו לִשְׁכֹּן בְּדָד, כְּתַרְגוּמוֹ. וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב – כְּתַרְגוּמוֹ: לֹא יִהְיוּ נַעֲשִׂין כָּלָה עִם שְׂאֵר הָאֻמוֹת, שְׁנָאֲמַר: "כִּי אֲעֲשֶׂה כָלָה בְּכָל הַגּוֹיִם" וְגוֹמַר; אֵינּוּ נִמְנִינִן עִם הַשָּׂאֵר. דְּבַר אַחֵר: כְּשֶׁהָיוּ שְׂמֵחִין – אֵין אִמָּה שְׂמִיחָה עִמָּהֶם, שְׁנָאֲמַר: "ה' בְּדָד יִנְחֲנֵנוּ"; וּכְשֶׁהָאֻמוֹת בְּטוּכָה – הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַתְּשָׁבוֹן, וְזֶהוּ "וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב".

מִי מִנֵּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת-רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל תִּמְתּוּ נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אַחֲרִיתִי כְּמָהוּ:	מִן יִכּוֹל לְמַמְנִי דַּעְדָּקִיָּא דְּבֵית יַעֲקֹב דְּאִמִּיר עַלִּיהוֹן יִסְגּוֹן כַּעֲפָרָא דְּאֲרַעָא אוּ תְּדָא מֵאֲרַבַּע מִשְׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל תִּמּוֹת נַפְשֵׁי מוֹתָא דְקִשְׁיטוּהִי וִיְהִי סוּפִי כְּוַתְּהוֹן:
--	--

מִי מִנֵּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגוֹמַר – כְּתַרְגוּמוֹ: "דַּעְדָּקִיָּא דְּבֵית יַעֲקֹב" כּוּלֵּיהּ. "מֵאֲרַבַּע מִשְׁרִיתָא", מֵאֲרַבָּעָה דְּגָלִים. דְּבַר אַחֵר: עֶפְרַיִם יַעֲקֹב, אֵין תְּשָׁבוֹן בְּמִצְוֹת שֶׁהֵם מְקַיְמִין בְּעֶפְרַיִם: "לֹא תִחַרְשׁ בְּשׁוּר וּבְחֶמֶר"; "לֹא תִזְרַע בְּלֶאֱזִים"; אֶפְרַיִם פָּרָה וַעֲפָר סוּטָה, וְכוּיֹצֵא בְּהֶם. וּמִסְפָּר אֶת רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל – רַבִּיעוּתִיהֶן, זֶרַע הַיּוֹצֵא מִן הַתְּשָׁמִישׁ שֶׁלָּהֶם. תִּמּוֹת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל – שְׁפָהֶם.

וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בַּלְעָם מָה עֲשִׂיתָ לִּי לָקֵב אִיבִי לְקַחְתִּיָּהּ וְהִנֵּה בִּרְכָתָהּ בָּרֹךְ:	וַאֲמַר בָּלָק לְבַלְעָם מָה עֲבַדְתָּ לִּי לְמַלְט שְׁנֹאִי דְּבִרְתִּיָּהּ וְהִיא בִּרְכָא מְבָרִיכָתָהּ לַהוֹן:
---	--

וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אַתָּה אֲשֶׁר יָשִׁים י-הוָה בְּפִי אֶתוֹ אֲשַׁמֵּר לְדַבָּר:	וְאִתִּיב וַאֲמַר הֲלֹא יָת דִּישׁוּי יִי בְּפוּמִי יָתִיָּה אֲשֵׁר לְמַלְלָא:
--	--

חמישי

וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לָכֶה-נָּא אִתִּי אֶל-מְקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תֵּרְאֲנוּ מִשָּׁם אֶפֶס קִצְּצֵהוּ תִרְאֶה וְכָלוּ לֹא תִרְאֶה וְקִבְנוּ-לִי מִשָּׁם:	וַאֲמַר לִיָּה בָלָק אִיתָא כַּעַן עֲמִי לְאַתֵּר אֲחֵרוֹן דְּתַתְּזִיגְנִיָּה מִתְּמִן לַחוּד קִצְּצִיתָהּ תַּתְּזִי וְכוּלֵּיהּ לֹא תַתְּזִי וּתְלוּטִיתָהּ לִי מִתְּמִן:
--	---

וְקִבְנוּ לִי – לְשׁוֹן צוּרִי, קִלְלָהוּ לִי.

וַיִּקְחָהּ שְׂדֵה צִפִּים אֶל-רֹאשׁ הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שְׁבָעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:	וְדַבְרִיָּה לְחַקֵּל סְכוּתָא לְרִישׁ רְמָתָא וּבְנָא שְׁבָעָא מִדְּבַחִין וְאַסִּיק תוֹר וְדָכַר עַל כָּל מִדְּבַח:
--	---

שְׂדֵה צִפִּים – מְקוֹם גִּבְהָ הָיָה, שְׁשָׁם הַצּוֹפֶה עוֹמֵד לְשֹׁמֵר אִם יָבֹא חֵיל עַל הָעִיר. **רֹאשׁ הַפִּסְגָּה** – בִּלְעָם לֹא הָיָה קוֹסֵם כְּבָלֶק. רָצָה כָּלֶק שְׁעִתִּידָה פֶּרְצָה לְהַפְרִיז בְּיִשְׂרָאֵל מִשָּׁם, שְׁשָׁם מֵת מִשָּׁה, כְּסִבּוֹר שְׁשָׁם תַּחוּל עֲלִיָּהֶם הַקִּלְלָה וְזוֹ הִיא הַפֶּרְצָה שְׁאֵנִי רוֹאֶה.

וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הַתִּיבָּב כֹּה עַל-עֲלֹתָךְ וְאַנְכִי אֶקְרָה
כָּה:
וַאֲמַר לְבָלָק אֲתַעֲמֵד הֵכָא עַל עֲלֹתָךְ וְאַנָּה אֲתַמְטִי עַד כָּא:

אֶקְרָה כֹּה – מֵאֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. **אֶקְרָה**, לְשׁוֹן 'אֲתַפְעֵל'.

וַיִּקָּר י-הוָה אֶל-בִּלְעָם וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר עוֹבֵב
אֶל-בָּלָק וְכֹה תִדְבָּר:
וְעָרַע מִיַּמֵּר מִן הַדָּם יִי בִּבְלָעָם וְשׁוּי פִּתְגָמָא בְּפוּמִיָּה
וַאֲמַר תוֹב לֹות בָּלָק וּכְדִין תַּמְלִיל:

וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו – וְיָמָה הִיא הַשִּׁמְיָה הַזֹּאת וְיָמָה חֹסֵר הַמִּקְרָא בְּאֶמְרוֹ: **עוֹבֵב אֶל בָּלָק וְכֹה תִדְבָּר** אֵלָּא כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ שְׁאִינוּ נִרְשָׁה לְקַלֵּל, אָמַר: מָה אֲנִי חוֹזֵר אֲצִל בָּלָק לְצַעְרוֹ וְנִמְנָן לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רָסָן וְסִפָּה בְּפִיו, כְּאֵדָם הַפּוֹקֵס בְּהִמָּה בְּסִפָּה לְהוֹלִיכָה אֶל אֲשֶׁר יִרְצָה. אָמַר לוֹ: עַל כְּרַחֲמֵי תִשׁוּב אֶל בָּלָק.

וַיָּבֹא אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל-עֲלֹתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מִה-דָּבָר י-הוָה:
וְאַתָּה לִוְתִּיָּה וְהָא מַעֲמֵד עַל עֲלֹתֶיָּה וְרַבְרָבִי מוֹאָב
עֲמִיָּה וַאֲמַר לִיָּה בָּלָק מָא מַלִּיל יִי:

וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ – וְלִמְעֻלָּה הוּא אוֹמֵר: "וְכָל שָׂרֵי מוֹאָב" כִּינּוּן שְׂרָאוֹ שְׁאִין בּוֹ תִקְוָה – הֵלְכוּ לָהֶם מִקְצָתָם, וְלֹא נִשְׁאָרוּ אֵלָּא מִקְצָתָם. מִה דָּבָר ה' – לְשׁוֹן צְחֻק הוּא זֶה, כְּלוֹמֵר: אֵינֶנּוּ בְּרִשְׁוֹתָי.

וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוֹם בָּלָק וְשִׁמְעֵה הַאֲזִינָה עַדִּי בְּנוֹ
צִפּוֹר:
וַיִּגְטֵל מִתְּלִיָּה וַאֲמַר קוֹם בָּלָק וְשִׁמְעֵה אֲצִית לְמִימָרִי בַר
צִפּוֹר:

קוֹם בָּלָק – כִּינּוּן שְׂרָאָהּ מִצְחָק בּוֹ, נִתְכַּנֵּן לְצַעְרוֹ: עֲמֵד עַל רַגְלֶיךָ; אֵינֶנּוּ רִשְׁאֵי לִישָׁב, וְאַנִּי שְׁלוֹם אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם. **בְּנוֹ צִפּוֹר** – לְשׁוֹן מִקְרָא הוּא זֶה, כְּמוֹ: "סִתְּנוּ יַעַר"; "וְסִתְּנוּ אֶרֶץ"; "לִמְעֻנֵּנוּ מִיָּם".

לֹא אֵישׁ אֶל וַיִּכְנָב וּבִן-אָדָם וַיִּתְּנָתָם הֵהוּא אָמַר וְלֹא
יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא יִקְיַמְנָה:
לֹא כַּמְלִי בְּנֵי אֲנָשָׁא מִיַּמֵּר אֱלֹהָא בְּנֵי אֲנָשָׁא אֲמָרִין
וּמְכַדְבִּין וְאִף לֹא כַּעֲבוּדֵי בְּנֵי בִשְׂרָא דְאַנּוּן גְּזָרִין
לְמַעַבְדַּ וְתִיבִין וּמִתְמַלְכִּין הוּא אָמַר וְעַבִּיד וְכָל
מִימָרִיָּה מִתְקִיָּים:

לֹא אִישׁ אֶל וְגוֹמֵר – כְּכֹר נִשְׁבַּע לָהֶם לְהִבְיָאֵם וְלְהוֹרִישָׁם אֶרֶץ שְׂבָעָה עֲמָמִים, וְאַתָּה סִבּוֹר לְהַמִּיתָם בַּמִּדְבָּר **הֵהוּא אָמַר וְגוֹמֵר** – בִּלְשׁוֹן תַּמָּה. וְתַרְגוּמוֹ: "וְתִיבִין וּמִתְמַלְכִּין", חוֹזְרִים וְנִמְלְכִין לְחֹזֵר בָּהֶם.

הִנֵּה בָרַךְ לִקְחָתִי וּבָרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה:
הָא בִּרְכָאֵן קַבִּילִית אֲבָרְכָנִיָּה לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא אֲתִיב
בִּרְכָתִי מִנִּיָּה:

הִנֵּה בָרַךְ לִקְחָתִי – אֲתָה שׁוֹאֲלָנִי: "מִה דָּבָר ה'" קַבִּילִית מִמֶּנּוּ לְבָרַךְ אוֹתָם. **בָּרַךְ** –. **וּבָרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה** – הוּא בָּרַךְ אוֹתָם, וְאַנִּי לֹא אֲשִׁיב אֶת בִּרְכָתוֹ. **וּבָרַךְ** – כְּמוֹ "וּבָרַךְ". וְכֵן הוּא גִּזְרָת רִי"ש, כְּמוֹ: "אוֹיֵב חֲרַף" – כְּמוֹ 'חֲרַף'. וְכֵן "וּבֹצֵעַ בָּרַךְ": הַמְהַלֵּל וּמְכַבֵּד אֶת הַגּוֹזֵל, וְאוֹמֵר לוֹ: אֵל תִּירָא כִּי לֹא תַעֲנֹשׁ, שְׁלוֹם יִהְיֶה לָּךְ – מְרַגֵּז הוּא לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאֵין לוֹמֵר "בָּרַךְ" שֶׁם דָּבָר, שְׁאֵם כֵּן הָיָה נְקוּד בְּפִתּוֹחַ קֶטֶן וְנִעְמָו לְמַעֲלָה; אֲכַל לִפִּי שֶׁהוּא לְשׁוֹן פֶּעַל, הוּא נְקוּד קֶמֶץ קֶטֶן וְנִעְמָו לְמַטָּה.

לֹא-הִבִּיט אָנוּ בִּינְעָלָב וְלֹא-רָאָה עֲמָל בְּיִשְׂרָאֵל י-הוָה
א-לֵהִיו עֲמָו וַתְּרוּעַת מְלֶךְ בּוֹ:
אֲסַתְפַּלִּית וְלִית פִּלְחֵי גְלוּלִין בְּדִבְתִּי יַעֲקֹב וְאִף לֹא
עֲבָדִי לִיאֹוֹת שָׁקֵר בְּיִשְׂרָאֵל מִיַּמָּרָא דִּינִי אֱלֹהֵהוּן
בְּסַעֲדָהוּן וּשְׂכִינַת מַלְכָּהוּן בִּינִיָּהוּן:

לֹא הִבִּיט אָנוּ וְגוֹמֵר – כְּתַרְגוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר: אַחֲרֵי פְשׁוּטוֹ הוּא נִדְרָשׁ מִדְּרָשׁ נָאָה, **לֹא הִבִּיט** הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָנוּ שְׂבִינְעָלָב, שְׂכָשְׁהוּ עוֹבְרִין עַל דְּבָרָיו, אֵינּוּ מִדְּקָדֵם אַחֲרֵיהֶם לְהַתְּבֹנֵן בְּאוֹנִיּוֹת שְׁלֵהֶם וְנַעֲמָלָן שְׁהֶם עוֹבְרִים עַל דָּתוֹ. **עֲמָל** – לְשׁוֹן עֲבָרָה, כְּמוֹ: "הִרָה עֲמָל"; "כִּי אֲתָה עֲמָל וְכַעַס תִּבִּיט"; לִפִּי שֶׁהַעֲבָרָה הִיא עֲמָל לִפְנֵי הַמִּקְוֶה. ה' א-לֵהִיו עֲמָו – אֲפִלּוּ מְכַעֲסִין וּמְמָרִים לִפְנֵינוּ, אֵינּוּ זֶה מִתּוֹכָן. וַתְּרוּעַת מְלֶךְ בּוֹ – לְשׁוֹן חֲבֵה וְרִעוּת, כְּמוֹ "רַעַה דָּוִד", אוֹהֵב דָּוִד; "וַיִּתְּנָה לְמַרְעֵהוּ". וְכֵן תַּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס: "וּשְׂכִינַת מַלְכָּהוּן בִּינִיָּהוּן".

אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפַּת רָאֵם לוֹ:
אֵל דְּאִפִּיקָנוּן מִמִּצְרַיִם תוֹקָפָא וְרוּמָא דִּילִיָּה:

אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם – אֲתָה אֲמַרְתָּ: "הִנֵּה עִם יִצְא מִמִּצְרַיִם"; לֹא יִצְא מִעַצְמוֹ, אֵלָּא הָא-לֵהִים הוֹצִיאָם. **כְּתוּעַפַּת רָאֵם לוֹ** – כְּתַקַּף רוּם וְגִבְהָ שְׁלוֹ; וְכֵן: "וְכִסְף תוּעַפּוֹת", לְשׁוֹן מַעֲזוֹ הֵמָּה. וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן "וְעוֹף יַעֲוֹפֵף", הַמְעוֹפֵף בְּרוּם וְגִבְהָ, וְתַקַּף רַב הוּא זֶה; וַתוּעַפַּת רָאֵם, עֲפִיפַת גִּבְהָ. דָּבָר אַחֵר: **תוּעַפַּת רָאֵם**, תַּקַּף רָאֵםִים. וְאוֹמְרוּ רַבּוּתֵינוּ: אֵלּוּ הֵש-דִּים.

כִּי לֹא־נִחַשׁ בִּינְעָקֵב וְלֹא־קָסַם בִּישְׂרָאֵל כְּעַת יֵאמֹר לִינְעָקֵב וְלִישְׂרָאֵל מִה־פָּעַל אֵל:

אָרִי לֹא נִחַשְׁיָא צָבוּ דִּיטַב לְדָבִית יַעֲקֹב וְאָף לֹא קִסְמִיָּא רַעַן בְּרָבוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּעַדָּן יִתְאַמֵּר לִינְעָקֵב וְלִישְׂרָאֵל מָא עֲבַד אֱלֹהָא:

כִּי לֹא נִחַשׁ בִּינְעָקֵב – כִּי רֵאוּיִים הֵם לְכַרְכָּה, שָׁאִין בָּהֶם מְנַחְשִׁים וְקוֹסְמִים. **כְּעַת יֵאמֹר לִינְעָקֵב וְגוֹמֵר** – עוֹד עֲתִיד לִהְיוֹת עַת כְּעַת הַזֹּאת אֲשֶׁר תִּגְלֶה חֲכָמָן לַעֲיֹן כָּל, שֶׁהוּא יוֹשְׁבִין לִפְנֵיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה מִפִּיו, וּמְחִיצָתָן לִפְנֵים מִמְּלֶאכֵי הַשְּׁרֵת, וְהֵם יִשְׁאֲלוּ לָהֶם: **מִה פָּעַל אֵל וְזֶהוּ שְׁנַאמֵר:** "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרִיד". דְּבָר אַחֵר: "יֵאמֹר לִינְעָקֵב" אֵינּוּ לְשׁוֹן עֲתִיד, אֲלֵא לְשׁוֹן הִנֵּה; אֵינּוּ צְרִיכִים לְמַנְחָשׁ וְקוֹסֵם, כִּי בְּכָל עַת שְׁצָרִיד לְהֵאמֹר לִינְעָקֵב וְלִישְׂרָאֵל מִה פָּעַל הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמֵהוּ גִזְרֹתָיו בְּמָרוֹם – אֵינּוּ מְנַחְשִׁים וְקוֹסְמִים, אֲלֵא יֵאמֹר לָהֶם עַל פִּי נְבִיאֵיהֶם מִה הִיא גִּזְרַת הַמָּקוֹם, אוֹ אוֹרִים וְתַמִּים מַגִּידִים לָהֶם. וְאוֹנֶקְלוֹס תִּרְגֵּם כֵּן.

הָיוּ־עַם כְּלָבִיא יָקוֹם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד־ יֵאָכַל טֶרֶף וְדַם־חַלְלִים יִשְׁתֶּה:

הָא עֲמָא כְּלִיתָא שָׂרִי וְכֹאֲרִיא יִתְנַטַּל לֹא יִשְׂרִי בְּאַרְעִיָּה עַד דִּיקְטוּל קְטוּל וְנִכְסִי עֲמָמִיא יִירַת:

הָיוּ עַם כְּלָבִיא יָקוֹם וְגוֹמֵר – כְּשֶׁהוּא עוֹמֵדִין מִשְׁנַתָּם שְׁחֵרִית, הֵן מִתְגַּבְּרִים כְּלָבִיא וְכֹאֲרִי לְחַטּוֹף אֶת הַמְּצוּוֹת: לְלַבֵּשׁ טְלִית, לִקְרֹא אֶת שְׁמֵעַ וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין. **לֹא יִשְׁכַּב** – בְּלִילָה עַל מִשְׁתּוֹ, עַד שֶׁהוּא אוֹכֵל וּמְחַבֵּל כָּל מִזִּיק הַבָּא לְטָרְפוֹ. כִּיצַד קוֹרֵא אֶת שְׁמֵעַ עַל מִשְׁתּוֹ וּמִפְקִיד רוּחוֹ בְּיַד הַמָּקוֹם. בָּא מִחֲנָה וְגַיִס לְהִזְיָקָם, הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמְרָם וְנִלְחָם מִלְחָמוֹתֵיהֶם וּמִפִּילָם חַלְלִים. דְּבָר אַחֵר: **הָיוּ עַם כְּלָבִיא יָקוֹם** וְגוֹמֵר, כְּתַרְגוּמוֹ. **וְדַם חַלְלִים יִשְׁתֶּה** – גִּתְנַבֵּא שָׁאִין מִשָּׁה מֵת עַד שֶׁיִּפִּיל מַלְכִּי מַדְּנָן חַלְלִים וְיִהְיֶה הוּא עִמָּהֶם, שְׁנַאמֵר: "וְאֵת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב אֵל חַלְלֵיהֶם".

וַיֵּאמֶר בֶּלְקָא אֶל־בִּלְעָם גַּם־קֵב לֹא תִקְבְּנוּ גַם־בִּרְיָךְ לֹא תִבְרָכְנוּ:

וַיֵּאמֶר בֶּלְקָא לְבִלְעָם אָף מִלֵּט לֹא תְלוּשְׁנוֹן אָף בִּרְכָא לֹא תִבְרִיכְנוּ:

גַּם קֵב לֹא תִקְבְּנוּ – גַּם רֵאשׁוֹן מוֹסֵב עַל גַּם הַשְּׁנִי וְגַם שְׁנִי עַל גַּם רֵאשׁוֹן; וְכֵן: "גַּם לִי גַם לָךְ לֹא יִהְיֶה"; וְכֵן: "גַּם בְּחוֹר גַּם בְּתוּלָה".

וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֵּאמֶר אֶל־בֶּלְקָא הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־יִדְבָּר יִ־הִנֵּה אֵתוֹ אֶעֱשֶׂה:

וְאַתִּיב בִּלְעָם וַיֵּאמֶר לְבִלְקָא הֲלֹא מַלְּלִית עִמָּךְ לְמִימַר כָּל דִּימַלְּלִי יִי יִתִּיָּה אַעֲבִיד:

שִׁישִׁי

וַיֵּאמֶר בֶּלְקָא אֶל־בִּלְעָם לְכֵה־נָא אֶקְחָךְ אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוּלִי יִישָׁר בְּעֵינַי הֵאֱ־לֵהִים וְקִבַּתּוּ לִי מִשָּׁם:

וַיֵּאמֶר בֶּלְקָא לְבִלְעָם אֵיתָא כְּעַן אֲדַבְּרְנָךְ לְאַתֵּר אַחֲרוֹן מָאָם תִּהִי רַעְוָא מִן קָדָם יִי וּתְלוּשִׁיָּה לִי מִתְמָן:

וְקִבַּתּוּ לִי – אֵין זֶה לְשׁוֹן צוּוִי כְּמוֹ "וְקִבְּנוּ", אֲלֵא לְשׁוֹן עֲתִיד: אוּלִי יִישָׁר בְּעֵינַי וְתִקְבְּנוּ לִי מִשָּׁם. מַלְדִּיר"ש לוי"י בִּלְעַז.

וַיִּקַּח בֶּלְקָא אֶת־בִּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיַּשִּׁמּוֹן:

וַיְדַבֵּר בֶּלְקָא יַת בִּלְעָם רִישׁ רַמְתָּא דְּמִסְתַּכְנָא עַל אִפִּי בֵּית יִשְׁיָמוֹן:

רֹאשׁ הַפְּעוֹר – קוֹסֵם הִנֵּה בֶּלְקָא, וְרֹאֵה שֶׁהוּא עֲתִידִין לִלְקוֹת עַל יְדֵי פְעוֹר, וְלֹא הִנֵּה יוֹדֵעַ בְּמָה; אָמַר: שְׁמָא הַקְלָלָה תַּחוּל עֲלֵיהֶם מִשָּׁם. וְכֵן כָּל הַחוּזִים בְּפּוֹכְבִּים, רוֹאִים, וְאֵין יוֹדְעִים מִה רוֹאִים.

וַיֵּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בֶּלְקָא בְּנֵה־לִי בִּזָּה שְׁבַעָה מִזְבְּחֹת וְהֵכֵן לִי בִּזָּה שְׁבַעָה פָּרִים וְשְׁבַעָה אֵילִם:

וַיֵּאמֶר בִּלְעָם לְבִלְקָא בְּנִי לִי הֵכָא שְׁבַעָא מִזְבְּחִין וְאַתְקִין לִי הֵכָא שְׁבַעָא תוֹרִין וְשְׁבַעָא דְּכָרִין:

וַיַּעַשׂ בֶּלְקָא כַּאֲשֶׁר אָמַר בִּלְעָם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבְּחֹת:

וַעֲבַד בֶּלְקָא כְּמָא דְּאָמַר בִּלְעָם וְאַסִּיק תוֹר וְדָכַר עַל כָּל מִזְבְּחֹת:

וַיִּרְא בִּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינַי יִ־הִנֵּה לְבִרְיָךְ אֶת־ יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הִלָּךְ כְּפַעַם־בְּפַעַם לִקְרֹאת נִחַשְׁיָם וַיִּנָּשֵׂת אֶל־הַמִּדְבָּר פָּגִיו:

וַיִּרְא בִּלְעָם כִּי טוֹב וְגוֹמֵר – אָמַר: אֵינִי צָרִיד לְבִדֵּק עוֹד בְּהַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי לֹא יִחַפֵּץ לְקַלְלָם. וְלֹא הִלָּךְ **כְּפַעַם בְּפַעַם** – כַּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁמִי פַעַמִּים. לִקְרֹאת **נִחַשְׁיָם** – לְנַחֵשׁ, אוּלִי יִקְרָה ה' לִקְרֹאתוֹ כְּרִצּוֹנוֹ. אָמַר: רוּצָה וְלֹא רוּצָה לְקַלְלָם; אֲזַכִּיר עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְהַקְלָלָה עַל הַזְּכָרַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם תַּחוּל. וַיִּנָּשֵׂת **אֶל הַמִּדְבָּר פָּגִיו** – כְּתַרְגוּמוֹ.

וַיֵּשֶׁא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו וַיַּרְא אֶת-יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱ-לֹהִים:	וַיִּזְקַף בַּלְעָם יָת עֵינֹהִי וַחֲזָא יָת יִשְׂרָאֵל שָׂרִי לְשִׁבְטֵיהֶון וּשְׂרָאֵת עָלוּהִי רוּחַ מִן קֳדָם יי:
---	---

וַיֵּשֶׁא בַלְעָם אֶת עֵינָיו – בִּקְשׁ לַהֲכָנִיס בָּהֶם עֵין רָעָה. וְהָרִי יֵשׁ לָהּ שְׁלֹשׁ מַדּוּתָיו: עֵין רָעָה, וְרוּחַ גְּבוּהָה וְנִפְשׁ רַחֲבָה הָאֲמּוּרִים לַמַּעֲלָה. שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו – רָאָה כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט שׁוֹכֵן לַעֲצָמוֹ וְאֵינֶן מַעֲרָבִין. רָאָה שְׂאִין פְּתֻחֵיהֶם מְכֻנָּנִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שְׁלֹא יִצְיִן לַתּוֹף אֶהֱל חֲבָרוֹ. וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱ-לֹהִים – עָלָה בְּלָבוֹ שְׁלֹא יִקְלָלֵם.

וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֹאם בַּלְעָם בְּנוֹ בְּעֹר וְנֹאם הַגָּבֵר שְׁתֵּם הָעֵין:	וַנִּטַּל מִתְּלִיהַ וַאֲמַר אֵימַר בַּלְעָם בַּר בְּעוֹר וַאֲיֹמַר גּוֹבְרָא דְשִׁפִּיר חֲזִי:
--	---

בְּנוֹ בְּעֹר – כְּמוֹ "לַמַּעֲיָנוֹ מִים". וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה, שְׁנִיחָהּ הָיוּ גְדוּלִים מֵאֲבוֹתֵיהֶם. כָּלֵק – "בְּנוֹ צֶפֶר", אָבִיו בְּנוֹ הוּא בְּמַלְכוּת, וּבַלְעָם – גְּדוּל מֵאֲבִיו בְּנִבְיָאוֹת; מִנֵּה בֶן פֶּרֶס הָיָה. שְׁתֵּם הָעֵין – עֵינֹו נִקְוָה וּמוֹצֵאת לַחוּץ, וְחָר שָׁלָה נִרְאָה פְּתוּחַ, וְלִשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא: "כְּדִי שְׁיִשְׁתּוֹם וְיִסְתּוֹם וְיִגָּב". וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ, לִפִּי שְׂאֵמֶר: "וּמִסְפֵּר אֶת רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל", שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וּמוֹנֶה רַבִּיעוּתִיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִתִּי תְּבוּא טָפָה שְׁנוֹלַד הַצְדִּיק מִמֶּנָּה. אֵמֶר בְּלָבוֹ: מִי שֶׁהוּא קְדוֹשׁ וּמִשְׁרָתּוֹ קְדוֹשִׁים, יִסְתַּכַּל בְּדַכְרִים הִלְלוּ וְעַל דְּבָר זֶה נִסְמִית עֵינֹו שֶׁל בַּלְעָם. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים שְׁתֵּם הָעֵין – פְּתוּחַ הָעֵין, כְּמוֹ שֶׁתַּרְגֵּם אוֹנֶקְלוֹס. וְעַל שְׂאֵמֶר שְׁתֵּם הָעֵין וְלֹא אֵמֶר "שְׁתֵּם הָעֵינִים", לַמְדֵּנוּ שֶׁסּוּמָא בִּאֲסַחַת מַעֲיָנֹו הָיָה.

נֹאם שְׁמַע אֲמִרִי-אֵל אֲשֶׁר מַחֲזִה שֶׁ-דִּי יַחֲזִה נַפְל וַיְגַלִּי עֵינָיו:	אֵימַר דְּשִׁמַּע מִימַר מִן קֳדָם אַל דְּחִיזוּ מִן קֳדָם שֶׁ-דִּי חֲזִי שְׂכִיב וּמִתְּגַלִּי לִיהַ:
---	--

נַפְל וַיְגַלִּי עֵינָיו – פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגוּמוֹ, שְׂאִין נִרְאָה עָלָיו אֵלָא בְּלִילָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב. וּמִדְּרַשׁוֹ: כְּשֶׁהָיָה נִגְלָה עָלָיו, לֹא הָיָה בּוֹ כַּחַ לַעֲמֹד עַל רַגְלָיו, וְנוֹפֵל עַל פָּנָיו, לִפִּי שֶׁהָיָה עָרַל וּמֵאוֹס לִהְיוֹת נִגְלָה עָלָיו בְּקוֹמָה זְקוּפָה לִפְנָיו.

מַה טָּבֵא אֶהְלִיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתִּיךָ יִשְׂרָאֵל:	מַה טָּבֵא אֶרְעֶךָ יַעֲקֹב בֵּית מִשְׁכָּנְךָ יִשְׂרָאֵל:
---	--

מַה טָּבֵא אֶהְלִיךָ – עַל שֶׁרָאָה פְּתֻחֵיהֶם שְׂאִינֶן מְכֻנָּנִין זֶה מוֹל זֶה. מִשְׁכַּנְתִּיךָ – תְּנִיחוּתֶיךָ, כְּתַרְגוּמוֹ. דְּבָר אַחֵר: מַה טָּבֵא אֶהְלִיךָ, מַה טָּבֵא אֶהֱלִיךָ וּבֵית עוֹלָמִים בִּישׁוּבֹו, שְׁמַקְרִיבִין בְּהֶן קֶרְבָּנוֹת לַכֹּהֵן עֲלֵיהֶם. מִשְׁכַּנְתִּיךָ – אַף כְּשֶׁהֵן חֲרָבִין, לִפִּי שֶׁהֵן מִשְׁכּוֹן עֲלֵיהֶן וְחֶרְבָּנֶן כְּפָרָה עַל הַנִּפְשׁוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "כָּלָה ה' אֶת חֲמָתוֹ"; וּבִמָּה כָּלָה "וַיִּצַּחַת אִשׁ בְּצִיּוֹן".

כַּנְחָלִים נִטְיוּ כַּנְחָת עָלֵי נִהָר כַּאֲהֲלִים נִטְעַ וְ-הָהָה כַּאֲרָזִים עָלִי-מִים:	כַּנְחָלִין דְּמִדְּבָרִין כַּנְחָת שְׁקִיָּא דְּעַל פֶּרֶת כְּבוֹסְמִיָּא דְּנִצְבַּ יי כַּאֲרָזִין דְּנִצְיָבִין עַל מִיָּא:
--	--

כַּנְחָלִים נִטְיוּ – שְׁנֹאֲרָכוּ וְנִמְשָׁכוּ לַנְּטוֹת לַמִּרְחֹק. אֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: מִבְּרָכוּתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשַׁע אָנוּ לְמַדִּים מֶה הָיָה בְּלָבוֹ לַקְלָלֵם כְּשֶׁאֵמֶר לַהֲשִׁית אֵל הַמִּדְּבָר פָּנָיו; וּכְשֶׁהִפָּךְ הַמָּקוֹם אֶת פִּיו – בִּרְכָם מַעֲיִן אוֹתָם קָלְלוֹת שֶׁבִקֵּשׁ לִזְמַר כּוֹלִיָּה, כְּדֹאִיתָא בְּחֵלֵק. כַּאֲהֲלִים – כְּתַרְגוּמוֹ, לִשׁוֹן "מֵר וְאֶהֱלוֹת". נִטְעַ ה' – בְּגֶן עֵדֶן. לִשׁוֹן אַחֵר, כַּאֲהֲלִים נִטְעַ ה' – כְּשִׁמְשׁ הַמִּתּוֹחִין כַּאֲהֵל, שְׁנֹאֲמַר: "וַיִּמְתַּחֵם כַּאֲהֵל לְשִׁבְתָּ". נִטְעַ ה' – לִשׁוֹן נְטִיעָה מְצִינוֹ בַּאֲהֲלִים, שְׁנֹאֲמַר: "וַיִּטַּע אֶהְלִי אֶפְרָיִם".

יִזְלִ-מִּים מִדְּלִיו וְנִרְעוּ בְּמִים רַבִּים וְיָרֵם מֵאֲגַג מִלְכּוֹ וְתִנְשֵׂא מִלְכָּתוֹ:	יִסְגִּי מִלְכָּא דִּיתְרַבָּא מִבְּנוּהִי וַיִּשְׁלוּט בְּעַמְּמִין סְגִיָּאִין וַיִּתְקַף מֵאֲגַג מִלְכִּיָּה וַתִּנְשֵׂא מִלְכּוּתָהּ:
--	---

מִדְּלִיו – מִבְּאֲרוֹתָיו; וּפְרוּשׁוֹ כְּתַרְגוּמוֹ. וְנִרְעוּ בְּמִים רַבִּים – לִשׁוֹן הַצִּלְחָה הוּא זֶה, כְּזֹרַע הַזֵּרוּעַ עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וְיָרֵם מֵאֲגַג מִלְכּוֹ – מִלְכּוֹ רֵאשׁוֹן שְׁלֹקֶם יִכְבֹּשׁ אֶת אֲגַג מִלְכָּ עֲמֻלֵק. וְתִנְשֵׂא מִלְכָּתוֹ – שֶׁל יַעֲקֹב יוֹמֵר וַיֹּמֶר, שְׂכִיבָא אֶתְרִיו דּוֹד וַיִּשְׁלַמָּה.

אַל מוֹצִיָּאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפֶּת רָאם לוֹ יֹאכָל גּוֹיִם צָרָיו וְעַצְמֵיתֵיהֶם יִגְרֵם וְחֲצָיו יִמְחָץ:	אַל דְּאִפִּיקְנוֹן מִמִּצְרַיִם תּוֹקְפָא וְרוּמָא דִּילִיָּה יִיכָלוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל נְכִסֵּי עַמְּמִיָּא שְׁנֹאִיָּהֶון וּבְבִנְת מִלְכִּיָּהֶון יִתְפָּנְקוֹן וְאַרְעָתָהֶון יִחְסָנוֹן:
--	---

אַל מוֹצִיָּאוֹ מִמִּצְרַיִם – מִי גוֹרֵם לָהֶם הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת אֵל הַמוֹצִיָּאִים מִמִּצְרַיִם בְּתַקְף וְרוּם שְׁלוֹ; יֹאכָל אֶת הַגּוֹיִם שֶׁהֵם צָרָיו. וְעַצְמֵיתֵיהֶם – שֶׁל צָרִים. יִגְרֵם – מְנַחֵם פֶּתַר בּוֹ לִשׁוֹן שְׁבִירָה, וְכֵן: "לֹא גָרְמוּ לַבָּקָר", וְכֵן: "וְאֵת חֲרָשֵׁיהֶם תִּגְרַמִּי". וְנֹאנִי אוֹמֵר: לִשׁוֹן עֲצָם הוּא, שְׁמַגְרֵר הַבָּשָׂר בְּשִׁנָּיו מִסְבִּיב וְהַמָּחַ שְׁבִפְנִים, וּמַעֲמִיד הַעֲצָם עַל עַרְמִיּוּתוֹ. וְחֲצָיו יִמְחָץ – אוֹנֶקְלוֹס תַּרְגָּם: "חֲצָיו שֶׁל צָרִים", חֲלָקָה שְׁלֹקֶם, כְּמוֹ: "בְּעָלִי חֲצִים", "מֵרִי פִלְגוּתָא". וְכֵן יִמְחָץ – לִשׁוֹן "וּמִחְצָה וְחֲלָפָה רִקְתּוּ", שֶׁיִּחְצֶוּ אֶת אֲרָצָם. וַיֵּשׁ לַפֶּתַר לִשׁוֹן חֲצִים מִמֶּשׁ: חֲצָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִמְחָץ בְּדָמָם שֶׁל צָרִים, יִטְבַּל וַיִּצְטַבַּע בְּדָמָם, כְּמוֹ: "לִמְעַן תִּמְחָץ רִגְלֶךָ בְּדָם". וְאֵינֹו זֶה מִלִּשׁוֹן מִכָּה, כְּמוֹ "מִחְצָתִי", שֶׁהַצְּבוּעַ בְּדָם נִרְאָה כְּאֵלוֹ מְחוּץ וְנִגּוּעַ.

כָּרַע שְׂכָב פֶּאֲרִי וּכְלָבִיָּא מִי יְקִימָנוּ מִבְּרָכִיךָ בְּרוּךְ וְאַרְרִיךָ אָרוּר:	יְנוּחַ יִשְׂרִי בְּתַקּוּף פֶּאֲרִיָּא וּכְלִיתָא וְלִית דִּיקִימָנִיָּה בְּרִיכָךָ יְהוֹן בְּרִיכִין וְלִיטָךָ יְהוֹן לִיטִין:
--	--

כָּרַע שְׂכָב פֶּאֲרִי – כְּתַרְגוּמוֹ, וְתִנְשֵׁבּוּ בְּאַרְצָם בְּכַחַ וּגְבוּרָה.

וַיִּחַר-אַף בָּלֶק אֶל-בָּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת-כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלֶק אֶל-בָּלְעָם לָקֵב אֵיבִי קִרְאָתִיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָתְךָ בְּרֹדְךָ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים:	וּתְקִיף רֹגְזָא דְבָלֶק בְּבָלְעָם וּשְׁקַפְנוּן לִידוּהִי וַאֲמַר בָּלֶק לְבָלְעָם לְמַלְט שְׁנָאִי קִרְיָתְךָ וְהֵא בְּרָכָא מְבָרִיכְתָּ לְהוֹן דְּנוֹ תַלְת זְמָנִין:
--	--

וַיִּסְפֹּק – הִכָּה זֶה עַל זֶה.

וַעֲתָה בְּרַח-לֶךָ אֶל-מְקוֹמְךָ אַמְרָתִי כְּכֹד אַכְבֶּדְךָ וְהִנֵּה מִנְעֶדָּה י-הוָה מִכְּבוֹד:	וּכְעַן אֵינִיל לֶךָ לְאַתְרְךָ אַמְרִית יִקְרָא אֲנִיקְרָנְךָ וְהֵא מִנְעֶדָּה יי מִן יִקְר:
--	---

וַיֹּאמֶר בָּלְעָם אֶל-בָּלֶק הֲלֹא גַם אֶל-מְלָאכֶיךָ אָשֶׁר-שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֹאמָר:	וַאֲמַר בָּלְעָם לְבָלֶק הֲלֹא אִף עִם אֲנֻגְדָּךָ דְּשָׁלַחְתָּא לְנֹתִי מְלִילִית לְמִימַר:
---	---

אִם-יִתְּנוּ-לִי בָלֶק מָלְא בֵּיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לַעֲבֹר אֶת-פִּי י-הוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּבִּי אָשֶׁר-יִדְבֹּר י-הוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר:	אִם יִתִּין לִי בָלֶק מְלִי בֵּיתִיהָ כֶּסֶף וְזָהָב לִית לִי רִשׁוֹ לְמַעֲבַר עַל גְּזִירַת מִימְרָא דִּינִי לְמַעֲבַד טְבָתָא אוֹ בְּשָׂתָא מְרַעוּתִי דִּימְלִיל יי יִתִּיה אֲמַלִּיל:
--	---

לַעֲבֹר אֶת פִּי ה' – כָּאֵן לֹא נֹאמַר 'א-לֹהִי' כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּרֵאשׁוֹנָה, לְפִי שִׁידַע שְׁנִבְאָשׁ בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִטְרַד.

שְׂבִיעִי

וַעֲתָה הִנְגִּי הוֹלֶךְ לַעֲמִי לָכֵה אֵיעֶצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הִנֵּה לַעֲמֶךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:	וּכְעַן הָאֲנָא אֲנִיל לַעֲמִי אֵיתָא אֲמַלְכְּנָךְ מָא דְתַעֲבִיד נְאֻחֲנִי לֶךְ מָא דִּינְעֲבִיד עֲמָא הָדִין לַעֲמָךְ בְּסוֹף יוֹמִיָא:
---	--

הוֹלֶךְ לַעֲמִי – מַעֲתָה הַרְגִּי כְּשֶׁאֵר עַמִּי, שְׁנִסְתַּלַּק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲלִיו. לָכֵה אֵיעֶצְךָ – מִה לֶךְ לַעֲשׂוֹת; וּמִה הִיא הָעֶצָה א-לֹהִים שֶׁל אֱלֹהֵי שׁוֹנָא זָמָה הוּא כּוֹלִיָּה, כְּדֹאִיתָא בְּחֻלְק. תַּדַּע שֶׁבָּלְעָם הַשָּׂא עֲצָה זֶה לְהַכְשִׁילָם בְּזָמָה, שֶׁהָרִי נֹאמַר: "הֵן הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבֵּר בָּלְעָם". אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הִנֵּה לַעֲמָךְ – מִקְרָא קֶצֶר הוּא זֶה: אֵיעֶצְךָ לְהַכְשִׁילָם, וְאוֹמַר לֶךְ מִה שֶׁהֵן עֲתִידִין לְהִרְע לְמוֹאֵב בְּאַחֲרִית הַיָּמִים.

וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֹאם בָּלְעָם בְּנֹו בְעֹר וְנֹאם הַגָּבֵר שְׂתֵם הָעֵינִי:	וְנִטַּל מִתְּלִיהָ נֹאמַר אֵימַר בָּלְעָם בַּר בְּעוֹר וַאֲימַר גּוֹבְרָא דְשִׁפִּיר חֲזִי:
--	--

נֹאם שְׂמַלְע אַמְרִי-אֵל וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיוֹן מִתְּנָה ש-דִּי יִחְזָה נַפֵּל וּגְלוּי עֵינָיו:	אֵימַר דְּשִׁמַּע מִימַר מִן קָדָם אֵל וַיִּדַּע מַדַּע מִן קָדָם עֲלָאָה חֲזִיו מִן קָדָם ש-דִּי חֲזִי שְׂכִיב וּמִתְגָּלִי לִיה:
--	--

וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיוֹן – לְכַנֵּן הַשְׁעָה שְׁכּוּעַס בָּהּ.

אַרְאֲנוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרֹךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב וְקָם שְׂבֹט מִיִּשְׂרָאֵל וּמִחֵץ פִּאֲתֵי מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל-בְּנֵי-נִשְׁת:	חֲזִיתִיהָ וְלֹא כְעַן סְכִיתִיהָ וְלִיתוּהִי קָרִיב כַּד יִקּוּם מִלְכָּא מִיַּעֲקֹב וַיִּתְרַבָּא מְשִׁיחָא מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּקְטִיל רַבְרָבִי מוֹאָב וַיִּשְׁלוּט בְּכָל בְּנֵי אֲנָשָׁא:
--	---

אַרְאֲנוּ – רוֹאָה אֲנִי שֶׁבַּחֲוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וּגְדֻלָּתוֹ, אִף לֹא עָתָה הוּא, אֲלֹא לְאַחַר זְמָן. דְּרֹךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב – כְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן "דְּרֹךְ קִשְׁתּוֹ", שֶׁהַכּוֹכָב עוֹבֵר כִּסְחָץ, וּבָלַעַז דִּישְׁטִינ"ט. כְּלוּמַר, יָקוֹם מֶלֶךְ. וְקָם שְׂבֹט – מֶלֶךְ רוֹדֵה וּמוֹשֵׁל. וּמִחֵץ פִּאֲתֵי מוֹאָב – זֶה דָּוִד, שֶׁנֹּאמַר בּוֹ: "הַשִּׁכָּב אוֹתָם אַרְצָה וַיִּמָּדַד שְׁנֵי חֻבְלִים לְהַמִּית" וְגוֹמַר. וְקַרְקַר – לְשׁוֹן כּוֹרָה, כְּמוֹ: "אֲנִי קִרְתִּי"; "מִקְבֵּית בּוֹר גִּשְׁרֹתָם"; "יִקְרוּהָ עוֹרְכֵי נֶחֱל", פּוֹרִי"ר בָּלַע"ו. כָּל בְּנֵי נִשְׁת – כָּל הָאָמוֹת, שֶׁכֵּלֶם יָצְאוּ מִן נִשְׁת, בְּנֹו שֶׁל אָדָם הִרְאִשׁוּן.

וְהִיָּה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהִיָּה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֲנִיבִי וַיִּשְׂרָאֵל עֲשֶׂה חֵיל:	וַיְהִי אֲדוֹם יְרוּתָא וַיְהִי יְרוּתָא שְׁעִיר לְבַעְלִי דְּבַבּוּהִי וַיִּשְׂרָאֵל יַצִּלַח בְּנִכְסִין:
--	---

וְהִיָּה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֲנִיבִי – לְאוֹנִיבִי, לְיִשְׂרָאֵל.

וַיִּרְדַּךְ מִיַּעֲקֹב וְהָאֲבִיד שְׁרִיד מַעִיר:	וַיִּיחֹת חַד מִדְּבִית יַעֲקֹב וַיּוֹבִיד מְשִׁינִיב מִקְרִית עַמְמִיָא:
--	---

וַיִּרְדַּךְ מִיַּעֲקֹב – וַעֲזֹד יְהִיָּה מוֹשֵׁל אַחֵר מִיַּעֲקֹב. וְהָאֲבִיד שְׁרִיד מַעִיר – הַחֲשׂוֹבָה שֶׁל אֲדוֹם, הִיא רוּמִי. וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁימִים אוֹמַר כֵּן, שֶׁנֹּאמַר בּוֹ: "וַיִּרְדַּךְ מִמֶּם עַד יָם"; "וְלֹא יְהִיָּה שְׁרִיד לְבֵית עֲשׂוֹ".

וַיִּרְא אֶת-עֲמֶלֶק וַיֵּשָׁא מִשְׁלֹו וַיֹּאמֶר רֹאשִׁית גֹּזִימ עֲמֶלֶק וְאַחֲרִיתֹו עַדִּי אֲבֹד: וַיִּרְא אֶת עֲמֶלֶק – נִסְתַּכַּל בְּפָרְעָנוּתוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק. רֹאשִׁית גֹּזִימ עֲמֶלֶק – הוּא קֹדֶם אֶת כָּל־מִלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנְקִלוֹס. וְאַחֲרִיתֹו לְהִאָּבֵד בְּיָדֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּמְחָה אֶת זִכְר עֲמֶלֶק".	וַיִּרְא אֶת-הַקִּינִי וַיֵּשָׁא מִשְׁלֹו וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךָ וְנָשִׁים בְּסֻלַּע הַנָּדָה: וַיִּרְא אֶת הַקִּינִי – לִפִּי שְׁהִיָּה קִינִי תְּקוּעַ אֶצֶל עֲמֶלֶק, כַּעֲנָנִים שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל הַקִּינִי" וְגוֹמֵר, הַזְכִּירוֹ אַחֵר עֲמֶלֶק. נִסְתַּכַּל בְּגִדְלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִתְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "תִּרְעָעִים שְׂמָעִים שׁוֹכְתִּים". אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךָ – תָּמִיד אֲנִי, מִהִיכָן וְכִיתִּי לָכֶּה הֲלֹא אַתָּה עִמִּי הִיִּית בַּעֲצַת "הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ", וְעַתָּה נִתְיַשְׁבֶּת בְּאֵיתָן וּמַעֲזוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
כִּי אִם יִהְיֶה לְבַעַר קִינִי עַד-מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּכָה: אֲרִי אִם יִהְיֶה לְשִׁיפָאָה שְׁלֵמָאָה עַד מָה אַתּוֹרָאָה יִשְׁבִּינָךְ: כִּי אִם יִהְיֶה לְבַעַר קִינִי וְגוֹמֵר – אֲשֶׁרִיד שְׁנִתְקַעַת לְחֶקֶף זֶה, שְׂאוֹנָה נִטְרָד עוֹד מִן הָעוֹלָם; כִּי אִם אַתָּה עֲתִיד לְגָלוּת עִם עֲשָׂרַת הַשְּׂבָטִים וְתִהְיֶה לְבַעַר מִמָּקוֹם שְׁנִתְיַשְׁבֶּת שָׁם, מָה בְּכֶךָ – עַד מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּכָה – עַד הֵיכָן הוּא מְגַלָּה אוֹתָהּ שְׂמָא "לְחַלֵּחַ וְחִבּוֹר" אֵין זֶה טְרוֹד מִן הָעוֹלָם, אֲלֹא טְלוּל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְתִשׁוּב עִם שְׂאָר הַגָּלִיּוֹת.	וַיֵּשָׁא מִשְׁלֹו וַיֹּאמֶר אֹוִי מִי יִתְּנָה מִשְׁמוֹ אֵל: וַיִּנְטַל מִתְּלִיָּה וַיֹּאמֶר וַי לְחִיבִיָּא דִּיחִחוֹן כַּד יַעֲבִיד אֱלֹהָא יֵת אֵלֵינוּ: וַיֵּשָׁא מִשְׁלֹו וְגוֹמֵר – בִּינּוֹן שְׁהַזְכִּיר אֶת שְׂבִיַּת אֲשׁוּר, אֲמַר, אֹוִי מִי יִתְּנָה מִשְׁמוֹ אֵל – מִי יָכוֹל לְהַחֲיוֹת אֶת עֲצָמוֹ מִשְׁמוֹ אֶת אֱלֹהִי, שְׁלֹא יָשִׁים עָלָיו הַגּוֹזֵר אֶת אֱלֹהִי שֶׁיַּעֲמִד סִנְהֶרִיב וַיִּבְלַכֵּל אֶת כָּל הָאֲמוֹת, וְעוֹד יִבְאוּ צִיִּים מִיָּד כְּתִיבִים, וְיַעֲבְרוּ כְּתִיבִים שֶׁהֵן רוֹמִיִּים בְּבִירְנִיּוֹת גְּדוּלוֹת עַל אֲשׁוּר.
וְצִיִּים מִיָּד כְּתִיבִים וְעַנּוֹ אֲשׁוּר וְעַנּוֹ-עֲבָר וְגַם-הוּא עַדִּי אֲבֹד: וְסִיעֵנוּ יִצְטָרְחוֹן מְרוֹמָאִי וַיַּעֲנוֹן לְאַתּוֹר וַיִּשְׁעֲבִדוֹן לְעֲבָר פֶּרֶת וְאַף אֲנוֹן לְעֵלְמָא יִיבִדוֹן: וְעַנּוֹ עֲבָר – וְעַנּוֹ אוֹתָם שֶׁבַעֲבָר הַנֶּהָר. וְגַם הוּא עַדִּי אֲבֹד – וְכֵן פִּרַשׁ דְּנִיָּאל: "עַד דִּי קִטִּילַת חַיִּיתָא וְהוֹבֵד גִּשְׁמָה". וְצִיִּים – סְפִינּוֹת גְּדוּלוֹת, כְּדִכְתִּיב: "וְצִי אֲדִיר", תִּרְגוּמוֹ "וּבִירְנִי רִבְתָּא".	וַיִּתְּנֵם בְּלָעָם וַיִּלְךְ וַיִּשָּׁב לְמָקוֹמוֹ וְגַם-בָּלַק הִלָּךְ לְדִרְכּוֹ: וְקָם בְּלָעָם וַאֲזַל וְתַב לְאַתְרִיָּה וְאַף בָּלַק אֲזַל לְאוֹרְחִיָּה: וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים וַיִּחַל הָעָם לִזְנוֹת אֵל- וַיִּתֵּיב יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִין וְשָׂרִי עֲמָא לְמַטְעִי בְּתַר בְּנֵת בְּנוֹת מוֹאָב: בְּשָׂטִים – כֶּךָ שְׂמָה. לִזְנוֹת אֵל בְּנוֹת מוֹאָב – עַל יְדֵי עֲצַת בְּלָעָם, כְּדֹאִיתָא בְּסֻלַּק.
וַתִּקְרָאֵן לָעָם לְזִבְחִי אֶ-לֵהִיָּהּ וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֹא-לֵהִיָּהּ: וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֹא-לֵהִיָּהּ – כְּשִׁתְּקָה יִצְרוּ עָלָיו וַיֹּאמֶר לָהּ: הַשְׁמַעִי לִי, וְהִיא מוֹצִיאָהּ לוֹ דְּמוּת פְּעוֹר מִחִיקָה וְאוֹמֶרֶת לוֹ: הַשְׁתַּחֲוֶה לָנָה.	וַיִּצְמָד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיִּתְּר-אַף וַי-הִנֵּה וַיִּתְּחַבֵּר יִשְׂרָאֵל לְבַעֲלָא פְּעוֹר וְתִקִּיף רוֹגְזָא דִּיִּי בְּיִשְׂרָאֵל: פְּעוֹר – עַל שֵׁם שְׁפוֹעָרִין לְפָנָיו פִּי הַטְּבַעַת וּמוֹצִיאִין רָעִי, וְזוֹ הִיא עֲבוֹדָתָהּ. וַיִּתְּר אַף ה' בְּיִשְׂרָאֵל – שְׁלַח בָּהֶם מַגֵּפָה.
וַיֹּאמֶר וַי-הִנֵּה אֶל-מִשְׁהָה קָח אֶת-כָּל-רֹאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לִי-הִנֵּה גִגַּד הַשְּׂמֶשׁ וַיִּשָּׁב תִּרְוֹן אֶף- וַי-הִנֵּה מִיִּשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר וַי-הִנֵּה אֶל-מִשְׁהָה קָח אֶת-כָּל-רֹאשֵׁי הָעָם וַיִּשְׁמַע הָעָם וַיִּתְּחַבֵּר יִשְׂרָאֵל לְבַעֲלָא פְּעוֹר וְתִקִּיף רוֹגְזָא דִּיִּי בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתְּחַבֵּר יִשְׂרָאֵל לְבַעֲלָא פְּעוֹר וְתִקִּיף רוֹגְזָא דִּיִּי בְּיִשְׂרָאֵל:	וַיִּתְּחַבֵּר יִשְׂרָאֵל לְבַעֲלָא פְּעוֹר וְתִקִּיף רוֹגְזָא דִּיִּי בְּיִשְׂרָאֵל:

קח את כל ראשי העם – לשפט את העובדים לפעור. והוקע אותם – את העובדים. והוקע – היא תליה, כמו שמצינו בכני שאול: "והוקענום לה", ושם תליה מפרשת. עבודה זרה בסקילה, וכל הנסקלים נתליו. נגד השמש – לעין כל. ומדרש אגדה, השמש מודיע את החוטאים, הענן נקפל מכנגדו והסמה זורחת עליו.

ויאמר משה אל-שפט ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור: ויאמר משה לדיני ישראל קטילו גבר גבורהי דאתחברו לבעלא פעור:

הרגו איש אנשיו – כל אחד ואחד מדני ישראל הנה הורג שנים, ודני ישראל שבעה רבוא ושמונת אלפים, כדאיתא בסנהדרין.

והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל-אחיו את-המדינית לעיני משה ולעיני כל-עדת בני-ישראל והמה בכים פתח אהל מועד: והא גוברא מבני ישראל אתא וקריב לנת אחוהי נת מדנייתא לעיני משה ולעיני כל פנשתא דבני ישראל ואנון בכן בתרע משכן זמנא:

והנה איש וגומר – נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי, שהנה נשיא שלהם, ואמרו לו: אנו נדונין במיתה, ואתה יושב וכוליה, כדאיתא באלוהי הן הנשרפין את המדינית – כזבי בת צור. לעיני משה – אמר לו: משה, זו אסורה או מתרת אם תאמר: אסורה, בת יתרו מי התיירא לה וכוליה, כדאיתא התם. והמה בכים – נתעלמה ממנו הלכה; געו כלם בבכיה. בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא, שנאמר: "ויטחן עד אשר דם" וגומר, וכאן רפו ידיו אלא כדי שיבא פינחס ויטל את הראוי לו.

וירא פינחס בן-אלעזר בן-אהרן הפהגו ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו: וחיזא פינחס בר אלעזר בר אהרן פהגא וקם מגו פנשתא ונסיב רומחא בידיה:

וירא פינחס – ראה מעשה ונזכר הלכה; אמר לו למשה: מקובלני ממך, הבועל ארמית – קנאין פוגעין בו. אמר לו: קרינא דאגרתא איהו ליהוי פרונקא מיד ויקח רמח בידו וגומר.

ויבא אחר איש-ישראל אל-הקפה וידקד את-שניהם את איש ישראל ואת-האשה אל-קבתה ותעצר המגפה מעל בני ישראל: ועאל בטר גוברא בר ישראל לקופתא ובזע נת תרניהון ית גוברא בר ישראל וית אתתא במעקא ואתכלי מותנא מעל בני ישראל:

אל הקפה – אל האהל. אל קבתה – כמו "והלחיים והקפה". כון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה, וראו כלם שלא לחנם הרגם. והרבה נסים נעשו לו כוליה כדאיתא התם.

ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלה: ויהו דמיתו במותנא עשרין וארבעא אלפין:

ד וְהָיָה | בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יִהְיֶה הָרַב בֵּית־יְהוָה
 נָכוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׁאָה הוּא מִגִּבְעוֹת וְנִהְרָו
 עָלָיו עַמִּים: וְהָלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ |
 וְנַעֲלֶה אֶל־הַר־יְהוָה וְאֶל־בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב
 וְיִזְרְנוּ מִדְרָכָיו וְנִלְכֶּה בְּאַרְחֵתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא
 תוֹרָה וְדִבְרֵי־יְהוָה מִירוּשָׁלַם: וְשִׁפְטָה בֵּין עַמִּים
 רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד־רָחוֹק וְכִתְּתוּ
 חֲרֻבֵּיהֶם לְאֲתִים וְחִנִּיתֵיהֶם לְמִזְמוֹרוֹת לֹא־
 יִשְׁאָלוּ גוֹי אֶל־גּוֹי חֶרֶב וְלֹא־יִלְמְדוּן עוֹד מִלַּחְמָה:
 וְיִשְׁבּוּ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ וְאִין מִתְּרִיד
 כִּי־פִי י־הִנֵּה צֶ־בָאוֹת דְּבָר: כִּי כָל־הָעַמִּים יִלְכוּ
 אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהֵי וְאִנְחָנוּ נִלְךְ בְּשֵׁם־יְהוָה
 אֶ־לְהִינּוּ לְעוֹלָם וָעֶד: בַּיּוֹם הַהוּא נֹאמְ־יְהוָה
 אֲסַפֶּה הַצֹּלֵעַ וְהַנִּדְחָה אֶקַּבֶּצָה וְאֲשֶׁר הִרְעַתִּי:
 וְשִׁמְתִּי אֶת־הַצֹּלֵעַ לְשֹׁאֲרֵית וְהַנִּהְלָאָה לְגוֹי
 עֲצוֹם וּמִלֶּךְ י־הִנֵּה עֲלִיהֶם בְּהָר צִיּוֹן מִעֵתָה וְעַד־
 עוֹלָם: וְאֵתָה מִגְדֹּל־עֶדֶר עֶפְלָה בַת־צִיּוֹן עֲדִיךְ
 תֵּאֲתָה וּבָאָה הַמְּמַשְׁלָה הַרְאשׁוֹנָה מִמְּלַכַת לְבַת
 יְרוּשָׁלַם: עֲתָה לָמָּה תִרְעִעִי רַע הַמֶּלֶךְ אִיו־בֶּן
 אִם־יִוָּעַצֵּךְ אֶבֶד כִּי־תִחַזִּיקֶךָ חֵיל כִּיּוֹלָדָה: חֲוֹלִי
 וְגַחֲתִי בַת־צִיּוֹן כִּיּוֹלָדָה כִּי־עֲתָה תִצָּאִי מִקְרִיָּה
 וְשִׁכַּנְתְּ בַשָּׂדֶה וּבָאֵת עַד־בָּבֶל שָׁם תִּנְצָלִי שָׁם
 יִגְאָלֶךָ י־הִנֵּה מִכָּה אֵיבִיךָ: וְעֵתָה נֶאֱסָפוּ עָלֶיךָ
 גוֹיִם רַבִּים הָאֹמְרִים תִּחַנֶּנּוּ וְתִסָּחוּ בַצִּיּוֹן עֵינֵינוּ:
 וְהִמָּה לֹא יִדְעוּ מַחֲשָׁבוֹת יְהוָה וְלֹא הִבִּינוּ עֲצָתוֹ
 כִּי קִבְּצָם כַּעֲמִיר גִּרְנָה: קוֹמִי וְדוּשִׁי בַת־צִיּוֹן כִּי־
 קִרְנֶךָ אֲשִׁים בְּרָזֶל וּפָרַסְתִּיךָ אֲשִׁים נְחוּשָׁה
 וְהִדְקוֹת עַמִּים רַבִּים וְהִתְרַמְתִּי לִי־הִנֵּה בַצֹּעַם
 וְחִילָם לֹאֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ: עֲתָה תִתְגַּדְּדִי בַת־גְּדוּד
 מִצֹּר שָׁם עָלִינוּ בַשֹּׁבֶט יָפוּ עַל־הַלְחִי אֵת שִׁפְט
 יִשְׂרָאֵל:

ה וְאֵתָה בֵּית־לָחֶם אֶפְרָתָה צַעִיר לְהִיּוֹת בְּאֶלְפֵי
 יְהוּדָה מִמָּהָ לִי יֵצֵא לְהִיּוֹת מוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל
 וּמוֹצֵאֲתִיו מִקֶּדֶם מִיָּמֵי עוֹלָם: בָּלְכוּ וְתָנֹם עַד־עַתָּה
 יוֹלָדָה יִלְדָה וְיִתֵּר אֲחִיו יִשׁוּבּוֹן עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 וְעַמֵּד וְרַעַה בְּעֵז יְהוָה בְּגֵאֹון שָׁם י־הִנֵּה אֱלֹהֵי וְיִשְׁבּוּ
 כִּי־עֲתָה יִגְדֹּל עַד־אֶפְסֵי־אָרֶץ: וְהָיָה זֶה
 שְׁלֹם אֲשׁוּר | כִּי־יָבוֹא בְּאַרְצָנוּ וְכִי יִדְרֹךְ

בְּאַרְמוֹתֵינוּ וְהִקְמָנוּ עָלָיו שְׂבָעָה רָעִים וְשִׁמְנָה
 נְסִיכֵי אָדָם: וְרָעוּ אֶת־אָרֶץ אֲשׁוּר בְּחֶרֶב וְאֶת־
 אָרֶץ נִמְרֹד בְּפִתְחֶיהָ וְהִצִּיל מֵאֲשׁוּר כִּי־יָבוֹא
 בְּאַרְצָנוּ וְכִי יִדְרֹךְ בְּגִבּוֹלָנוּ: וְהָיָה | שְׂאֲרֵית יַעֲקֹב
 בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיכִים
 עָלִי־עָשׂוֹב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוָה לְאִישׁ וְלֹא יִנָּחַל לְבָנִי
 אָדָם: וְהָיָה שְׂאֲרֵית יַעֲקֹב בְּגוֹלָם בְּקֶרֶב עַמִּים
 רַבִּים כְּאֲרִיָּה בְּבִהְמוֹת יָעַר כְּכַפִּיר בְּעֶדְרֵי־צֹאן
 אֲשֶׁר אִם־עֶבֶר וְרִמָּס וְטָרַף וְאִין מִצִּיל: תִּתְּרֶם יִדְךָ
 עַל־צִרְיָךְ וְכָל־אֵיבֶיךָ יִכְרָתוּ: וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא
 נֹאמְ־יְהוָה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקְרָבֶךָ וְהִאֲבַדְתִּי
 מִרְכַּבְתֶּיךָ: וְהִכְרַתִּי עָרֵי אֲרָצְךָ וְהִרְסֹתִי כָל־
 מִבְּצָרֶיךָ: וְהִכְרַתִּי כְשָׁפִים מִיָּדְךָ וּמַעוֹנָנִים לֹא
 יִהְיוּ־לְךָ: וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמַצְבֹּתֶיךָ מִקְרָבֶךָ
 וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לַמַּעֲשֵׂה יָדֶיךָ: וְנִתְּשֹׁתִי
 אֲשִׁירֶיךָ מִקְרָבֶךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ: וְעָשִׂיתִי בְּאֶף
 וּבְחֵמָה נֶקֶם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ:

ו וְשָׁמְעוּ־נָא אֵת אֲשֶׁר־יְהוָה אָמַר קוֹם רִיב אֶת־
 הַהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגִּבְעוֹת קוֹלְךָ: שִׁמְעוּ הָרִים
 אֶת־רִיב יְהוָה וְהִתְנַחֲמוּ מוֹסְדֵי אָרֶץ כִּי רִיב
 לִי־הִנֵּה עַם־עַמּוֹ וְעַם־יִשְׂרָאֵל יִתְנַפֹּחַ: גַּעֲמִי מָה־
 עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הִלַּאתִיךָ עֲנֵה בִי: כִּי הִעֲלַתִּיךָ
 מֵאָרֶץ מִצְרַיִם וּמִבְּרִית עֲבָדִים פָּדִיתִיךָ וְאֲשַׁלַּח
 לְפָנֶיךָ אֶת־מִשְׁחָה אֶתְרֹן וּמִרְיָם: גַּעֲמִי זְכַר־נָא מָה־
 יַעֲזִין בְּלֶךְ מִלֶּךְ מוֹאָב וּמָה־עָנָה אֹתוֹ בְּלַעַם בֶּן־
 בְּעֹזֵר מוֹ־הַשְּׂטִימִם עַד־הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת
 יְהוָה: וּבְמָה אֶקְדָּם יְהוָה אֶפְרָיִם לֹא־לִהְיוֹת מְרוֹם
 הָאֶקְדָּמָנוּ בַּעוֹלֹת בַּעֲגָלִים בְּנֵי שִׁנָּה: הִירָצָה
 יְהוָה בְּאֶלְפֵי אֵילִים בְּרַבָּבוֹת נְחֹלֵי־שָׁמֶן הָאֲתָן
 בְּכוּרֵי פִשְׁעֵי פָרִי בִטְנֵי חַטָּאת נִפְשֵׁי: הִגִּיד לָךְ
 אָדָם מָה־טוֹב וּמָה־יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמָּהָ כִּי אִם־
 עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצָּנֶע לִכְת עַם־
 אֶ־לְהִיךָ: הָקוֹל יְהוָה לְעִיר יִקְרָא וְתוֹשִׁיָּה יִרְאָה
 שִׁמְךָ שִׁמְעוּ מִטָּה וּמִי יַעֲזָה: עוֹד הָאֵשׁ בֵּית רָשָׁע
 אֲצִרוֹת רָשָׁע וְאִיפֹת רָזוֹן זַעוּמָה: הִאֲזַנְּכָה
 בְּמֵאזְנֵי רָשָׁע וּבְכִסִּים אֲבָנֵי מֶרְמָה: אֲשֶׁר עָשִׂירֶיךָ
 מִלֹּאן חֶמֶס וְיִשְׁבִּיָּה דְּבָרו־שִׁקָּר וּלְשׁוֹנָם רְמִיָּה
 בְּפִיהֶם: וְגַם־אֲנִי הִתְחִלִּיתִי הַכּוֹתֶךָ הַשָּׁמַם עַל־

חטאתך: "אתה תאכל וְלֹא תִשָּׁבַע וְיִשְׁחַךְ בְּקֶרֶךְ וְתִסַּג וְלֹא תִפְלִיט וְאֲשֶׁר תִּפְלֹט לְתֹרֵב אֶתָּן: "אתה תזרע וְלֹא תִקְצֹר אֹתָהּ תִדְרֹךְ-זִית וְלֹא-תִסּוּךְ שֶׁמֶן וְתִירֹשׁ וְלֹא תִשְׁתֶּה-יַיִן: "וְיִשְׁתַּמֵּר חֲקֹות עֲמָרִי וְכָל מַעֲשֵׂה בֵית-אֲחָאָב וְתִלְכוּ בַּמַּעֲצוֹתָם לְמַעַן תִּתִּי אֹתָךְ לְשִׁמָּה וְיִשְׁבְּיָהּ לְשָׂרָקָה וְחִרְפַּת עַמִּי תִשָּׂאוּ:

ז "אֲלֵלִי לִי כִי הִלִּיתִי בְּאֶסְפִּי-קִיץ כַּעֲלֹלַת בָּצִיר אִין-אֲשָׁכּוּל לֶאֱכֹל בַּכּוֹרָה אֹתָהּ בְּפָשִׁי: "אֲבָד חֲסִיד מִן-הָאָרֶץ וְיִשָּׁר בְּאֶדָם אֵין פֶּלֶם לְדָמִים יֵאָרְבוּ אִישׁ אֶת-אֶחִיהוּ יִצְדּוּ חֶרֶם: "עַל-הִרְעָ פִּנִּים לְהִיטִיב הַשָּׁר שֶׁאֵל וְהַשֹּׁפֵט בַּשְּׁלוֹם וְהַגְדּוּל דִּבֵּר הֵנִת בְּפִשׁוֹ הוּא וְיַעֲבֹתוּהָ: "טוֹבָם כְּחֹדֶק יִשָּׁר מִמִּסּוּכָה יוֹם מִצְפִּיךָ פִּקְדֹתֶךָ בָּאָה עֲתָה תִהְיֶה מְבוֹכָתָם: "אֶל-תֹּאמְרֵינוּ בְּרַע אֶל-תִּבְטְחוּ בְּאֵלֹהֶיךָ מִשְׁכַּבְתָּ חֵיקֶךָ שֹׁמֵר פֶּתַח-פִּיךָ: "כִּי-בֹן מִגְּבֹל אֲבָ בַת קָמָה בְּאֵמָה כָּלָה בְּחַמְתָּהּ אִיבִי אִישׁ אֲנָשִׁי בֵיתוֹ: "וְאֵנִי בִי-הִנֵּה אֶצְפָּה אוֹחִילָה לֹא-לִהְיוֹת יִשְׁעִי יִשְׁמַעֲנִי אֶ-לִהְיוֹ: "אֶל-תִּשְׁמָחִי אִלְבֹּתִי לִי כִי נִפְלִיתִי קָמָתִי כִּי-אֲשָׁב בְּחֹשֶׁךְ י-הוָה אֹר לִי: "גַּעֲפָ י-הוָה אֲשָׁא כִי חֲטָאתִי לוֹ עַד אֲשֶׁר יָרִיב רִיבִי וְעֲשֵׂה מִשְׁפָּטִי יוֹצִיאֵנִי לְאֹר אֶרְאֶה בְּצִדְקָתוֹ: "וְתִרָא אִלְבֹּתִי וְתִכְסֶּה בּוֹשָׁה הָאִמְרָה אֵלִי אֵין י-הוָה אֶ-לִהְיוֹ עֵינִי תִרְאִינָה בָּהּ עֲתָה תִהְיֶה לְמַרְמָס כְּטִיט חוֹצוֹת: "יוֹם לִבְנוֹת גְּדָרֶיךָ יוֹם הֵהוּא יִרְחַק-חֶק: "יוֹם הוּא וְעַדֶיךָ יָבֹא לְמַנִּי אֲשׁוּר וְעָרִי מִצּוֹר וְלְמַנִּי מִצּוֹר וְעַד-נִהָר וְיָם מֵיָם וְהָר הָהָר: "וְהִיתָה הָאָרֶץ לְשִׁמָּה עַל-יִשְׁבְּיָהּ מִפְּרִי מַעֲלִלֵיהֶם: "רַעְיָה עִמָּךְ בְּשִׁבְטֶךָ צֹאן נַחֲלָתְךָ שְׁכֻנִּי לְבָדָד יֵעַר בְּתוֹךְ כְּרָמֶל יִרְעוּ בָשָׂן וְגִלְעָד כִּימִי עוֹלָם: "כִּימִי צִאתְךָ מֵאָרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֵנוּ נִפְלְאוֹת: "יִרְאֻ גוֹיִם וְיִבָּשׁוּ מִכָּל גְּבוּרָתָם יִשְׁיִמוּ יָד עַל-פִּה אֲזַנֵּיהֶם תִּחַרְשְׁנָה: "יִלְחָכוּ עֹפֹר פְּנֹחַשׁ כּוֹחֲלֵי אָרֶץ יִרְגְּזוּ מִמִּסְגָּרֵיהֶם אֶל-י-הוָה אֶ-לֵהִינוּ יִפְתָּדוּ וְיִרְאֻ מִמָּךְ: "מִי-אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעָבַר עַל-פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ לֹא-יִחַזְקִיק לְעַד אֲפֹ כִי-תִפֹּץ חֹסֶד הוּא: "יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ יִכָּבֵּשׁ עֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בַּמַּצְלוֹת יָם כָּל-חַטָּאוֹתָם: "תִּתֵּן

אֶמֶת לְיַעֲקֹב חֹסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ מִימֵי קָדָם:

נחום

א "מִשָּׂא גִינוֹה סֶפֶר חֲזוֹן נַחֻם הָאֱלֹקָשִׁי: "אֵל קִנּוּא וְנָקָם י-הוָה נָקָם י-הוָה וְיַבֵּעַל חֲמָה נָקָם י-הוָה לְצָרָיו וְנוֹטֵר הוּא לְאִיבֵיו: "י-הוָה אָרֶךְ אֲפִים וְגִדְל־כַּחַ וְנָקָה לֹא יִנָּקָה י-הוָה בְּסוּפָה וּבְשִׁעָרָה דָּרְפֹו וְעָנָן אֲבָק רִגְלֵיו: "גּוֹעֵר בֵּינִים וְיִבְשֶׁהוּ וְכָל-הַנְּהָרוֹת הִתְרַיַּב אֲמָלֵל בָּשָׂן וְכִרְמֵל וּפְרַח לִבְנוֹן אֲמָלֵל: "הָרִים רָעִשׁוּ מִמָּנוּ וְהַגְּבָעוֹת הִתְמַגְּגוּ וְתִשָּׂא הָאָרֶץ מִפָּנָיו וְתִבֵּל וְכָל-יֹשְׁבֵי בָהּ: "לִפְנֵי זַעֲמֹ מִי יַעֲמֹד וּמִי יָקוּם בְּחִירוֹן אֲפֹ חֲמָתוֹ נִתְּקָה כָּאֵשׁ וְהַצְרִים נִתְּצוּ מִמָּנוּ: "טוֹב י-הוָה לְמַעֲזֵי בָיִת צָרָה וְיִדְעַ תְּחִי בּוֹ: "וּבְשִׁטְףָ עָבַר כָּלָה יַעֲשֵׂה מְקוֹמָהּ וְאִיבֵיו יִרְדָּף-חֹשֶׁךְ: "מֵה-תִחַשְׁבוּן אֶל-י-הוָה כָּלָה הוּא עֲשֵׂה לֹא-תִקּוּם פְּעָמִים צָרָה: "כִּי עַד-סִינַיִם סִבְכִּים וְכִסְבָּאִם סְבוּאִים אֲפִלּוּ פִקֵּשׁ יָבֵשׁ מָלֵא: "מִמָּךְ יֵצֵא חֲשֵׁב עַל-י-הוָה רַעְיָה יַעֲץ בְּלִיעֵל: "כֹּה | אָמַר י-הוָה אִם-שְׁלָמִים וְכֹן רַבִּים וְכֹן נִגְזְזוּ וְעָבַר וְעָנָתְךָ לֹא אֶעֱנֶךָ עוֹד: "וְעַתָּה אֲשַׁכֵּר מִטָּהוּ מַעֲלִיךְ וּמוֹסְרֵתֶיךָ אֲנַתְּקָ: "וְצֹנָה עָלֶיךָ י-הוָה לֹא-יִנָּרַע מִשְׁמֶךָ עוֹד מִבֵּית אֶ-לֵהְיוֹ אֲכָרִית פֶּסֶל וּמִסְכָּה אֲשִׁים קִבְּרֶךָ כִּי קִלּוֹת:

ב "הִנֵּה עַל-הָהָרִים רִגְלֵי מִבְּשָׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם חֲגִי יִהְיֶה חֲגִיךָ שְׁלָמִי גְדָרֶיךָ כִּי לֹא יוֹסִיף עוֹד לְעַבְר־בְּךָ בְּלִיעֵל כָּלָה נִכְרַת: "עֲלָה מִפִּיץ עַל-פָּנֶיךָ נִצּוֹר מִצּוֹרָה צִפֵּה-דָרֶךְ חֲזַק מִתְּנִים אֲמָץ כַּח מָאֵד: "כִּי יָשָׁב י-הוָה אֶת-גִּזְאוֹן יַעֲקֹב כְּגִזְאוֹן יִשְׂרָאֵל כִּי בְּקֹדֶם בְּקָלִים וְזִמְרִיָּהם שִׁחֲתוּ: "מִגֹּן גְּבוּרֵיהוּ מָאֵדִם אֲנָשִׁי-חִיל מִתְּלָעִים בְּאֵשׁ-פִּלְזָת הִרְכַּב בָּיִת הַכִּינּוּ וְהַבְרָשִׁים הִרְעִלוּ: "בַּחוֹצוֹת יִתְהוֹלְלוּ הָרֹכֵב יִשְׁתַּקְשְׁקוּן בְּרַחֲבוֹת מְרִאִיהוֹן פִּלְפִּידִים כְּבָרְקִים יִרוּצְצוּ: "יִזְכֹּר אֲדִירָיו יִכָּשְׁלוּ בְּהִלְכָתָם יִמָּהְרוּ חוֹמָתָהּ וְהָכֹן הִסְכָּךְ: "שְׁעָרֵי הַנְּהָרוֹת נִפְתָּחוּ וְהַסִּיכָל נִמּוּג: "וְהָצֵב גִּלְתָּהּ הִעֲלָתָהּ וְאִמְהִיתָהּ מִנְּהָגוֹת פֶּקוּל יוֹנִים מִתְּפֹפֶת

על־לִבְבָהֶן: וַיִּגְיָנָה כְּבֶרֶכֶת־מַיִם מִיָּמִי הִיא וְהַמָּה נָסִים עֲמָדוֹ עֲמָדוֹ וְאִין מִפְּנֶה: בְּזוֹ כֶּסֶף בְּזוֹ זָהָב וְאִין קֶצֶה לִתְכוּנָה כָּבֵד מִכָּל כְּלֵי חֲמֻדָּה: «בּוֹקָה וּמְבוֹקָה וּמְבִלְקָה וְלֵב נָמַס וּפֶק בְּרָפִים וְחִלְחִלָה בְּכָל־מִתְנִים וּפָנִי כָלָם קִבְּצוּ פָּאֲרוֹר: «אֵיִה מַעֲוֹן אֲרִיּוֹת וּמִרְעָה הוּא לְכַפְרִים אֲשֶׁר הִלֵּךְ אֲרִיִּה לָבִיא שָׁם גֹּזֵר אֲרִיִּה וְאִין מִתְרִיד: «אֲרִיִּה טָרַף בְּדֵי גְרוּתָיו וּמִחֲנֹק לְלִבָּאֲתָיו וַיִּמְלֵא־טָרַף חֲרָיו וּמַעֲנִתָיו טָרַפָּה: «הִנְנִי אֵלֶיךָ נָאִם יְ-הוָה צְ-בָאוֹת וְהִבְעַרְתִּי בַעֲשׂוֹן רִכְבָּה וּכְפִירֶיךָ תֹאכַל חֲרֵב וְהִכְרַתִּי מֵאֶרֶץ טָרְפֶּךָ וְלֹא־יִשְׁמַע עוֹד קוֹל מִלְּאֻכְכָּה:

ג. הוֹי עֵיר דְּמַיִם כְּלָה פֶּחַשׁ פֶּרֶק מְלֵאָה לֹא יִמִּישׁ טָרַף: כְּקוֹל שׁוֹט וְקוֹל רַעַשׁ אוֹפֶן וְסוֹס דֹּהֵר וּמִרְכָּבָה מְרַקְדָּה: פֶּרֶשׁ מַעֲלָה וְלֵהָב חֲרֵב וּבֶרֶק חֲנִית וְרֵב חֶלֶל וְכָבֵד פֶּגֶר וְאִין קֶצֶה לַגּוֹיָה וְכִשְׁלוֹ בְּגוֹיֵתָם: «מֵרֵב זְנוּנִי זִוְנָה טוֹבַת חֵן בַּעֲלַת כְּשָׁפִים הַמְכַרְת גּוֹיִם בְּזִנוּיָיָהּ וּמִשְׁפָּחוֹת בְּכִשְׁפִּיהָ: «הִנְנִי אֵלֶיךָ נָאִם יְ-הוָה צְ-בָאוֹת וְגִלְתִּי שׁוּלְיֶךָ עַל־פְּגִיֶּךָ וְהִרְאִיתִי גּוֹיִם מַעֲרֹךְ וּמִמְלָכוֹת קְלוּנָךְ: וְהִשְׁלַכְתִּי עֲלֶיךָ שִׁקָּצִים וּנְבִלְתֶיךָ וְשִׁמְתֶיךָ כְּרָאִי: וְהִנֵּה כָל־רֹאִיֶּךָ יִדּוֹד מִמֶּךָ וְאָמַר שְׂדֵדָה גִּינוּה מִי יָנוּד לָהּ מֵאִין אֲבִקֵּשׁ מִנְחָמִים לָךְ: «הִתִּיטְבִּיל מִנָּא אֲמוֹן הַיִּשְׁבָּה בִּיֹּאֲרִים מַיִם סָבִיב לָהּ אֲשֶׁר־חִיל לָם מִיָּם חוֹמָתָה: «פּוֹשׁ עֲצָמָה וּמִצָּרִים וְאִין קֶצֶה פּוֹט וְלוֹבִים הָיוּ בַּעֲזָרְתָךְ: «גַּם־הִיא לֹאֵלָה הִלְכָה בַּשָּׁבִי גַם עַל־לִיָּהּ יִרְטָשׁוּ בְּרָאשׁ כָּל־חוֹצוֹת וְעַל־נִכְבְּדִיָּהּ יִדּוּ גוֹרֵל וְכָל־גְּדוּלִיָּהּ רִתְקוּ בִּזְקִים: «גַּם־אֵת תִּשְׁכָּרִי תִהְיִי נַעֲלָמָה גַם־אֵת תִּבְקָשִׁי מַעֲוֹן מֵאוֹיֵב: «כָּל־מִבְצָרֶיךָ תֵּאָנִים עִם־בְּכוֹרִים אִם־יִנְוְעוּ וְנִפְּלוּ עַל־פִּי אוֹכֵל: «הִנֵּה עֲמָךְ נָשִׁים בְּקִרְבֶּךָ לֹא־יִבִּיד פְּתוּחַ נִפְתָּחוּ שַׁעֲרֵי אֶרֶצְךָ אֹכְלָה אֵשׁ בְּרִיחֶיךָ: «מִי מִצּוֹר שְׂאֵב־לֶךְ מִזְקִי מִבְצָרֶיךָ בָּאִי בִטִּיט וּרְמָסִי בַחֲמֵר הַחֲזִיקִי מִלְּבָן: «שָׁם תֹּאכְלֶךָ אֵשׁ תִּכְרִיתֶךָ חֲרֵב תֹּאכְלֶךָ כִּילֵּק הַתַּפְכֵּד כִּילֵּק הַתַּפְכֵּדִי כְּאַרְבֶּה: «הִרְבִּית רַב־לֶיךָ מִכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם יִלֵּק פֶּשֶׁט וַיַּעֲף: «מִנְזָרֶיךָ כְּאַרְבֶּה וְטַפְסָרֶיךָ כְּגֹב גְּבִי הַחוּגִים בַּגְּדוֹת בָּיִם קָרָה שְׁמֶשׁ זָרְחָה וְנוֹדָד

וְלֹא־נוֹדַע מִקוֹמוֹ אֵיִם: «נָמוּ רַעִיָּךְ מִלֶּךְ אֲשׁוֹר יִשְׁכְּנוּ אֲדִירֶיךָ נִפְשׁוּ עֲמָךְ עַל־הַהָרִים וְאִין מִקְבֵּץ: «אִין־פִּתְּהָ לְשִׁבְרָךְ נִחְלָה מִכְתָּךְ כָּל־שְׁמַעֲי שְׁמַעֲךָ תִּקְעוּ כַּף עֲלֶיךָ כִּי עַל־מִי לֹא־עֲבָרָה רַעֲתֶךָ תִּמְיֵד:

חִבְקוֹק

א. «הַמִּשְׁאֵל אֲשֶׁר חֲזָה חִבְקוֹק הַנְּבִיא: «עַד־אָנָּה יְ-הוָה שׁוֹנֵעֲתִי וְלֹא תִשְׁמַע אֲזַעַק אֵלֶיךָ חָמָס וְלֹא תוֹשִׁיעַ: «לָמָּה תִּרְאֵנִי אֲנֹן וְעָמַל תִּבְטִיט וְשׂוֹד וְחָמָס לִנְגְדִי וַיְהִי רֵיב וּמִזְדוֹן יִשָּׂא: «עַל־כֵּן תִּפּוֹג תּוֹרָה וְלֹא־יֵצֵא לִנְצַח מִשְׁפָּט כִּי רָשַׁע מִכְתִּיר אֶת־הַצְדִּיק עַל־כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מֵעֵקֶל: «רְאוּ בְּגוֹיִם וְהִבִּיטוּ וְהִתְמַהוּ תִּמְהוּ כִּי־פָעַל פָּעַל בִּימִיכָם לֹא תִאֲמִינוּ כִּי יִסְפָּר: «כִּי־הִנְנִי מְקִים אֶת־הַכַּשׁ־דִּים הַגּוֹי הַמֵּר וְהַנִּמְהָר הַהוֹלֵךְ לְמִרְחַב־אֶרֶץ לַרְשָׁת מִשְׁכָּנוֹת לֹא־לוֹ: «אֲלֵם וְנוֹרָא הוּא מִמָּנוּ מִשְׁפָּטוֹ וּשְׂאֵתוֹ יֵצֵא: «הִקְלוּ מִנְּמָרִים סוּסִיו וְחִדּוּ מִזְאָבֵי עֲרָב וּפָשׁוּ פִּרְשָׁיו וּפִרְשָׁיו מִרְחוֹק יָבֹאוּ יַעֲפוּ כְּנֶשֶׁר חָשׁ לֹאֲכֹל: «כָּלֵה לְחָמָס יָבֹא מִגַּמַּת פְּנִיָּהם קִדְּיָמָה וַיֵּאֱסֹף כַּחוֹל שָׁבִי: «וְהוּא בְּמִלְכִּים יִתְקַלֵּס וְרוֹזְנִים מִשְׁחָק לוֹ הוּא לְכָל־מִבְצָר יִשְׁחָק וַיִּצְבֹּר עֶפֶר וַיִּלְכְּדָה: «אֵז חֲלָף רוּחַ וַיַּעֲבֹר וְאֲשָׁם זֶו כַּחוֹ לֹא־לָהּ: «הִלּוֹא אֵתָּה מִקְדָּם יְ-הוָה אֶ־לִּהְיִי קִדְּשִׁי לֹא נָמוֹת יְ-הוָה לְמִשְׁפָּט שְׁמָתוֹ וְצוֹר לְהוֹכִיחַ יִסְדָּתוֹ: «טָהוֹר עֵינַיִם מִרְאֹת רָע וְהִבִּיט אֶל־עָמַל לֹא תוֹכַל לָמָּה תִּבְטִיט בּוֹגְדִים תַּחֲרִישׁ בְּבִלְע רָשָׁע צִדִּיק מִמָּנוּ: «וַתַּעֲשֵׂה אֵדָם כְּדָגֵי הַיָּם כְּרֶמֶשׁ לֹא־מִשָּׁל בּוֹ: «כָּלֵה בַחֲפָה הָעֵלָה יִגְרָהוּ בַחֲרָמוֹ וַיֵּאֱסֹפָהוּ בַּמִּכְמָרְתּוֹ עַל־כֵּן יִשְׁמַח וַיִּגִּיל: «עַל־כֵּן יִנָּפֶח לְחָרָמוֹ וַיִּקְטֹר לְמִכְמָרְתּוֹ כִּי בַהֲמָה שָׁמֹן חִלְקוֹ וּמֵאֲכָלוֹ בְּרָאָה: «הִעֲלֵךְ כֵּן יִרִיק חֲרָמוֹ וְתִמְיֵד לְחֵרֵג גּוֹיִם לֹא יִחְמוֹל:

ב. «עַל־מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמְדָה וְאֶתִּיצֵבָה עַל־מִצּוֹר וְאֶצְפָּה לְרֹאוֹת מֵהַיַּדְּבַר־בִּי וּמָה אֲשִׁיב עַל־תּוֹכְחָתִי: «וַיַּעֲנֵנִי יְ-הוָה וַיֹּאמֶר כְּתַב חֲזוֹן וּבִאֵר עַל־הַלְחוֹת לְמַעַן יָרוּץ קוֹרָא בּוֹ: «כִּי עוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד וַיִּפֹּחַ לֶקֶץ וְלֹא יִכָּזֵב אִם־יִתְמַהֲמָה חֲפָה־לוֹ

כִּי־בָא יָבֹא לֹא יֵאָחֵז: הִנֵּה עֹפְלָה לֹא־יִשְׁרָה וּפָשׁוּ בּוֹ וַצִּדִּיק בְּאַמוּנָתוֹ יִתְּנָה: ׀וְאַף כִּי־הֵינּוּ בְּגֵד גָּבֵר יִהְיֶה וְלֹא יִגָּה אֲשֶׁר הִרְחִיב כַּשָּׂאוֹל וּפָשׁוּ וְהוּא כַּמֶּנֶת וְלֹא יִשְׁבָּע וַיֵּאָסֶף אֵלָיו כָּל־הַגּוֹלִים וַיִּקְבֹּץ אֵלָיו כָּל־הָעַמִּים: הֲלוֹא־אֵלֶּה כָּל־עֲלִיוֹ מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל וּמְלִיצָה חֲדָדוֹת לוֹ וַיֹּאמֶר הוּא הַמַּרְבֵּה לֹא־לוֹ עַד־מָתִי וּמַכְבִּיד עָלָיו עַבְדִּיט: הֲלוֹא פָתַע יְקוֹמוֹ וְנִשְׁכִּיף וַיִּקְצֹו מִזַּעְזְעִיָּה וְהִיטָה לַמַּשְׁפּוֹת לָמוֹ: ׀כִּי־אַתָּה שְׁלֹת גּוֹיִם רַבִּים יִשְׁלֹוּ כָל־יִתְרַע עַמִּים מִדְּמִי אָדָם וְחַמְס־אֶרֶץ קָרְיָה וְכָל־יֹשְׁבֵי בָּהּ: ׀הוּא בִצָּע בִצָּע רָע לְבֵיתוֹ לְשׁוֹם בְּמִרוֹם קִנּוֹ לְהַנְצִיל מִפֶּה־רָע: יַעֲצֶתָ בִּשְׁת לְבִיתָ קְצוֹת־עַמִּים רַבִּים וְחוֹטֵא נִפְשָׁה: ׀כִּי־אָבֹן מִקִּיר תִּזְעַק וְכַפִּיס מִעֵץ יַעֲנֶנָּה: ׀הוּא בָּגָה עִיר בְּדָמִים וְכוֹנֵן קָרְיָה בַּעֲוֹלָה: ׀הֲלוֹא הִנֵּה מֵאֵת י־הִנֵּה צ־בָאוֹת וַיִּיגָעוּ עַמִּים בְּדִי־אֵשׁ וּלְאֻמִּים בְּדִי־רִיק יַעֲפוּ: ׀כִּי תִמְלֹא הָאֶרֶץ לְדַעַת אֶת־כְּבוֹד י־הִנֵּה כַּמִּים יִכְסּוּ עַל־יָם: ׀הוּא מִשְׁקָה רַעְהוֹ מִסַּפֶּת חֲמָתָהּ וְאַף שִׁכָּר לְמַעַן הִבִּיט עַל־מַעֲוִרֵיהֶם: ׀שִׁבְעָתָה קָלוֹן מִכְּבוֹד שָׁתָה גַם־אַתָּה וְהַעֲרַל תִּסּוֹב עָלֶיךָ כּוֹס יִמִּין י־הִנֵּה וְקִיקְלוֹן עַל־כְּבוֹדָהּ: ׀כִּי חָמֶס לְבַנוֹן יִכָּסֶּף וְשֹׁד בַּהֲמוֹת יִחִיתֶן מִדְּמִי אָדָם וְחַמְס־אֶרֶץ קָרְיָה וְכָל־יֹשְׁבֵי בָּהּ: ׀מֶה־הוֹעִיל פֶּסֶל כִּי פִסְלוֹ יִצְרוּ מִסֵּכָה וּמוֹרָה שִׁקָּר כִּי בִטָּח יִצָּר וְצָרוֹ עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֱלִילִים אֱלָמִים: ׀הוּא אָמַר לַעֲץ הִקְיַצָּה עֹרִי לְאַבֹּן דּוֹמָם הוּא יוֹרָה הִנֵּה־הוּא תַפּוּשׁ זָהָב וְכֶסֶף וְכָל־רוֹחַ אֵין בְּקַרְבּוֹ: ׀וַי־הִנֵּה בַּהִיכָל קִדְשׁוֹ הֵם מִפְּנֵי כָל־הָאֶרֶץ:

ג ׀תַּפְּלָה לְחַבְקוֹן הַנִּבְיָא עַל שְׁגִיגוֹת: בִּי־הִנֵּה שִׁמְעָתִי שִׁמְעָה יִרְאֵתִי י־הִנֵּה פָּעֵלָה בְּקֶרֶב שָׁנִים חֲלִיָּהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ בְּרָגִז רַחֵם תִּזְכּוֹר: ׀א־לוֹה מִתִּימָן יָבֹא וְקִדְוֶשׁ מִהַר־פָּאָרֹן סָלָה כֶּסֶף שָׁמַיִם הוֹדוּ וְתַהֲלִתוֹ מְלֹאָה הָאֶרֶץ: ׀וְהִנֵּה פָאָר תַּהֲלִיָּה קָרְנִים מִיָּדוֹ לוֹ וְשֵׁם חֲבִילוֹ עֲזָה: ׀לִפְנֵי יְיָ דָּבָר וַיֵּצֵא רֶשֶׁף לְרַגְלָיו: יַעֲמֵד ׀ וַיִּמָּדַד אֶרֶץ רֹאֵה וַיִּתֵּר גּוֹלִים וַיִּתְפָּצֵצוּ הָרִיר־עַד שִׁחוּ גִבְעוֹת עוֹלָם הַלִּיכּוֹת עוֹלָם לוֹ: יַתַּח אֲנִי רֹאִיתִי אֶהְלִי כּוֹשֵׁן יִרְגָּזוּן יִרְיַעוֹת אֶרֶץ מִדְּיָן: ׀הַבְּנֵה־רִים תָּרָה י־הִנֵּה

אִם בְּנֵה־רִים אֲפֹה אִם־בָּנִים עֲבָרְתָהּ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מִרְכַּבְתִּיךָ יִשׁוּעָה: ׀עֲרִיגָה תַעֲוֹר קִשְׁתְּךָ שִׁבְעוֹת מִשּׁוֹת אָמַר סָלָה נִהְרֹת תִּבְקַע־אַרְץ: יִרְאוּךָ יִחֲלִילוּ הָרִים זָרֶם מַיִם עָבָר נִתֵּן תַּהוֹם קוֹלוֹ רֹם יִזְדַּיֵּהוּ וַנִּשָּׂא: ׀שָׁמַשׁ יָרַח עָמַד זָבָלָה לְאוֹר חֲצִיָּה יִהְלָכוּ לְגִגָּה בִּרְק חֲנִיתָהּ: ׀בְּזַעַם תִּצְעַד־אַרְץ בָּאָה תִּדְּוֹשׁ גּוֹיִם: ׀יִצְאָתָה לִישָׁע עֲמָה לִישָׁע אֶת־מִשְׁיַחָה מִחֲצָתָה רֹאשׁ מִבֵּית רִשָּׁע עֲרוֹת יִסּוֹד עַד־צוּאָר סָלָה: ׀נִקְבָּתָה בְּמַטְיוֹ רֹאשׁ פָּרְזוֹ יִסְעָרוּ לְהַפִּיצָנִי עַל־יָצֵאתָם כְּמוֹ־לֶאֱכֹל עֲנִי בַמִּסְתָּר: ׀דִּרְכָּתָה בָּיִם סוּסֶיךָ חֲמָר מַיִם רַבִּים: ׀שִׁמְעָתִי ׀ וְתִרְגָּזוּ בְּטָנִי לְקוֹל צִלְלוֹ שִׁפְתֵי יָבֹא רִקָּב בַּעֲצָמִי וְתַחֲתִי אֶרְגָּז אֲשֶׁר אֲנוֹחַ לְיוֹם צָרָה לַעֲלוֹת לַעֲם יְגוֹדְנוֹ: ׀כִּי־תִאֲנֶנָּה לֹא־תִפְרָח וְאֵין יָבוֹל בַּגִּפְנִים כַּחַשׁ מַעֲשֵׂה־זִוִּית וּשְׁדָמוֹת לֹא־עָשָׂה אֲכָל גִּזָּר מִמְכָּלָה צָאן וְאֵין בִּקָּר בְּרִפְתִּים: ׀וַיֵּאָנִי בִי־הִנֵּה אֶעֱלוֹזָה אֲגִילָה בֹא־לִהִי יִשְׁעִי: ׀י־הִנֵּה אֶ־דָּנִי חֲלִילִי וַיִּשָּׂם רַגְלִי כְּאִילּוֹת וְעַל בְּמוֹתֵי יִדְרָכָנִי לְמַנְצָח בְּנִינּוֹתִי:

צַפְנִיָּה

א ׀דְּבַר־י־הִנֵּה ׀ אֲשֶׁר הִנֵּה אֶל־צַפְנִיָּה בֶן־כּוֹשִׁי בֶן־גְּדַלְיָה בֶן־אַמְרִיָּה בֶן־חֲזַקְיָה בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן־אַמּוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה: ׀אֶסֶף אֶסֶף כָּל מַעַל פָּנֵי הָאֲדָמָה נְאֻם־י־הִנֵּה: ׀אֶסֶף אָדָם וּבַהֲמָה אֶסֶף עוֹף־הַשָּׁמַיִם וְדָגֵי הַיָּם וְהַמְכַשְׁלוֹת אֶת־הַרְשָׁעִים וְהַכֹּרֶתִי אֶת־הָאָדָם מַעַל פָּנֵי הָאֲדָמָה נְאֻם־י־הִנֵּה: ׀וְנִטְיִיתִי יָדִי עַל־יְהוּדָה וְעַל כָּל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְהַכֹּרֶתִי מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶת־שֹׁאֵר הַבָּעַל אֶת־שֵׁם הַכְּמָרִים עִם־הַכְּהֻנִּים: ׀וְאֶת־הַמִּשְׁתַּחֲוִּים עַל־הַגָּזוֹת לַצִּבָּא הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הַמִּשְׁתַּחֲוִּים הַנִּשְׁבָּעִים לִי־הִנֵּה וְהַנִּשְׁבָּעִים בַּמֶּלֶכָם: ׀וְאֶת־הַנְּסוּגִים מֵאַחֲרֵי י־הִנֵּה וְאֲשֶׁר לֹא־בִקְשׁוּ אֶת־י־הִנֵּה וְלֹא דָרְשׁוּהוּ: ׀הֵם מִפְּנֵי אֶ־דָּגִי י־הִנֵּה כִּי קָרוֹב יוֹם י־הִנֵּה כִּי־הֵכִין י־הִנֵּה זָבַח הַקִּדְּשׁ קִרְאוּ: ׀וְהִנֵּה בְּיוֹם זָבַח י־הִנֵּה וּפְקַדְתִּי עַל־הַשָּׂרִים וְעַל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְעַל כָּל־הַלְבָּשִׁים מִלְּבוּשׁ נִכְרִי: ׀וּפְקַדְתִּי עַל כָּל־הַדּוֹלָג עַל־הַמִּפְתָּן בְּיוֹם הַהוּא הַמְּמַלְאִים

בית אֲדֹנֵיהֶם חָמֶס וּמִרְמָה: וַהֲיָה בַיּוֹם הַהוּא
 גָּאֵם-יִהְיֶה קוֹל צַעֲקָה מִשָּׁעַר הַדָּגִים וַיִּלְלָה מִן-
 הַמִּשְׁנָה וַיִּשָּׁבֶר גָּדוֹל מִהַגְבָּעוֹת: «הִילֵילוּ יִשְׁבְּרֵי
 הַמִּכְתָּשׁ כִּי נִדְמָה כָּל-עַם כְּנָעַן נִכְרְתוּ כָּל-נִטְיִילֵי
 כֶּסֶף: »וַהֲיָה בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׁ אֶת-יְרוּשָׁלַם
 בַּגְּרוֹת וּפְקֻדָּתֵי עַל-הָאֲנָשִׁים הַקָּפָאִים עַל-
 שְׁמֵרֵיהֶם הָאֲמָרִים בַּלְבָּבָם לֹא-יֵיטִיב יִהְיֶה וְלֹא
 יָרֶע: «וַהֲיָה חֵילָם לְמִשְׁפָּה וּבְתִיתָם לְשִׁמְמָה וּבָנוּ
 בְּתִים וְלֹא יֵשְׁבוּ וְנִטְעוּ כְרָמִים וְלֹא יִשְׁתּוּ אֶת-
 יַיִנָם: »קָרוֹב יוֹם-יִהְיֶה הַגָּדוֹל קָרוֹב וּמִהָרָ מֵאֵד
 קוֹל יוֹם יִהְיֶה מֵרָ צֶרֶחַ שָׁם גָּבוּר: «יוֹם עֲבָרָה
 הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמִצִּיקָה יוֹם שֹׂאָה וּמִשׁוּאָה
 יוֹם חֲשָׁךְ וְאִפְלָה יוֹם עָנָן וְעָרְפָל: »יוֹם שׁוֹפָר
 וְתִרְוַעָה עַל הָעָרִים הַבָּצֻרוֹת וְעַל הַפְּנוֹת הַגְּבוּהוֹת:
 «וַהֲצִרְתִּי לָאֲדָם וְהִלְכוּ כַּעֲוָרִים כִּי לִי-הָיָה חֲטָאוֹ
 וְשִׁפְךָ דָּמָם כַּעֲפָר וּלְחֻמָּם כַּגִּלְלִים: »גָּם-כֶּסֶפָם
 גָּם-זָהָבָם לֹא-יִוָּכַל לְהַצִּילָם בַּיּוֹם עֲבָרָת יִהְיֶה
 וּבְאֵשׁ קִנְאָתוֹ תֹאכַל כָּל-הָאָרֶץ כִּי-כָלָה אֶד-
 נִבְהִלָה יַעֲשֶׂה אֶת כָּל-יִשְׁבְּי הָאָרֶץ:

ב «הִתְקוּשְׁשׁוּ וְקוּשְׁשׁוּ הַגּוֹי לֹא נִכְסָה: בְּטָרֶם לָדַת
 חֶק כַּמִּץ עָבַר יוֹם בְּטָרֶם | לֹא-יָבוֹא עֲלֵיכֶם חֲרוֹן
 אַף-יִהְיֶה בְטָרֶם לֹא-יָבוֹא עֲלֵיכֶם יוֹם אַף-יִהְיֶה הָהָה:
 «בִּקְשׁוּ אֶת-יִהְיֶה כָּל-עַנְוֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ
 פָּעָלוּ בִקְשׁוּ-צִדְקָה בִקְשׁוּ עֲנֻנָה אוֹלִיל תִּסְתָּרוּ בַּיּוֹם
 אַף-יִהְיֶה הָהָה: כִּי עֲנֵה עֲזוּבָה תִּהְיֶה וְאִשְׁקָלוֹן
 לְשִׁמְמָה אֲשֶׁלּוֹד בְּצִהָרִים יִגְרְשׁוּהָ וְעִקְרוֹן
 תִּעֲקֹר: «הוּא יִשְׁבִּי תָבַל הַיָּם גּוֹי פְּרָתִים דְּבַר-
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם כְּנָעַן אָרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְהַאֲבִדְתִּיהָ
 מֵאֵין יוֹשֵׁב: וַהֲיָתָה תָבַל הַיָּם גֹּת פְּרַת רַעִים
 וּגְזֻרוֹת צָאוּ: וַהֲיָה חָבַל לְשֹׂאֲרֵית בֵּית יְהוּדָה
 עֲלֵיהֶם יִרְעוּ בְּבִתִּי אֲשִׁקָלוֹן בְּעָרֵב יִרְבְּצוֹן כִּי
 יִפְקְדֶם יִהְיֶה אֶ-לֵהִיָּהֶם וְשָׁב שְׁבִיתָם: «שְׁמַעְתִּי
 חֲרַפְתָּ מוֹאָב וּגְדַפִּי בְּנִי עֲמֹון אֲשֶׁר חָרְפוּ אֶת-עַמִּי
 וַיִּגְדִּילוּ עַל-גְּבוּלָם: «לִכֹּן חִי-אֲנִי גָאֵם יִהְיֶה
 צִ-בָּאוֹת אֶ-לֵהִי יִשְׂרָאֵל כִּי-מוֹאָב כֶּסֶדָם תִּהְיֶה
 וּבְנֵי עֲמֹון כַּעֲמֻדָה מִמִּשְׁקָה חֲרוּל וּמִכְרָה-מִלַּח
 וּשְׁמָמָה עַד-עוֹלָם שְׂאֲרֵית עַמִּי יִכְזוּם וַיִּתֵּר גּוֹי
 יִנְחָלוּם: יָצֵאת לָהֶם תַּחַת גְּאוֹנָם כִּי חָרְפוּ וַיִּגְדִּלוּ

עַל-עַם יִהְיֶה צִ-בָּאוֹת: «נִזְרָא יִהְיֶה עֲלֵיהֶם כִּי
 רָזָה אֶת כָּל-אֶ-לֵהִי הָאָרֶץ וַיִּשְׁתַּחֲוֶי-לוֹ אִישׁ
 מִמְּקוֹמוֹ כָּל אִישׁ הַגּוֹיִם: «גָּם-אַתָּם כּוֹשִׁים חֲלָלִי
 חֲרָבִי הָמָה: «וַיִּט יָדוֹ עַל-צִפּוֹן וַיֹּאבֶד אֶת-אֲשׁוֹר
 וַיִּשָּׁם אֶת-גִּינּוּהָ לְשִׁמְמָה צִיָּה כַּמִּדְבָּר: «וַיִּרְבְּצוּ
 בְּתוֹכָהּ עֲדָרִים כָּל-חִיתוֹ-גּוֹי גָּם-קֶאֶת גָּם-קֶפֶד
 בְּכַפְתָּרִיָּה יִלְיָנוּ קוֹל יִשׁוּרָר בְּחִלּוֹן חֲרָב בֶּסֶף כִּי
 אֲרֻנָּה עָרָה: «זֹאת הָעִיר הָעֲלִינָה הַיּוֹשֵׁבֶת לְבִטָּח
 הָאֲמָרָה בַּלְבָּבָהּ אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד אִידָּהּ | הִיתָה
 לְשִׁמָּה מִרְבִּץ לַחֲיָה כָּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשָּׂרֵק יִגִּיעַ
 יָדוֹ:

ג «הוּא מֵרָאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה: לֹא שְׁמַעָה
 בְּקוֹל לֹא לִקְחָה מוֹסֵר בִּי-הוּא לֹא בִטָּחָה אֶל-
 אֶ-לֵהִיָּהּ לֹא קָרְבָּה: שְׁרִיָּה בְּקָרְבָּה אֲרִיזוֹת שְׂאֲגִים
 שְׁפִטִּיָּה זֹאבֵי עָרֵב לֹא גִרְמוּ לְבָקֵר: «גְּבִיאֶיהָ
 פָּחֲזִים אֲנָשִׁי בַּגְּזוֹת כַּהֲגִיָּה חֲלָלוּ-קֶדֶשׁ חֲמָסוֹ
 תוֹרָה: «יִהְיֶה צִדִּיק בְּקָרְבָּה לֹא יַעֲשֶׂה עוֹלָה
 בְּבָקֵר בְּבָקֵר מִשְׁפָּטוֹ יִתֵּן לְאוֹר לֹא נִעְדָּר וְלֹא-
 יוֹדֵעַ עוֹל בִּשְׁתִּי: יִהְיֶה חֲרָבִי גוֹלָם נִשְׁמָו פְּנוֹתָם
 הַחֲרָבִי חוֹצוֹתָם מִבְּלִי עוֹבֵר נִצְדוּ עָרֵיהֶם מִבְּלִי-
 אִישׁ מֵאֵין יוֹשֵׁב: «אֲמָרְתִּי אֶד-תִּירָאִי אוֹתִי תִקְחִי
 מוֹסֵר וְלֹא-יִפְרַת מַעֲוָנָה כָּל אֲשֶׁר-פְּקֻדָּתִי עָלֶיהָ
 אֲכֹן הַשְׁפִּימוּ הַשְׁחִיתוּ כָּל עֲלִילוֹתָם: «לִכֹּן חֲכוּ-לִי
 גָאֵם-יִהְיֶה לַיּוֹם קוֹמִי לַעֲד כִּי מִשְׁפָּטִי לְאַסֶּף
 גוֹלָם לְקַבְּצִי מִמְּלָכוֹת לְשִׁפְךָ עֲלֵיהֶם זַעֲמִל כָּל חֲרוֹן
 אִפִּי כִי בִאֵשׁ קִנְאָתִי תֹאכַל כָּל-הָאָרֶץ: «כִּי-אֲזַ
 אֶהַפֶּךְ אֶל-עַמִּים שִׁפָּה בְּרוּרָה לְקָרָא כָּלִם בְּשֵׁם
 יִהְיֶה לַעֲבָדוֹ שְׁכֶם אֶחָד: «מַעֲבָר לְנִהְרֵי-כוֹשׁ
 עֲתָרִי בַת-פּוֹצִי יוֹבִלּוֹן מִנְחָתִי: «בַּיּוֹם הַהוּא לֹא
 תִבּוֹשִׁי מִכָּל עֲלִילָתֶיךָ אֲשֶׁר פָּשַׁעְתָּ בִּי כִי-אֲזַ |
 אֶסִּיר מִקְרָבְךָ עֲלִינִי גְאוֹתְךָ וְלֹא-תוֹסֶפִי לְגִבְיָהּ
 עוֹד בְּהָרָ קֶדְשִׁי: «וַהֲשֹׂאֲרֵתִי בְּקָרְבְּךָ עִם עַנִּי וְדָל
 וְחָסוּ בְשֵׁם יִהְיֶה: «שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל לֹא-יַעֲשׂוּ
 עוֹלָה וְלֹא-יִזְדָּבְרוּ כִזָּב וְלֹא-יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן
 תְּרִמִּית כִּי-הָמָה יִרְעוּ וַיִּרְבְּצוּ וְאֵין מִתְרִיד: «רָגִל
 בַּת-צִיּוֹן הָרִיעוּ יִשְׂרָאֵל שִׁמְחִי וְעֲלִזִּי בְּכָל-לֵב בַּת
 יְרוּשָׁלַם: «הִסִּיר יִהְיֶה מִשְׁפָּטֶיךָ פָּנָה אִיבָד מִלֶּךְ
 יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה בְּקָרְבְּךָ לֹא-תִירָאִי רַע עוֹד: «בַּיּוֹם

ההוא יאמר לירושלם אל־תיראי ציון אל־ירפו יְדִיד: יי־הנה אֶל־לִתִּיד בְּקֶרֶבךָ גְבוּר יוֹשִׁיעַ יִשְׁיֵעַ עֲלֶיךָ בְּשִׂמְחָה יִחְרִישׁ בְּאַהֲבָתוֹ יִגִּיל עֲלֶיךָ בְּרָגָה: יִגְוִי מִמּוֹעֵד אֶסְפְּתִי מִמָּדָר הֵיוּ מִשְׁאֵת עָלֶיהָ חֶרֶףָה: יִהְיֶה עֲשֹׂה אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ בַּעֲת הַהִיא וְהוֹשַׁעְתִּי אֶת־הַצִּלְעָה וְהַנִּדְחָה אֶקְבֹּץ וְשִׁמְתִּים לַתְּהִלָּה וְלִשְׁמֵ בְּכָל־הָאָרֶץ בְּשִׁתָּם: בַּעֲת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבַעֲת קִבְּצִי אֶתְכֶם כִּי־אֲתֵן אֶתְכֶם לִשְׁמֵ וְלַתְּהִלָּה בְּכָל־עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשׁוֹבִי אֶת־שְׁבוּתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם אָמַר יי־הנה:

תגי

א בַּשָּׁנָה שְׁתִּים לְדַרְגָּוֶשׁ הַמֶּלֶךְ בַּחֲדָשׁ הַשְּׁשִׁי בַּיּוֹם אֶחָד לַחֲדָשׁ הַזֶּה דְּבַר־יי־הנה בְּיַד־תְּגֵי הַנְּבִיא אֶל־זֶרְבָבֶל בֶּן־שַׁאֲלִימָאֵל פֶּתַח יְהוּדָה וְאֶל־יְהוֹשָׁע בֶּן־יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לֵאמֹר: כֹּה אָמַר יי־הנה צֶ־בָאוֹת לֵאמֹר הָעַם הַזֶּה אָמְרוּ לֹא עֵת־בָּא עֵת־בֵּית יי־הנה לְהַבְנוֹת: וַיְהִי דְבַר־יי־הנה בְּיַד־תְּגֵי הַנְּבִיא לֵאמֹר: הֵעֵת לָכֶם אַתֶּם לְשִׁבַת בְּבִתְיֶיכֶם סְפוּגִים וְהַבֵּית הַזֶּה תָּרַב: וַעֲמָה כֹה אָמַר יי־הנה צֶ־בָאוֹת שִׁימוּ לְבַבְכֶם עַל־דְּרָכֵיכֶם: וְזַעֲמֶם הִרְבָּה וְהִבָּא מַעֵט אָכֹל וְאִין־לְשִׁבְעָה

שְׁתוּ וְאִין־לְשִׁכְרָה לְבוֹשׁ וְאִין־לֶחֶם לוֹ וְהַמִּשְׁתַּפֵּר מִשְׁתַּפֵּר אֶל־צָרוֹר נָקוּב: כֹּה אָמַר יי־הנה צֶ־בָאוֹת שִׁימוּ לְבַבְכֶם עַל־דְּרָכֵיכֶם: וַעֲלוּ הָהָר וְהִבַּאתֶם עֵץ וּבְנוּ הַבַּיִת וְאַרְצָה־כּוֹ וְאֶכְבְּדָה אָמַר יי־הנה: כֹּה אֶל־הִרְבָּה וְהִנֵּה לְמַעַט וְהִבַּאתֶם הַבַּיִת וְנִפְחַתִּי בּוֹ יַעַן מָה נָאִם יי־הנה צֶ־בָאוֹת יַעַן בֵּיתִי אֲשֶׁר־הוּא תָרַב וְאַתֶּם רָצִים אִישׁ לְבֵיתוֹ: עַל־כֵּן עֲלִיכֶם כָּל־אֵין שָׁמַיִם מִטָּל וְהָאָרֶץ כָּל־אֵה יְבוּלָה: וְאֶקְרָא חֶרֶב עַל־הָאָרֶץ וְעַל־הַהָרִים וְעַל־הַדָּגָן וְעַל־הַתִּירוֹשׁ וְעַל־הַיִּצְהָר וְעַל־אֲשֶׁר תּוֹצִיא הָאֲדָמָה וְעַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־כָּל־יִגִיעַ כְּפִים: וַיִּשְׁמַע זֶרְבָבֶל בֶּן־שַׁלְיָאֵל וַיְהוֹשָׁע בֶּן־יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְכָל־שְׂאֲרֵית הָעָם בְּקוֹל יי־הנה אֶל־לְהִיָּהֶם וְעַל־דְּבַר־תְּגֵי הַנְּבִיא כֹה אָמַר יי־הנה אֶל־לְהִיָּהֶם וַיִּירָאוּ הָעָם מִפְּנֵי יי־הנה: וַיֹּאמֶר תְּגֵי מִלְּאָךְ יי־הנה בְּמִלְּאָכוֹת יי־הנה לָעַם לֵאמֹר אֲנִי אֶתְכֶם נָאִם־יי־הנה: וַיַּעַר יי־הנה אֶת־רוּחַ זֶרְבָבֶל בֶּן־שַׁלְיָאֵל פֶּתַח יְהוּדָה וְאֶת־רוּחַ יְהוֹשָׁע בֶּן־יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶת־רוּחַ כָּל־שְׂאֲרֵית הָעָם וַיִּבְאוּ וַיַּעֲשׂוּ מִלְּאָכָה בְּבֵית־יי־הנה צֶ־בָאוֹת אֶל־לְהִיָּהֶם: וַיְבִיִּימוּ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה לַחֲדָשׁ בַּשָּׁנָה שְׁתִּים לְדַרְגָּוֶשׁ הַמֶּלֶךְ:

הלכות מכירה פרק כ

כ,א המבקש לקנות מקח מחברו, מוכר אומר במאתים אני מוכר, וחלוקה אומר איני קונה אלא במנה, וחלף זה לביתו וזה לביתו, ואחר כך נתקבצו, ומשך זה החפץ סתם אם המוכר הוא שתבע חלוקה ונתן לו החפץ, אינו נותן אלא מנה; ואם חלוקה הוא שפא ומשך החפץ סתם, חייב לתן מאתים.

כ,ב חלוקה מקח מאחד מחמשה בני אדם, וכל אחד מהן תובע אותו ואומר אני הוא בעל המקח, והוא אינו יודע ממי מהן לקח מניח דמי המקח ביניהם, ומסתלק; ויהיו הדמים מנחין עד שיודו, או עד שיבוא אליהו. ואם היה חסיד, נותן דמים לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים.

כ,ג לקח מקח מאחד מהן, וכפר בו ונשבע על שקר, ועשה תשובה וחריו הוא רוצה לשלם, וכל אחד ואחד תובע אותו ואומר אני הוא שפכרת בי ונשבעת לי, והוא אומר איני יודע חייב לשלם לכל אחד ואחד, מפני שעבר עברה.

כ,ד נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי, ולזה לא מכרתי: אימתי, בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו. אבל אם אין המקח יוצא מתחת ידו, חרי הוא עד אחד בלבד, ודינו בעדות זו בדין כל אדם, שחרי אינו נוגע בעדותו.

כ,ה לפיכך אם נטל הדמים משנים, ונטל מאחד מדעתו ומאחד בעל כרחו, ולא ידע ממי נטל מדעתו וממי נטל בעל כרחו בין שהיה המקח בידו, בין שהיו שניהן תופסין בו אין פאן עדות כלל, וכל אחד מושניחן נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ ונטל חצי המקח וחצי הדמים.

כ,ו חרי שטען על חברו ואמר מכרתי לי, וזה אומר לא מכרתי, או מכרתי, ולא נתת לי דמים; או שטען חלוקה שנתן הדמים, ועדין לא

משך, או שאמר משכתי ולא ראיתי מום זה, והמוכר אומר לו הודעתיו לך; או שאמר האחד מהם כך וכך היה תנאי בינינו, והאחר אומר לא היה שם תנאי: בכל אלו הטענות וכיוצא בהן המוציא מחברו, עליו הראיה.

כ,ז לא היתה שם ראיה נשבע הכופר שפבקשין להוציא מידו, שבועת הסת; ואם הודה במקצת, או שיש עליו עד אחד נשבע שבועת התורה, בפשאר הטענות בלן.

כ,ח אומר לחנוני תן לי בדינר פרות, ונתן לו, וחריו הפרות מנחין ברשות הרבים, והחנוני תובע הדינר, ובעל הבית אומר לו נתתיו לך והשלכת אותו לתוך כיסך חרי זה חלוקה נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ, ונטל הפרות, הואיל וכבר יצאו מרשות המוכר, וחריו חן ברשות הרבים. ואלו היו ברשות חלוקה היה נשבע הסת, ונפטר; ואלו היו עדין ברשות החנוני היה נשבע הסת, וישארו פרותיו אצלו.

כ,ט נתן חלוקה דינר לחנוני, ובא לטל פרות המנחין ברשות הרבים, ואמר לו החנוני דינר זה שנתת לי עכשו הוא דמי פרות שפכר נתתים לך והולכתם לתוך ביתך, אבל פרותי אלו המנחין ברשות הרבים מעולם לא מכרתים לך חרי החנוני נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ שפך היה הדבר, ומחזיר פרותיו לחנוני: שחרי לא הודה לו שפכרן מעולם. ואלו היו בחנותו, היה נשבע הסת כמו שפארנו.

כ,י וכן הדין בנותן דינר לשלחני לטל מעות, בזמן שהמעות צבורין ברשות הרבים אם הודה השלחני שפכרן, ועדין לא נטל הדינר נשבע חלוקה בנקיטת חפץ שנתן, ונטל המעות; ואם לא הודה שפכרן, אף על פי שמוודה שלקח ממנו דינר עתה, וטוען שדינר זה דמי המעות שפכר הוליקן חלוקה לתוך

ביתו חרי השלחני נשבע בנקיטת חפץ, ויחזיר מעותיו לחנותו.

כ,יא המחליף פרה בחמור, וילדה, וכן המוכר שפחתו, וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה, וזה אומר משלקחתי ילדה, אפלו אמר המוכר איני יודע על הלוקח להביא ראיה. אף על פי שהפדה עומדת באגב, והשפחה עומדת בפמטה חרי הן בחזקת המוכר, עד שביא הלוקח ראיה.

כ,יב לא הביא ראיה, ושבע המוכר בנקיטת חפץ על ולד הפרה. אבל על ולד השפחה, אינו נשבע אלא הסת, שאין נשבעין בנקיטת חפץ על העבדים ולא על הקרקעות, כמו שיתבאר בהלכות טוען ונטען.

כ,יג זה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע, ואינה ברשות אחד מהן יחלקו; זה אומר ברשותי ילדה, והאחר שותק וזכה הטוען בולד.

כ,יד מי שחיו לו שני עבדים קטן וגדול, או שתי שדות גדולה וקטנה, הלוקח אומר גדולים לקחתי, והמוכר אומר קטנים הוא שמכרתי על הלוקח להביא ראיה, או ישבע המוכר הסת שלא מכר אלא קטן.

כ,טו אמר הלוקח גדול לקחתי, והמוכר שותק וזכה בגדול. ואם אמר המוכר איני יודע, על הלוקח להביא ראיה; או ישבע המוכר הסת שאינו יודע, ואין לזה אלא הקטן.

כ,טז כל מי שנלד הספק ברשותו, עליו להביא ראיה. פיצד: המחליף פרה בחמור, ומשד בעל החמור את הפרה, ולא הספיק בעל הפרה למשד את החמור, עד שמת החמור על בעל החמור להביא ראיה שהיתה חמורו קימת, בעת משיכת הפרה. וכן כל פיוצא בזה.

כ,יז מחט שנמצאת בעבי בית הכוסות, ונקבה אותו נקב מפלש אם נמצא עליה קרט דם, בידוע שזו נטרפה קדם שחיטה; לפיכך אם

הגלד פי המכה, בידוע שהיא היתה טרפה שלשה ימים קדם שחיטה. לא הגלד פי המכה חרי הדבר ספק, ועל הטבח להביא ראיה שקדם לקיחתו נטרפה: שהרי ברשותו נלד הספק. ואם לא הביא ראיה, ישלם הדמים למוכר כמו שבארנו.

הלכות מכירה פרק כא

כא,א המקנה לחברו דבר שאינו מסים אם היה מינו ידוע, אף על פי שאין מדתו או משקלו או מנינו ידוע חרי זה קנה; ואם אין מינו ידוע, לא קנה.

כא,ב פיצד: ערמה זו שלחטים אני מוכר לך בכך וכך, שק זה המלא תאנים אני מוכר לך בכך וכך, מרתף זה שליין אני מוכר לך בכך וכך אף על פי שאין מדת הערמה ידועה, ולא משקל התאנים ולא מנין הקנקנים ידוע חרי מוכרו קנים, אף על פי שמצא חסר או יתר על האמד שהיה בדעתם; ויש להם הונאה, לפי השער שבשוק כמו שבארנו.

כא,ג אבל האומר לחברו כל מה שיש בבית הזה אני מוכר לך בכך וכך, כל מה שיש בתבה הזאת או בשק הזה אני מוכר לך בכך וכך, ורצה הלוקח ומשד אין כאן קנין כלל, שלא סמכה דעת הלוקח: שהרי אינו יודע מה יש בו אם תבן או זהב, ואין זה אלא במשחק בקביה. וכן כל פיוצא בזה.

כא,ד וכן המוכר לחברו בעשרה דינרין חטים, ולא פסק במה סאה מכר לו נותן לו בשער שבשוק בשעת המכירה. וכל החוזר בו מאחר נתינת הדמים, ולא רצה בשער שהיה בשוק בשעת מתן המעות מקבל מי שפרע כמו שבארנו.

כא,ה המוכר מקום לחברו לעשות לו בית, או רפת בקר, וכן המקבל מחברו לעשות לו בית חתנות לבנו, או בית אלמנות לבתו עושה

אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ. מָכַר לוֹ מְקוֹם בֵּית גְּדוֹלָה,
עוֹשֶׂה שְׂמוֹנָה עַל עֶשֶׂר. מָכַר לוֹ מְקוֹם טָרְקָלִין,
עוֹשֶׂה עֶשֶׂר עַל עֶשֶׂר. תָּרַבִּין שִׁלְחָצֵר, שְׁתֵּים
עָשָׂר עַל שְׁתֵּים עָשָׂר. וְרוֹם כָּל בֵּית וּבֵית,
כַּחֲצִי אֶרְבּוֹ וּכְחֲצִי רַחְבּוֹ.

כֹּאמֹר, הַמּוֹכֵר מְקוֹם לַחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ קְבוּרָה,
וְכֵן הַמְּקַבֵּל מְקוֹם מִחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ קְבוּרָה
עוֹשֶׂה מַעֲרָה, וּפּוֹתֵחַ לַמַּעֲרָה שְׂמוֹנָה קְבוּרוֹת,
שְׁלֹשָׁה מִכָּאן וּשְׁלֹשָׁה מִכָּאן, וּשְׁנָיִם מִבִּנְיָד
הַנִּכְנָס לַמַּעֲרָה: מֵדֶת הַמַּעֲרָה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל
שֵׁשׁ, וְכָל קֶבֶר וְקֶבֶר אֶרֶץ אַרְבַּע אַמּוֹת וְרַחֲב
שִׁשָּׁה טַפָּחִים וְרוֹם שְׁבַע; נִמְצָא בֵּין כָּל קֶבֶר
וְקֶבֶר שְׁמוֹן הֶצֶדֶדִין אִמָּה וּמַחֲצָה, וּבֵין הַשְּׁנָיִם
הָאֲמֻצְעִיִּים שְׁתֵּי אַמּוֹת.

כֹּאמֹר, הַמּוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ שִׂדְהוֹ מְקוֹם אִמָּת
הַמִּים לְהַשְׁקוֹת בָּהּ בֵּית הַשְּׁלָחִין נוֹתֵן לוֹ בְּתוֹךְ
שִׂדְהוֹ אִמָּה שְׂרַחֲבָה שְׁתֵּי אַמּוֹת, וְאִמָּה מִכָּאן
וְאִמָּה מִכָּאן לְאַגְפֶּיהָ. וְאִם מָכַר לוֹ אִמָּת הַמִּים
לְהַשְׁקוֹת בָּהּ בְּקִלּוֹן נוֹתֵן לוֹ אִמָּה שְׂרַחֲבָה אִמָּה,
וְחֲצִי אִמָּה מִכָּאן וְחֲצִי אִמָּה מִכָּאן לְאַגְפֶּיהָ.

כֹּאמֹר, אֵלֶּיךָ הָאֲגָפִין בַּעַל הַשְּׂדֵה נוֹטֵעַ, אֲבָל
אֵינֶנּוּ זוֹרְעִין: שְׂחֻזְרַעִים מִחֲלָחִלִין אֶת הַקֶּרְקַע,
וּמְקַלְקְלִין אֶת אִמָּת הַמִּים. וְאִמָּת הַמִּים הַזֹּאת
שֶׁכָּלוּ אֲגָפֶיהָ בַּעַל הָאִמָּה מֵתִקְנָה מַעֲפָר אוֹתָהּ
הַשְּׂדֵה, שֶׁעַל מִנָּת כֵּן קִבֵּל עָלָיו הַמּוֹכֵר לְהִיּוֹת
אִמָּת הַמִּים בְּתוֹךְ שִׂדְהוֹ.

כֹּאמֹר, הַמּוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ בְּתוֹךְ שִׂדְהוֹ אִם דֶּרֶךְ
יָחִיד מָכַר לוֹ, נוֹתֵן לוֹ רַחֲב שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמַחֲצָה
בְּדִי שִׁיעָמָד חֲמֹר בְּמִשְׁאֹו עַל אֶרֶץ
הַדֶּרֶךְ. מָכַר לוֹ דֶּרֶךְ בֵּין עִיר לְעִיר, נוֹתֵן לוֹ
רַחֲב שְׂמוֹנָה אַמּוֹת בְּאֶרֶץ הַדֶּרֶךְ.

כֹּאמֹר, מָכַר לוֹ דֶּרֶךְ הָרַבִּים, נוֹתֵן לוֹ רַחֲב שֵׁשׁ
עָשָׂר אִמָּה. דֶּרֶךְ הַמְּלָךְ וְדֶרֶךְ הַקֶּבֶר, אֵין לָהּ
שְׂעוֹר; וְיִרְאָה לִי שְׂדֵה בְּמוֹכֵר דָּבָר שְׂאִין מִינוֹ
יִדְוֶעַ. מָכַר לוֹ מְקוֹם לַמַּעֲמָד, נוֹתֵן לוֹ בֵּית

אַרְבַּעַת קַבִּים. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ בּוֹר וְכוֹתְלֵיהָ
אֲנִי מוֹכֵר לָהּ, נוֹתֵן לוֹ רַחֲב הַכּוֹתֵל שְׁלֹשָׁה
טַפָּחִים.

כֹּאמֹר, הַמּוֹכֵר שְׂדֵה לַחֲבֵרוֹ, וּמָסַר לוֹ מִצֵּר
אֶחָד אֶרֶץ וּמִצֵּר אֶחָד קִצֵּר אִם הָיָה הָאֶרֶץ
שְׁלֵאִישׁ אֶחָד, לֹא קָנָה מִן הָאֶרֶץ אֲלָא בְּנִגְד
הַקִּצֵּר; וְאִם הָיָה שְׁלֹשִׁים, יִקְנֶה בְּנִגְד רֹאשׁ
תוֹר.

כֹּאמֹר, הָיָה מִצֵּר רְאוּבֵן מְזֻרָח וּמַעֲרָב, וּמִצֵּר
שְׁמַעוֹן צָפוֹן וְדָרוֹם צָרִיף שְׂיִכְתָּב לוֹ מִצֵּר
רְאוּבֵן מִשְׁתֵּי רִחוֹת, וּמִצֵּר שְׁמַעוֹן מִשְׁתֵּי
רִחוֹת.

כֹּאמֹר, מָסַר לוֹ מִצֵּר רֹאשׁוֹן וּמִצֵּר שְׁנִי וּמִצֵּר
שְׁלִישִׁי, וְלֹא מָסַר לוֹ מִצֵּר רְבִיעִי קָנָה הַשְּׂדֵה
כֻּלָּהּ. אֲבָל הַמִּצֵּר הָרְבִיעִי אִם הָיָה מִכְּלַע בְּתוֹךְ
הַמִּצֵּרִים, וְאֵין עָלָיו רֶכֶב שְׁלִדְקָלִים, וְאֵין בּוֹ
תְּשֻׁעַת קַבִּין קָנָה אֵף הַמִּצֵּר הָרְבִיעִי; וְאִם לֹא
הָיָה מִכְּלַע, וַיֵּשׁ עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים, אוֹ שֵׁשׁ בּוֹ
תְּשֻׁעַת קַבִּין לֹא קָנָהוּ.

כֹּאמֹר, הָיָה מִכְּלַע וַיֵּשׁ עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים, אוֹ
יֵשׁ בּוֹ תְּשֻׁעַת קַבִּין, אוֹ שְׁלֹא הָיָה מִכְּלַע וְאֵין
עָלָיו דְּקָלִים, וְאֵין בּוֹ תְּשֻׁעַת קַבִּין חֲרִי הַדָּבָר
מִסּוּר לְבֵית דִּין: כָּפִי מִה שִׁירָאוֹ, וְלֹאִיזָה דֶּרֶךְ
שְׂדֵעֶתָן נוֹטָה יַעֲשֹׂו.

כֹּאמֹר, סִיִּם לוֹ אֶת הַזִּזִּיּוֹת בְּלִבָּד, וְלֹא סִיִּם לוֹ
אֶת הַמִּצֵּר שְׁלִבָּל הָרוֹחַ, אוֹ שְׁסִיִּם לוֹ שְׁנֵי
מִצֵּרִים כְּמִין גַּם, אוֹ שְׁסִיִּם לוֹ חֶלֶק מִכָּל רוֹחַ
וְרוֹחַ חֲרִי זֶה לֹא קָנָה אֶת כֻּלָּהּ; אֲלָא יִקְנֶה מִמֶּנָּה
כָּפִי מִה שִׁירָאוֹ וּכְמוֹ שִׁירָאוֹ הַדִּינִין.

כֹּאמֹר, הַמּוֹכֵר בֵּית לַחֲבֵרוֹ בְּבִירָה גְּדוֹלָה אֵף
עַל פִּי שְׁמָסַר לוֹ מִצֵּרִים חֲחִיצוֹנִים, וְאֵף עַל פִּי
שֵׁשׁ שָׁם מַעֲט שְׁקוּרָאִין לְבִירָה בֵּית לֹא קָנָה
אֲלָא הַבֵּית בְּלִבָּד, שֶׁהַמִּצֵּרִים הֵוא שֶׁהָרַחֲב לוֹ;
וְאֵלֶּיךָ מָכַר לוֹ כָּל הַבִּירָה, הָיָה כּוֹתֵב לוֹ וְלֹא
הַנְּחִתִּי לְפָנַי בְּמָכַר זֶה כָּלוּם. וְכֵן הַמּוֹכֵר שְׂדֵה

בבקעה גדולה, ומסר לו מצר הבקעה מצרים
הם שהרחיב לו.

כאיו האומר לחברו שדות אני מוזר לך,
מעוט שדות שתים. אמר לו כל שדות אפלו
שלוש וארבע, חוץ מגנות ופרדסים. אמר לו
נכסי אפלו גנות ופרדסים, חוץ מבתים
ועבדים. ואם אמר לו כל נכסי אפלו עבדים
ובתים וכל המטלטלין הידועים לו, ואפלו
תפלין שבראשו בכלל המזכר.

כאיה האומר לחברו בית מבתי אני מוזר
לך, ושור בשורי אני מוזר לך נותן לו הקטן
שבהן. מת אחד מן השורים, או שנפל אחד
מן הבתים מראה לו זה שמת או שנפל, שיד
בעל השטר על התחתונה.

כאיט האומר לחברו שדה דבי היא אני
מוזר לך, וחיו לו שתי שדות הנקראים בשם
זה אינו קונה אלא הפחותה שבשתיהן. וכן
כל פיוצא בזה.

כאב האומר לחברו שדה ראובן אני מוזר
לך, ובין שבא חלוקת להשתמש בה, אמר לו
המוזר זו אינה שדה שהיתה שלראובן אלא
כך היא קרויה, ולעולם לא היתה לו, אלא זו
היא שלראובן ולקחתיה ממנו, והיא שמכרתי
לך על המוזר להביא ראיה; ואם לא הביא,
זוכה חלוקת באלו שכל העם קוראים לה
שלראובן. וכן כל פיוצא בזה, הלך אחר השם
הפשוט בפי הכל.

כאבא האומר לחברו חצי שדי אני מוזר לך
שמין פמה שוזה כל השדה, ונותן לו מן
הפחוש שבה מה ששוזה חצי הדמים שלכל
השדה. וכן אם אמר לו חציה בדרום אני
מוזר לך שמין דמי בלה, ונותן לו בדרומה
פחצי כל הדמים.

כאבב ומקבל עליו חלוקת לעשות בחלקו
מקום הגדר, ומאחורי הגדר סמוך לגדר חריץ

קטן רחב שלוש טפחים, וחוצה לו חריץ אחר
גדול רחב תשעה טפחים, ובין שני החריצין
רחב טפח. כל זה כדי שלא תקפץ הנמיה
וכיוצא בה.

כאבג היתה לו חצי שדה, ואמר לחברו חצי
שיש לי בשדה מכרתי לך קנה החצי
כלו. אמר לו חצי בשדה שיש לי, לא קנה אלא
רביע. אמר לו מצר שדה שממנה נחלקת, או
שממנה נפסקת, או שממנה נחצית אם אמר
לו ואלו מצריה, קנה חציה; ואם לא מסר לו
מצריה, לא קנה מצריה אלא בית תשעת קבין
בלבד.

הלכות מכירה פרק כב

כבא אין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא
לעולם, בין במכר בין במתנה בין במתנת
שכיב מרע. ביצד: מה שתוציא שדה זו
מכור לך, מה שיוציא אילן זה מכור לך, תנו
מה שתלד בהמה זו לפלוני לא קנה פלוס. וכן
כל פיוצא בזה.

כבב המוזר פרות דקל לחברו, יכול לחזור בו
אף אחר שבאו הפרות לעולם; ואם שמת
חלוקת ואכל, אין מוציאין מידו. וכל החוזר
בו משניהם, אינו חייב לקבל מי שפרע.

כבג אבל הפוסק על שער שבשוק, ולא היה
אותו המין שפסק עליו ברשות המוזר חייב
המוזר לקנות ולתן חלוקת מה שפסק; ואם חזר
בו, מקבל מי שפרע.

כבד מי שפסק על שער שבשוק שיתן לו
ארבע סאין חטים בסלע אם היו שבלים, חרי
זה קנה; וכל החוזר משניהם, חייב לקבל מי
שפרע: והוא, שיראה בגרן, או שיאמר לו
בשוק, חריני סומך עליך. אבל אם לא נראה
לו בגרן, ולא אמר לו לא סמכה דעתו שלמוזר,
ואינו מקבל מי שפרע: שחרי הוא אומר שמוא
פסק עם אחר, ואינו צריך לחטים אלו.

כב,ה דָּבַר שְׂאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָיו שְׁלֹמֶקֶנָה אִינוּ מִקְנָהוּ, וַחֲרִי הוּא כְּדָבָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם. פִּיֹּצֵד: מַה שְׂאִירֵשׁ מֵאֲבִי מְכֹר לָהּ, מַה שֶּׁתַּעֲלֶה מִצִּדּוֹתַי מִן הַיָּם נִתּוֹן לָהּ, שְׂדֵה זֶה לְכִשְׁאֶקְהֶנָה קִנּוּיָהּ לָהּ לֹא קָנָה בָּלוֹם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

כב,ו מִי שֶׁהָיָה מוֹרִישׁוֹ גּוֹסֵם וְנוֹטָה לְמוֹת, וְרָצָה לְמַכּוֹר מִנְכָּסָיו מְעַט כְּדֵי לְהוֹצִיא חֲדָמִים בְּצָרָתִי קְבוּרָה הוֹאִיל וַחֲבֵן עֲנִי וְאִם יִמָּתִין עַד שְׁיָמוּת וְיִמָּכֹר, יִשְׁתַּחֲחַ הַמֶּת וְיִתְבַּזֶּה תִּקְנוֹ חֲכָמִים שְׂאֵם מְכֹר וְאָמַר מַה שְׂאִירֵשׁ מֵאֲבִי הַיּוֹם מְכֹר לָהּ, מִמָּכָרוֹ קָנִים.

כב,ז וְכֵן צִיד עֲנִי שְׂאִין לוֹ מַה שְׂאִי־כָל, שְׂאֵמַר מַה שֶּׁתַּעֲלֶה מִצִּדּוֹתַי מִן הַיָּם הַיּוֹם מְכֹר לָהּ מִמָּכָרוֹ קָנִים מִשּׁוֹם כְּדֵי חֲיָיו.

כב,ח חֲבֵן שְׂמֵכֹר בְּנָכְסֵי אָבִיו בְּחֵי אָבִיו, וּמֵת חֲבֵן בְּחֵי חָאֲבִי, וְאַחֵר כְּדֵי מֵת חָאֲבִי בִּן חֲבֵן מוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקָח: שְׂחָרִי אָבִיו מְכֹר דְּבָר שְׁלֹא בָּא עֲדִין לְרִשּׁוֹתָיו, וְנִמְצָאוּ הַנְּכָסִים בְּרִשּׁוֹת חָאֲבִי; וְזֶה יִרְשׁ אָבִי אָבִיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

כב,ט מִי שֶׁנָּתַן מְרָקַע מִתְּנָה לְחִבְרוֹ, וְנָתַן לוֹ עַל גִּבָּה מֵאֶה דִּינָרִין אִם הָיוּ הַדִּינָרִין מִצִּדּוֹתַי בְּרִשּׁוֹתָיו פִּיּוֹן שְׂזֻכָּה בְּשִׂדָּה, זָכָה בְּדִינָרִין; וְאִם אִין לוֹ דִּינָרִין אִין מְחִיבִין אֶת הַנּוֹתֵן לְתֵן לוֹ מֵאֶה דִּינָרִין, עַד שִׁיבִיא הַזָּכָה רְאִיָּה שְׁחָיו לְזֶה דִּינָרִין בְּעֵת הַמִּתְּנָה.

כב,י וְהוּא חֲדִין לְשָׂאֵר הַמַּטְלָטְלִין שְׂמִקְנָה אָדָם אוֹתָם עַל גִּבּ הַמְרָקַע אִם אֵינָם בְּרִשּׁוֹת הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן, לֹא קָנָה: שְׂאִין אָדָם מִקְנָה לְחִבְרוֹ דְּבָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם, וּשְׂאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָיו.

כב,יא מִי שֶׁהָיָה לוֹ פְּקֻדוֹן בְּיַד אַחֵר חָרִי זֶה מִקְנָהוּ, בֵּין בְּמִכּוֹר בֵּין בְּמִתְּנָה: לְפִי שֶׁהַפְּקֻדוֹן בְּרִשּׁוֹת בְּעֲלָיו הוּא, וַחֲרִי הוּא בְּחֻזְקַת שְׁחָיו קָנִים. וְאִם כִּפְּרָ בּוֹ זֶה שֶׁהַפְּקֻדָּה אֲצִלּוֹ אִינוּ יָכוֹל

לְהַקְנוֹתָו, שְׂדֵה כְּמִי שְׂאֵבֵד שְׂאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָיו. כב,יב אֲבָל הַמַּלְלָה הוֹאִיל וּלְהוֹצֵאָה נִתְּנָה, אֵינָה בְּעוֹלָם; וְאִין אָדָם יָכוֹל לְהַקְנוֹתָהּ אֲלֹא בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן, וְהוּא דְּבָר שְׂאִין לוֹ טַעַם כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ. וְאִם חִיתָה הַמַּלְלָה בְּשֹׁטֶר מִקְנָה אֶת הַשֹּׁטֶר בְּכַתִּיבָה וּמְסִירָה, שְׂחָרִי יֵשׁ כָּאֵן דְּבָר הַנְּמָסֵר לְקִנּוֹת שְׂעָבִיד שָׂפוּ.

כב,יג כְּשֵׁם שְׂאִין אָדָם מִקְנָה דְּבָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם, כְּדֵי אִינוּ מִקְנָה לְמִי שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם. וְאַפְּלוֹ עֵבֶר, חָרִי הוּא כְּמִי שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם, וְהַמְזֻכָּה לְעֵבֶר, לֹא קָנָה; וְאִם חָיָה בְּנוֹ הוֹאִיל וְדַעַתָּו שְׂלֹאֲדָם קְרוּבָה אֲצִלּוֹ בְּנוֹ, קָנָה.

כב,יד הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ נָכְסִי לְבָנִים שֶׁתִּלְדֵי מִמֶּנִּי, חָרִי אֵלָיו לֹא יִקְנוּ בָּלוֹם: שְׂפִיּוֹן שְׁלֹא נִתְּעַפְּרָה בְּחֵן בְּשַׁעַת הַמִּתְּנָה, עֲדִין לֹא בָּאוּ כְּדֵי לְחִיּוֹת דַּעַתָּו קְרוּבָה לָהֶם.

כב,טו הַמִּקְנָה לְמִין מִמִּינֵי חִיָּה, לֹא הַקְנָה בָּלוֹם. הַקְנָה מִקְצַת נְכָסָיו לְבַחֲמָה, אוֹ לְמִי שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם, וְחֲזֹר וְאָמַר לְחִבְרוֹ קָנָה בְּבַחֲמָה זֶה, אוֹ כְּעֵבֶר זֶה לֹא קָנָה בָּלוֹם. אָמַר לוֹ קָנָה אֶת וּבַחֲמָה זֶה, אוֹ אֶת וְעֵבֶר זֶה קָנָה מְחֻצָּה.

כב,טז אִין אָדָם מִקְנָה לֹא בְּמִכּוֹר וְלֹא בְּמִתְּנָה, אֲלֹא דְּבָר שְׂיֵשׁ בּוֹ מִמַּשׁ; אֲבָל דְּבָר שְׂאִין בּוֹ מִמַּשׁ, אִינוּ נִקְנָה. פִּיֹּצֵד: אִין אָדָם מִקְנָה רֵיחַ הַתְּפוּחַ חֲזָה, אוֹ טַעַם הַדְּבִשׁ חֲזָה, אוֹ עֵין הַבְּדִלָּה חֲזָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

כב,יז לְפִיכָּךְ הַמִּקְנָה לְחִבְרוֹ דִּירַת בֵּית זֶה, אוֹ אֲכִילַת פֵּרוֹת דָּקָל זֶה לֹא קָנָה: עַד שִׁיקְנָה לוֹ גּוֹף הַבֵּית לְדוֹר בּוֹ וְגוֹף הָאֵילָן לְאֲכֹל פֵּרוֹתָיו, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאֵר.

כב,יח וְדִין הַתְּקַדֵּשׁ וְדִין הָעֲנִיִּים וְדִין הַנְּגָדִים, אִינוּ כְּדִין הַחֲדִיוֹט בְּקִנְיָתוֹ: שְׂאֵלָיו אָמַר אָדָם כָּל מַה שֶּׁתִּלְד בְּחֻמָּתִי יִהְיֶה תְּקַדֵּשׁ לְבִדָּק הַבֵּית, אוֹ יִהְיֶה אֲסוּר עָלַי, אוֹ אֶתְנַנּוּ לְצַדִּיקָה אֶף עַל פִּי

שְׁאִינוּ מִתְקַדְּשׁ, לְפִי שְׁאִינוּ בְּעוֹלָם הָרִי זֶה חָיֵב
לְקַיֵּם דְּבָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּכָל-הֵיכָל מִפְּיֹ, יַעֲשֶׂה"
וְהוֹאִיל וְהִדְבֵּר בֵּן, אִם צוּחַ אָדָם כְּשֶׁהוּא
שׁוֹכֵב מֵרַע וְאָמַר, כָּל מַה שְׂוִי צִיָּא אֵילָן זֶה יִנְתֵּן
לְעַנְיִים, אוֹ כָּל שֹׁכֵר בֵּית זֶה יִהְיֶה לְעַנְיִים זָכוּ
בְּהֵן הָעַנְיִים.

כְּבִיט יֵשׁ גִּזְאֻנִים שְׁחוּלְקִין עַל דְּבָר זֶה,
וְאוֹמְרִים שְׁאִין הָעַנְיִים זֻכִּין אֲלֵא בְּדַרְכִּים
שְׁחִידִיט קוֹנָה בְּהֵן; וּלְפִיכָּךְ לֹא יִזְכּוּ בְּדָבָר
שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם. וְאִין דַּעְתִּי נוֹטָה לְדְבָרִים
אֵלּוּ, שְׁאִין אָדָם מִצְוָה לְהַקְנוֹת, וְהוּא מִצְוָה
לְקַיֵּם דְּבָרָיו בְּצַדִּיקָה אוֹ בְּחֻקֵּי דִּשְׁמֵי כְּמוֹ שֶׁהוּא
מִצְוָה לְקַיֵּם הַנֶּדֶר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֶרְכֵּינוּ.

הַלְבוֹת מְכִירָה פֶּרֶק כָּג

כָּג, אֵל מִקְנֶה אָדָם חֲנוּף לְפִירוֹתָיו בֵּין בְּמִכְרָה,
בֵּין בְּמִתְנָה, בֵּין בְּמִתְנַת שׁוֹכֵב מֵרַע; וְאִין זֶה
מִקְנֶה דְּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, שֶׁהֲרִי חֲנוּף מִצְוִי
וְהַקְנָה לְפִירוֹת. הֵא לְמַה זֶה דִּוְמָה: לְשׁוֹכֵר בֵּית
אוֹ שְׂדֵה לְחִבְרוֹ שֶׁלֹּא הִקְנָה לוֹ חֲנוּף, אֲלֵא הִנִּית
חֲנוּף.

כָּג, בִּפְיָד: כְּגוֹן שֶׁמִּכְרָה אוֹ נָתַן שְׂדֵה
לְפִירוֹתָיָהּ, בֵּין לְזִמָּן קָצוֹב, בֵּין כָּל יָמֵי חַיָּיו
שֶׁלְּמוֹכֵר, אוֹ שֶׁלְּלוֹקַח. וְהוּא תְּדִין לְמוֹכֵר אוֹ
נוֹתֵן אֵילָן לְפִירוֹתָיו, אוֹ רָחֵל לְגִזְתָּהּ, אוֹ בְּחִמָּה
וְשִׁפְחָה לְלוֹדוֹתָיָהּ, אוֹ עֶבֶד לְמַעֲשֵׂה יָדָיו: בְּכָל,
מִמִּכְרוֹ אוֹ מִתְנָתוֹ קִימִין. מִכְרָה עֶבְדוֹ לְקָנָם,
שְׂאֵם יָגַח וְיָמוֹת יִהְיֶה חֲקָנָם שֶׁלְּלוֹקַח הָרִי זֶה
סָפֵק, לְפִיכָּךְ לֹא קָנָה; וְאִם תִּפְסֵם חֲקָנָם, אִין
מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

כָּג, ג. מִכְרָה אֵילָן לְזָה, וּפִירוֹתָיו לְאַחֵר לֹא שִׁיר
מִקוֹם הַפִּירוֹת, וְאִין לְאַחֵר כָּלּוּם. אֲבָל אִם מִכְרָה
אֵילָן, וְשִׁיר פִּירוֹתָיו לְעַצְמוֹ הָרִי שִׁיר מִקוֹם
הַפִּירוֹת: אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא פִּרְשׁ לְגַבִּי עַצְמוֹ, בְּעִין
יָפָה מִשִּׁיר.

כָּג, ד. הַמוֹכֵר גּוֹף הַקְרָקַע לְזִמָּן קָצוֹב הָרִי זֶה

מְכִירָה, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ הַלּוֹקַח בְּגוֹף כְּחֻפְצוֹ, וְאוֹכֵל
הַפִּירוֹת כָּל זִמָּן הַמְכִירָה, וּבִסְוָף תַּחֲזוֹר לְבַעֲלָיָהּ.
כָּג, ה. וְמַה הִפְרִשׁ יֵשׁ בֵּין הַמוֹכֵר קְרָקַע לְזִמָּן
קָצוֹב, וּבֵין הַמִּקְנָה אוֹתָהּ לְפִירוֹתָיָהּ: שֶׁהַקְנָה
לְפִירוֹת אִינוּ יָכוֹל לְשַׁנּוֹת צוּרַת הַקְרָקַע, וְלֹא
יִבְנֶה וְלֹא יִחְרֹס; אֲבָל הַקְנָה לְזִמָּן קָצוֹב הָרִי
הוּא בּוֹנֶה אוֹ הוֹרֵם וְעוֹשֶׂה בְּכָל זְמָנוֹ הַקָּצוֹב,
כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה הַקְנָה קָנִין עוֹלָם לְעוֹלָם.

כָּג, ו. וְמַה הִפְרִשׁ יֵשׁ בֵּין הַמוֹכֵר שְׂדֵה זֶה
לְפִירוֹתָיָהּ, וּבֵין הַמוֹכֵר פִּירוֹת שְׂדֵה זֶה לְחִבְרוֹ
שֶׁלֹּא קָנָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ: שֶׁהַמוֹכֵר פִּירוֹת
הַשְּׂדֵה אִין לְלוֹקַח לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּשְׂדֵה זֶה כָּלָל
אִפְלוּ לְחֻכָּם בַּה אֲלֵא בְּשַׁעַת הוֹצָאת הַפִּירוֹת,
וְיֵשׁ לְבַעַל הַשְּׂדֵה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּה כְּחֻפְצוֹ; אֲבָל
הַמוֹכֵר שְׂדֵה לְפִירוֹתָיָהּ אִין בַּעַל הַשְּׂדֵה יָכוֹל
לְחֻכָּם לָהּ אֲלֵא מִדַּעַת הַלּוֹקַח, וְיֵשׁ לְלוֹקַח
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּה כְּחֻפְצוֹ.

כָּג, ז. וְמַה הִפְרִשׁ יֵשׁ בֵּין קוֹנָה שְׂדֵה זֶה
לְפִירוֹתָיָהּ, וּבֵין הַשׁוֹכֵר שְׂדֵה זֶה
מִחִבְרוֹ: שֶׁהַקְנָה שְׂדֵה לְפִירוֹתָיָהּ יֵשׁ לוֹ לְזַרְעָהּ
אוֹ לְנִטְעָה כָּל מִין שִׁירָצָה, אוֹ לְהוֹבִירָהּ;
וְהַשׁוֹכֵר אִינוּ בֵּן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֶנְיֵן
שְׁכִירוֹת. וְאִין הַשׁוֹכֵר רִשְׁאִי לְחֻשְׁבִּיר; וְכָל
הַקְנָה, מִקְנָה לְאַחֲרִים כָּל שְׁקָנָה.

כָּג, ח. הַמוֹכֵר פִּירוֹת שׁוֹכֵב, וּפִירוֹת פּוֹרַת
לְחִבְרוֹ קָנָה. וְאִין זֶה מוֹכֵר דְּבָר שֶׁלֹּא בָּא
לְעוֹלָם, לְפִי שְׁאִינוּ מוֹכֵר יוֹנִים שִׁינְלָדוֹ אוֹ דְּבִשׁ
שׁוֹבָא לְפּוֹרַת, אֲלֵא מוֹכֵר חֲשׁוֹבָה לְפִירוֹתָיו,
וְחִפּוֹרַת לְדְבִשָּׁה: שֶׁהֲרִי הוּא בְּשׁוֹכֵר אֲמַת
חֲמִים לְחִבְרוֹ, שֶׁהוּא נִחְנָה בְּכָל מַה שִׁיִּצְוֶה בָּהּ;
כִּי זֶה הַקְנָה לוֹ שׁוֹכֵב זֶה לְפִירוֹתָיו, כְּמִי שֶׁמִּכְרָה
אֵילָן לְפִירוֹתָיו. וְדִין כָּלָם כְּדִין הַשׁוֹכֵר בֵּית
לְחִבְרוֹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁהוּא נִחְנָה בְּכָל הַנִּיּוֹת
שִׁישׁ בּוֹ. וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּזָה.

כָּג, ט. הַבִּיצִים וְהַפְּרוֹחִין עַצְמָן שִׁישׁ

בשׁוֹבֶכֶּה, לֹא קָנָה אוֹתָם בַּעַל הַשׁוֹבֶכֶּה כָּל זְמַן שְׁלֹא פָּרְחוּ. וְדָבָר זֶה גִּזְרַת חֲכָמִים הוּא, וּמִשּׁוֹם "לֹא-תִקַּח הָאֵם, עַל-הַבָּנִים" נִגְעוּ בָּהּ. כִּגַּי לְפִיכָה הַרוּצָה לְהַקְנוֹת אֶפְרוֹחִים אֵלּוּ לְחִבְרוֹ, מְטַפֵּחַ עַל הַשׁוֹבֶכֶּה עַד שִׁיפְרָחוּ וְיִגְבְּהוּ מִעַל הָאָרֶץ; וְאַחֵר כִּךְ יִקְנֶה אוֹתָן לְחִבְרוֹ בְּקִנְיָן אוֹ עַל גֵּב הַקֶּרֶקַע, אוֹ בְּשָׂאֵר דְּבָרִים שֶׁחֲמִטְלָטְלִין נִקְנִין בָּהֶן.

כִּגַּי, יֵאָדָּם הַלּוֹקַח פְּרוֹת שׁוֹבֶכֶה מִחִבְרוֹ, אִינּוּ יָכוֹל לְטַל כָּל הַגּוֹזְלוֹת שִׁיּוּלְדוּ בּוֹ מִעֲתָה, מִפְּנֵי שֶׁהָאִמָּהוֹת בּוֹרְחוֹת, וְנִמְצָא שֶׁהַחֲרִיב אֶת הַשׁוֹבֶכֶה; אֲלֹא מִנִּיחַ מִחֵן, כִּדִּי לִישֵׁב הַשׁוֹבֶכֶה.

כִּגַּי, וְכִמָּה מִנִּיחַ, אִם הָיוּ בּוֹ אִמָּהוֹת וּבָנוֹת בָּעֵת מְכִירַת הַפְּרוֹת מִנִּיחַ בְּרִיכָה רֵאשׁוֹנָה שִׁיּוּלִידוֹ הָאִמָּהוֹת, כִּדִּי שִׁיִּצְטָוּתוֹ הָאִמָּהוֹת עִם הַבְּרִיכָה הָרֵאשׁוֹנָה וְעִם הַבָּנוֹת שֶׁעִמָּהֶם, וּמִנִּיחַ מִמָּה שִׁיּוּלִידוֹ הַבָּנוֹת שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת, כִּדִּי שִׁיִּצְטָוּתוֹ הַבָּנוֹת עִם שְׁתֵּי הַבְּרִיכוֹת שֶׁחֻלְדוּ. וְכָל הַנּוֹלָד מֵאַחֵר שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת שְׁלֵבָנוֹת וְהַבְּרִיכָה הָרֵאשׁוֹנָה שְׁלֹאִמָּהוֹת, הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹו.

כִּגַּי, הַלּוֹקַח פְּרוֹת בְּנוֹת מִחִבְרוֹ, נוֹטֵל שְׁלֹוֶשָׁה נְחִילִים זֶה אַחֵר זֶה; וּמִכָּאן וְאֵלֶּה נוֹטֵל נְחִיל וּמִנִּיחַ נְחִיל, כִּדִּי לִישֵׁב הַפְּנוֹת. הַלּוֹקַח חֲלוֹת דָּבֶשׁ מִחִבְרוֹ מִנִּיחַ בַּפְּנוֹת שְׁתֵּי חֲלוֹת, כִּדִּי שְׁלֹא יִפְרָחוּ הַדְּבוּרִים וְיִלְכּוּ לָהֶן.

כִּגַּי, הַלּוֹקַח זִיתִּים מִחִבְרוֹ לְקִין מִנִּיחַ מִן הָאֵילָן סְמוּךְ לָאָרֶץ שְׁתֵּי גְרוּפִיּוֹת, וְקוֹצֵץ. לְקַח בְּתוֹלֵת שְׁקִמָּה מִגִּבִּיחַ שְׁלֹוֶשָׁה טַפָּחִים, וְקוֹצֵץ; סָדֵן שֶׁלְשָׁקִמָּה, שְׁנֵי טַפָּחִים. וּבְשָׂאֵר הָאֵילָנוֹת מִנִּיחַ טַפָּח, וְקוֹצֵץ. בְּקִנְיָם וּבִגְפָנִים, מִן הַפֶּקֶק וּלְמוֹעֵלָה. בְּדִקְלִים וּבְאֲרָזִים חֹפֶר וּמִשְׁרֵשׁ, לְפִי שְׂאִין גִּזְעוּ מִחֲלִית.

הַלְבוֹת מְכִירָה פֶּרֶק כֹּד

כֹּד, אֵל הַמּוֹכֵר שְׁלֹוֶשָׁה אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ

אֶפְלוּ הָיוּ שְׁלֹוֶשׁ נְטִיעוֹת קְטָנוֹת, אוֹ שְׁלֹוֶשָׁה בְּדִי אֵילָנוֹת הָרִי יֵשׁ לְלוֹקַח קֶרֶקַע הָרֵאשִׁיחַ לָהֶם. וְאֶפְלוּ יִבְשׁוּ הָאֵילָנוֹת, אוֹ נִקְצְצוּ יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע הָרֵאשִׁיחַ לָהֶם, וְקָנָה כָּל הָאֵילָנוֹת שְׁבִינִיָּהֶם.

כֹּד, בְּכִמָּה הֵיאָה הַקֶּרֶקַע הָרֵאשִׁיחַ לָהֶם תַּחְתִּיָּהֶם, וּבִינִיָּהֶם, וְהוּצָה לָהֶם מְלוֹא הָאוֹרָה וְסִלּוֹ. וְזֶה הַמָּקוֹם שֶׁהוּא מְלוֹא הָאוֹרָה וְסִלּוֹ, אֵין אַחֵר מִשְׁנִיָּהֶם יָכוֹל לְזַרְעוֹ אֲלֹא מִדַּעַת חִבְרוֹ.

כֹּד, בְּכִמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשָׁחִיו שְׁלֹוֶשֶׁת הָאֵילָנוֹת עוֹמְדִין כְּמוֹ שְׁלֹוֶשָׁה פְּטָפוּטֵי פִירָה שְׁשׁוּפְתִין עֲלֵיהֶן הַקֶּדְרָה, שְׁחָרִי הֵן שָׁנִים זֶה בְּנֶגֶד זֶה, וְהַשְּׁלִישִׁי מִבּוֹן בִּינִיָּהֶן וּמִרְחָק מִחֵן; וְהוּא, שִׁיחִיָּה בֵּין כָּל אֵילָן וְאֵילָן מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה. וּמִחִיכָן הוּא מוֹדֵד, מִן הַעֵינָקֵר הָרַחֵב שְׁלֹאִילָנוֹת.

כֹּד, אֲכָל אִם לֹא הָיוּ עוֹמְדִין בְּצוּרָה חֲזָאֵת, אוֹ שָׁחִיו מִקְרָבִים פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ מִרְחָקִין יֵתֵר עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, אוֹ שְׁלֹקֶחֶן זֶה אַחֵר זֶה, אוֹ שְׁמֹכֵר לוֹ שָׁנִים בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ וְאַחֵר עַל הַמָּצֵר, אוֹ שָׁנִים בְּתוֹךְ שְׁלֹוֹ וְאַחֵר בְּתוֹךְ שְׁלֹחֲבָרוֹ, אוֹ שֶׁחֲפָסִיק בּוֹר אוֹ אַמַּת חַמִּים אוֹ רִשּׁוֹת חֲרָבִים בִּינִיָּהֶם הָרִי זֶה אֵין לוֹ קֶרֶקַע. לְפִיכָה לֹא קָנָה אֶת הָאֵילָנוֹת שְׁבִינִיָּהֶם; וְאִם יִבֶּשׁ הָאֵילָן, אוֹ נִקְצֵץ יֵלֶךְ לוֹ.

כֹּד, כָּל מִי שֶׁקָּנָה שְׁלֹוֶשָׁה אֵילָנוֹת, וְיֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע אִם הִגְדִּילוֹ וְהוֹצִיאֻהוּ חֹטֵר, וְקִין אוֹתוֹ כִּדִּי שְׁלֹא יִמְעֹט חֲדָרָה עַל בַּעַל הַשְּׂדֵה. וְכָל הַשְּׂרִיגִין וְהָאֲמִירִים הַיּוֹצֵאִים מֵהֶם, וְאֶפְלוּ מִן הַשְּׂרִישִׁים הָרִי הֵן שְׁלֹבַעֵל הָאֵילָנוֹת, שְׁחָרִי יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע.

כֹּד, הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵה חִבְרוֹ, אֵין לוֹ קֶרֶקַע; לְפִיכָה אִם מֵת הָאֵילָן, אוֹ נִקְצֵץ אֵין לוֹ כָּלָם. הִגְדִּילוֹ שְׁנֵי הָאֵילָנוֹת, וְהוֹצִיאֻהוּ שְׂרִיגִים וְאֲמִירִים וְקִין, שְׂמָא יִמְשָׁכוּ בְּאָרֶץ,

וַיֹּאמֶר לַמּוֹכֵר שְׁלוּשָׁה אֵילָנוֹת מִכֶּרֶת לִי, וַיֵּשׁ לִי כֶרֶקַע.

כִּדּוּ כָּל הָעֵצִים שְׁקוּצִין בַּעַל שְׁנֵי הָאֵילָנוֹת מִתֵּן הָעוֹלָה מִן הַגֹּזַע וְהוּא הַרוֹאֶה פָּנֵי הַחֲמָה, חֲרִי הוּא שְׁלִבֶּעַל הָאֵילָנוֹת; וְהָעוֹלָה מִן הַשָּׂרָשִׁים וְהֵן שְׂאִינָן רוֹאִין פָּנֵי הַחֲמָה, חֲרִי הוּא שְׁלִבֶּעַל הַשָּׂדֶה. וּבִדְקָלִים אֵין לְבַעַל הַדְּקָל מִן הָעוֹלָה כָּלוּם, לָפִי שְׂאִין לָהֶם גִּזְעִים.

כִּדּוּחַ הַמּוֹכֵר כֶּרֶקַע, וְשִׁיר אֶת הָאֵילָנוֹת חֲרִי זֶה יֵשׁ לוֹ חֲצִי הַכֶּרֶקַע כְּלָה: שְׂאֵלּוֹ לֹא שִׁיר בַּכֶּרֶקַע הִיָּה אוֹמֵר לוֹ חֲלוּקָה, עֶקֶר אֵילָנָה. וְכֵן אִם שִׁיר שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּלִבָּד, יֵשׁ לוֹ כֶּרֶקַע הִרְאִוִי לָהֶם: שְׂאֵלּוֹ לֹא שִׁיר כֶּרֶקַע הִיָּה אוֹמֵר לוֹ חֲלוּקָה, עֶקֶר אֵילָנָה וְלָהּ.

כִּדּוּט הַמּוֹכֵר אֶת הָאֵילָנוֹת, וְשִׁיר אֶת הַכֶּרֶקַע יֵשׁ לְבַעַל הָאֵילָנוֹת כֶּרֶקַע הִרְאִוִיָּה לָהֶם כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ. מִכֵּר אֶת הַכֶּרֶקַע לְאַחַד, וְאֶת הָאֵילָנוֹת לְאַחַד, וְהַחֲזִיק זֶה בְּאֵילָנוֹת, וְהַחֲזִיק זֶה בַּכֶּרֶקַע זֶה קָנָה הָאֵילָנוֹת עִם חֲצִי הַכֶּרֶקַע, וְזֶה שֶׁהַחֲזִיק בַּכֶּרֶקַע קָנָה חֲצִי הַכֶּרֶקַע בְּלִבָּד.

כִּדּוּי הָאֲחִין שֶׁחֲלָקוּ, אֶחָד נָטַל שְׂדֵה לָבֶן, וְאֶחָד נָטַל שְׂדֵה פָּרָדִם יֵשׁ לְבַעַל הַפָּרָדִם אַרְבַּע אֲמוֹת בַּתוֹף שְׂדֵה הַלָּבֶן סְמוּכּוֹת לְסוּף הָאֵילָנוֹת שֶׁלְּפָרָדִם, שָׁעַל מִנֵּת כֵּן חֲלָקוּ; וְאִינוּ צָרִיף לְפָרֵשׁ דָּבָר זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר יָדוּעַ.

כִּדּוּיָה הַמּוֹכֵר שְׂדֵה לְחִבְרוֹ, וְהָיוּ בָּהּ דְּקָלִים, וְאָמַר לוֹ חוּץ מִדְּקָל פְּלוּנִי אִם דְּקָל טוֹב וּמִשְׁבַּח הוּא אוֹתוֹ הַדְּקָל לְבִדּוֹ הוּא שְׁשִׁיר, וְהַשָּׂאֵר לְחִלּוּקָה; וְאִם דְּקָל רַע הוּא, וְכָל שִׁכּוֹן הַשָּׂאֵר לֹא קָנָה מִן הַדְּקָלִים כָּלוּם.

כִּדּוּיב מִכֵּר לוֹ שְׂדֵה, וְאָמַר לוֹ חוּץ מִן הָאֵילָנוֹת אִם יֵשׁ בָּהּ דְּקָלִים בְּלִבָּד, שִׁיר הַדְּקָלִים; וְאִם יֵשׁ בָּהּ גִּפְּנִים בְּלִבָּד, שִׁיר הַגִּפְּנִים. וְכֵן שָׂאֵר הָאֵילָנוֹת. הָיוּ בָּהּ גִּפְּנִים וּדְקָלִים, לֹא שִׁיר אֲלֵא הַגִּפְּנִים: שֶׁכָּל מוֹכֵר,

בְּעֵין יָפֶה מוֹכֵר. וְאִם חֲדָקָלִים שִׁיר, לֹא שִׁיר אֲלֵא כָּל דְּקָל גְּבוּלָה שְׁעוּלִים לוֹ בְּחִבְלָה; וְהַשָּׂאֵר, חֲרִי הוּא שְׁלִלּוּקָה. וְאִם שָׂאֵר אֵילָנוֹת הוּא שְׁשִׁיר, לֹא שִׁיר מִהֶם אֲלֵא כָּל שְׂאִין הָעַל כּוֹבָשׁוֹ; וְכָל שֶׁהָעַל כּוֹבָשׁוֹ, חֲרִי הוּא שְׁלִלּוּקָה וּבְכָלל חֲשִׁדָּה נִחְשָׁב.

כִּדּוּיג הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ כֶּרֶקַע וּדְקָלִים אֲנִי מוֹכֵר לָּהּ, אֲפִלּוּ לֹא הָיוּ לוֹ דְּקָלִים אִם רָצָה לְקַנּוֹת שְׁנֵי דְקָלִים, חֲרִי נִקְנָה הַמִּקְנָה; וְאֵין חֲלוּקָה יָכוֹל לוֹמַר לוֹ, אֵינִי לוֹקָח אֲלֵא כֶּרֶקַע שְׁשִׁיר בָּהּ דְּקָלִים. אֲכַל אִם אָמַר לוֹ כֶּרֶקַע בְּדְקָלִים אֲנִי מוֹכֵר לָּהּ אִם הָיוּ בָּהּ שְׁנֵי דְקָלִים, קָנָה; וְאִם לֹא, מִקְנָה טָעוּת הוּא וְחוּזָר. אָמַר לוֹ כֶּרֶקַע שְׁלִדְקָלִים אֵין לוֹ דְּקָלִים, שְׂאִין בְּלִשׁוֹן הַזֶּה אֲלֵא כֶּרֶקַע הִרְאִוִיָּה לְדְקָלִים.

כִּדּוּיד הַמּוֹכֵר פָּרָדִם לְחִבְרוֹ, צָרִיף לְכַתֵּב לוֹ קָנָה לָּהּ דְּקָלִים וְתַמְרִים וְחֻצִּין, וְאֵף עַל פִּי שְׂקָנָה כָּל אֵלּוּ, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא פִּרְשׁ אוֹתָם: נוֹאִי הַשָּׂטֵר הֵם. וְכֵן הַמּוֹכֵר כֶּרֶקַע לְחִבְרוֹ, צָרִיף לְכַתֵּב לוֹ לֹא הִנַּחְתִּי לְפָנֵי בְּמִמְכָּר זֶה כָּלוּם, כִּדִּי לְהַסְתִּיל מִן הַטָּעוּת וּמִן הַדִּינִין. כִּדּוּטוֹ הַמּוֹכֵר בֵּית לְחִבְרוֹ אֵף עַל פִּי שְׂכַתָּב לוֹ וְהַקְנִיתִי לָּהּ עֲמָקוֹ וְרוֹמּוֹ, צָרִיף לְכַתֵּב לוֹ קָנָה לָּהּ מִכֶּרֶקַע הַתְּהוֹם עַד רוֹם הַרְקִיעַ: שֶׁהַעֲמָק וְהַרוֹם אֵינוּ נִקְנָה בְּסַתָּם; וְכִיּוֹן שֶׁהַקְנָהוּ הָעֲמָק וְהַרוֹם, קָנָה הַרוֹם שֶׁהוּא הָאוֹיֵר בְּלִבָּד, וְהָעֲמָק שֶׁהוּא עֲבֵי הָאֲרֶץ, אֲבָל לֹא קָנָה הַבְּנִינּוֹת שְׂבַעֲמִקִּים וְשְׂבַאֲוִיר. וְכִיּוֹן שְׂכַתָּב לוֹ מִכֶּרֶקַע הַתְּהוֹם עַד רוֹם הַרְקִיעַ קָנָה חֲבוֹר וְחִדּוֹת שְׂבַעֲבֵי כֶּרֶקַע לְמַטָּה, וְהַמַּחֲלוֹת שְׂכִין הַמַּעֲזָבוֹת לְמַעְלָה.

כִּדּוּטז הַמּוֹכֵר בֵּית לְחִבְרוֹ עַל מִנֵּת שְׂדִיּוּטָה הָעֲלִיוֹנָה שְׁלִי, חֲרִי זֶה שְׁלֹו; וְאִם רָצָה לְחוּצִיא בָּהּ זִיּוֹן, מוֹצִיאָה. וְאִם נִפְלָה, חוּזָר וּבוֹנָה אוֹתָהּ; וְאִם רָצָה לְבָנוֹת עַל גְּבֻהָ, בּוֹנָה כְּשֶׁהָיָה

מקדם.

כד, יז המזכר קברו, או דרך קברו, או מקום מעמדו, או בית הספרו באין בני משפחה, וקוברים שם על ברחו משום פגם משפחה; ונותנין דמי הקבר שקברו בו ללוקח, אף על פי שלא פרש.

הלכות מכירה פרק כה

כה, א המזכר דבר שיש לו תשמישין לא מזכר את תשמישיו, אלא אם כן פרש. ביצד: המזכר את הבית לא מזכר את היציע שבסביבות הבית, אף על פי שהיא פתוחה לתוכו.

כה, ב במה דברים אמורים, בשחיה רחב היציע ארבע אמות או יתר; אבל פחות מזה, חרי הוא בכלל הבית. וכן העליה שעל גבי הבית הפתוחה לתוכו בארבע במעזבת הבית, חרי היא בכלל הבית.

כה, ג המזכר את הבית לא מזכר את החדר שלפנים ממנו, אף על פי שמסר לו מצרים החיצונים; ולא את הגג, בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים ויש בו רחב ארבע אמות; ולא את הבור החפור בקרקע, ולא את הדות הפנוי בבור, אף על פי שמזכר לו העמק והרום, כמז שפארנו.

כה, ד וצריך המזכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי להכנס בה לבור זה או דות ששיר: שכל המזכר, בעין יפה מזכר. ואם אמר לו מכרתי לך הבית, חוץ מן הבור או הדות אינו צריך לקנות לו דרך. וכן המזכר בור או דות בלבד אין הלוקח צריך לקנות לו דרך, אלא נכנס בתוך ביתו שלמזכר עד הבור וממלא.

כה, ה שני בתים זה לפניו מזה מזכר שניהם לשנים, או נתן שניהם לשנים אין להם דרך זה על זה; ואין צריך לומר אם נתן החיצון, ומזכר הפנימי. אבל אם מזכר את החיצון, ונתן את

הפנימי יש לו דרך: שכל הנותן, בעין יפה נותן יתר מן המזכר.

כה, ו המזכר את הבית מזכר את התנור, ואת הכירים, ואת מלבנות הפתחים המחרין בטיט, ואת הדלת, ואת הגג, ואת המנעול; אבל לא את המפתח. ומזכר את המכתשת הקבועה, אבל לא את המטלטלת. ומזכר את האצטרוביל, אבל לא את הכלי שהקמח יורד לתוכו שחוא כמז קפיפה שלעין. ולא מזכר את מלבנות פרעי המטה. ולא את מלבנות החלונות, אף על פי שהן מחרין בטיט, מפני שהן לנואי. ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו, חרי כלן מבורין.

כה, ז המזכר את החצר מזכר בורות שיוחין ומערות שבתוכה, וכל הבתים החיצונים והפנימיים, ובתים שיש בהן חול, והחניות הפתוחות לתוכה; אבל שאינן פתוחות לה, אין נמכרות עמה. היו פתוחות לכאן ולכאן אם רב תשמישין לתוכה, נמכרות עמה; ואם לאו, אין נמכרות עמה. ולא מזכר את המטלטלין שבתוכה. ובזמן שאמר היא וכל מה שבתוכה, חרי כלם מבורין. ובין כך ובין כך, לא מזכר את המרחץ ולא את בית הבר שבתוכה.

כה, ח המזכר את בית הבר מזכר את האבן הגדולה הפנויה בארץ שטוחנים עליה הזיתים, ואת הכלנסות שלארו שפומכין בהן בעת טחינת הזיתים, ואת היקבים, ואת הכלים שנותנין בהן הזיתים הפתושין והם המפריכות; אבל לא מזכר את הרחים העליונה. ובזמן שאמר הוא וכל מה שבתוכו, חרי כלן מבורין. ובין כך ובין כך, לא מזכר את הפובשין שמכבשין בהן הזיתים, ולא את הגלגל, ולא את הקורה, ולא את השקין, ולא את המרצופין.

כה, ט אמר לו בית הבר וכל תשמישיו אני מוכר לך, קנה בלן. היו חוצה לה חניות ששטחים בהן חיות או השמשמין אם מסר לו המצרים שלהן, קנה הכל; ואם לאו, לא קנה אלא מה שבתוכו.

כה, ה המוכר את המרחץ מוכר את בית הנסרים שיושבין עליהן בשחן ערמים, ואת בית היקמים שנוטלין בהן המים, ואת בית הספסלין שיושבין עליהן בחצר המרחץ בשחן לבושים, ואת בית הוילאות שמסתפגין בהן. אבל לא מוכר את הנסרים עצמן, ולא את היקמים עצמן, ולא את הספסלין עצמן, ולא את הוילאות עצמן. ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו, הרי בלן מבורין. בין כך ובין כך, לא מוכר את הברכות המספקות לו מים בין בימות החמה בין בימות הגשמים, ולא את בית כנוס העצים. ואם אמר לו מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך הרי בלן מבורין, אף על פי שחן חוצה לו.

הלכות מכירה פרק כו

כז, א המוכר את העיר מוכר בתים בורות ושיחין ומערות ומרחצאות ושוככות ובית הבדים ובית השלהין שלה וחסמוכין לה, ואת החרשין המקצין לה, ואת השדות הידועות לה, ואת הביבין שלה ואת העופות ודגים שפניהם בנגדה, אף על פי שחן רחוקים ממנה; אבל לא מוכר את המטלטלין שבתוכה. ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך, הרי בלן מבורין.

כז, ב ובין כך ובין כך, לא מוכר את שירותה, ולא את בנותיה, ולא את החרשין המקצין ממנה, ולא את החלק שיש לה בהם, ולא את החלק שיש לה ביבשה, ולא את ביברי חיה ועופות ודגים שאין פניהם בנגדה.

כז, ג המוכר את השדה מוכר את האבנים

הסדורות לגדר ואת האבנים שמנחין על העמרים, מפני שחן לצרפה; ומכר את הקנים החלקים המנחין תחת הגפנים כדי להעמיד את הפרם, מפני שחן לצרפו. ומכר את התבואה המחברת לקרקע, אף על פי שהגיעה להקצר. ומכר את מחצת הקנים שהיא פחותה מבית רבע, אף על פי שהקנים שלה עבים וחזקים; ומכר את השומרה העשויה בטיט, ואף על פי שאינה קבועה. ומכר את החרוב שאינו מרפב, ואת בתולת השקמה, אף על פי שחן עבים; ומכר את כל הדקלים שבה.

כז, ד אבל לא מוכר את האבנים שאינן סדורות לגדר, ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי העמרים, אף על פי שחן מוכנות לקד, ולא את הקנים שבפרם שאינן מנחין תחת הגפנים, אף על פי שחן משפין וחלקים ומוכנים לקד, ולא את התבואה העקורה מן הקרקע, אף על פי שהיא צריכה לשדה. ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה, הרי בלן מבורין.

כז, ה ובין כך ובין כך, לא מוכר את מחצת הקנים שהיא בית רבע, אף על פי שהקנים שבה דקים וקטנים. ולא מוכר ערוגה קטנה שלבשמים שיש לה שם בפני עצמה, כגון שקורין לה בי ורד שלפלוגני, ולא את השומרה שאינה עשויה בטיט, אף על פי שהיא קבועה בארץ; ולא מוכר את החרוב המרפב, ולא את הסדן שלשקמה ואפלו הן דקים; ולא מוכר את הבור שבה, ולא את הגת, ולא את השוכה בין חרבים בין שלמין.

כז, ו וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי שילך בה עד אותו הבור או הגת או השוכה שנשארו לו בתוך השדה; ואם פרש ואמר לו חוץ מאלו, אינו צריך לקח לו דרך.

כז, ז במה דברים אמורים, במוכר, מפני שהיה ללוקח לפרש ולא פרש, אין לו את

אלו. אבל הנותן מתנה, קנה את כלן בין בשדה, בין בבית, בין בחצר, בין בבית חדר. כללו שלדבר: הנותן נרקע קנה המקבל כל המחבר לה, עד שיפרש.

כוח וכן האחין שחלקו, וזכה אחר מהן בשדה זכה בכלן. המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה, זכה בכלן. והמקדיש את השדה, הקדיש את כלן.

כוח אף במזכר ולזקת, אין כל אלו הדברים וכיוצא בהן מענינים אמורים, אלא במקום שאין שם מנהג, ולא שמות ידועים לכל דבר ודבר בפני עצמו. אבל במקום שנהגו שחמזכר כך מזכר כך חרי זה מזכר, וסומכין

על המנהג.

כוח וכן מקום שאין קורין בית אלא לבית לבדו, או שקורין בית לבית ולכל שסביבותיו ולכל שעל גביו חולכין אחר לשון אנשי המקום. וכן הדין במזכר חצר, או שדה, או עיר, או מטלטלין בכל, חולכין אחר השמות הערוכות בפני הכל. וזה עיקר גדול בכל דברי משא ומתן חולכין אחר לשון בני אדם באותו המקום, ואחר המנהג.

כוח, וא אבל מקום שאין בו מנהג ידוע, ולא שמות מיוחדין, אלא יש שקורין כך, ויש שקורין כך עושים כמו שפרשו חכמים בפרקים אלו.

איבער פון די זאכן וואס האלט צוריק דעם מענטש פון זיך מתוודה זיין איז דאס וואס ער טראכט ביי זיך אז ער מיינט דאך נישט אמת'דיג וואס ער זאגט. ער זאגט טאקע פאר'ן אייבערשטן אז ער גייט שוין פון יעצט אייביג זיין ערליך. ער ווייסט דאך אבער טיף אין הארץ דעם אמת אז ער איז נאכנישט אזוי שטארק אויסגעארבעט אז ער וועט שוין קיינמאל נישט נאכאמאל דורכפאלן.

דער אמת איז אבער אז אפילו ווען דער מענטש מיינט עס נישט אינגאנצן אמת'דיג איז עס אויך זייער חשוב און עס נוצט אויך. אזוי ווי מיר זעען ביי די מעשה פון בלעם, זאגט דארט דער פסוק (במדבר כה, לד) "וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל מִלָּאךְ ה' חֲטָאתִי" - בלעם האט געזאגט פאר'ן מלאך אז ער איז זיך מודה אז ער האט געזינדיגט. זאגט אויך דעם דער מדרש (במדבר רבה כ, ל"ו) אז בלעם איז געווען א קלוגער מענטש, ער האט געוואוסט אז ווי נאר א מענטש איז זיך מתוודה און זאגט "איך האב געזינדיגט", דאן קען קיין שום מלאך אים נישט אנרירן און שלעכטס טון.

זעט מען פון דעם אז אפילו אזא רשע ווי בלעם, וואס ער האט זיכער געוואלט ווייטער אויך שלעכטס טון; וויבאלד ער האט זיך אבער מתוודה געווען, האט מען אים שוין נישט געקענט שטראפן. איז דאך זיכער ביי אונז, וואס מיר זענען גאר ווייט פון צו זיין אזוי ווי בלעם, יעדער איד וויל באמת זיין וואויל און ערליך. נאר ער האט א שווערע יצר הרע; איז דאך זיכער אז ווען ער איז זיך מתוודה פאר'ן אייבערשטן, איז דער אייבערשטער אים אלעס מוחל, און עס קען גאר נישט פאסירן קיין שלעכטס צו אים.

ווען א איד וועט זיך צוגעוואוינען שטענדיג איבערצובעטן דעם אייבערשטן און זיך מתוודה צו זיין, אפילו ווען אין אנהויב וועט ער עס נישט זאגן מיט'ן גאנצן הארץ, וועלן אבער די ווערטער צוביסלעך אריינגיין מער און מער אין זיין הארץ. ביז ער וועט עס טאקע נא זאגן מיט אן אמת. ער וועט ווערן אן אמת'ער ערליכער איד, און עס וועט אים זיין גוט און וואויל אויף די וועלט און אויף יענע וועלט.

6 Jul	ראשון Sunday	י 10	בבלי: עבודה זרה יח ירושלמי: כתובות י תוספתא: סנהדרין ו ב"ך: מיכה ד-ה רמב"ם: מכירה כ	נץ החמה..... 5:32 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:16 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:31 צה"כ לשיטת ר"ת 9:42	עלות השחר..... 4:19 סו"ז קר"ש - מג"א... 8:40 סו"ז תפלה - מג"א. 10:07 שקיעה..... 8:29
7 Jul	שני Monday	יא 11	בבלי: עבודה זרה יט ירושלמי: כתובות יא תוספתא: סנהדרין ז ב"ך: מיכה ד-ו רמב"ם: מכירה כא	נץ החמה..... 5:33 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:16 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:31 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:42	עלות השחר..... 4:20 סו"ז קר"ש - מג"א... 8:40 סו"ז תפלה - מג"א. 10:07 שקיעה..... 8:29
8 Jul	שלישי Tuesday	יב 12	תקופת תמוז 1:30AM בבלי: עבודה זרה כ ירושלמי: כתובות יב תוספתא: סנהדרין ח ב"ך: נחום א-ב רמב"ם: מכירה כב	נץ החמה..... 5:34 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:16 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:31 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:41	עלות השחר..... 4:21 סו"ז קר"ש - מג"א... 8:40 סו"ז תפלה - מג"א. 10:07 שקיעה..... 8:28
9 Jul	רביעי Wednesday	יג 13	בבלי: עבודה זרה כא ירושלמי: כתובות יג תוספתא: סנהדרין ט ב"ך: נחום ג - חבקוק א רמב"ם: מכירה כג	נץ החמה..... 5:34 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:17 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:31 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:41	עלות השחר..... 4:21 סו"ז קר"ש - מג"א... 8:41 סו"ז תפלה - מג"א. 10:07 שקיעה..... 8:28
10 Jul	המישי Thursday	יד 14	בבלי: עבודה זרה כב ירושלמי: כתובות יד תוספתא: סנהדרין י ב"ך: חבקוק ב-ג רמב"ם: מכירה כד	נץ החמה..... 5:35 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:17 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:32 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:40	עלות השחר..... 4:22 סו"ז קר"ש - מג"א... 8:41 סו"ז תפלה - מג"א. 10:08 שקיעה..... 8:27
11 Jul	ששי Friday	טו 15	בבלי: עבודה זרה כג ירושלמי: כתובות טו תוספתא: סנהדרין יא ב"ך: צפניה א-ב רמב"ם: מכירה כה	נץ החמה..... 5:36 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:18 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:32 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:40	עלות השחר..... 4:23 סו"ז קר"ש - מג"א... 8:42 סו"ז תפלה - מג"א. 10:08 שקיעה..... 8:27
12 Jul	שבת Shabbos	טז 16	הפטרה: והיה שארית בבלי: עבודה זרה כד ירושלמי: כתובות טז תוספתא: סנהדרין יב ב"ך: צפניה ג - חגי א רמב"ם: מכירה כו	נץ החמה..... 5:36 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:18 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:32 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:40	בלק, פרק ו עלות השחר..... 4:23 סו"ז קר"ש - מג"א... 8:42 סו"ז תפלה - מג"א. 10:08 שקיעה..... 8:27

דַּעְרֹווייטער דײַך פֿון רָשעים אַז דו זאַלסט נישט ווערן געשטראַפֿט אַינאַינעם מיט זײַ. ווער עס איז
מלמד זכות אויף א רשע, ווערט ער אויף אנגערופן א רשע. (ספר המדות אות הרחשת רשעים סימן ב' וסימן ו')